
BETTY MAHMUDÎ
"Kızım Olmadan Asla" kitabının yazarı
Çocuk Sevgisi Uğruna
"Eğer Kızım Olmadan Asla'yı severek okuduysanız, Betty Mahmudi'nin dönüşünü kaçırmak istemeyeceksinizdir."
Oakland Press
roman
sonsuz

BETTY MAHMUDÎ

“Kızım Olmadan Asla” kitabının yazarı

Çocuk Sevgisi Uğruna

Çeviri

Çiğdem Samsunlu

‘Kızım Olmadan Asla’ için:

“Gerçekten farksız… Büyüleyici…İnsanı allak bulak ediyor.”

-The New York Times Book Review

“Muhteşem!”

-Cleveland Plain Dealer

“Okuyucuları mutlu edecek… Sonu güzel biten muhteşem bir macera.”

-Washington Post Book World

“Etkileyici… Okunmaya değer.”

-Detroit Free Press

Betty Mahmudî'nin 'Çocuk Sevgisi Uğruna' adlı kitabına büyük övgüler:

"Bir insanın cesaretini anlatan dramatik bir hikâye."

-Kirkus Reviews

"Betty'nin evlenmesi sonucu Amerikan yasalarının koruyuculuğundan çıktığı İran'daki sürgün hayatından kaçışını yüreğinin derinliğinde hisseden herkes onun akıbetini okumak isteyecektir."

-Library Journal

"Çocuklarını kaçıran anneler ya da babaların yarattığı sorunlar nefes kesen bir ayrıntıyla anlatılmış… Bu kitap Betty Mahmudî'nin kendisiyle aynı şansa sahip olamayan ve kendilerinden çalınmış çocuklarını geri alamayan insanlara yardımı sonucunda doğmuştur."

-Publishers Weekly

Sonsuz Kitap: 114
ISBN: 978-605-384-704-5
Yayıncı Sertifika No: 16238

Çocuk Sevgisi Uğruna

Yazar: Betty Mahmudî
Çeviri: Çiğdem Samsunlu
Yayın Yönetmeni: Ender Haluk Derince
Görsel Yönetmen: Faruk Derince
Editör: Tanıl Yaşar
Düzelti: Ali Bolat

BASKI
MY MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sk. No: 8/F Zeytinburnu / İstanbul
Tel: 0212 674 85 28 e-posta: mymatbaa34@gmail.com Sertifika No: 34191

YAKAMOZ KİTAP © 2014, Betty Mahmoody; Jeff Coplon.

Orijinal Adı: For The Love of A Child
Copyright © 2011, Betty Mahmoody; Jeff Coplon.
Türkçe yayın hakları William Morris Endeavor Entertainment aracılığı ile alınmıştır.

Yayınevinden izin alınmaksızın tümüyle veya kısmen çoğaltılamaz,
kopya edilemez ve yayımlanamaz.

Sonsuz Kitap, Yakamoz Yayınları'nın tescilli markasıdır.

YAKAMOZ KİTAP / SONSUZ KİTAP
Gürsel Mah. Alaybey Sk. No: 7/1 Kağıthane/İSTANBUL
Tel: 0212 222 72 25 Faks: 0212 222 72 35
www.yakamoz.com.tr / info@yakamoz.com.tr
www.facebook.com/yakamozkitap
www.twitter.com/yakamozkitap
www.instagram.com/yakamozkitap

Çocuk Sevgisi Uğruna

Bu kitabı, kaçırılarak yabancı ülkelere götürülen
ve korku içinde yaşamak zorunda kalan
çocuklara adıyorum.

İçindekiler

Giriş

I

1. Değişen Hayatlar 13
2. Gün Işığına Çıkartmak 37

II

3. Krizler 65
4. Pakistanlılar'ın Adaleti 93
5. Ayrı Sistemler 155
6. Sınırı Geçmek 183
7. Umutlar Ve Dualar 223

III

8. Cezayir'in Anneleri 265
9. Yerine Getirilen Adak 307
10. Mudî'nin Tepkisi 327
11. Çığlıklara Verilen Yanıt 363
12. Bir Dünya: Çocuklar İçin 373

Sonsöz 383

GİRİŞ

1986 yılında William Morris Ajansı'yla çalışmaya başladığımdan dolayı kendimi şanslı hissediyorum. Yeni işimde, kendime duyduğum güveni arttırmak için ellerinden geleni yapan arkadaşlarım kısa zamanda özel hayatımı paylaştığım yakın dostlarım haline geldiler.

Yayın danışmanım ve hem iyi hem de kötü gün dostum Michael Carlise vazgeçilmez bir arkadaş halini aldı. Mehtap ve benim güvenliğim söz konusu olduğunda her zaman bizi desteklemeye ve yardım elini uzatmaya hazırdı. Yaşadığımız olaylar sırasında zaman zaman bizi rahatlatmanın yanında, yeni işimde de beni korumuş ve desteklemişti.

Dünya pazarına geçmemi sağlayan Marcy Posner'in hayatımdaki yeri çok ayrıdır. Marcy'nin kızı Mehtap ile aynı yaştaydı ve kısa bir zaman içinde kızımla güzel bir arkadaşlık kurdu. Konferans alanında yepyeni kapılar açma fırsatı sunan Randy Chaplin, hayatıma eşsiz bir renk ve doyum katmakla kalmadı; teşvikleri sayesinde yeni arkadaşlıklar kurmama da yardımcı oldu.

Fixot Yayınevi'nin editörü Antoine Audourd (Fransız editör) bu kitabın aslında manevi babasıdır. Uluslararası alanda çocuk kaçırmanın önemini idrak etmiş Antoine, bu konuda rahatça çalışabileceğim bir ülke olan Fransa'ya gitmeme öncülük etmiş ve desteklemişti. Bana hayatım boyunca esin kaynağı olacak Cezayirli annelerle tanışmam yine Antoine'in büyük destekleri sayesinde olmuştu.

Kitabımın Almanca çevirisinin yayınlanmasında Almanya'da, Gustav Lübbe Verlag'da çalışan Anja Kleinklein elinden gelen her şeyi yapmıştır. Kızım da ben de Anja'yı ailemizin bir parçası olarak benimsedik ve sevdik.

Moody'nin Alman televizyonundaki açıklamalarından sonra bana yöneltilen eleştiriler karşısında bana maddi ve manevi en büyük desteği veren Anja olmuştu. Bu projemde St. Martin's Press'te çalışan Tom Dunne'nin de büyük desteği olmuştur. Kitabın hazırlanması sırasında verdiği emeğin yanında *'Kızım Olmadan Asla'* ile gelişen ve güçlenen fikirleri bana esin kaynağı olmuştur.

Jeff Coplon'un yeteneği ve işbirliği sayesinde kitabım tahmin edildiğinden daha kısa bir sürede hazırlandı ve olaylar Jeff'in gazetecilik görüşü ve anlayışı içinde değerlendirildi.

Mehtap ve ben, 'Kızım Olmadan Asla'da yaşadığımız kâbuslardan sonra Jeff bize kucak açmış olduğundan ve yaşadıklarımızı başkalarını olumlu yönde etkileyecek bir şeye dönüştürebildiğimizden dolayı şanslı sayılırız. Bu sayede yeni arkadaşlar edindik ve o arkadaşlar sayesinde hayatımıza anlam katacak insanlarla tanıştık.

1. Bölüm

Değişen Hayatlar

5 Şubat, 1986 Çarşamba

"Anne, Amerikan bayrağına bak!" diye bağırdı Mehtap, Amerikan Konsolosluğu'na yaklaştığımızda büyük bir heyecan içinde. Kızımın nefesi havayı buğulandırırken, ben ayaklarımı hissetmez olmuştum. Yorgun kaslarımız attığımız her adımda, Türkiye İran sınırını yaya ya da atla geçmeye çalıştığımız beş günlük yolculuğu hatırlatıyordu. Kırk yaşındaki bir kadın, yanında altı yaşındaki kızıyla birlikte bu olayların hepsine isteğimiz dışında itilmiştik.

İran'daki on sekiz aylık tutsaklığımız boyunca kendi bayrağımızı ancak fotoğraflarda görebilmiştik. Bayrağımız İran'ın her yerinde parçalanıp yakılıyordu. Okula giden çocuklar sınıflarına girer girmez, yere çizilen bayrak resimlerini çiğneyip tükürüyordu. O sıkıntılı günlerde başımın üzerinde dalgalanan bir bayrağın varlığı bile hoş duygular uyandırmaya yetiyordu. Bayrak bizim için kurtuluşun simgesi olmuştu.

Geçen on sekiz ay boyunca bayrağımızı bir daha göremeyeceğimiz korkusunu yaşadığım günler çok olmuştu.

1984 yılının Temmuz ayında İranlı kocam Sayyed Bozorg Mahmudî'nin geriye döneceğimize dair verdiği söz üzerine tatil için ülkesine iki haftalık geziye razı olmuştuk. Oraya vardığımızda herkesin Mudî diye çağırdığı kocam, bundan sonra İran'da kalacağımızı söylediğinde kızım ve ben önceki evliliğimden olan oğullarımdan ve sevdiklerimizden koparılarak dünyanın diğer ucundaki bir ülkeye savrulmuştuk.

En kötüsü de geleceğimi düşünmekten aciz kaldığımı fark etmem oldu. Gelecek hakkındaki umutlarımın sönmesinin sebebi İran'ın muhafazakâr kurallara sıkı sıkıya bağlı olmasıydı. Üstelik kızım da, ben de Mudî'den dolayı İran vatandaşı sayılıyorduk ve Mudî bizim efendimizdi. Onun yazılı izni olmadan hayatımızın sonuna kadar bu ülkede yaşamaya mahkûm edilmiştik. Mudî'nin davranışları gün geçtikçe rahatsız edici bir hal almış, kızıma ve bana uyguladığı şiddetin dozu artmıştı.

İran'dan bu şekilde ayrılmak istememiştim ama Mudî ile ortak bir noktada anlaşmak için yapmış olduğum her türlü girişimlerimin hepsi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Kaçışımızdan üç hafta önce kararını bir kez daha gözden geçirmesini isteyerek, "Lütfen, Mudî, bana beş ya da on yıl de, ama asla deme. Eğer bana asla dersen, o zaman yaşamak için hiçbir nedenim kalmaz," dedim.

Mudî'nin cevabı, "Cevabım *asla*!" oldu. "Amerika hakkında başka hiçbir şey duymak istemiyorum," dediğinde ben ciddi olduğunu biliyordum.

Birkaç gün sonrasında kaderimin akışını değiştirecek, hayatımın en önemli kararını verdim: Ne olursa olsun Mudî'nin yanından kaçmamız gerekiyordu.

Ne Mehtap'ın ne de benim Şubat ayında kaçakçıların bile geçmekten çekindikleri dağların aşılmasını gerektiren bir yolculuğu atlatabilecek durumda olmadığımın farkına varmam uzun sürmedi. Haddinden fazla tehlikeliydi; soğuktan donabilir ya da uçurumdan yuvarlanabilirdik. Rehberimiz bizi soyabilir, terk edebilir ya da İran resmi makamlarına teslim edebilirdi. Çocuğu babasından kaçırdığımdan dolayı idam edilme olasılığım da tüyler ürperticiydi.

Ama yine de yapmak üzere olduğum şeyin tüyler ürperten sakinliği vardı üzerimde, çünkü ölümle kalım arasında kalmaktan daha kötü şeyler de vardı. Mudî kızıma iki gün sora Amerika Birleşik Devletleri'ne gidecek uçakta yerimin ayırtıldığını ve bir daha dönmeyeceğimi söylediğinde kızımın döktüğü gözyaşlarına acımamıştı. Mudî'ye beni göndermemesi için yalvarışlarımız boşa çıktığında kaçmaktan başka bir çaremizin kalmadığı açık ve netti. Her zamankinden fazla şiddete maruz kalan kızım da benimle hemfikir olmuştu.

Sekiz gün sonra, elçiliğin lobisinde otururken bundan sonraki kaderime razı olmuştum. Elçilikte bana, "Pasaportunuzla ilgili sorunu çözmek için polis merkezine gitmeniz gerek," diyen Başkonsolosa ürkerek baktım.

"Lütfen bunu benim yerime siz yapın, çünkü polis merkezine gitmekten korkuyorum," dedim yalvararak. Yeni Amerikan pasaportumun üzerinde büyük bir ihtimalle İsveç Büyükelçiliği'nin damgası vardı ve Türk yasalarına göre Türkiye'ye girmiş yasa dışı yabancılardık. İran'da tutuklama kararım çıkmış olsaydı beni hapse atabilirlerdi ki böylesine bir ayrılığa ne ben ne de kızım dayanamazdık. Bizi İran'a iade etme olasılığı bile vardı.

Amerikan Konsolosluğu'na Dışişleri Bakanlığı tarafından bilgi verilmişti ama yine de konsolosluk, içinde bulunduğumuz durum hakkında bilgi vermek istercesine "Size hiçbir konuda garanti veremem ama elimden geleni yapacağım," dedi.

Yolculuk belgelerimin hazırlanması zaman alacağından bu konu hakkında Ankara ile irtibata geçmemiz istendi ama ben "Hayır, almasam daha iyi olur!" dedim. Tahran'daki İran-Irak hava saldırıları sırasında hayatta kalmayı başarmıştık, Kürt-Sivil anlaşmazlığı sırasında keskin nişancıların kurşunlarını atlatmayı da. Dağları aşmak için süren beş günlük yolculuğumuz boyunca çok az uyku ve yiyecekle idare edebilmiştik. Bu kadar çok şeyi atlattıktan sonra Türkiye'nin sokaklarında dolaşarak kocamın bizi yakalamasına izin veremezdim. Burası bayrağımın gölgesinin altında kendimi güvende hissedeceğim bir yerdi ve ben başka bir yerde bulunmak istemiyordum. İran'dan bir an önce kaçmak istememin bir nedeni daha vardı. İran'dan ayrılmadan birkaç gün öncesinde kız kardeşim bana ulaşmayı başarmış ve babamın ciddi bir kalın bağırsak ameliyatı geçireceği haberini vermişti.

Kaçtığımız günler boyunca babamın hayatta olup olmadığına dair hiçbir şey bilmiyordum. Ameliyattan önceki gün babamı arayıp ona Amerika'ya dönünceye kadar dayanıp dayanamayacağını sorduğumda babamın cevabı "Acele et," olmuştu. Her şey için çok geç olmadan evime gitmeye kararlıydım.

Konsolosa, "İlk uçakla evime gitmek istiyorum," dedim.

Türk polisi için potansiyel bir kriz yaratacak her şey mevcuttu. İran yasalarına göre kızım ve ben Mudî'nin yazılı izni olmadan ülkeden ayrılma iznimiz yoktu. Tahran'dan Türk sınırına

gelinceye kadar şoförümüz *pasdar* denilen İslami ahlâk polisleri tarafından birkaç kez rutin kontrol amacı ile durdurulmuştu. Her seferinde görevli arabaya yaklaştığında kalbim deli gibi atmış ve sonumun geldiğini düşünerek *çador*'umun içine gömülmüştüm. Hangi sebeptendir bilinmez ama belgelerimizi hiçbir zaman talep etmediler.

Kaçakçılar Türkiye'ye girdikten sonra bizi bırakır bırakmaz Van'dan Ankara'ya giden bir otobüse bindik. Bu sefer de şanslıydık çünkü diğer otobüslerin kenara çekilerek yolcuların kimliklerine tek tek bakıldığına şahit olduk. Bulunduğumuz otobüs de haki renkli üniformaları olan kişiler tarafından birçok kez durduruldu ama her seferinde şoförümüz bir şeyler söyledikten sonra arkamızdan el sallayarak bizi uğurladılar. Gece yarısı Ankara'ya varıp konsolosluğun karşısındaki otele yerleşinceye kadar belgelerimizi görmek isteyen olmadı.

Olanları açıklayamıyorum ama büyük bir ihtimalle Tanrı bizi korumuştu.

Amerikan Elçiliği'ndeki başkonsolos ve yardımcısı bizi öğlen yemeğine davet etti. Peynirli hamburger ve kızarmış patatesten oluşan menü tek kelimeyle muhteşemdi. Amerikan Elçiliği'ne ait bileşkesinin büyük tahta kapısının önüne vardığımızda bizi kapıdaki deniz subayları karşıladı.

Başkonsolos bana yol vererek "Buyurun," dedi.

"Hayır, önce siz buyurun," dedim düşünmeden.

"Önce siz," dedi konsolos yardımcısı bana yol vererek.

"Önce siz," dedim ısrar edercesine. Marx Brother's tarzı yol verme ısrarım İran'dayken Mudî'nin ve diğer erkeklerin arkasın-

dan yürüme alışkanlığımdandı. İran'dayken erkeklerin arkasından yürümem gerektiğini söyleyen olmamıştı ama ben büyük bir ihtimalle çevremde bulunan milyonlarca kadının yaptığını taklit etmiştim. Bir erkekten önce kapının eşiğinden geçmem büyük bir olasılıkla aylarıma mal olacaktı.

Türk polis teşkilatından gelecek haberleri konsolosluğun içinde oturmuş beklerken, Mehtap Michigan'daki evimizin arkasında bulunan "Thunder Bay" nehrinin resmini çizdi. Nehri bir kayık ve resmin arka fonunu dağlarla süslerken bir daha başka dağ görmek istemediğini söyledi.

Başkonsolos döndüğünde elde etmiş olduğu başarıdan tatmin olmuşçasına, "Her şey yoluna girdi. Artık evinize dönebilirsiniz," dedi.

Altı saat sonra hâlâ geçerli olan kredi kartımla ödenmiş biletlerle uçaktaydık. New York'a doğrudan uçuş bulamadığımızdan dolayı, geceleyeceğimiz Münih Sheraton Oteli'nin masraflarını hava yolları karşıladı. Aylardır hasretini çektiğimiz Batı mutfağının baştan çıkarıcılığı bile heyecandan büzülmüş midelerimize birkaç lokmanın girmesini sağlayamadı. Mehtap'ı kandırmak için çok sevdiği böğürtlenlerden ısmarladım ama kâsenin içindeki böğürtlenleri gören kızım muzip bir bakış atarak "Anne beni kandırmaya çalışıyorsun ama Michigan'da olduğumuzu biliyorum çünkü bunlar *gerçek* böğürtlen," dedi. Kennedy Havalimanı'ndaki gecikmeden dolayı Detroit'e giden son uçağı kaçırdık. Gümrük işlemlerini bitirip ertesi sabah geçeceğimiz kapıya doğru ilerlerken evime çok yakın bir yerde olmama rağmen kendimi yalnız ve savunmasız hissediyordum. Gece Mudî ile aramdaki mesafenin kapanmasına olanak verecek olduğundan yanımızdan geçenlere şüphe dolu gözlerle bakıyordum.

Kuzeybatı Havayolları'nın giriş kapısına vardığımızda, hava limanının içi neredeyse terk edilmiş gibiydi. Mehtap'ı plastik sandalyenin üzerine elimden geldiğince rahat bir pozisyonda yatırdıktan sonra gece boyunca sürecek nöbetime başladım. Ne kadar yorgun olsam da uykuya dalarak kızımı korumasız bırakmaya cesaret edemezdim.

Kızım huzur içinde uykuya dalamadı ama halinden asla şikâyetçi değildi. Uykulu yüzüne baktığımda onun ne kadar bulunmaz bir çocuk olduğunu bir kez daha anladım. Yaşına göre fazlasıyla olgun, sabırlı ve sakindi. Birçok anne-baba çocukları için benim yaptıklarımın aynısını yapardı ama altı yaşındaki kızım kadar olgun bir çocuk çok nadir bulunurdu. Onun annesi olduğumdan dolayı gururluydum ve onu İran'da bırakmayacağıma dair vermiş olduğum sözü tuttuğumdan dolayı da şükrediyordum.

Ertesi sabah pilot Detroit Metropolitan Havalimanı'na ineceğimizi anons ettiğinde, Mehtap duyduklarının gerçek olup olmadığını anlamaya çalıştı. "Gerçekten Detroit mi dedi?"

Uçaktan fırlarcasına çıktık. Michigan! Özgürlük! Ailem! Güven! Bizi karşılamak için yarım düzine akrabam ve eşleri gelmişti. İki gece önce Münih'ten aradığımda en çok özlediğimiz şeyin ne olduğunu sorduklarında düşünebildiğim tek şey *snickers* olmuştu. Bugüne kadar yılda bir iki snickersdan fazlasını yediğim olmamıştı ama ailem hayatım boyunca geçireceğim tüm cadılar bayramına yetecek kadar çok çikolata getirmişti.

Kızıma biri Cabbage Patch, diğeri de kızımın en sevdiği renk olan erguvan renginde elbise giymiş iki bebek hediye ettiler. İran'dayken Mehtap, "Buradan gittiğimizde (asla eğer demez-

di) büyük annemle babamın yanına gitmeden önce üç gün üst üste McDonalds'a gidebilir miyiz?" diye sormuştu ama şu anda McDonalds'a gitme imkânı olmasına rağmen bir an önce evine gidip herkesi görme arzusundan başka bir isteği yoktu.

Oğullarım Joe ve John'un havaalanına gelmemiş olması beni hayal kırıklığına uğrattı ama ikisine de Detroit'e ininceye kadar gelişimiz hakkında bilgi verilmemişti. Son aylardaki olaylardan sonra ailemin sinirleri kopma noktasına gelmiş, bunu gerçekten başaramayacağımızı sandıklarından dolayı oğullarımın umutlarını boşa çıkartmamak için onlara herhangi bir şey söylememişlerdi.

Gelişimiz bir gün gecikmeyle olduğundan 'hoş geldin' partisi bir gece öncesinde hazırlanmıştı. Uçaktan inmediğimizi gören kız kardeşim başımıza bir şey geldiğini sanarak avazı çıktığı kadar ağlamış.

Cuma sabahı havalimanına ulaştığımızda inanılmaz bitkin bir haldeydik. Kaygan otoyolda ilerlerken, bedenimizi saran heyecan dalgası doruk noktasına ulaşmıştı. Taze kar kümeleri yolun kenarına istiflenmişti. Gerçi uzun bir zamandan beri vatanımın yüreğimdeki yeri başkaydı ama bugüne kadar Michigan gözüme bu kadar güzel görünmemişti.

Sonunda ailemin şehir dışındaki çiftlik evine vardık. Toprak araba yoluna girinceye dek buralardan ne kadar uzun zamandır uzak olduğumun farkına varamamıştım. Yıllar öncesinde babamın evin etrafına düzinelerce çam ağacı dikmesine yardımcı olmuştum. Bir ağacı her gün gördüğünüzde onun ne kadar büyüdüğünün farkına varamıyordunuz ama bu bahçedeki ağaçlar yokluğum boyunca inanılmaz boy atmıştı. Bu ağaçlar oğullarıma duyduğum özlemin ve babamın bugünkü mutluluğu paylaşmak için vermiş olduğu inatçı mücadelenin bir işareti gibiydi.

Evimiz üç katlıydı ve biz giriş katına ayak basarak mutfağa varmak için yarım düzine merdiven tırmandık. En üst kata vardığımızda solumuzdaki banyodan gelen zayıf "Boo!" sesi hayatımız boyunca aldığımız en anlamlı hediyeydi. Aralık duran kapıyı açtığımızda lavaboya dayanmış babam bizi bekliyordu. Babamın 'Boo'su kızımı bebekliğinden beri kahkahalara boğuyordu. Babam yardım almaksızın ayakta duramayacak kadar düşmüştü ama yine de torununa şaka yapmak için yardım almadan banyoya saklanmıştı. Aslında yapmaması gerekirdi ama bunu başarabilmesinin sebebi torununa karşı duyduğu büyük sevgiydi.

Annem bizi mutfakta karşıladı; Mehtap'ın Münih'ten sipariş ettiği böğürtlenli ve muzlu kekleri pişirmişti. Ailem Joe'ya haber verme imkânını bulamamışlardı ama John evdeydi. Oğlum John on altı yaşını dolduralı iki gün olmuştu ve yokluğum boyunca boyu öylesine uzamıştı ki bana tepeden bakıyordu. Oğlum bana sarılıp öptüğünde gözyaşlarıma engel olamadım.

Babamın hastaneden getirtilen hasta yatağının bulunduğu uzun oturma odasına geçtik. Babam hastalanmadan önce 1,65 boyunda 75 kilo ağırlığında, enerjisi tükenmeyen, güçlü kuvvetli bir adamdı. İran'a 'kısa bir ziyaret' için gitmeden önce bağırsak kanseri oldukça ilerlemiş olmasına rağmen gözle görülen bir şey yoktu. Babam otomobil montaj fabrikasından emekli olmuştu ama hastalığını öğrendiğinde bile iş yerinde giydiği giysileriyle bahçeyi düzenliyor, çimleri biçiyor ve bahçe sandalyesinde oturarak sevdiği ve taraftarı olduğu 'Detroit Tiger' takımının maçlarını izlemeye bayılıyordu. 1984 yılında İran'a gitmek için evimden ayrıldığımda Tigerlar öndeydi ve İran'daki bir buçuk yıllık zorunlu tatilim boyunca Amerika'dan gelen herkese ilk iş

olarak, "Tigerlar ne yaptı? Dünya kupasını kim kazandı?" diye soruyordum. Ama ne yazık ki sorduklarım neden bahsettiğimi bile anlamıyorlardı.

Geçen bir buçuk yıllık zaman babamdan çok şey götürmüştü. 40 Kiloya düşmüş, açlıktan ölmek üzere olan bir kurban gibi duruyordu. Kemoterapiler sırasında saçının çoğunu kaybetmiş, kalanlar da beyazlamıştı. Kendine birkaç beden büyük gelen pijamalarının içinde, başını çevirecek gücü olmadan, oksijen tüpüne bağlı halde sırt üstü öylece yatıyordu. Bizi karşılamak için sarf etmiş olduğu güç onu güçsüz bıraktığından sık ve zor nefes alıyordu. Onu bir daha giyinmiş halde göremeyecektim.

Babam bu günü görmek için büyük bir savaş vermiş, doktorların tahminlerini yanıltmıştı. Kanser onu günden güne yiyip bitirmişti ama o asla pes etmemişti. Verdiğim mücadele boyunca eve geri döneceğime gerçekten inanan tek kişi babamdı. Aslında ben de onu bugüne kadar hayal kırıklığına uğratmamıştım.

Başını hafifçe döndürerek bana baktı ve gülümsedi. "Bunu başaracağını biliyordum," dedi fısıldayarak. "Sen çok güçlüsün." Bundan sonraki altı yıl boyunca alacağım sayısız takdirin hiçbiri babamınki gibi olmayacaktı. Herkes beni bir köşeye sıkıştırıp bir buçuk yıl boyunca olup biteni öğrenmek için can atıyordu. Aslında onları anlıyordum ama konuşamayacak kadar yorgundum. Yaşadığım bunca şeyden sonra olaylara farklı bir bakış açısıyla bakmam gerekecekti. Üstelik geçen zaman boyunca sıradan konuşmalara olan ilgim yok olup gitmişti.

Ailemdekilerin Mehtap ile benim başıma gelenleri duymak istemediğini biliyordum. Anlatmaya başladığım takdirde sözümü kesip, "Kötü günler geride kaldı, artık evindesin, her şeyi unut gitsin," diyeceklerinden hiçbir şüphem yoktu.

Gidecek başka bir yerimiz olmadığından, kızımla birlikte ailemin evine yerleştik. Ailemin tüm fertleri bizi korumayı kendilerine vazife edindi. Bugüne kadar kapılarını kilitlemeye ihtiyaç duymayan bu sıradan insanlar kilit altında oturmaya başladı. Babamın tüfeği her zaman dolu duruyordu ve ailenin yetişkin fertleri onu kullanmak için tetikte bekliyordu. Mudî annemlerin evinin yerini biliyordu; bizi arayacağı ilk yer burası olacaktı. Ve biz Mehtap'ı alıp götürmesini engelleyecek bir korumaya sahip değildik.

Evimdeki ilk hafta içinde FBI ve yerel şerif bürosuna bizi korumaları için yardım isteğinde bulundum ama her ikisi de "Belki zalimce ama bir suç işleyene kadar hiçbir şey yapamayız," dediler.

Herkesin sinirleri alabildiğine gergindi ve duyduğumuz her kuşkulu ses bizi daha da geriyordu. Yabancı arabaları gözetliyorduk. Telefon çaldığında karşı taraftan ses gelmediği takdirde herkes bir şeyler olacağından korkuyordu. Ne ben ne de Mehtap telefonlara cevap vermiyorduk çünkü Mudî'nin arayacağı saat belli olmazdı.

İran'dan kaçmayı planladığımda, evime döndüğümüzde kızımla birlikte kendi kimliğimi de saklamayı düşündüm. ABD Dışişleri Bakanlığı'nda görevli Teresa Hobgood ile kızımın adının değiştirilmesi konusunu konuştuğumda, Teresa, kızımın on sekiz yaşına gelene kadar isim değişikliğinin babasının izni olmadan mümkün olamayacağını söyledi. Ama istediğim isimle çağırmanın bir sakıncası olmadığını da ilave etti. Hayal kırıklığına uğramıştım. Teresa ayrıca saklanarak yaşanan bir hayatın, oğullarımı ve ailemin diğer fertlerini bir daha arayamayacağım;

ailemle ve arkadaşlarımla tüm bağlarımı koparacağım anlamına geldiğini söyledi.

Aslında İran'dan kaçmamın sebebi de bu değil miydi? Irak hava saldırıları sırasında su ve benzin kıtlığına dayanabilirdim, ekmek ve yumurta almak için saatlerce kuyrukta bekleyebilirdim. Ama bir tutuklu gibi yaşamak… Asla! Mudî bizi İran'da hapis hayatına mahkum etmişti ve Amerika'da da başımıza muhafız kesilmesine izin veremezdim.

Aslında bir durum daha vardı. İran'dayken bizim durumumuzda olan birçok kadın ve çocuğa rastlamıştım. Bu durumdaki insanları uluslararası ilişkiler ve onlara tanınan irtica hakkı konusunda uyarmam gerektiğine inanıyordum. Mesela Mudî ile evlendiğimde kendi ülkemde bile İran vatandaşı sayıldığımı Tahran'daki İsviçre Konsolosluğu'na gittiğimde öğrenmiştim. İran vatandaşı olmak bana cennetin kapılarını açmayacaktı. Çok geç olmadan bu durumda olan insanların bana sorular sormasını istiyordum. Güç şartlar altında edinmiş olduğum deneyimlerimi onlarla paylaşmak istiyordum.

Kendime hangi ismi verirsem vereyim, kesin olan tek şey paraya ihtiyacım olduğuydu. İran'dan kaçarken her şeyimi bırakmış olduğumdan maddi durumum çok kötüydü. Tahran'a varışımızın haftasında Mudî Michigan'da bulunan tüm banka hesaplarımızı İran'a transfer etmişti. Geçmişimde birinin maddi yardımını talep ettiğim olmamıştı ve bundan sonra da istemeye niyetim yoktu. Eve döndükten sonra temel gereksinimlerim için açtırmış olduğum küçük emeklilik hesabını kullandım ama bu para uzun bir süre boyunca yeterli olmayacaktı. Üstelik kaçmak için borçlandığım 12 000 dolar yetmezmiş gibi, satmış olduğumuz evin satış vergisi de ödenmemiş halde duruyordu.

Elimdeki para borçlarımı karşılamaya yetmiyordu, işim yoktu 'Mudî ile evlenmeden önce personel müdürü olarak çalıştığım işimden de ayrılmıştım' ve güvende olduğum da söylenemezdi. Ama İran'dan kaçmamıza yardımcı olan İranlı iş adamı Amahl'a verdiğim sözü tutmam gerekirdi. Arkadaşlarımın uyarılarına rağmen İran'a gitmeden önce hesabımızın bulunduğu Detroit'teki bankaya gittim. Banka müdürüyle kısa bir süre konuştum ve banka müdürü bana güvenerek işini riske atma pahasına 12.000 dolar kredi verdi. Elimdeki parayla vakit kaybetmeden Western Union'a gittim ve dünyanın herhangi bir yerindeki bir banka hesabına parayı yatırdım. Bay Flanders'ın çaresiz durumda kaldığım bir zamanda bana güvenmesini hayatımın sonuna kadar unutmayacağım.

İran'a ayak basıp koro halinde çıkan yüksek sesleri duyup, *çador*'larının içine tek gözleri görünecek kadar bürünmüş kadınları gördüğüm ilk günden beri İran hakkında bir kitap yazacağımdan hiçbir kuşkum yoktu. Şah yönetimi sırasında İran'ın Batılı bir ülke olduğunu söylemeleri üzerine 1959 yılında ülkesini terk eden Mudî ile geçirdiğim on iki yıldan sonra beni hiçbir şey bu denli etkilememişti. 1979 yılındaki devrimden önce içinde Mudî'nin akrabaları da olmak üzere birçok kadının modern saç kesimli, mini etekli fotoğraflarını görmüştüm ama Ayetullah Humeyni'nin başa geçmesinden sonraki değişim hayret vericiydi.

Bir yazar olacak kadar ciddi bir eğitimden geçmemiş olsam da, başka bir dünyaya ait bu değişik toplumu yerinde gözlemleyerek anlatmayı kafama koymuştum. Yazacağım kitapta, İslam

devriminin bu ülkeyi ne şekilde değiştirdiğini, nelere katlanmak zorunda kaldıklarını, geleneklerini, yemeklerini ve halkın sıradan günlük hayatını anlatacaktım.

Bu yazıları yazabilmem için, kocamın ailesinin konuğu olarak, dünyaya beş yıldızlı otellerin balkonlarından bakan insanlardan çok daha fazla veriye sahip olacaktım. Aslında İran'da sadece iki hafta süreyle kalacaktım, ama bu kısacık zamanda bile tüm dikkatimi verdiğim takdirde çok fazla şey öğrenmem mümkün olacaktı.

İki haftalık süre seksen haftaya çıktığından dolayı yazacağım kitap için kafamın içinde düşünmüş olduğumdan daha fazla bilgi toplayabildim.

Michigan'daki evimde geçirdiğim ikinci akşam olan cumartesi akşamı verdikleri bir yemek esnasında, oğlum John ve Mehtap'ı Alpena'daki eski arkadaşlarımızdan biri olan Doug Wenzel ve Karen McGinn ile tanıştırdığımda, hayatımda yeni bir sayfa açılmaya başlamıştı. İran'da bir arabamız olmadığından, bir buçuk yıldan sonra ilk kez direksiyon başında olmak hem zorluyor ama aynı zamanda da heyecan veriyordu. Buradan ayrıldığımızdan beri el sürülmemiş son model gece mavisi Ford LTD marka otomobili büyük bir keyifle kullanmaya başladım. Tahran sokaklarında cirit atan fare kapanından farksız kutu büyüklüğündeki *pakonlara* asla benzemiyordu.

Arkadaşlarım arasında gevşedikten sonra Mehtap ile başıma gelenleri anlatmaya ilk kez fırsat buldum. Kaçış süresince katlanmak zorunda kaldığımız zorlukların detayları aileme üzüntü veriyordu ama arkadaşlarım duydukları karşısında donup kaldılar. Anlattıklarım biter bitmez arkadaşım "Bunları bir kitapta anlatman gerek!" dedi iddia edercesine.

"Yazacağım," dedim. "Ama önce bir iş bulmam gerek."

Karen kitap konusunu kapatmak istemedi. "Erkek kardeşim Chicago'daki bir yayın evinde çalışıyor. Onu arayıp yazmaya başlamak için gerekli şeyleri öğrenmemi ister misin?"

"Tabii ki" dedim uykulu bir ses tonuyla. Geçen iki hafta boyunca doğru dürüst uyuyamamıştım ve arkadaşlarım arasındaki rahat ortam ve içmiş olduğum bir kadeh şampanya başımın dönmesine neden oldu. Kitap yazma fikri henüz soyut ve uzak görünüyordu.

Pazar günü büyük oğlum Joe'nun yirminci doğum gününde bulunabildiğimden dolayı oldukça heyecanlıydım. Anneme öğlen yemeği ve doğum günü pastasının yapımında yardımcı oldum. Babam nefes almakta zorlanıyordu. Önce babamın doktoru Roger Moris'i, ardından da ambulansı çağırdım. "Durumu iyi gözükmüyor," dedi Roger. "Bu kadar dayanmış olması bile bir mucize."

Yıkılmıştım. Bu kadar çok bekleyip, o kadar uzak diyarlardan gelip babamı bu kadar çabuk kaybedemezdim. Bu adil değildi! "Lütfen Tanrım, onun ölmesine izin verme!" dedim ama bencilliğimden dolayı pişman olmam uzun sürmedi. İran'dayken eve dönünceye kadar babamın dayanması için ettiğim duaların sayısını hatırlamıyordum. Ettiğim dualar yerini bulmuştu ama Tanrı bana verdikçe ben daha fazlasını istiyordum.

Babamın durumunun ciddiyetini koruduğu pazartesi günü New York'taki William Morris Ajansı'nda çalışan Steven Starr'dan bir telefon aldım. Karen vakit kaybetmemişti. Hattın diğer ucundaki Steve'in sesi inanılmaz coşkulu geliyordu. "Elinde inanılmaz bir hikâye var ve bunu kitap haline getirme konusunu konuşmamız gerek."

Henüz gücümü toplayamamıştım ve bundan sonraki her bir saniyemi babamla birlikte geçirmem gerektiği bilinciyle, "Bu konuyla belki daha sonra ilgilenirim ama şu anda buna imkân yok," dedim.

"Bu işten çok büyük paralar kazanabilirsin," dedi Steve devam ederek. Beş parasız olmama rağmen yapmış olduğu teklifi geri çevirdim.

Perşembe günü Steve bir kez daha aradı. "Seninle gerçekten konuşmak istiyoruz. Bu hikâye *inanılmaz,*" dedi. Üstelik hatırı sayılır bir avans alabileceğimi de eklemeyi unutmadı. İşte o zaman bu kitabı yazdığım zaman boyunca Mehtap ile evde kalarak onu korurken, aynı anda para da kazanabileceğimin farkına vardım. Bundan sonraki işim bu olabilirdi.

Birkaç gün sonrasında Detroit'te buluşmak üzere sözleştik. Bir yandan ailemin güvenliği konusundaki korkularımı paylaşırken, diğer yandan Steve ile görüştükten sonra yazacağım kitabın tanıtımının en iyi koruma olacağına karar verdim. Hikâyemi yeterince insana okutabildiğim takdirde, bu insanlardan destek alabilirdim ve Mudî karşı hamle yapmaktan çekinebilirdi.

Amerika'ya dönüşümün altıncı günü olan Çarşamba günü, babam beş yıl içindeki on birinci ameliyatına hazırlanıyordu. Ameliyatı atlatma umudu oldukça düşüktü. Ameliyattan sonra babamın doktoru annemin yüzüne bakarak, "Bu hanımı bir süreliğine buradan uzaklaştırmanız iyi olacak," dedi. Erkek kardeşim Jim annemi eve götürdü. Annem eve girer girmez telefon çalmış ve telefonu cevaplandırdığında tanıdık bir sesle karşılaşmış. "Adım Barbara Walters. Betty Mahmudî için arıyorum." Barbara hikâyemizi "20/20" adlı televizyon programında an-

latmamı istiyordu. Bu haberi duyduğumda, annemin kalbinin doktorların umduğundan daha güçlü olduğuna karar verdim.

Eve dönüşümün haftasında küçük oğlum John'un basketbol maçını izlemeye gittim. İran'dayken oğlumun futbol maçlarını izleyememiştim ve onu neşelendirmek için basketbol maçlarını kaçırmak istemedim. Oğlumun lise takımındaki oyununu izleme fırsatı bulabildiğim için Tanrı'ya şükrettim.

Oyundan önce ulusal marşımızı söylemek için herkes ayağa kalktı. Döndüğümden beri marşı ilk kez duyuyordum. Sözlerinin bana farklı şeyler ifade etiğinin ilk kez farkına vardım. Gözyaşlarıma engel olamadım ve sözler boğazıma düğümlendi. Dönüp duran girdabın ortasındaki hayatımı düzene sokmaya çalışıyordum. Mehtap ve ben, John ile buluştuğumuzda, annemlerin evi babamın hasta bakıcıları ve misafirlerden öylesine dolup taşmıştı ki, nefes bile alınamıyordu.

Ne kadar yorgun olsak da, eve dönmekten daha güzel bir şey olamazdı. Sabahın erken saatlerinde daha önceleri gittiğimiz ve Mehtap'ın da unutamadığı bir liman kenti olan Lake Huron'a gittik. Liman kentinde bulunan tahta kaplama fabrikasının çıkarttığı hoş koku havayı dolduruyordu. Arabadan çıkar çıkmaz Mehtap derin bir nefes aldı ve kokuyu içine çekerek, "Burası ev gibi kokuyor… Ve kuşların cıvıltısını duyuyorum," dedi. Mehtap henüz küçük bir çocukken evimizin arka bahçesinde toplanan kuşlara yem atardı. İşte bu yüzden mi bilinmez kızımın söylediği ilk kelimeler 'bülbül' ve 'karga' oldu. Kuş seslerini duymak kızıma eski arkadaşlarına kavuşmuş hissi verdi.

Barbara Walters'ın konuşmasından sonra çekim yapmak için bir yapımcının Michigan'a gelmesi uzun sürmedi. Birkaç gün içinde

Mehtap, John ve ben Barbara ile buluşmak için New York'a gideceğimiz günü kararlaştırdık. Büyük oğlum Joe gelmek istemedi, yaşadıklarımın reklam konusu olmasından yana değildi.

New York üzerinden uçarken Özgürlük Heykeli gözüme çok güzel görünmüştü. Heykel tüm haşmetiyle yerli yerinde duruyordu ve bugüne kadar taşıdığı anlamı asla kaybetmemişti.

Central Park'a bakan Park Lane Oteli'nde kalacaktık ve görüşme köşedeki Mayflower Oteli'nde yapılacaktı. Görüşmenin yapılacağı odaya doğru ilerlerken kameraman eteklerime yapışan Mehtap'a dostça tavırlarla "Yanıma gel," dedi. "Annen orada dursun." Beni kameradan izlemesini istiyordu. Ama kızım bizi ayırmaya çalışmasına asla izin vermeyecekti. Bugüne dek olmadığı kadar inatla eteklerime yapışarak çığlık çığlığa bağırmaya devam etti. Oğlumla birlikte kızımı çekimlere başlayacak kadar sakinleştirmek kolay olmadı.

Hikâyemizle yakından ilgilenen Barbara'yı çok sevdik. Birinci oturumdan sonra Mehtap Barbara'nın kucağına oturdu ve etrafa öpücükler göndermeye başladı.

Barbara bize Broadway'de gösterilen 'Cats' adlı müzikali seyredebilmemiz için VIP bileti ayarladı. Yerimiz sahneye öylesine yakındı ki müzikalde rol alan aktörlerden bazıları bize yaklaştı ve oyun sırasında Mehtap ile konuştu. Barbara ayrıca kızımın favorileri arasında bulunan bir Japon lokantası olan *Benihana of Tokyo*'da akşam yemeği için bizi davet etti.

Aylar sonrasında oğullarımla birlikte kendimize bir ev ararken Mehtap, "New York'ta oturalım, orada arkadaşımız Barbara var," dedi.

Program Mudî'nin doğum günü olan 20 Haziran 1986'da gösterildi. Doug ve Karen Alpena da programı bizimle birlikte izleyenler için bir parti düzenledi. Aynı gece babam ambulans çağrılarak hastaneye kaldırıldı. Hastanedeki hemşireler 20/20 programını açtı ama babam programı izleyecek kadar güçlü değildi.

İran'da edinmiş olduğum yeni yemek yeme alışkanlığım yaşamımı değiştirmişti. İran'da kaldığım süre boyunca depresyon ve dizanteri ile başa çıkmak için verdiğim çaba sonucunda yirmi beş kilo kaybetmiş, lise yıllarındaki kiloma düşmüştüm. Yüzüm hortlağa dönmüş, yanaklarım çökmüştü. Kilomu kızımın hatırına biraz yükseltmeyi başarmıştım.

Amerika'ya döndüğümde etrafım İran'da özlemini çektiğim Colby peyniri, hardal ve arada bir içtiğim şarapla çevriliydi. Oysa İran'da şarap İslam kanunları gereği kesinlikle yasaktı.

Tatlılara karşı koyamıyordum. Hayatım boyunca bu kadar çok tatlı yediğimi hatırlamıyorum. Kilosuna dikkat eden biri olarak metabolizmamın bu kadar çok tatlıyı kaldıramayacağını bilmeme rağmen, onlara karşı koymama imkân yoktu. Ailem de uzun bir zamandan beri bulamadığım yemekleri yemem için, "Ah, devam et bir şey olmaz," diyordu. Üstelik babam ameliyatı ve Azrail'i yenmeyi başarmıştı ve o çok sevdiği reçelli tartları tek başına yemek istemediğinden, "Gel, sen de benimle bir parça ye," diye ısrar ediyordu.

Uzun sözün kısası hayatım boyunca vermek için savaştığım kilolarımı kısa bir süre içinde fazlasıyla geri aldım. "Bu çok kötü," dedim Mehtap'a geçen yıl. "Bu kadar kilo aldım ve nasıl vereceğimi bilmiyorum. Böyle giderse şişmanlar kampına yazılacağım."

Mehtap kocaman kahverengi gözlerini açtı ve masum bir ifadeyle, "Ama anne, yeteri kadar kilon var, kampa gidip daha fazlasını ne yapacaksın?" diye sordu.

İranlı kadınların kendilerini tepeden tırnağa örtmek için kullandıkları *çador*'ları sırtımdan atmam biraz garip oldu. Ankara'ya giden otobüste Türk kadınlarının giyim tarzının farklı olduğunu ve kadınların başlarını bile örtmediğini fark etmiştim. "Bak anne," dedi Mehtap; "Buradaki kadınlar başlarını bile örtmüyor. Üstündeki örtüyü çıkartabilirsin." Önce tereddüt ettim çünkü saçımı yıkayıp taramayalı uzun bir zaman olmuştu. İran'da kaldığım on sekiz ay boyunca sadece bir kez perma yaptırmıştım. Amerika'dan ayrılırken kuaförden yeni çıkmış kahverengi saçlarım vardı ama döndüğümde saçlarım uzun, dümdüz ve beyazlamıştı. John beni ilk gördüğünde gözlerine inanamamıştı. "Anne," dedi bana sarıldıktan sonra, "Sen anneme hiç benzemiyorsun."

Evimdeki ikinci günde Mary kozmetik ürünleri için çalışan kız kardeşim Carolyn annemlerin evine bir güzellik uzmanı getirdi. Saçlarım kesildi, boyandı, perma yapıldı ve gölge atıldı. Yüzüm bir sünger gibiydi; sonunda yapılan yüz maskesi yılları alıp götürdü ve cildim rahat bir nefes aldı. Bakım öncesi ve sonrası fotoğrafım çekilmiş olsaydı, Carolyn bunu kampanyalarında kullanabilirdi. Babam makyaj yapılmasından hoşlanmazdı. Onunla birlikte yaşadıkları süre boyunca kızlarına makyaj yapmalarını yasaklamıştı ama bu sefer gördüğü sonuç onu mutlu etmişti. "Şimdi daha iyi görünüyorsun," dedi.

Saçım şekil almış olsa da başımı örtmeden dışarı çıkmak tuhaf geliyordu. Michigan'da başım açık dolaşmak, İran'dayken

başım örtülü dolaşmak kadar garipti. Başörtüsü ve *çador* takmak, konformist sosyal sistemin zorla edindiği bir alışkanlık olmuştu. Birkaç tel saçımın görünmesinden dolayı beyaz Nissan ve Pakon arabalardan fırlarcasına çıkıp dakikalarca azarlandığım günleri unutmak mümkün değildi. Bir Amerikan polisi ya da üniformalı bir postacı gördüğümde bile başımı saklamak istercesine kollarımı havaya kaldırıyor ve kalbim dakikalarca deli gibi atıyordu. Bu refleksten kurtulmam en az bir yılıma mal olacaktı.

Mehtap da geçmişe ait korkularından uzun bir süre boyunca kurtulamadı. Birçok insan annelerinin üzerinden alçaktan uçan uçağı fark etmezdi ama bu zararsız uçuşlar bile Mehtap'ın İran'dayken şahit olduğu hava saldırılarını, yaşadığımız evin sarsılmasını, havadaki yanık kokusunu hatırlatıyordu. Bir köşeye sığınmış ağlayan Mehtap uçağın üzerimizden geçmesinden çok sonra sakinleşebiliyordu.

Babam ilkbahar boyunca büyük bir yaşam mücadelesi vererek yaza kadar yanımızda kalabildi. Herkesin katlanamayacağı kadar çok ameliyat ve ağrılı dönemler geçirdi. Bir keresinde akciğerleri su topladı. Öylesine zor nefes alabiliyordu ki, havasızlıktan boğulacağını sandık. Başka bir seferde, üç gün boyunca komada kaldı ve kız kardeşim Carolyn ile babamın başucunda beklerken birden gözlerini açtı. Eskisine nazaran daha canlı görünüyordu. Eve döndüğümüzden beri babamın sesi gür ve canlı çıkıyordu. Mutluydu ve huzur içindeydi, konuşmaya başladı ve bir saat boyunca hiç susmadı. Güneşli ve parlak bir gökyüzü, çiçeklerle dolu yemyeşil bir vadi gördüğünü söyledi. Altı yıl önce ölen ikiz kardeşiyle birlikte olduğundan bahsetti. Bunları anlatırken gülümsüyordu.

Babamın ruhunun derinliklerinden gelen bu huzur ve sakinlik onun son günlerine yaklaştığını kabullenmemize yardımcı oldu. Babam henüz son günlerini yaşamıyordu ama bunun hazırlığı içinde olduğunu hissetmemek mümkün değildi.

Babama kanser teşhisi ilk konduğunda, altı aylık bir ömür biçmişlerdi. Ama beş yıldır direniyordu ve onunla birlikte güzel günler geçirmiştik. Her gece babamın ihtiyaçlarını karşılamak için karşısındaki koltukta uyudum. Artık roller değişmişti; çocukken babam bana bakmıştı şimdi ise ben ona bakıyordum.

Ailemde içimi rahatça dökebileceğim tek kişi babamdı ama zayıf bünyesi, uzun konuşmalar kaldıramayacak kadar güçsüz olduğundan onu zorlamak istemiyordum. Ona karşı duyduğu saygıda hiç kimse kusur etmedi ve hastalığı boyunca da son sözü her zaman babam söyledi. Barbara Walters 20/20 programının bir bölümünde annemlerin evini görüntülemek istediğinde ailemdeki birçok kişi bunun Mehtap ve bana zarar vereceğinden kaygılandığı için istemediler. Annem Bu eve gelemezler!" dedi. Tartışmayı duyan babam yattığı yerden güç bela duyulan bir sesle "Gelecekler!" dedi ve sonrasında da geldiler.

1986 yılının 3 Ağustos gününde, Tahran'dan geldikten neredeyse altı ay sonra babam Carson City Hastanesi'nde öldü. Öldüğünde altmış altı yaşındaydı. Babam öldüğünde Mehtap "Onu görebildiğimiz için Tanrı'ya şükrediyorum," dedi.

Babam hastane çalışanlarına zahmet vermemek için çırpınırdı. Eşi bulunmaz bir hastaydı. Çektiği ağrılara rağmen hiçbir zaman yakınmadı. Birkaç hemşire ve doktor babama karşı son görevlerini yerine getirmek için evimizdeki cenaze törenine geldiler. Yıllarca babamın başka insanların hayatlarını ne denli değiştirdiğini anlatan hikâyeler duyacaktım.

Babamın yasını tuttuğum haftalarda Mudî'ye karşı sessiz bir kin besledim. Mudî, babamla geçireceğim günlerin katiliydi ve şu anda bir eşin desteğine en çok ihtiyaç duyduğum bir zamanda yapayalnızdım.

Babamın ameliyatını yapan cerrah arkadaşı Dr. Jack Dilts gibi dostlar beni teselli etmeye çalıştı. Babamın cenazesinden birkaç yıl sonra bir düğünde babamın doktoruna rastladığımda bana şöyle dedi: "Sana bundan daha önce bahsettim mi bilmiyorum ama babanın inanılmaz bir yaşama isteği vardı. Yoksa normal bir insanın bunca ameliyatı atlatması çok da mümkün değil."

Kızımla birlikte İran'dan ayrılmadan bir gün önce kız kardeşim beni aramış ve babamın ameliyat olacağını söylemişti; atlatma olasılığı oldukça zayıftı. Bunu fırsat bilen Mudî, babamla telefonda konuşmuş ve eve döneceğime dair söz vermişti ama kafasındaki düşünce farklıydı. Aslında beni Amerika'ya göndermek istemesinin sebebi ev eşyalarımızı, iki arabamızı ve paraya çevrilebilecek her türlü mal varlığımızı İran'a transfer etmekti. Bu arada Mehtap İran'da rehin tutulacaktı. Dönmeden önce paraları İran'a transfer etmemi istiyordu. Paraları aldıktan sonra İran'a girişimi yasaklayacağından hiç şüphem yoktu.

Aslında Mudî'nin planı bir şekilde işe yaramış ve ne pahasına olursa olsun kızımı alıp bir an önce İran'dan kaçmama yardımcı olmuştu.

Babamın Mudî ile konuşmasının olumlu bir yanı daha vardı. En azından ameliyata girmeden önce Mudî ona Dr. Jack Dilts'in bahsettiği hayata tutunma sebebini vermişti. Babam ameliyata

girmeden önce herkese, "Geliyorlar. Bugün Mudî ile konuştum ve bana geleceklerini söyledi" demişti.

"Seni ve Mehtap'ı bir kez daha görebilmek için inanılmaz bir yaşama azmi vardı. Mehtap'ı balık tutmaya götüreceğini söyleyip duruyordu," dedi Dr. Dilts. "Bir babanın çocuğunu bu kadar sevdiğine daha öncesinde şahit olmamıştım."

Babalar gününde kilisede yapılan törende, Jack'in karısı da kendi babasından çok benim babam hakkında konuştu.

Babamın sevgisiyle yetiştiğim ve ölmeden önce bu sevgiyi bir kez daha tatmış olduğum için mutluydum. Babamı kaybetmiştim ama ölürken kızı yanı başındaydı.

2. Bölüm

Gün Işığına Çıkanlar

Manhattan'ın merkezindeki MGM binasının en üst üç katı Morris Ajansı'na aitti. New York'un ihtişamlı manzarasına bakan pencerelere sahip yayıncılık dünyası benim hayatıma da yeni bir sayfa açacaktı.

20/20 programı için Barbara Walters ile yaptığım röportajdan bir hafta önce Morris Ajansı'nın müdürü ve danışmanım, ilerideki yıllarda da en iyi dostum olacak Michael Carlise adındaki adamla tanışmıştım. Beni öğlen yemeğine davet etmişlerdi ama kafam sürekli bir şekilde meşgul olduğundan görüşmenin bir an önce yapılması için can atıyordum. Kitabımın yazım aşamasında bana yardım edecek kişinin seçilme zamanı gelmişti. Seçeceğim kişiyi biliyordum. Amerikalı bir esrar kaçakçısının Türk Ceza evinden kaçışını anlatan *Gece yarısı Ekspresi*'nin yardımcı yazarı Bill Hoffer en uygun kişiydi. Tahran'da bulunduğum sırada filminin yayınlanmaması için yapılan protesto gösterilerine tanık olmuştum. İran'da hayatım üzerine egemenlik kurmuş halkta etki yaratmayı başarmış biriyle çalışmak istiyordum.

"Biliyorsunuz," dedi yayın danışmanım. "Bill Hoffer oldukça güçlü bir yazar. Sizi reddetme olasılığı var."

Ama ben ısrar ettim. Bu yazar İran halkını harekete geçirecek kadar güçlü olduğuna göre, benim kitabımın da ses getirmesini sağlayabilirdi. Beni reddetme olasılığı vardı ama o zaman bile onu ikna etmek için çaba sarf edecektim. İran'daki protestocular Bill'i seçmemde ne denli etkili olduklarını asla bilmeyeceklerdi.

Bill teklifimi sıcak karşıladı ve aynı gün uçakla New York'a gelmeyi kabul etti. U-Uçaktan korkması göz önünde bulundurulursa bu gerçekten çok güzel bir davranıştı. Bir sonraki hafta kitabın kabataslak çalışmasını yapmak için bir kez daha bir araya geldiğimizde ikimiz de çok rahattık. Bill, oldukça duyarlı, az konuşan ama konuştuğunda insana güven veren, hayat boyunca arkadaş kalmayı isteyebileceğim biriydi.

Haziran ayında film kontratım kitapla birlikte hazırlandı. Aldığım avansımın bir bölümüyle Alpena'daki bankaya olan 12 000 dolarlık borcumu ödedim, kalanını da Mehtap'ın kolej masrafları için ayırdım.

Bill Michigan'a geldi ve büyük bir coşku içinde çalışmaya başladık. Sadece benim değil, kızımın da duygularını ikimize acı vermeden ortaya çıkartmayı biliyordu. Güven içinde ona içimizi dökerken Bill baskı altında kalmış heyecanlarımızı ifade etmemize yardımcı oldu. Bill hikâyemizdeki kızımın rolünün önemini ve aramızdaki kuvvetli bağın varlığını görebiliyordu. Mehtap için Bill; babamdan, oğullarım Joe ve John'dan sonra küçücük dünyamıza huzur veren biri olarak kabul edip güvendiği tek erkekti.

Günlük hayatımın yeni akışına göre Bill sabahın sekizinde çalışma ofisi olarak kiraladığımız büroya geliyordu ve kahvaltı-

mızı yaptıktan sonra çalışmaya başlıyorduk. Gün boyunca hayatımın kâbus dolu günleri hakkında konuştuklarımızı bir teybe kaydediyorduk. Bill'in karısı Marilyn, Virginia eyaletindeki Federal Ekspres Yolu'nun diğer ucunda bulunan bilgisayarlara kaydediyor, kâğıda dökülmüş çıktıları bize gönderiyor ve biz de gönderilen bölümlere ilaveler yapıyorduk. Bill'in soruları, kullandığı ses tonu yaşadıklarımı bir kez daha en ince detaylarına varıncaya kadar hatırlamama neden olduğundan, Bill her iki saatte bir ara vermemizi ve bezik oynayarak kafamızı dağıttıktan sonra teybimizin başına dönmemizi istiyordu. Akşam olduğunda kızımla birlikte babamı görmeye gidiyorduk.

Oldukça zor bir çalışmaydı ama çektiğimiz zorluklara değerdi. *Kızım Olmadan Asla* yayınlandıktan sonra okurlarım, dağlarda benimle birlikte donduklarını, içinde yaşamak zorunda kaldığım pis yaşam koşullarını hissedip havadaki soğan kokusunu bile aldıklarını söylediklerinde gururlandım.

Temmuzun dördünde Bill'in eşi Kurtuluş Günü'nü kutlamak için bize katıldı. Bill ve Mehtap her zamankinden daha gururla dalgalanan Amerikan bayrağını havuzun kenarındaki direğe astılar. Mehtap altı yaşında küçük bir vatanseverdi ama özgürlüğün anlamını en iyi o anlıyordu.

Bill ile birlikte yedi ay boyunca çalıştık. Aslında çalışmamız iyi gidiyordu ama bitmesini engelleyen etkenlerden biri anlatım güçlüğü çekmemdi. Örneğin Tahran'daki bir ekmek fırınında kızımla birlikte sırada beklerken gerçekleşen hava saldırısını en ince detaylarına kadar anlatmam sanıldığı kadar kolay değildi. Teybe anlatılanlarla kâğıda yansıyanlar farklı gibiydi. Anlattıklarım defalarca yazılmış olmasına rağmen; karşı saldırı sırasında

kızım kucağımda, yağan kurşunlar arasında uçsuz bucaksız toprakları geçmeye çalışırken hissettiğim dehşeti tam anlamıyla verememiştim. Kullanmış olduğum kelimeler okuyucuyu benimle birlikte sürüklemiyordu.

Sonunda Bill birtakım değişiklikler yapmak zorunda kaldı ve sonuç inanılmaz iyi oldu. Birdenbire yaşadıklarım gözlerimin önünde canlanıverdi. İşte o noktaya gelinceye kadar öykümün beni tanımayan insanların ilgisini çekeceğinden kuşku duyuyordum. Ama Bill'in sihirli dokunuşu kuşkularımı alıp götürdü.

İkinci etken, kitabımın tamamlanmasını engelleyebilecek kadar ciddiydi. Eylül ayında babamın ölümünün üzerinden az bir zaman geçmişti ki, kendimi inanılmaz kırılgan hissetmeye başladım. Bill ile birlikte gecenin geç saatlerine, hatta bazı zamanlarda sabaha kadar çalışıyorduk. Gücüm tükenmişti ve dayanacak takatim kalmamıştı.

Yaşadıklarımı kaleme almak başlarda oldukça heyecan vericiydi ama heyecanımın vereceğim mesajın özünü oluşturduğunu da biliyordum. Bir noktaya geldiğimde kontrolümü kaybettim. Mudî'nin birlikte geçirdiğimiz yıllar boyunca bana almış olduğu hediyeleri paketlerinden çıkarttığımda pek çok şey geldi aklıma. Hediyelerin arasında özel imzalanmış kitaplar ve Brahms'ın ninnisi eşliğinde kucağındaki bebeğiyle dönen bir anneyi gösteren müzik kutusu da vardı.

Karşımda duran hediyeler o ana kadar bastırmış olduğum duygularımı şaşırtıcı bir şekilde gün ışığına çıkarttı. Bunları daha fazla görmezden gelemezdim. Mudî'yi özlemiştim ve işin kötüsü benliğimin bir parçası onu hâlâ sevmeye devam ediyordu. Evlenmeden önce ve sonrasında da en yakın dostum Mudî olmuştu ve şu anda yapayalnız kalmıştım.

Bu şekilde hissetmeye devam ettikçe kendime olan güvenim azalıyor ve kendimi suçluyordum. Bize bunca şey yaptıktan sonra nasıl oluyordu da Mudî'ye kin ve öfkeden başka şeyler de hissedebildiğimi anlamıyordum. Bu konuyu kime anlatabilirdim? Beni anlayan olur muydu?

Ailemin diğer üyeleri gibi anlaşılmaz duyguları yüreklerinin derinliliklerine gömen biri mi olmam gerekiyordu? Kendimle hesaplaşacağım bir yolculuğa çıkmıştım ve bu yolculuk dayanılmaz bir işkenceydi. Umutsuzca beynimi kemiren düşüncelerden, kitaptan ve filmden uzaklaşmak istiyordum. Haftalarca Bill ile çalışmaya başlamadan önce sabahları ayağa fırlayarak ağladığım günler çok olmuştu.

Bill ve Marilyn bana hiçbir zaman ne yapmam gerektiğini söylemedi. Onların beni her zaman desteklemeye hazır olduklarını biliyordum. Banyoda gözyaşlarımı silmek için elimi yüzümü yıkarken Bill piposunu yakıp büyük bir sabırla geri dönmemi bekliyordu. Eğer bana bu kadar çok destek olmamış olsaydı, bu işten bir daha dönmemek üzere vazgeçebilirdim. Onun desteği olmasaydı belki Mudî'yi arar -ki bunu yapmak için içimdeki bir şeyin beni dürttüğü günler az değildi- ve bu zaafım nedeniyle sahip olduğum her şeyimi kaybedebilirdim.

Bir ay boyunca ayakta kalabilmek için büyük çaba sarf ettim ve sarf ettiğim bu çaba hayatımın dönüm noktası oldu. Sonunda içimi kavuran çatışmalarla uzlaştım, sıkıntılarımı kelimelere dökebildim ve geçmişte yaşadıklarımı bir kez daha gözden geçirerek üzerime çöken yükten kurtulmuş oldum. İlk kez gerçekten özgür bir insan olmuştum.

Kızım Olmadan Asla'yı filme çekme fikri, İran'dan döndüğüm günlerde ortaya çıkmıştı. William Morris Ajansı da baştan beri bunu, kitabın vazgeçilmez bir parçası olarak görmüştü. Kitap için imzaladığım anlaşmadan dört ay sonra Metro Goldwyn Mayer ile film anlaşmasına imza attım.

Anladığım kadarıyla, MGM'in yapımcılarından Harry ve Marry Jane Ufland'ın danışmanlığını yapacaktım. Uflandlar tipik bir Hollywood çiftiydi. Harry ellili yaşlarının sonuna gelmiş, büyük bir ihtimalle 1.70 boylarında, çevresinde gergin olduğu izlenimi yaratan bir adamdı. Mary Jane otuzlu yaşlarının ortasındaydı; Harry'den daha uzun boylu, narin vücutlu ve uzun, düz, sarı saçları olan bir kadındı.

Uflandlar'la yaptığım ilk görüşme anlaşmayı imzaladıktan birkaç gün sonra gerçekleşti. Detroit Metropoliten Havaalanı'ndaki otelin yemek salonunda buluştuk ve üç saat boyunca tanınmış bir senaryo yazarını bekledik. Harry bana karşı çok kibar davrandı ama ben birini beklemekten dolayı kızmış olduğunu anladım

Ünlü senaryo yazarımız sonunda geldi ve herhangi bir özür dileme gereği duymadan masamıza oturduktan sonra bana bakarak, "Bu konu hakkında ne düşündüğümü söylemek istiyorum. Bence bu olayı, İran'dan kaçmanıza yardımcı olan kişiyle aranızdaki bir aşk hikâyesine çevirsek daha iyi olur" dedi.

"Ama böyle bir şey yok ki," dedim karşı çıkarak.

"Bunun bir önemi yok," dedi devam ederek. "Bu filmi halkın izlemesi için yapıyoruz ve halk bu tarz şeyleri sever."

Harry ve Marry Jane taş kesilmişçesine söylenenleri dinledi.

Dehşete kapılmış gibiydim. Film işi bunu gerektiriyorsa, kontrolüm dışına çıkacak bir senaryonun içinde olmak istemiyordum. "Senaryonun bu şekilde yazılmasını kesinlikle istemiyorum," dedim.

"Tamam, o zaman," dedi senarist. "Bir aşk hikâyesi istemiyorsanız, o zaman sizi kurtaran CIA olsun. Ya aşk hikâyesi ya da CIA."

Senarist yanımızdan ayrıldıktan sonra Uflandlar beni teselli etmeye çalıştı. Neyse ki Uflandlar hikâyemi beğendiklerini ve değişik bir senaryoya gerek olmadığını söyleyerek beni rahatlattılar.

Uflandlar Mehtap ile tanışmak istiyordu. Babamın cenazesinden birkaç gün sonra, Washington D.C.'deki bir Fransız lokantasında bir kez daha buluştuk. Harry gecenin altı yaşındaki bir çocuk için haddinden fazla uzun sürdüğünü fark ederek, "Yerin ve yemeklerin çocuklara daha uygun olduğu bir yere gitsek daha iyi olurdu," diyerek özür diledi.

"Mehtap için herhangi bir endişe duymanıza gerek yok," dedim. "Sevmediği yemek yoktur." Kızıma menüden çok sevdiği beyaz etli bir balık seçerken, Mehtap sözümü kesti ve "Anneciğim canım bu akşam ıstakoz çekti… Acaba var mı?" diye sordu.

Michigan'a döndükten sonra kızımın İran'da başlamış olduğu birinci sınıfı tamamlaması için okula göndermeyi hiç düşünmedim çünkü bu çok ağır gelecekti. İran'da Farsçayı okuyup yazmayı öğrenirken İngilizcesi gerilemişti. Üstelik birçok şey üst üste gelmişti: Babasını ve tanıdığı arkadaşlarının hepsini İran'da bırakmış, büyükbabasını kaybetmiş ve günlük hayatı bambaşka bir ortamda geçmeye başlamıştı.

Geri dönüşümüzün ilk aylarında Mehtap için değişik bir eğitim uygulandı. Dedektif Nelson, üniformasını giymiş halde evimize gelerek Mehtap'ın polislere karşı duyduğu korkuyu yok etmeye çalışırken, evde ya da dışarıda kötü niyetli insanlara karşı ne şekilde davranması gerektiğini öğretiyordu. "Mehtap, senin kaçırılmanı hiçbir şekilde istemiyorum. Ama böyle bir şey olduğu takdirde ne şekilde davranman gerektiğini biliyorsun. Senin için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz ama yine de her şey sana bağlı," dedim kızıma.

1987 yılında Mehtap yedi yaşına bastığı için başka bir şansım kalmamıştı. Onu, okula başlamadan önce bulduğumuz ve kullanmaya bugün bile devam ettiği takma isimle özel bir okula yazdırdım. Okulun ilk birkaç gününde ödevlerini üzerine takma adını yazdığım kâğıtlara hazırladı. Öğretmenleri ve müdürü Mehtap'ın durumundan haberdardı ama her şeyin gizli kalacağına dair söz verdiler.

Mehtap yeni kimliğini büyük bir ciddiyet içinde kabullendi. Bir akşam sınıf arkadaşlarından birini eve davet ettiğinde John ona "Ne haber Tobby?" dediğinde onu kolundan tuttuğu gibi çamaşır odasına götürerek, "Şşşt!" dedi vakit kaybetmeden. "Katrina'nın yanında beni bir daha asla bu şekilde çağırma." İran'da olduğu gibi kızım sırlarına her zamankinden daha sadıktı.

Birinci sınıftaki öğretmeni Ruth Hatzung, Mehtap'ın benden ayrı kalma konusunda zorlandığını anlamıştı. Kızımla daha fazla ilgilenerek, Amerika'daki yaşantısına uyum sağlayıp geçmişte bıraktığı hayata değişik bir bakış açısıyla bakmasına yardımcı oldu. Bu işi öylesine güzel başardı ki Mehtap'ın özel bir danışmana ihtiyacı kalmadı.

İlk 'Şükran Günümüz' çok özeldi. Pakistanlı arkadaşlarımız Tarık ve Ferzan Ali çocuklarıyla birlikte tatil için yanımıza gelmişti. Onlarla yıllar öncesinde Mudî ile birlikte yurtlarından kaçmış birçok meslek sahibinin yaşadığı Teksas'ın Corpus Christi kentinde yaşadığımız sırada tanışmıştık. Corpus Christi'de Hindistan, Mısır ve Suudi Arabistan'dan gelmiş ailelerle birlikte, İslamcı sosyal bir topluluk oluşturmuştuk. Pazar günleri toplandığımızda herkes kendi milli yemeğini yapıp getiriyordu. Yemek pişirmekten her zaman hoşlanmıştım -lisedeyken her yıl verilen Betty Crocker ev yemekleri ödülünü kazanmıştım- ve Teksas'a gittiğimde repertuarımı genişletmiştim. Bugüne kadar klasik Amerikan yemeklerinden çok Ortadoğu mutfağına ait şeyler pişirdiğimi söyleyebilirim. Mudî ve ben, Tarık ve Ferzan'a karşı özel bir yakınlık hissetmiş ve sonrasında da sıkı arkadaşlar olmuştuk.

İran'da Mehtap ile başıma gelenleri duyar duymaz Ali'ler Pakistan'a gitmiş ve bizi Tahran'dan kurtarmak için birini tutmuşlardı. İsviçre Konsolosluğu'nda tanıştığım Helen Balsanyan aracılığı ile adamın telefonunu bulup Mehtap'ın öğretmenlerinden birine adamı aratmıştım ama adam İngilizce bilmiyordu ve öğretmenle Farsça konuşmayacak kadar sinirliydi. Sonunda telefonu kapattığında yapılan plan suya düşmüştü.

Şükran günü için gelen Don ve Miriam da çok özel konuklardı. İran'da bulunduğumuz sırada ailem, Miriam'ın İranlı olduğunu bilen eski bir iş arkadaşım vasıtasıyla temasa geçmiş ve Miriam vakit kaybetmeden Tahran'da yaşayan kız kardeşinden bize yardım etmesini istemişti. Sonradan gizlice arkadaşlık ettiğim Sarah ile görüşmemi Helen sağlamıştı.

Mudî'yi terk ettiğim gün, Mehtap'ın okulunun önündeki otobüs durağında bizi Pakistan sınırına yakın Ziadon uçağına yetiştirmek için bekleyen kişi Sarah'tı. Ancak Mudî o gün bizden kuşkulanıp bizimle birlikte otobüs durağına kadar gelince o plan da suya düşmüştü.

Misafir listesine göre masada konuşulan yegâne konu İran'daki yaşantımız oldu. Joe ve John babalarını ziyaret edeceklerini söyleyerek izin istediklerinde konuşulanlardan rahatsız olduklarını anladım. Akşam geç bir saatte döndüklerinde babasının evindeki sobaya odun atmak zorunda kaldığından dolayı söyleniyordu. "Burası sıcak, burada kalmak ister misin?" diye sordum. Geceyi ve takip eden iki yılı bizimle birlikte geçirdi.

1987 yılının 2 Ocak sabahında kızımı uyandırarak, Bill ile birlikte *Kızım Olmadan Asla*'yı bitirdiğimi söyledim. Kızım kayıtlardan ve not defterlerinden bunalmıştı. Bir an için durakladı ve benden bir söz almak istercesine, "Anneciğim lütfen bir daha bu kadar saçma bir kitap yazma!" dedi.

Aynı ayın sonlarına doğru Mehtap vaftiz edilmek istediğini söyledi. Birkaç gün sonra söylemiş olduğu şeyi ciddiye almadığımı görünce, "Ben vaftiz olmak istiyorum. Sen yaptırmayacaksan gidip Rahip Schaller ile kendim görüşeceğim," dedi bir kez daha. Rahip Schaller'in vaftiz töreni için İran'dan kaçışımızın ilk günü olan 29 Ocak'ı seçmesi tamamen tesadüfen oldu. Mehtap'ın sınıf arkadaşlarının hepsi bu güzel güne tanıklık etmek için vaftiz törenine katıldı. Bill ve Marilyn bize Mehtap'ın 'vaftiz ailesi' olma onurunu bahşetti.

Bu arada yayına hazırlanan hikâyemin düzeltmelerini yapıyordum. Uzun zamandır aynı hikâyenin üzerinde çalıştığımdan dolayı olayları bayatlamış görerek kimsenin ilgi göstermeyeceğini sandığım günler oldu.

1987 yılının parlak bir kış gününde Mehtap'ı okuldan almak için arabamla okula gittim. Kızımın okul kapısından çıkıp arabaya binmeden önce arkadaşlarıyla vedalaşmasını izledim. Arabaya binip her zamanki gibi bana bir öpücük verdikten sonra, "Tatlım, bugün İran'da uçak kazası olmuş. İki yüz kişi ölmüş," diyen haberi ilettiğimde yedi yaşındaki duyarlı kızım tereddüt etmeden, "İyi, inşallah babam da o uçağın içindedir," dedi.

Aramızda acı veren bir sessizlik oldu. Mehtap'ın öfkesine daha öncesinde de tanık olmuştum. "Bize yaptıklarından dolayı babamdan nefret ediyorum," dedi eve geliş yolculuğumuzda Türkiye'deyken. O ana kadar duyduğu nefreti baskı altında tutmak için sarf etmiş olduğu çabayı anlayamamıştım. Babasının ölmesini bu denli çok isterken normal bir hayat sürmesine imkân var mıydı? İşte o anda babasına karşı duygularını dengelemek için bir şeyler yapmaya karar verdim.

Aynı günün akşamında mutlu günlerimizden kalan aile albümünü çıkarttım. Kızıma bir zamanlar Michigan'da babasıyla havuza gittiğimiz ya da sabah kahvaltıları ettiğimiz günleri hatırlattım. Ona babasıyla evlenmiş olduğumdan dolayı asla utanç duymadığımı, babasının evine bağlı, hastalarına karşı son derece duyarlı bir doktor olduğunu söyledim. Babama konulan 'kolostomi' teşhisinden sonra babamın depresyona girmemesi için ona elinden gelen yardımda bulunduğunu ve İran'da geçirdiğimiz sıkıntılı günlerin geçmişte yaşanan güzel günleri silip atamayacağını anlattım.

Daha sonraki haftalar boyunca da sık sık bu konu üzerinde konuştuk. "Mehtap, babanın doğum günü birkaç gün içinde," dedim bir gün kızıma. "Seni düşündüğünden ve özlediğinden hiç şüphem yok. Onu özlemenin bir sakıncası olmadığını biliyorsun, değil mi? Eğer dünyanın herhangi bir yerinde bir babam olsa onu kesinlikle özlerdim." Kızımın her ikimize de yakın olan bir adamı düşünmesine izin vermem gerekiyordu.

Kızımla bu konuları konuştuğum zamanlarda Mudî'nin ofis malzemelerinin bulunduğu kutuları açtım. Kutuların içinden çıkan kurumuş kalemleri çöpe attım. Ama çöpe attığım kalemleri birkaç gün sonra Mehtap'ın çekmecesinde buldum. Onları gizlice çöpten bulmuştu. Bugün bile babasına tutunurcasına saklar onları.

İran'daki uçak kazasından iki ay sonra Mehtap okuldan geldiği bir gün, "Anne, bu akşam yatmadan önce dua ederken Tanrıdan dünyadaki tüm insanları, bazıları düşmanım olsa bile korumasını isteyeceğim," dedi. O geceden sonra babasını da düşmanı olmayan insanlar arasına kattığını düşünüyorum. Kızımın yaraları yavaş da olsa iyileşiyordu. Benim gibi kızım da özgür bir birey olma yolundaydı.

Yine de kapanmayan yaralar vardı çünkü Mehtap babasını sevgiyle anmaya başlasa bile ondan korkmaya devam ediyordu. Mudî ve İran'da eline düştüğümüz zamanlarda bize yaşattıklarının kızımın aklında her zaman olmaya devam edeceğini kızım bana, "Bir daha Tahran'ı görmek istemiyorum," dediğinde anladım.

Düşmanlık duygusunun bir çocuğun benliğini yaralayabileceğini bildiğim için kızımın İranlı olduğundan dolayı gurur

duymasını ve geçmişi hakkında bilgi sahibi olmasını istedim. Michigan'daki ikinci yılımız olan 1987'nin bahar ayında İran'da bahar bayramı olarak kutlanan Nevruz'u kutlamaya hazırlandık. En güzel kıyafetlerimizi giydik ve masamızı yedi simgesel yiyeceğin baş harflerinden oluşan 'haft sin' ile donattık.

Birlikte saate bakarak ilkbahar gündönümünü bekledik ve güneş Koç burcuna girdiğinde -İran inancına göre dünya boğanın bir boynuzundan geçer- birbirimizi kucakladık ve iyi dileklerle yeni yılı kutladık. Odadan çıktım ve gıcır gıcır parlayan mor renkteki bisikletle geri döndüm.

İki hafta süren kutlamadan sonra kızıma "Düşmanlardan ve düşmanlıktan arınmış taptaze bir yıla başlamak için, bütün kötü anılarını bir araya topla ve nehrin çağlayan sularına at gitsin," dedim.

Kızımla birlikte değişik şehirlere seyahat ettiğimiz zaman telefon rehberinden İran yemekleri pişiren lokantaları bulup ziyaret etmeye çalışıyorduk. Mehtap özellikle, '*jujeh*' denen tavuk kebabını, '*zereşke pollo*' denen *barberry* pilavını, '*oş*' denen sebze çorbasını ve içine ince doğranmış yeşil salata, kuzu eti, kuru fasulye, soğan ve kurutulmuş yeşil limon koyularak hazırlanan 'gormeh' adındaki sebze yemeğini çok seviyordu.

Orta doğuya has malların satıldığı dükkânları ziyaret ettiğimizde, Mehtap kendine Farsça yazılmış hikâye kitapları ya da müzik CD'leri alıyordu. (Kızım İran'dan ayrıldığında her iki dili de biliyordu ama Michigan'a geldiğimiz günlerde 'Humeyni'nin dilini bir daha duymak istemiyorum' diyerek Farsçayı bilerek unutmaya çalışmıştı.)

Kitabımın yayınlanacağı gün hızla yaklaşıyordu. Michael'den aldığım her iyi haber *Kızım Olmadan Asla*'ya bir adım daha yaklaştırıyordu. St. Martin Press'in sonbahar katalogunda kitabımın tam sayfa ilanı çıktı. *Ladies Home Journal* hikâyemi dizi halinde yayınlayan ilk dergi oldu. Ama hayatımın en mutlu günü *Kızım Olmadan Asla*'nın kopyasını elime aldığım gün oldu. Artık gerçek bir kitap olmuştu!

Eylül ayında kızımla birlikte 'Günaydın Amerika' adlı televizyon programına çıktık. Doğum iznine çıkan program sunucusu Joan Lunden'in yerine bizimle konuşan kişinin Barbara Walters olması hoş bir sürpriz olmuştu. Reklam arasında Barbara Mehtap'ın durumunu sorduğunda, "Çok iyi," dedim. "Setin arkasında bekliyor."

Barbara yönetmenin şaşkın bakışları arasında, "Onu buraya getirin!" dedi. Kızıma sahne makyajı yapılmamıştı ve sette sadece iki sandalye vardı. Barbara, "Kucağına alabilirsin. Benim mikrofonumu kullanır," dedi. Barbara önceden hazırlanmış sorulardan vazgeçerek, "Bu benim arkadaşım, arkadaşım Mehtap değil mi?" diye başladı. "Birbirimizi bir yılı geçkin bir zamandan beri tanıyoruz."

Bill Hoffer ile New York'ta buluştuk ve hafta sonunu evlerinde geçireceğimiz için Mehtap'ı trenle Virginia'daki evlerine götürmesine karar verdik. Bill'i ailemizin bir parçası olarak gören Mehtap onunla birlikte gitmeyi seve seve kabul etti.

Adımı daha fazla gizleyemeyeceğimi bildiğimden takma adımı kullanmamaya karar verdim. Arkadaşlarım sahte bir isim kullanmamı anlayışla karşıladılar ve bana destek olmaya devam ettiler. Kitabımın tanıtımı için ülkenin bir ucundan diğerini

kapsayan on sekiz şehri gezdim. Kitabın yazım aşaması ne kadar zorsa, tanıtım çalışmaları da bir o kadar zordu. Gece uçuşuyla şehre vardıktan sonra vakit kaybetmeden otele yerleşiyor ve kıyafetlerimi ütüledikten sonra birkaç saatlik bir uykunun ardından sabah erkenden kalkıyordum. Gün boyunca televizyon, radyo ve gazeteler için röportajlar veriyor ve bir sonraki şehre gidecek gece uçağına güçlükle yetişebiliyordum. Tüm bu koşuşturmanın arasında aklım kanatlarımın altında olmayan Mehtap'ta kalıyordu.

1987 yılının son baharında, Miami'den kalkan uçakla Los Angeles'a vardığımda vakit kaybetmeden konferans vereceğim Beverly Hills Şehir Kulübü'ne gittim. Yıllık televizyon filmi ve video rehberini hazırlayan Leonard Maltin ve *Yirminci Yüzyılın Tarihi Olayları*'nı derleyen Clifton Daniels ile aynı kürsüyü paylaştım.

Maltin'in filmim hakkında beyan ettiği görüşler bana çok uzak geldi ve yokluğumda yapılan filmlerden oldukça uzak kalmış olduğumu anladım. Clifton Daniels'ın kitabında bahsettiği 1 Ağustos 1984 ile 7 Şubat 1986 arasındaki olay başlıklarını okuduğumda ise büyülenmiştim. İşte o zaman İran'da bulunan herkes gibi benim de dış dünyadan soyutlanmış olduğumu anladım, çünkü İran'dayken 'İslami Rehberlik Bakanlığı'nın' onayladığından başka bir şey duymak ya da okumak mümkün değildi.

Birkaç gün ve gezdiğim birkaç şehirden sonra, dört farklı yazarla birlikte konferansa katılacağım Tucson, Arizona'ya vardık. Davet edilmiş diğer yazarlar arasında, üç yıl sonra Pulitzer Ödülü'nü kazanacak olan *Miami Herald* gazetesinin mizah yazarı Dave Barry de vardı. Dave'i daha öncesinde gitmiş olduğum

şehirde görmüş olduğumdan yabancı değildi. Şov başlamadan önce konuklar kulis arkasında tanışıyordu.

Daha önceki konuşmalarda olduğu gibi birçok insan kendi tecrübelerini benimle paylaşmak istiyordu. Adını Beverly olarak kullanacağım bir kadın sinirli tavırla korkularını dile getirirken, "Kızım Sabrina'nın İran'a kaçırılacağını biliyorum. Bu konuda ne yapmam gerek?" diye sordu. Ama Beverly konuşmasına devam ederken bu konunun üzerinde fazla durmayıp unutup gideceğine karar verdiğini anlamam uzun sürmedi çünkü konuşmasını, "Mecit'in davranışları gitgide daha zarar verici oluyor, üstelik başka sorunlarımız da var; ama ben kararımı verdim. Sabrina büyüyünceye kadar ondan boşanmayacağım çünkü ondan boşanmam onu daha da kızdırır ve kızımı elimden almaya çalışır," diyerek bitirdi.

"Durumunuzu anladığımdan emin olabilirsiniz," dedim. "Kocamla birlikte İran'a gitmemiş olsaydım, Mudî'nin Mehtap'ı benden alacağından emindim. Onu engellemek için yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Şu anda bile herhangi bir güvencemiz yok ve gelecekte de Mudî'nin geri geleceğine dair korkularım var." Onu cesaretlendirecek başka bir şey söyleyemediğimden dolayı özür diledim. "Gelecekte ihtiyacınız olduğu takdirde, bana St. Martin Press aracılığıyla ulaşabilirsiniz."

Beş hafta boyunca görüntülerini hayal meyal hatırladığım havaalanları ve oteller arasında mekik dokudum. Tucson'dan cumartesi günü sabahın beşinde ayrıldım ve Chicago'daki bir gecikmeye takıldım. Eve vardığımda saat akşamın yedisi olmuştu ve yatağa girip uyumak için can atıyordum.

Elimi kapının koluna dokundurur dokundurmaz birkaç farklı yönden gelen siren sesleri duyulmaya başladı. Birkaç dakika

sonra Joe kapıdan içeriye girdiğinde, "Anne otoyolda ciddi bir kaza olmuş. Yolu kapatmışlar. Buraya gelmek için epeyce dolaşmak zorunda kaldım," dedi.

Joe duş aldı ve tekrar dışarı çıktı. Yatmak üzereydim ki eski arkadaşlarım ve aynı zamanda komşularım Jan ve Gale geldiler. Jan çalışma odası olarak kullandığım odada benimle konuşmak istediğini söylediğinde bir şeyler olduğunu anladım. "John kaza geçirdi," dedi Jan. "Hastaneye kaldırıldı." Arkadaşlarımın arabasına atladığım gibi gecenin karanlığında hayatımın en uzun süren beş blokluk mesafesini aştım.

Acil servis odasındaki manzara korkunçtu. Oğlumun kırıklarla dolu bedeninin yanında dururken yıkılmıştım. Boynunda kırık olma ihtimaline karşın omurgası metal çubuklarla atele alınmıştı. Henüz röntgen filmleri çekilmemişti ama vücudunda birkaç kırık olduğu kesindi.

Yüzü kırılan cam parçalarından dolayı kesilmişti. Yanında duran arkadaşı elindeki havluyu oğlumun başının üzerinde tutuyordu. Bunun sebebini anlamam uzun sürmedi. Oğlumun kafa derisi saç hizasından yarılmıştı ve havlu saç derisinin kafatasından sarkmasını önlüyordu.

Daha sonra John'un Plymouth marka arabasının bir karavanla çarpıştığını öğrendim. Oğlum direksiyonun arasına sıkışmış ve itfaiyeciler tarafından kurtarılmış. Kalça kemiğinde kırıklar vardı. Her iki kolu kırılmış ve sol omuzu kemiğe kadar kesilmişti. Durum ne kadar kötü görünse de kazadan sağ kurtulmuş olması bir mucizeydi.

Bulunduğu hastanenin ortopedi bölümü olmadığından John Carson City Hastanesi'ne transfer edilmek zorunda kaldı. Car-

son City Hastanesi bir zamanlar tedavi gördüğüm ve Mudî ile tanıştığım ve babamın da hastalığı sırasında oldukça iyi bakıldığını bildiğim, inanılmaz güvendiğim bir yerdi.

O yıl içinde -birçok kez tekrarlayacağım ambulans yolculuğu- oldukça zor geçti. Önde oturmuş şoförü hızlı gitmemesi konusunda sürekli olarak uyarıyordum, çünkü en ufak bir sarsıntı oğlumun feryat etmesine neden oluyordu. Ailemizin yakın dostu ve aile doktorumuz bizi hastanenin acil kapısında karşılaştı. John'un yaralarını dikmeye başladığında, ortopedi cerrahları, kardiyologlar ve dâhiliyecilerden oluşan bir ordu odanın içini doldurdu. Doktorların göstermiş olduğu tüm çabalara rağmen, John'un durumu kötüleşiyor gibiydi. Yüzü griye dönmüş, nefes almakta zorlanmaya başlamış ve doktorlar böbreklerinin hasar almış olmasından ya da iç kanamadan korkuyorlardı.

Birkaç saat içinde hastanedeki doktorlar John'un uçakla Amerika'nın en iyi travma merkezlerinden biri olan Ann Arbor'daki Michigan Hastanesi'ne götürülmesine karar verdiler. Oğlumu en yakın helikopter pistine götürecek sedyeye yatırırlarken John aralıksız olarak inleyip feryat ediyordu. Çaresizliğimin yüzüme yansıdığını fak eden Ortopedi cerrahı Gerald Brenton, "Endişe etmenize gerek yok, bunların hiç birini hatırlamayacak," dedi. Ardından elini omzuna koydu ve "Bunu söylemek için herhangi bir tıbbi veri yok elimde ama bunu atlatacağından kesinlikle eminim," dedi.

Jan beni Ann Arbor'a arabasıyla götürdü ve yolculuk üç saat sürdü. Gözlerimi kapattım ve dua ettim.

John'u travma merkezinde gördüğümde bağlamış oldukları yüzde yüz oksijen sağlayan oksijen tüpünden dolayı rahatlamıştı.

Aynı günün geç saatlerinde durumunda düzelme gözlemlendiğinden, dokuz saat sürecek bir ameliyata alındı. Ameliyat uzun sürse de doktorlar sadece bacağında ve kalçasında çalışmıştı; sol kolu kendiliğinden iyileşmeye bırakıldı. Sol kolundaki yamukluk bugün bile düzelmiş değil. Ameliyat başarılı geçmiş olsa da John'un durumu bir hafta boyunca ciddiyetini korudu. Ailenin diğer üyeleri eve döndükten sonra, hastanenin hasta yakınlarının kalabildiği tesisinde bir oda tuttum ve kitabımın tanıtım gezisini erteledim.

CBS'in sabah programını sunan Mariette Hartley hikâyeme özel bir ilgi göstermişti ve ben onun programını iptal etmek zorunda kaldığımdan dolayı çok üzgündüm. Mariette John'un durumunu ve benim halimi hatırımı sormak için hastaneyi defalarca aradı. New York'a gitmesem de, programında kitabıma ve bana özel bir yer verdi ve televizyon aracılığıyla John'a iyi dileklerini sundu.

Ann Arbor'daki ilk günlerimizde, John öylesine acı çekiyordu ki etrafında bulunan ailesini ve arkadaşlarını bile tanıyacak durumda değildi. Odasına girip yatağının başında beklediğim ve saatler boyunca öylece bana baktığı zamanlar bile oluyordu. Odasına girdiğim bir gün, son zamanlarda hakkımda yazılar yazmış olan gazeteci Sherrie Bourgois'i oğlumun başında ağlarken buldum. Onunla daha öncesinde sadece bir kez karşılaşmış olmama rağmen, oğlum hastaneden ayrılıncaya kadar geçen o uzun zaman boyunca yanımdan bir an olsun ayrılmadı ve aramızda yepyeni ve inanılmaz bir arkadaşlık gelişti.

Oğlumun başına gelenlerin İran'dayken olmadığına şükrediyordum. John'un bir anneye en fazla ihtiyaç duyduğu bir dö-

nemde onu desteklemek ve ne kadar sevdiğimi göstermek için yanında olmak güzeldi.

John geçirmiş olduğu şoktan kurtulur kurtulmaz, bana aşırı düşkün oldu. Yalnız kalmaktan korkuyordu. Kısa bir uyku ya da duş almak için odama gittiğimde hemşirelerden birini göndererek beni geri çağırıyor, yanına varır varmaz sinirini benden çıkartıyor ve akıl almaz isteklerde bulunuyordu. Hemşireler ölümden dönen hastalarda bu tarz davranışların olağan olduğunu söyleyerek beni sakinleştirmeye çalışıyorlardı.

Oğlumun yüzündeki yaralar iyileşmeye başlamıştı. Dr. Roger Mors iyi bir iş çıkartmıştı ama duygusal yaraların iyileşmesi zaman alacaktı. Oğlumun moralini yüksek tutmak için elimden geleni yapıyordum.

Kazadan altı hafta sonra John taburcu oldu ve onu eve getirdik ama bundan sonraki dört ay boyunca yirmi dört saat hemşire gözetiminde tutulması gerekiyordu. Hareketli bir yaşta olduğundan doktorlar hareketlerini sınırlandırmak için tüm vücudunu plastik bir alçıya almak zorunda kaldılar. Tuvalet ihtiyacını karşılamak için hidrolik bir düzenek kullanılıyordu.

Üç yılın yığılmış travmaları -benim ortadan kaybolmam, büyük babasının ölümü ve ölümden kıl payı kurtulmuş olması- oğluma katlanamayacağı kadar ağır gelmişti. Zaman zaman 'neden ben?' diye sorarak isyan ediyordu.

Oğlum yenilgiyi kabul etmeyen babam gibi olağanüstü bir iyileşme gösterdi. 1988 yılının Ocak ayında, kazadan tam üç ay sonra, alçılı vücuduyla hoplayarak çikolatalı kurabiye yapmak için mutfağa gitmişti. Derslerinden geri kalmamak için eve ge-

len öğretmenle çalışıyordu. Haziran ayında okulunu bitirmekten başka bir amacı yoktu.

Alçılarının bir bölümü çıkartıldıktan sonra bile kolları vücudunu değnekler üzerinde taşıyacak kadar güçlü değildi. Doktorlar mezuniyet törenine tekerlekli sandalye ile katılmasına izin vermişlerdi ama bu John'u tatmin etmeye yetmedi. Okul balosuna arkadaşlarından farksız olarak katılıncaya kadar her gün bıkmadan usanmadan kollarını güçlendirmek için antrenman yaptı.

Diplomayı alma sırası oğluma geldiğinde, değneklerinin yardımıyla sahneye ilerlerken salonda bulunanlar sevinç çığlığı attı. Herkes John'un orada bulunmak için vermiş olduğu mücadelenin farkındaydı. Oğlumla gurur duyuyordum. O, hayatın ona uzatmış olduğu eli sıkı sıkıya tutmuş ve beni bırakmamak için yüreğini ortaya koymuştu.

Mehtap ile Amerika'ya döndüğümde, çocuğunu yabancı eşe kaptırma korkusu yaşayan başka insanların da olabileceği aklıma gelmemişti. Kitabım yayınlandıktan sonra çocuklarını kaçıran yabancı eşlerin sayısının tahmin edilenin çok üzerinde olduğunu gördüm.

Kitabımın tanıtım turu sırasında en çok hoşuma giden, izleyicilerin telefonla katılabildiği şov programlarına misafir olmaktı. Özellikle de Cleveland'da katıldığım bir sabah programında bir kadın izleyicinin telefonla bağlanıp, "Benim hayatımı kurtardınız! Eşim Jordan gitmek istiyordu. Sizi 20/20 programında izledim ve Devlet Bakanlığı'nı aradım ardından da kocamla bir-

likte gitmekten vazgeçtim. Kocam geri dönmedi. Onunla gitmiş olsaydım, sizin düşmüş olduğunuz duruma düşecektim," demesi beni oldukça etkiledi.

Bu kadın ülkede bir örnek teşkil etti. Başka bir izleyici, "Üç yıl önce çocuklarımı Suudi Arabistan'a götürdüler," dedi. Bir başkası, "Çocuklarım beş yıl önce kaçırılıp İspanya'ya götürüldü," diyerek feryat etti. Bu kadınlarla ve yayıncım aracılığıyla bana mektup gönderen kadınlarla bağlarımı kopartmadım. Mail kutum dolup taşıyor ve mektupları yazan bazı kadınlar onlara yardım etmem için yalvarıyorlardı.

Geride kalan birçok aileye, sessiz kalmaya söz verdikleri takdirde Amerikan makamları yardım edilebileceğine dair söz vermişti. Genelde bu insanlar sonuçların bu şekilde olacağını göremediklerinden dolayı kendilerini suçluyorlardı. Ben bu insanları bir araya getirdim ve kısa bir zamanda küçük bir ağ oluşturduk. Kader arkadaşlarım kendilerini bir daha asla yalnız hissetmedi. Birbirlerine sahip çıktılar ve o günden sonra çocuklarını geri alabileceklerine dair umut beslemeye başladılar.

Alexandria, Virginia'nın sessiz bir kafesinde akşam yemeğinde bir şeylerin yolunda gitmediğini sezinlediğimden, Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Yabancılara Danışmanlık Şubesi'ndeki güvendiğim arkadaşım Teresa Hobgood'a kaygı dolu gözlerle baktım. Genelde neşeli ve rahat bir insan olan Teresa o akşam bir hayli gergin duruyordu.

Günlerden 1 Şubat 1988'di ve St. Martin Press tarafından yayınlanan kitabım *'Kızım Olmadan Asla'* yayınlanalı beş ay olmuştu. Bu süre kitabımın tanıtım turları ve konferanslarla geçmişti. O sabah da Washington'da Yahudi toplumuna bir kon-

ferans vermiş, daha sonra da Dışişleri Bakanlığı ile uluslararası çocuk kaçırma konusunda bir toplantı yapmıştım.

Teresa kızımla birlikte tutsak tutulduğumuz zaman boyunca sorunlarımızla yakından ilgilenmiş ve Tahran'daki İsviçre Konsolosluğu aracılığı ile ailemi durumumdan haberdar ederek güvenilir bir dost olmuştu. Annem Teresa'nın yardımı olmasaydı, durumun kendileri için çok daha katlanılmaz olacağını söylemişti. Amerika'ya döndüğümüzden beri Mudi'nin geçmişini araştırmamda da bana yardımcı olmuştu. Zamanla aramızda sıcak bir dostluk bağı kuruldu. Üzerine almış olduğu işi sonuna kadar götürmeye kararlıydı ve kızımla ben ona işinde çok az rastlanan bir mutlu son vermiştik.

Dışişleri Bakanlığı'nda geçirdiğim öğlen oldukça yoğundu. Yıllar öncesinde İran'da serbest bırakılan Amerikan Konsolosluğu rehinelerinden olan Richard Queen ile Farsça konuştuktan sonra, uluslararası çocuk velayeti kürsü başkanı Fabio Saturni ile kaçırma istatistikleri hakkında sohbet etmiştim. Bu kürsü 20/20 programında konuştuktan bir yıl sonra kurulmuş ve Dışişleri Bakanlığı uluslararası çocuk kaçırma konusunu ilk kez ciddiyetle ele almıştı.

Buluştuğumuzdan beri Teresa'nın aklı başka bir yerde gibiydi. Yemek boyunca kitabım, diğer kaçırma olayları ve John'un iyileşmesi konusunda sohbet etmiştik. Teresa yemekten sonra tatlı olarak peynirli kek sipariş ettiğinde bir şeylerin döndüğünü anladım çünkü Teresa ince yapılıydı ve sağlığına önem veriyordu. Üstelik bugüne kadar onu tatlı yerken görmemiştim. Benden bir şeyler saklıyor gibiydi.

Teresa elini elimin üzerine koyarak, "Şunu bilmelisin Betty," dedi. "Gelecekte ne olursa olsun, biz hikâyeni anlatmakla doğru

yaptığını düşünmeye devam edeceğiz. Yabancı biriyle evlenmeden önce bizi arayan o kadar çok kişi var ki. Senin tecrübelerin sayesinde yabancı bir ülkede Amerikan yasalarının geçerli olmadığını öğreniyorlar. Mehtap ile birlikte birçok kişiye yardım ediyor olman çok güzel."

Teresa kısa bir ara verdi ama gözlerime bakmaya devam etti. Bu bakış kötü bir şeyin habercisiydi. Teresa, "Bugün İsviçre, Bern'deki Amerikan Konsolosluğu'ndaki Annette telefonla beni aradı," dedi devam ederek. Konuşmasına devam etmeden önce elimi daha sıkı tutmaya başladı. "Dr. Mahmudî İran'dan ayrılmış."

Kalbim deli gibi atmaya ve kanın beynime hücum etmesiyle başım dönmeye başladı. Duyduklarıma inanamıyordum. Teresa'nın konuşması bir tünelin sonundan geliyor gibiydi. "Nerede olduğunu bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey İran'dan ayrılmış olması." Aldığım haber korkularımı tetikledi. Bugüne kadar en çok korktuğum şey Mehtap'ın babasının öç almak için kızımı benden ayırıp İran'a geri götürmesiydi.

"Ne zaman ayrılmış?" diye sordum öfkeyle. "Nasıl anlamışlar?"

"Annette, bugün Tahran'daki İsviçre Konsolosluğu'ndan bir mesaj almış," dedi Teresa açıklama yapmak istercesine. "Mesajda Dr. Mudî'nin işinden ve evinden ayrıldığı yazıyor ve bundan eminler." Telgrafın bir bölümünü okumaya devam etti."Kendisinin yeşil kartı var ve karısıyla kızının izini sürmek için Amerika'ya gelme ihtimali göz ardı edilmemeli."

"Onla," dedim sesim güç bela çıkarken. "Hayatımızın tehlikede olduğunu düşünüyorlar." Duyduğum korkuyu fark eden Teresa beni sakinleştirmek için elinden geleni yaptı. "Lütfen,

lütfen yaptığın hiçbir şey için suçluluk duyma. Bunun günün birinde olacağını hepimiz biliyorduk. Bilmediğimiz ne zaman olacağıydı. Senin hikâyen yayınlansa da yayınlanmasa da bu olacaktı." Bir sonraki gün ayrıntılı bilgi alacağına dair söz verdi.

Beynim saatte milyon km. hızla çalışıyordu. Ne yapmalıydım? Mehtap'ın okuldan sağ salim dönüp dönmediğini öğrenmek için evi aramam gerekiyordu. Evin güvenliğini arttırmalıydım ve sekiz yaşındaki kızıma birilerinin yaklaşmayacağından emin olmak zorundaydım.

Teresa ile konuşurken dakikalar öylesine hızlı geçti ki National Havaalanı'ndan Michigan'a kalkacak uçağa son anda yetiştim. Eve gitmek *zorundaydım*. Mehtap'ı kollarımın arasına almak için bir an önce eve gitmem gerekiyordu.

Bilet gişesine yaklaştığımda uçak için son anonslar yapılıyordu. Artık telefon açacak zaman yoktu. Uçağa bindiğimde sersem gibiydim. Etrafımdaki seslerin farkında bile değildim. Düşünebildiğim tek şey geçmişim ve Mehtap'ın geleceğine dair duyduğum korkularımdı.

Aktarma yapacağımız Dayton, Ohio'ya vardığımızda uçağımın kötü hava şartlarından dolayı bir saat rötarlı olduğunu öğrendim. Kendimi topladıktan sonra Mehtap'ı aradım. Mehtap iyiydi ve dünyayı umursamadan televizyon izliyordu. Ardından kızıma göz kulak olan annemle konuştum. Annemi uygun bir dille uyardım ama kalbindeki rahatsızlığı göz önünde bulundurarak ona Teresa'dan aldığım haberi vermedim.

Düşün Betty; *düşün*: Bize kim yardım edebilir? Mehtap ve bana her zaman yardım eden dedektif Nelson Bates, "Yardıma

ihtiyacın olursa, çekinmeden ara," demişti. Zamanı gelmişti. Dedektifi evinden aradım ve nefes almaksızın Teresa'dan aldığım haberi ilettim. Gece boyunca evin etrafında nöbet tutmaya gönüllü oldu.

Telefonu kapatmak üzereydim ki, "454 Numaralı sefer pistteki buzlanmadan dolayı iptal edilmiştir," diyen anonsu duydum. Bu olamazdı. Bu gece eve dönmek *zorundaydım*. Kısa bir süre içinde Lansing'e giden uçakta yer olduğunu anımsadım. Lansing'e vardığımda bir araba kiralayabilir ya da birilerinin beni almasını rica edebilirdim. En azından Michigan yakınlarında olacaktım. Kapılar kapanmadan önce büyük giriş kapısına yöneldim. Bir saat sonra, "On dakika içinde Lansing Başkent Havalimanı'na inmiş olacağız. Hava sıcaklığı eksi yirmi altı derece ve kar yağışı var," diyen kaptan pilotun sesi duyuldu.

Sıfırın altında yirmi altı derece olması umurumda bile değildi. Eve gitmekten başka bir şey istemiyordum! Havalimanına vardığımızda pilot, "Başkent Havalimanı'ndayız ama havalimanı buzlanmadan dolayı kapanmıştır. Dayton'a geri dönüyoruz. Havalimanı personeli sizi kapıda karşılayacak ve kalacağınız otelin ve ertelenen uçuşun bilgisini verecek," dedi.

Dayton'a indiğimizde neredeyse gece yarısıydı ve tek bir kiralık araba bile kalmamıştı. Ağlamak üzereydim. Sheraton'a giden en yakın otobüse atladım. Gözüme bir damla uyku girmedi. Kafamın içi Mudî'nin Mehtap'ı kaçırma senaryolarıyla doluydu. Mudi uçakla gelse bile doğrudan Amerika'ya inebileceğini sanmıyordum. Yeşil kartıyla göçmen bürosundan geçme ihtimali vardı ama bu onun için riskliydi çünkü İran'da kaldığı zaman içinde kartı geçerliliğini kaybetmişti. Üstelik *'Kızım Olmadan Asla*'dan dolayı herkesin ilgisi

üzerindeydi. Vize almak için müracaat edecek cesaretinin olduğunu sanmıyordum. Dışişleri onu durduk yere tutuklayamazdı çünkü yasalara karşı gelen bir şey yapmamıştı.

Mudî'nin Meksika'ya uçma ihtimali vardı, oradan Meksika'daki akrabalarının yardımıyla sınırı geçebilirdi. İran'dayken gerekirse beni öldürmesi için birini tutabileceğini söylemişti. Mehtap'ı kaçırması için birini kiralamış olması da mümkündü.

Belki de bu kadar paniklememi gerektirecek bir şey yoktu. Belki de Mudî İran'daki koşullardan bıkmış, başka bir yere taşınmaya karar vermişti.

Aslında kendime anlatmaya çalıştığım şeyi ben de bilmiyordum. Günün birinde kızımı benden geri almaya çalışacağını biliyordum. Ölmemi istediğini de biliyordum. İran'dayken kaçmaya çalıştığım takdirde beni öldüreceğini defalarca söylemişti. Ölmeye hazır değildim. İran'ı hatırladıkça kendimi daha güçlü ve normalde olduğumdan daha azimli hissediyordum.

Kızımı burada tutabilmek için yapmam gereken ne varsa onu yapacaktım. Mehtap *benimdi* ve hiçbir güç onu benden alamayacaktı. Mudî onu görmeyi hak etmiyordu. Özellikle de bize yaptıklarından sonra.

Sonuç itibariyle o gece ortaya çıkmadı. Ama o geceyi takip eden iki ay boyunca nerede olduğunu bilmediğimden her an için karşıma çıkacağı korkusuyla yaşadım. Mudî'nin İran'a döndüğünü haber aldığımda bile rahat bir nefes alamadım. Her an için geri gelebileceğini ve amacına ulaşmak için birilerini kiralayabileceğini biliyordum. Benim ölmemi ve kızını almaktan başka bir şey istediğini sanmıyordum.

3. Bölüm

Krizler

Mudî'nin bizi bıkmadan izleyeceğinden emindim. Teresa ile buluşmadan önce biraz rahat davrandığımı söylemem gerek. Nöbetçileri azaltmış, kendimizi günlük hayatın rutin akışına bırakmıştık.

Ama bunların hepsi geçmişte kalmıştı. Artık kendimizi kandırmanın bir anlamı yoktu çünkü Mudî'nin herhangi bir yerde herhangi bir zamanda karşımıza çıkacağını biliyorduk. Ailesinden kopmuştu ki bu Mehtap'a yoğunlaşacağı anlamına geliyordu.

Hem kızımı hem de kendimi nasıl koruyacaktım? Emniyet yetkililerinden özel dedektiflere kadar danışmadığım hiç kimse kalmadı. Bazı güvenlik önlemlerini gözden geçirdim. Birtakım tavsiyelere uyarak Washington'a döndükten birkaç gün sonra bir silah ve taşıma ruhsatı aldım.

Evime bulabildiğim en iyi alarm sistemini taktırdım ama buna rağmen kendimi güvende hissetmiyordum. Gözlerimi pencereden alamıyor, köşedeki 'dur' işaretinde biraz fazla duran arabalara şüpheyle bakıyordum.

Tabanca ve alarm önemliydi ama yeterli değildi. Mehtap için bir an önce velayet kararı çıkartmam gerektiğini biliyordum. Teresa velayet kararı almadığım takdirde Mudî'nin kızımı tekrar yanına almasının yasa dışı bir davranış olmayacağı konusunda beni uyarmıştı. Her şey bir yana Mahtap'ın babasıydı. Baba kız havaalanında ülkeden çıkmak üzere yakalansa bile engel olmak için bir şey yapılmayacaktı.

Öte yandan velayet için başvurmaktan korkuyordum çünkü içinde yaşadığımız küçük cennetimizi tehlikeye sokabilirdi. İran'a gitmeden önce *Amerika*'nın yardım feryatlarıma vermiş olduğu yasal cevabı unutmuş değildim.

1984 yılının yazında, Mudî'nin Tahran'daki akrabalarını tanımak için yapacağımız iki haftalık İran gezisi öncesinde yola çıkacağımız gün yaklaştıkça kaygılarım da artıyordu. Gitmeye dair tereddütlerim vardı ama başka seçeneğim yoktu. Gitmeyi reddetmiş olsaydım, Mudî'nin Mehtap'ı götüreceğinden emindim. Bu yolculuğu engelleyecek tek şey Mudî'nin kızıma yaklaşmasını yasaklayacak bir karardı.

O zamana kadar uluslararası çocuk kaçırma konusunda herhangi bir şey duymamıştım. Ama içimden gelen kötü hislere de engel olamıyordum.

Mudî'nin niyeti konusunda kuşku duymakta haksız değildim. Onun yeniden İslami kurallara bağlanması, İran'daki ailesiyle yaptığı son telefon konuşması ve ne konuştuklarını sorduğumda bana cevap vermemesi, bizi ziyarete gelen yeğeni Mamal ile gizli gizli konuşmaları duyduğum şüphelerin yersiz olmadığının bir göstergesiydi.

Mudî ile benim ortak avukatım ve aynı zamanda aile dostumuza duyduğum şüphelerden bahsettiğimde bana inanmamıştı ve "Her şeyden önce onun böyle bir şey yapacağını düşünebiliyorsan, bir psikologa ihtiyacın var demek. Üstelik bu ülkede söylediklerini dinleyecek tek bir hâkim bile bulamazsın çünkü Mudî yasalara karşı gelecek bir suç işlemedi ve onun kızını görme hakkını elinden alamazsın," dedi.

İşte o zaman Mudî ile gitmekten başka bir seçeneğimin olmadığı anlamıştım. Mudî İran'a giderken ona eşlik etmek zorundaydım, aksi halde Mehtap'ı sonsuza kadar kaybederdim.

İran'dan kaçışımızın kısa bir süre ardından, Mehtap'ın velayeti ve boşanma konusunda değişik cevaplar alma umuduyla birçok avukatla görüştüm.

Aşmam gereken iki yasal engel vardı. Birincisi boşanma davasının yapılacağı ve evraklarının saklanacağı yer sorunuydu. Yasalara göre davayı ancak kendi oturduğum ilçede açmak zorundaydım. Bana söylenenlere göre davayı başka bir yerde açtığım takdirde, Mudî davayı iptal ettirme hakkına sahip olacaktı. İkinci sıkıntı da boşanma ve velayet davası öncesinde ilam koşullarını Mudî'ye göndermekti.

Her iki davayı aynı anda açtığım takdirde sihirli bir değnekle Michigan'a dönmesi için yol Mudî'ye göstermiş olacaktım.

Avukatım ısrarla, "İran'a mahkeme ilamı göndermediğin sürece Mudî'den boşanman imkânsız," diyordu.

"Bunu yapamam," dedim ısrar edercesine. "Mudî bizi bulur… Mehtap'ı bir kez daha kaçırır."

Ama başka bir yolu yok" dedi avukatım. "Mahkemede kendisini savunması için ona bir fırsat vermelisin."

Başka avukatlar da bu kötü haberi onayladıktan sonra, planımı boşanmak üzerine yapmaya karar verdim.

1988'de, İran'a gitmeden önceki zorluklar bir kez daha karşıma çıkmıştı. O günden bu yana yasal koşulların iyileşip iyileşmediğini merak ediyordum. En iyisini umarken en kötüsünün olacağından korkarak…

Bana karşı hiçbir zaman yardımını esirgemeyen Dışişleri Bakanlığı'ndaki sadık dostum Teresa, çocuklarla ilgili konularda hâkimin karara varmasına yardım eden ve kendisine 'Mahkeme Dostu' diyen resmi bir görevliyle durumum hakkında görüştüm. Daha ilk karşılaşmada, bu kişinin farklı bir kafa yapısına sahip olduğunu anladım.

"Babaların çocuklarını görme hakkının kısıtlanmasına anlam veremiyorum," dedi söze başlarken. "Her iki tarafın da çocuğunu serbestçe görmesinden yanayım."

"Ama kızımla benim Amerika'ya dönmek için verdiğimiz mücadeleyi bilmiyor musunuz?" diye sordum.

"Kendilerini zor duruma sokan yetişkinlere karşı çok fazla sempati duyduğum söylenemez" dedi. Cevabı oldukça soğuktu.

İşte o anda beni bekleyen şeyin ne olduğunu anladım. Şu anda herkes tarafından tanınan ve Dışişleri Bakanlığı'nda kaydı bulunan birine bu şekilde davranılıyorsa, diğer annelerin maruz kaldığı davranışı düşünmek bile istemiyordum.

Kapana kısılmış gibiydim. Boşanma ilamı ve Mehtap'ın velayetini almak zorundaydım. Yine de koşulların kızımla bana öncesinden çok daha fazla acı vereceğini biliyordum. Ama başka bir çıkış yolu yoktu.

1988 yılında, Avrupa'daki kitap tanıtım turumu sabırsızlıkla ve aynı zamanda kaygı ile bekliyordum.

Tuhaf görünse de kendi ülkemde kendimi yeteri kadar güvende hissetmiyordum. Mudî Avrupa'da olduğumuzdan kuşkulanmazdı, kuşkulansa bile bulunduğumuz yere gelinceye kadar biz çoktan gitmiş olacaktık. Bu gezi Mehtap ile bana biraz zaman kazandıracaktı. Herhangi bir çekinme duymadan Dışişleri Bakanlığı ile İrlanda, İngiltere ve Fransa'daki şehirlere yapacağım geziler hakkında konuştum. Resmi görevliler Mudî'nin İran'da olduğunu doğrulamıştı ama İran'da bulunmadığı zaman boyunca nereye gittiğini bulamamıştı.

Kızımı almadan Avrupa gezisine çıkmayı düşünemezdim. Onun yanımda olması gerekiyordu. İki ay önce Washington'a ulaşmadan yaşadığım paniği bir daha yaşayamazdım.

Ailem yaşadıklarımdan ders alıp ülkeyi bir daha terk etmemem gerektiğini düşünüyordu. Ama bu özgürlük olmazdı. Hayatımızı mümkün olduğunca kısıtlamadan yaşamak istiyordum. Mehtap'ta yolculuk korkusu gelişecek olursa, bu korku onun hayatını etkileyebilirdi. Kendi ülkemi terk etmek için cesaretimi toplamak zorunda kalsam da, bu atılması gereken bir adımdı. Annemi ikna etmek için büyük bir çaba sarf etmek zorunda kaldım ama o bir daha geri dönmeyeceğime inanmaya devam ediyordu. Annem gideceğimize öylesine üzüldü ki sonunda hastalandı ve onu hastaneye yatırmak zorunda kaldık.

1988 yılının Nevruz'unu (İran'da yeni yıl) Atlantik üzerinden uçarak vardığım Paris'te çocuklara uygulanan terör sorununu çözümlemek için büyük umutlar besleyen insanlarla geçirdim. Fransız yayıncım Antoine Audourd bana, "Burada bir grup ka-

dın sizinle tanışmak istiyor. Ne diyeceğinizi bilmediğimden dolayı onlara herhangi bir söz vermedim," dedi.

İlk önce Sen Nehri kenarındaki bir kafede çocukları Cezayirli babaları tarafından kaçırılan Fransız kadınlar adına çalışan bir avukat topluluğu ile görüştüm. Fransızların açtığı davaların sayısı ve kadınların verdiği mücadele beni oldukça şaşırttı. İngiltere'ye gitmeden önce toplayabildiğim kadar çok bilgi istiyordum. Topladığım bilgiler doğrultusunda uluslararası çocuk kaçırmanın Amerika ile sınırlı olmadığını anladım. Cezayirli çocukların annelerini düşünmekten kendimi alamıyordum. Onları bir kez daha görmeye karar verdim.

Bir sonraki ay, Michigan'daki bir konferansta, boşanma ve çocuk velayeti konusunda duyduğum hayal kırıklığını dile getirdim. Konuşmamdan sonra dinleyicilerimle yaptığım bir söyleşi sırasında bu konuyu bir kez daha gündeme getirdim. Konukların arasında kibar konuşan, kırklı yaşların ortasında, sakallı bir adam konuşulanları büyük bir dikkatle dinliyordu. Boşanma konularında deneyimli bir avukat olduğunu öğrendiğim bu kişiye kafamdaki soruları yönelttim. Ayrılmadan önce, "Ben ambulans şoförü değilim ama size yardım edebileceğimi sanıyorum," dedi ve ardından da kartvizitini uzattı. "Eğer ilgilenirseniz beni arayın."

Arnold Dunchock'ı bürosunda ziyaret ettikten kırk sekiz saat sonra, Mudî'nin Mehtap'ı görmesini engelleyen geçici velayet belgesini almayı başardık. Boşanma sürecinde karara bağlı olarak çıkacak zorlukların farkındaydım ama yine de bu kadarını bile başarmış olmak beni rahatlattı.

Ziyaretim sırasında Arnie davama katkıda bulunmaktan dolayı mutluluk duyacağını söyledi. Zaman içinde Arnie sadece

Mehtap için değil, aynı zamanda dünyanın her yerinde bulunan çocukların korunması konusunda benim en büyük destekçim ve yardımcım oldu.

Kitap tanıtımları ve konferansların yanında film konusunda da birtakım gelişmeler oldu. Harry ve Mary Jane, filmimi yönetmek için ilgi duyan Brian Gilbert ile tanışmam için Kaliforniya'ya gitmemi tavsiye etti. "Hikâyenizi sevdim ancak sizinle birlikte yeni bir senaryo yazılması halinde filminizi yönetebilirim," dedi. Aslında bana sunmuş olduğu öneri hoşuma gitmişti ve beni bekleyen şeyin ne olduğunu düşünmeden önerisini kabul ettim.

İlk karşılaşmamızdan itibaren Brian hoşuma gitti. Güler yüzlü, gösteriş meraklısı olmayan biriydi ve senaryonun mümkün olduğu kadar gerçeğe uygun olmasını istiyordu. Bir sonraki yıl, filmimin gerçeğe uygun olması için araştırmalar yapan Brian ve Uflandlar'a yardımcı olmak için birçok kez Los Angeles'e gittim. Los Angeles'ta bulunduğumuzda her gün İran yemekleri yapan bir lokantaya gittik ya da İran Kültür Merkezlerinden birini ziyaret ettik. Akşam çayı için İran tarzı kafelere gittiğimizde etrafta bulunan insanların Farsça konuşmalarına kulak kabartıp, duyduklarımı Brian'a tercüme ediyordum. Brain insanların yemek yemelerini içmelerini, konuşmalarını, yürüyüşlerini ve kadınların erkeklerin arkasından gidişlerini gözlemledi.

Aynı yaz Brian ailem ve Mehtap ile zaman geçirmek ve fotoğraf albümümüzü görmek için Michigan'a geldi. Senaryosunu yazmak için Londra'daki evine döndüğünde bile faksı ve uluslararası telefon hattını meşgul tuttuk. Brian anlatmak istediğim şeyleri anlamış gibi duruyordu.

Ama senaryo elime geçtiğinde, vermek istediğim gerçek duygu hâlâ yoktu. Mutsuzluğa kapılmak üzereydim. Bu kadar çaba göstermemize rağmen senaryo vermesi gereken duyguya iki yıl öncesi kadar uzaktı. Bu senaryoyu kendim yazmalıydım, ne olursa olsun kaybedilecek bir şey yoktu. Senaryodan dolayı duyduğum üzüntü için Uflandlar'ı aramak yerine, kızım için bir bakıcı tuttum ve evin yakınlarındaki bir yerdeki motele yerleştim. Ardından da Brian'ın yazmış olduğu senaryoyu baştan yazdım. İran'da yaşadığım ve sadece benim bildiğim detayları ekledim. Profesyonel bir senaryo yazarı değildim, ama (Mehtap ile birlikte) bu hikâyeyi yaşayan kişiydim. Böylece bildiğim her şeyi kendi duygularım doğrultusunda sayfalara döktüm.

Senaryomu bitirdiğimde Arnie'nin sekreteri 'dünyanın en hızlı on parmak yazıcısı' geldi ve senaryoyu yazmak için ofisine götürdü. Dört günlük bir çalışmadan sonra daktilo ile sayfalara dökülmüş senaryoyu Harry ve Mary Jane'e gönderdim.

Senaryoyu yazdığımdan haberleri yoktu. Senaryoyu okuduktan sonra Harry'nin "Bizi solda sıfır bıraktın! İstediğimiz şey tam da buydu," diyen mesajı asla unutmayacağım.

Senaryo üzerinde çalıştığım günlerden birinde kapı çaldı. Kargo şirketinden birileri gelmişti. Bana getirmiş oldukları paketin içinde bulunan şeyi biliyor gibiydim. Mehtap'ı yanıma çağırdığımda, "Yine o senaryolardan biridir," diyerek söylendi. Kızıma paketi açtırmak için epeyce söylenmek zorunda kaldım. Dizlerinin üzerine çöktü ve paketin ambalajını yırtmaya çalıştı. Sonunda paketi açtığında elini kutunun içine soktu. "Ah, bu benim tavşanım!" diye bağırdı nefessiz kalırcasına. "Benim tavşanım!" Yüzünü kocaman bir gülümseme kapladı.

Mehtap İran'da bırakmak zorunda kaldığı tavşanının kopyasına sıkı sıkıya sarıldı. Bir an için büyümüş olduğunu unutarak, "Çok küçüksün sen," diye mırıldandı önünde duran tavşana. Tavşanı bir kez daha sıktı ve öptü. Kollarının arasında tutarak 'Tobby Tavşanı' ile daireler çizerek dans etti. Tavşanını öpmeye doyamıyordu. Öpme faslı bittiğinde daha önceleri yaptığı gibi tavşanı bacağına bağlayarak dans etmeye devam etti.

Uzun bir zamandan beri Mehtap bu kadar mutlu olmamıştı. Yemek için masaya oturduğunda bile tavşanını yanına oturttu. Ama kısa bir süre sonra kızımın yüzündeki gülümseme kayboldu. Zihninin içinde İran'daki anılarına döndüğünü fark edebiliyordum. Kızım öylesine üzgün duruyordu ki onu teselli etmeye fırsat bulamadan gözyaşları akmaya başladı. Tobby Tavşan'ının, bir zamanlar kendisine güven ve sıcaklık veren babasına dair anılarının canlanmasına neden olduğundan en ufak bir kuşkum yoktu.

'Kızım Olmadan Asla'da kızımın tavşanını geride bırakmak zorunda kaldığını okuyan birçok okur bana telefon ederek yeni bir tavşan bulmamı önermişti. Uzun bir süre boyunca tavşanı aradım ama ne yazık ki bulamadım. Mehtap'ın ilkokul öğretmeninin kızı Mary, ölçüleri verdiğim takdirde benzerini yapacağına söz vermişti. Tavşanı Mehtap'ın beyaz şifoniyerinin üzerinde duran resmin yanına astığımızda sonradan gelen tavşanın diğerinin birebir aynısı olduğunun farkına vardık. Yeni gelen tavşan kızımın duygularını alt üst etmişti ama o tavşanın odasında daima özel bir yeri oldu.

İran'daki hayatımızın tek bir amacı vardı, o da günün birinde kızımla birlikte eve dönmekti. Kızımın geceler boyunca hıçkı-

rarak ağlamasından dolayı gözüme uyku girmiyordu. Umutsuz bir halde bize yardım edebilecek birilerini arıyordum. İşte o zamanlarda günün birinde benimle aynı durumda olup benden yardım talep eden birileri olduğu takdirde onların yardım isteklerini geri çevirmeyeceğime dair söz vermiştim.

İran'dan döndüğümden beri, Mehtap için duyduğum endişelere bir yenisi eklendi. Şimdi sadece kendi kızımdan dolayı değil, kızımla aynı durumdaki yüzlerce çocuğun hıçkırığını duyduğumdan dolayı uyuyamıyordum.

1990 yılının ekim ayında, St. Martin Press'in ricası üzerine önemli bir telefona cevap vermek zorunda kaldım. Telefondaki ses panik içinde, "Beni hatırlayıp hatırlamadığınızı bilmiyorum ama adım Beverly. Sizinle üç yıl önce Tucson'da tanıştık. Size kocamın kızımı kaçıracağından korktuğumdan bahsettim. Onu kaçırıp İran'a götürdü! Kızım gitti!" dedi.

Beverly'nin kocası Sabrina'yı Tahran'a götürmüş ve kızına annesinden bahsetmesini bile yasaklamıştı. Beverly ilk olarak Tahran'daki kızının yanına gitmeyi düşünmüş olsa da kocası bunu kabul etmemiş. Kocası boşanmak istiyormuş. Kocasının İran mahkemelerinde Amerikan mahkemelerinde bulamayacağı ayrıcalıkları bulması kesindi. Beverly gözyaşları içinde, "Yazılı izni olmadan İran'a gitmem bile imkânsız," dedi.

Beverly kızının durumu için endişe duyuyordu. "Sabrina dillerini bilmiyor. Oradaki insanları tanımıyor ve tek başına iken yabancı olduğu bir kültürü anlaması öylesine zor olacak ki. Üstelik ayısı da burada kaldı. Ayısı olmadan uyuyamaz. Zavallı bebeğim! Ona yardım etmek için ne yapabilirim?"

Beverly'e Macit ile bağlarını koparmasını tavsiye ettim.

Aylar sonra kocası Beverly'nin İran'a girmesine izin verdiğinde Beverly ailesini bırakarak onları bir daha görmeyeceğini ve Sabrina'yı bir daha İran'dan çıkartamayacağını bile bile Amerika'dan ayrıldı. Bugün bile hâlâ oradalar!

Bazı anneler, çocuklarını kaybetmemek için aşırıya kaçarak saklanmayı denerler. Ama Kristine Uhlman'ın da doğruladığı gibi, yerin dibine girmek çocukların emniyeti için yeterli olmuyor. Kristine ile 1987 yılında çalışmalarımı dünya çapında duyurmaya başladığım sırada karşılaşmıştım. Kristine üniversitede okurken üniversite öğrenci olan Mustafa Ukayli ile tanışmış, 1975 yılında Ohio Şehir Üniversitesi Lutheran Öğrenci Merkezi'nde evlenmişlerdi. İki çocukları vardı. Kızı Meysun 1977'de, oğlu Hani ise 1978'de doğmuş.

Mustafa fiziksel şiddet uygulamaya başladığında, Kristine çocuklarını alarak ondan uzaklaşmış. "Adımı değiştirdim ve saklanmaya başladım çünkü bizi bulmak için elinden geleni yapmaya çalışacağını biliyordum." Ailesi bile nerede olduğunu bilmiyordu. Sonunda Denver mahkemesinde çocuklarının velayet davasını kazandı.

Çoğu vakada olduğu gibi, Kristine'in anne babası kızlarının yakışıklı, akıllı ve eli açık kocayı terk etmesine bir anlam veremedi. Kristine gizlendiği süre boyunca kocası Kristine'in annesiyle babasının yanında kalmış ve onları kendi tarafına çekmek için çaba sarf etmişti. Diğer yandan da evden gizlice ayrıldığı zamanlarda ortak banka hesaplarını kapatmış ve çocuklarını annelerinden çalabilmek için gereken işlemlere başlamıştı.

11 Eylül 1981'de Meysun ve Hani, evlerinin önünde zor kullanılarak kaçırıldı. "Üç gün içinde," dedi Kristine. "Mustafa beni Suudi Arabistan mahkemesinde boşadı ve çocukların velayeti ile mal varlığımızın tümünün ona verildiğini söyledi."

Kristine kendi ülkesindeki yetkililere danışmadan Suudi Hükümeti'nden yardım istedi. Ne yazık ki almış olduğu velayet kararı sayesinde Mustafa'nın çocuk kaçırmakla suçlanmasının boşuna olacağını anlaması uzun sürmedi. Suudi Arabistan Konsolosluğu'ndaki yetkililer basına konuşmadığı takdirde çocuklarını görmesine yardımcı olacaklarına dair söz vermişler. Bu arada ben de, kaderleriyle baş başa bırakılmış ve 'Ses çıkartmayın, belki sizin için bir şeyler yapabiliriz," denilen diğer ailelerle ilişkilerimi sürdürüyordum.

Çocuklarını görme umudunu kaybetmiş Kristine Dışişleri Bakanlığı'nın ve Suudi Arabistan Konsolosluğu'nun önerilerine uymaya karar verdi. Plana göre Kristine Suudi Arabistan'a yerleşecek ve yerleşir yerleşmez İslam mahkemesine dava açacaktı. Suudi Hükümeti'nin Kristine'in mühendis olarak çalışmasına izin veren özel bir belge çıkartması yaklaşık iki yıl sürdü.

Kristine krallığa giriş yaptığının ikinci haftasında tutuklandı ve hapse atıldı. Hapishanede bulunanların yarıdan fazlası küçük çocuklar ve bebeklerdi. "İslam anne çocuk bağını koruduğundan, anne hapse düştüğü takdirde çocuklar da onunla birlikte hapse giriyor," dedi Kristine sohbetlerimizin birinde. "Daha ilk geceden bir lezbiyenin saldırısına uğradım. İngilizce konuşan tek bir kişi bile yoktu. Şilte yok, çarşaf yok. Hapiste yatanların yemekleri akrabalar ya da arkadaşları tarafından karşılandığından yeterince besin alamıyorduk." Kristine hapisteyken Suudi

Arabistan Konsolosluğu'nun sözcüsü Kristine'in Kaliforniya'daki ailesini aramış ve basına konuşmadıkları takdirde onlara yardım edeceklerini söylemiş. Geçmek bilmeyen beş günün ardından Kristine serbest bırakıldı. Ama tahliye edildiğinde bile neyle suçlandığına dair en ufak bir bilgisi yoktu.

Tahliye edilişini takip eden üç aylık süre boyunca her gün çocuklarını görme umuduyla Suudi Dışişleri Bakanlığı'na uğradı ama çocuklarını göremedi. İslam mahkemesine çıkabilmek için izin koparmaya çalıştı çünkü İslam yasalarına göre yedi yaşın altındaki çocuklar annelerine veriliyordu. Kristine yasal olarak Suudi Arabistan vatandaşı sayıldığından bu hakkın kendisine verileceğini umut ediyordu.

Kristine 2 Ağustos1983'te, kaçırıldıktan iki yıl sonra çocuklarını görebildi. Hani dört yaşına basmıştı ve kaçırılmasının detaylarını ve babasının ağlamasını durdurmak için verdiği oyuncakları net olarak anlatabiliyordu. Hani Kristine'e, "Noel baba gibi giyinmiş biri babama yardımcı oldu," demiş.

Bir sonraki hafta sonunda mahkemeyi kendi davasına bakması için ikna edebilmiş. Böylece krallığın İslam mahkemesinde dinlenen ilk kadın olmuş. Mahkemenin ikinci gününde Kristine'in avukatı, "Boşanma davalarında para yok," diyerek Arapça konuşulan dava boyunca Kristine'i tercümansız bırakmış. Mahkemenin üçüncü gününde Kristine'i suçlayan bir delil sürülmüş ortaya. Bu delil Kristine'in çocuklarıyla birlikte kiliseden çıkarken çekilmiş bir fotoğrafmış. Hâkim vakit kabetmeden Kristine'in çocuklarını aldıktan sonra dinlerini değiştireceğini öne sürerek velayet davasını reddetmiş.

Bir sonraki yıl boyunca, krallıkta yaşayıp çalışmaya devam eden Kristine bir yıl içinde çocuklarını sadece beş kez görebilmiş.

Sonunda içinde bulunduğu durumun dayanılmazlığından dolayı Suudi Arabistan'ı terk etmiş. O zamandan beri de çocuklarını görebilmek için sürekli olarak kocasına yalvarması gerekmiş. 1986 yılında kocası çocuklarını yeni karısının gözetiminde görmesine izin vermiş. Çocuklarıyla olan ilişkisi tam anlamıyla kontrol altında tutuluyormuş. "Çocuklarımla görüşebilmek için eski kocamın yeni karısıyla aynı yatakta uyumak zorundaydım," dedi Kristine günün birinde. "Çocuklarım benim yanımda uyumak istemiyor. Kızım bana "Amerika kötü bir yer. Amerika'da cami yok; Amerikalılar Yahudiler'e pasaport veriyor," diyormuş. Oğlu ise, "Benim gözlerim mavi değil, kahverengi ve ben bir Arap'ım" diyerek annesine karşı çıkıyormuş.

Kristine'in annesinin son arzusu torunlarını görmekmiş ama bu imkânsız gibi duruyordu. Bir kez daha Mehtap ile birlikte babam ölmeden Amerika'ya dönebildiğim için kendimi şanslı hissettim. En azından babam eve döndüğümüzü görebilmişti.

1990 yılında Irak Kuveyt'i işgal ettikten sonra Mustafa Kristine'i ve çocuklarını gezdirmek için Hollanda'ya götürdü. Gezi memnuniyet verici değildi. Meysun ve Hani annelerine tam anlamıyla yabancılaşmıştı. Bozulmuş İngilizcelerini anlamak oldukça zormuş. Dindar birer Müslüman olmuşlar ve en kötüsü, Kristine'in kendilerini sevmediğine inanarak onu suçlamalarıydı. Kristine'in babası da geziye katılmak istemiş ama kaldıkları otele vardıklarında Mustafa'nın, "Bu mektubu okuduğunda Suudi Arabistan'a dönmüş olacağız," diyen mektubuyla karşılaşmış.

Kristine bir keresinde bana, "Sadece onları rüyamda görebilmek için uyumak istiyorum. Rüyamda onları kokluyor ve kü-

çük kızımın buklelerine ve tenine dokunduğumu hayal ediyorum," dedi. Bu hayaller 1981 yılına kadar dayanmasına neden oldu. Günün birinde Meysun ve Hani'nin üniversite eğitimi almak için Amerika'yı seçip üçünün birlikte yaşayacağını umut etmekten başka bir çaresi yoktu, çünkü çocuklarının Amerika'ya karşı takındıkları tavrı bildiğinden bunun bir hayalden ibaret kalacağından emindi.

Kristine ile birçok kez saatler boyunca telefonda konuştuktan sonra ancak 1988 yılının Ocak ayında 'Phil Donahue Şov'unda karşılaştık. Bu programda sonradan Müslüman olan Amerikalı bir kadın profesör de bulunuyordu. Birlikte New York'taki Drake Oteli'nde kaldık. Bizi stüdyoya götürecek limuzini beklerken profesörün Filistinli eşiyle karşılaştım. Adam elinde tuttuğu Kuran'ı öptürmeden kimseyi arabaya bindirmedi. Adamın isteğini reddetmemiş olsam da bir şekilde bana ürkütücü geldiğini kabul etmem gerek. Arka koltukta kadınlar arasında oturmayı aşağılayıcı bulduğundan ön tarafta şoförün yanına oturdu. Araba kısa sürecek yolculuk için trafiğe karışır karışmaz Kuran okumaya başladılar. Profesör kadın konuşmamız için kısa bir süre ara verdiğinde, kocası onu sert bir dille uyardı. Kadın kendini topladı ve "Dua etmem gerek," diyerek sureleri okumaya devam etti. Stüdyoya vardığımızda profesör kocasının elbise değiştirme talebi üzerine ses çıkartmadan elbisesini değiştirdi.

Yeşil odada beklerken program sunucusu Phil Donahue odanın önünden geçerken bizi selamlamak için uğradığında elimi sıktı ve halimizi hatırımızı sordu. Phil elini profesöre uzattığında profesörün kocası yüksek bir sesle, "Eşime dokunma!" diye bağırdı. Phil vakit kaybetmeden elini geri çekti ve ziyaretini kısa kesti.

Midem bulanmaya başlamıştı; bir an için İran'a geri döndüğüm sandım. Birkaç saniye boyunca şova katılıp katılmayacağımdan emin olamadım. Ama sonunda katılmaya karar verdim çünkü bu adamın üzerimde egemenlik kurmasına izin veremezdim.

Kristine'in bana vermiş olduğu en büyük tavsiye asla saklanmamam gerektiğiydi. "Bu kadar çok şey atlattım, adımı ve kimliğimi değiştirdim ve hiç kimsenin beni tanımadığı bir yerde yaşamaya başladım. Ama bunların hepsi zaman kaybı oldu. Ve sonunda beni yine buldu. Yaptıklarım zamanımı ve paramı çarçur etmekten başka bir şeye yaramadı," dedi Kristine konuştuğumuz günlerden birinde. Çocukları kaçırıldığı gün etrafında bulunan insanları başına gelenler ve gerçekte kim olduğuna dair ikna etmesi oldukça uzun sürmüş.

Kristine hayatının on yılı boyunca hayalimizde bile canlandıramadığımız acılar çekmişti. Yine de kimseye karşı kin duymuyor, sadece çocuklarını kaçırılmaktan koruyamadığından dolayı vicdan azabı çekiyordu. Geçenlerde bana, "Yapabileceğim bir şey yok ama en azından başkalarıyla konuşabiliyorum," dedi. Ve konuştu da. Kristine uzun saatler boyunca, kendi tecrübelerini benzer durumdaki aileleri teselli etmek ya da yardımda bulunmak için anlattı durdu.

Yayın danışmanım Michael Carlise'ye güvenlik konusundaki endişelerimden bahsettiğimde, "Kitabın için yaptığın tanıtım senin güvencen olacak," dedi. Şu anda bu sözlere her zamankinden çok inanıyorum. Etrafımdaki insanlar benim durumumu bildiği takdirde, yolunda gitmeyen bir şey olduğunda vakit kaybetmeden beni uyaracaktı. Mehtap'ın sınıf arkadaşlarından birinin annesi kitabım yayınlandıktan sonra, "Hikâyenizi

okuduğumdan dolayı öylesine mutluyum ki… Kızımı almaya geldiğim her gün Mehtap'ı alan kişiye dikkat ediyorum," dedi. Mudî'nin bizi kendi ülkesinde hapsetmesine izin vermemekle doğru karar vermiştim. Her şey bir yana, tutsak bir hayat yaşamak istemediğimden ve ailemle olmak istediğimden dolayı İran'dan kaçmıştım.

Ne yazık ki eşleri tarafından ülkelerinde tutsak edilen tahmin ettiğimizden fazla kadın vardı. Bu kadınların sayısını gösteren herhangi bir istatistik veri yoktu, çünkü birçok kadın kaderine razı oluyor ve kaçmaya çalışmıyordu. Bu kadınlar kendi umutsuzluklarının içine gömülerek bir yanı eksik kalmış bir hayat yaşıyorlardı.

Meg adındaki Amerikalı bir kadın, çocuklarını korumak için yapılabilecek fedakârlıkları gösteren bir örnek teşkil ediyor. Meg 1982 yılında boşanma davası açtığında kocası Hüseyin kızları Fereşte ve oğulları Kayvan'ı alarak İran'a kaçmış. Umutsuz Meg çocuklarıyla birlikte olabilmek için İran'a gitmiş. Takip eden sekiz yıl boyunca kocasının ailesiyle birlikte Tahran'daki iki odalı bir evde yaşamak zorunda kalmış. Hayatı kafese kapatılmaktan farksızmış ve bu zaman içinde Batıyla en ufak bir irtibatı dahi olmamış. Gözetim altında tutulmadan yiyecek kuyruğuna girmesine bile izin verilmiyormuş.

1990 yılında kocası Hüseyin Meg'e üçüncü çocuklarını yanına alarak annesiyle babasını ziyaret etme konusunda izin vermişti. Dışişleri Bakanlığı'ndan beni aradılar ve "Onunla konuşur musunuz lütfen? Öylesine çaresiz ki, onun için yapabileceğimiz çok fazla şey yok. Olsa kesinlikle yapardık. Belki onu teselli edecek bir şeyler söyleyebilirsiniz," dediler.

Meg ile birkaç kez konuştum. Ona ümitsizce yardım etmek istiyordum. Ama ben de Dışişleri Bakanlığı'ndan farksız bir çözüme ulaşamadım. Tahran'daki yaşamı tanıdığım için katlanması gereken zorlukları gayet iyi biliyordum. Şehrin güney bölgesindeki iki odalı evler gözlerimin önünden gitmiyordu.

Meg, İran'daki hapis günlerini korku içinde geçirse de, diğer iki çocuğunu orada bırakmayı düşünemiyordu. İran'a gideceği gün yoğun bir kar fırtınasından dolayı havaalanı kapandı ve uçuşlar iptal edildi. Aynı gün kızı Fereşte'nin gizlice gönderdiği mektubu geçti eline.

"Anne, lütfen bu mektubu iki kez oku! Anne, sakın geri gelme. Kulağa ne kadar delice gelse de, anne lütfen geri dönme. Bizi merak etme, çünkü babamın başının etini yiyeceğimizden dolayı ona artık huzur yok. Kayvan ve ben haykırarak bizi senden kopardığını söyleyeceğiz. Artık büyüdük ve bizim için endişelenmene gerek yok.

İnan bana anne, iyi bir hayatımız olacak. Etimiz, yumurtamız ve meyvemiz var. Bizim için endişe duyma. Anne mektubunu ve göndermiş olduğun fotoğrafları bugün aldım. Herkesi olduğu gibi seviyorum. Senin fotoğrafını gördüm ve yüzündeki ifadeyi okudum. Ne kadar yalnız olduğunu biliyorum ama… geri geldiğin takdirde hayatın boyunca mutsuz olursun. Sana içimden geldiği gibi yazdım ama beni dinleyip dinlemeyeceğinden emin değilim. Ama anne, adımını atmadan önce iki kez düşün. Tamam mı? Anne, herkese selamlar. Bu mektubun mümkün olduğunca çabuk eline geçmesi için dua ediyorum."

Aldığı mektup Meg'i derinden yaralamıştı. Fırtına sayesinde bir daha düşünüp verdiği kararı gözden geçirmesini umut ediyordum. Kalbim İran'dan kaçmak için arayış içinde olan iki çocuk için sızlıyordu. Meg'in umutsuzluğunu hissedebiliyordum. Fereşte ben İran'dayken yaptığım gibi bir şeylere tutunmaya çalışıyordu. Çocukların bu kadar ağır bir yükü taşımak zorunda bırakılmasını adil bulmuyordum. Bu iki çocuk, tıpkı Mehtap gibi bir an önce büyümek zorunda kalacaktı.

Meg'in duyduğu suçluluk ve sorumluluk tüm duygularının önüne geçmişti. Irak'ın hava saldırısı sırasında Kayvan ailenin tek gıdası olan ekmeği almak için sığınaktan çıkarak hayatını riske atmıştı. Oğlunu ve kızını kaderlerine terk ederek Tahran'da bırakmaya gönlü razı olamazdı.

Sonunda kararını verdi ve İran'a geri döndü. Dönerken bana, "Kayvan öyle çok bağırmış ki onu kilere kapatmışlar," dedi. Meg Tahran'a vardığında oğlu, "Anne sen bize geri döndün çünkü ben herkese kötü davrandım," demiş. Meg son olarak bana, "Kitabında yazılanları unutmadım ve bana umut vermesini diliyorum. Gidiyorum çünkü başka bir çarem yok. Belki…Belki bir gün?" dedi.

Meg İran'a döndükten sonra duygularını ifade eden bir mektup aldım. "Bunu neden yaptığımı açıklayamam ama çocuklarımı birbirlerinden ayırmaya kıyamıyorum. İçlerinden birini alsam diğerleri geride kalacak. Ailem ya da arkadaşlarımın yaptığım şeyi onaylamadığını biliyorum çünkü beni ancak orada yaşamış biri anlar. Fereşte ailenin olgun kızı olmaya çalışıyor. Benim rüyamı yaşamaya gayret ediyor. Bir çocuk ne zaman olgulaşır ya da bir yetişkin ne zaman çocuklaşır bilmiyorum.

Ama yine de çocuklarımı bir arada tutmaya ve rüyamı yaşamaya çalışacağım." O zamandan beri Meg'den herhangi bir haber alamadım.

Bu kadar çok olaya karışınca insan oldukça çok şey öğreniyor. Bu davaların tümünde kadın, çocuklarını koparmaya çalışan kişiye boyun eğiyordu. Parçalanmış aileleri bir araya getirme baskısı sadece aile üyelerinden değil, aynı zamanda dış etkenlerden de gelebiliyordu. Çoğunlukla da uzlaşmak çocuğu kaçırana değil mağdur olan tarafa düşüyordu.

Barışma bir çözüm olarak görülse de, her zaman istenen sonucu vermiyordu. Sonuç olarak bozulan bir ilişki sorunlar halledilmeden çözüme ulaşmıyordu.

1988 yılında, Detroit'te yaşayan Feridun adındaki bir İranlı ile evli olan Marilyn'in kız kardeşinden bir telefon aldım. Daha konu açılmadan sorunun bir kaçırma olduğunu anlamıştım. Marilyn kendi evinde kocası tarafından tutsak hayatı yaşıyordu. Telefon konuşmalarını kayda almış, akrabalarıyla görüşmesini yasaklamıştı. Marilyn'in anlattığına göre kocası evde benzin bulundurup çocuklarıyla birlikte diri diri yakacağına ya da arabayla hepsini köprüden aşağı atacağına dair tehditlerde bulunuyormuş. Marilyn'e, "Yetkililere gittiğin takdirde aileni öldürürüm," diyormuş.

Hayatları için duyduğum endişe ve adalet sistemindeki anlayışsızlık yüzünden dehşete düştüm ve vakit kaybetmeden devletin yetkili kişileriyle ve kadın sığınma evleriyle görüştüm. Marilyn'e çocuklarıyla birlikte evden kaçması için yardım edildi. Daha sonraları çocuklarıyla başka bir eyalete gönderildi, kimli-

ğini değiştirdiler, kısa bir süre sonra da yarım bıraktığı üniversite eğitimini bitirdi.

Bir buçuk yıl sonra kocası çocuklarını görmeyi talep ettiğinde çocuklarını göstermektense hapse girmeyi yeğlediğini söyledi. Çocuklarının güvenliğine öylesine özen gösteriyordu ki duruşma günü arabasını Ohio'da bırakarak Michigan'a başka bir arabayla gitti.

Marilyn'in durumundaki ipuçları durumun daha da kötüye gideceğini gösteriyordu. Feridun'un Amerika ile çok az bağlantısı vardı ve aile üyelerinin hepsi kendi ülkesindeydi. Geçen zaman boyunca da birkaç kez İran'a gitmişti. Bu, uluslararası çocuk kaçırmanın vazgeçilmez senaryosuydu.

Sonunda çocukların velayet davasının görüşüleceği dava günü geldi çattı. Mahkeme, Marilyn'e çocukları ortaya çıkartması için baskı yapmıştı. Çocukları ortaya çıkartmadığı takdirde hâkime itaatsizlikten dolayı hapse girecekti. Bu konuda birçok görüşme yapıldı ve 'Mahkeme Dostu'nun desteğiyle bugüne kadar atılmamış adımlar atıldı. Bu görüşmeler esnasında Feridun'un çocuklarını görme isteği reddedilmişti. Aynı mahkeme beni de uzman tanık olarak dinleyecekti. Bu davanın diğer davalardan farklı olacağını inanıyordum.

Sonunda göster başlamıştı. Mahkemenin koridorunda Marilyn'in çocukları Noel oyuncaklarıyla bekliyordu. Asansörün kapısı açıldı ve Marilyn çocuklarıyla birlikte yanımızdan geçerek uzun bir zamandan beri ayrı kaldığı kocasının yanına gitti. Özel konuşabilecekleri bir oda istediler. Barışacakmış gibi duruyorlardı. Birkaç ay sonra Marilyn'in ailesiyle olan tüm bağlarını kopardığı öğrendim.

Bu olay kocaları tarafından hırpalanan kadınların çaresizliğinin bir göstergesiydi. Erkek ne kadar kötü davranıp tehdit ediyorsa eziyet gören taraf o denli affedici olup barışıyordu. Üstelik eziyet gören kişi eziyet edene geri döndüğünde kendisine uzanan yardım elini de reddediyordu.

Yaşanan acıklı mahkeme sahnesinden sonra "Sizden yardım isteyenlere bundan sonra nasıl davranacaksınız?" diye sordu davanın avukatı bana. Kendimi incinmiş ve ihanete uğramış hissediyordum. Cevabım, "Bundan sonra yardım etmeyeceğim," oldu. Marilyn'e sadece zamanımı vermekle kalmamış, aynı zamanda mahkeme için Michigan'a gelip gittiğinde evimi açmıştım. Ona yardım etmek isterken kendi güvenliğimi bile hiçe saymıştım. Ama yine de sahip olduğu çocukları düşündüğümde onlara yardım edeceğimi biliyordum.

1990 yılının haziran ayında, Arnie ile birlikte Belçikalı Patsy ile tanıştım. İsrail'de öğrenmiş olduğu İngilizcesi oldukça iyiydi. Kucağındaki dokuz günlük bebeğini sallarken üzgün bir ses tonuyla, "Sekiz yıldır ayrı olmamıza rağmen kocam benden boşanmayı reddediyor. Şu anda başka biriyle yaşıyorum, yeni bir hayata başladık ve çocuğumuz oldu ama geçmişim bana her zaman engel oluyor," dedi.

Patsy Yahudi olan Ben ile çok sevdiği bir ülke olan İsrail'de tanışmıştı. Belçika'da bir papazın huzurunda evlenmiş ve Belçika'da kaldıkları süre boyunca Ben medeni bir adam gibi davranmış. Ne yazık ki kızıyla oğlunu alıp ülkesine döndüğünde davranışları değişmiş. "Beni dövüyor ve eve kilitliyordu, üstelik çocuklarıma yiyecek vermeyerek aç bırakıyordu. Böylece

ben de çocukları alarak onu terk ettim," dedi Patsy açıklama yaparcasına. "Çocuklarıma asla babalarının kötü, annelerinin iyi olduğunu söylemedim. Yaşça büyük olan iki çocuğuma bir şey söylememe gerek yoktu, çünkü babaları bana zulüm yaparken her şeyi anlayacak kadar büyümüşlerdi."

İsrail'e döndükten dokuz ay sonra, Ben çocuklarını kaçırmaya çalıştı. Henüz yürümeye başlamamış çocuğunu kaçırmak en kolayıydı. Ben onu arabasının içine koymuş ve Patsy ona engel olmaya çalıştığında da Patsy'i öylesine şiddetle itmişti ki sırtını çarpmasına neden olmuştu. Diğer çocuklar çığlık çığlığa bağırmaya başladığında etraftakilerin dikkatini çekmiş ve bebeği geri almışlar.

Patsy çocuklarının velayetini almak için Belçika mahkemesine başvurmuş ama yine de sisteme çok fazla güven duymadığından saklanmaya karar vermişti. Çocuklar dönemin ortasında okullarını değiştirmek zorunda kalmış ve olup biteni anlamak için oldukça zorlanmışlar. Özellikle de büyük kızı, annesiyle babasının durumuna içten içe üzülse de bu konu hakkında konuşmayı reddediyormuş. Patsy kızlar gündüz altlarını ıslatmaya başladığında babalarının çocukları kendisinden almaya çalıştığını anlamış.

1985 yılının Kasım ayında, Ben tuttuğu iki adamla çocukların okullarına kadar gelmiş. İlk girişimi hatırlayan kızı, "Seninle Fransa'ya gelmek istemiyorum," demiş ki bu da kaçırma işleminin başarısızlığa uğramasına neden olmuş.

Bir sonraki yıl birkaç polis raporu dışında olaysız geçmiş. Ben o zamanlar Belçika'daymış. 1986 yılında çocuklar beş ve altı yaşındayken Ben son kaçırma teşebbüsünde başarılı olmuş.

Patsy büyük bir çaba sarf ederek onu Brüksel'den Amsterdam'a, oradan da Londra'ya kadar takip etmiş ve 1987 yılının Şubat ayında çocuklarını bulma umuduyla New York'a bile gitmiş. Kaybolmuş ya da istismar edilen çocuklar için çalışan bir merkezde görev almış ve 'Amerika'nın en çok arananı' adında bir şov programı hazırlamış.

1989 yılının Ocak ayında Patsy'nin kocası New York'ta çocuk kaçırmaktan dolayı tutuklanmış ve hapse atılmış.

Partsy Katolik olduğu ve Ben çocukları Hıristiyan terbiyesiyle yetiştirmek istemediğinden dolayı kaçırdığını söylemiş ama çocukların bulunduğu yeri bir sır gibi saklamış. Daha sonra çocukların Amerika'nın bir yerlerinde bulunan Hasidik Topluluğu'nun içinde saklandığını öğrendik. Yedi ay sonra Patsy vermiş olduğu hukuk mücadelesini kazandı ve Ben sınır dışı edildi. Belçika tarihinde ilk kez biri çocuk kaçırmaktan dolayı sınır dışı ediliyordu.

Belçika yasalarına göre çocuk kaçırma suçuna üç günle bir yıl arası bir hapis cezası veriliyordu. Çocuğu kaçıran kişinin iş birliği yapmayı reddetmesi durumunda ise hapis süresi belirsiz bir tarihe kadar uzatılıyordu ve Ben şu anda hapisteki üçüncü yılını yatıyordu. Patsy ile konuştuğumda eski kocasına karşı bir intikam alma arzusu içinde olmadığını anladım. Onun hapiste kalmasını istiyordu çünkü Patsy'yi çocuklarına götürecek tek kişi kocasıydı.

Patsy'nin babası Amerika'da bir av köpeği gibi iz sürdü ve uzun araştırmalar sonunda çocukların Hasidik Yahudi topluluğunda olduğunu öğrendi. Sekiz haftalık bir takip sonucunda çocukları bulmuşken başka bir yere kaçırdılar. Pasty'nin bildiği

tek şey çocuklarının Paria, Amsterdam, Meksika ya da dünyanın herhangi bir yerinde olabileceğiydi.

Patsy Belçika'da resmi görevli Anne-Marie Lizzian ile 1989 yılının Eylül ayında faaliyete başlayan 'Uluslararası Kayıp Çocuklar' adında bir dernek kurdu. Faaliyetlerinin birinci amacı mahkeme görevlilerini çocuk kaçırma konusunda eğitmekti. Bu, dünyanın her tarafında olduğu gibi Belçika'da da hâkimin insafına bağlıydı.

Oregon'da Portland State Koleji'nde mastır yapan yakışıklı Libya uyruklu Sabri Haşim, Kit Bell'in ayaklarını yerden kesmişti. Oğulları Ahmet doğduktan sonra Sabri Kit'i Libya'ya götürmek için kandırmış. Diğer olaylarda olduğu gibi Kit Libya'ya gider gitmez ülke dışına çıkması yasaklanmış. Kızları Camilla Libya'da doğmuş.

Bu garip ve kendi kültürüne yabancı ülkede geçirilen üç yıldan sonra, Kit Sabri'yi çocuklarıyla birlikte Amerika'da tatil yapma konusunda kandırmayı başarmış. Amerika'ya geldiklerinde ise Patsy gibi boşanma davası açmış ve saklanmaya başlamış. Ama hâkim çocukların Libya ve Amerikan pasaportlarını göz önünde bulundurarak Sabri'ye gözetim altında çocuklarını ziyaret etme hakkı tanımış. Kit bu kararın çocukların güvenliğini tehlikeye soktuğunu iddia ederek karşı çıktığında hâkim mahkemeye saygısızlıktan dolayı Kit'i hapse atmakla tehdit etmiş. Hapse girmesinin çocukları daha da tehlikeye sokacağını bildiğinden Kit istemeye istemeye hâkimin verdiği karara boyun eğmiş.

Sabri ikinci ziyarette gözlemciyi etkilemeyi başarmış ve çocukları oyuncakçıya götüreceğini söyleyerek hiçbir iz bırakmadan çocuklarıyla birlikte ortadan kaybolmuş. Üç hafta sonra Sabri Amerikalı avukatlarına bir telgraf göndererek çocuklarıyla birlikte Libya'da olduğunu bildirmiş.

Kit Libya'ya giderek çocuklarını görmek için Sabri'ye yalvarmış ama Sabri, "Bizim için öldün," diyerek onun isteğini geri çevirmiş. Çocuklarının kaçırılmasından üç yıl sonra Kaddafi'nin yerleşim yerine yakın oturan ailesinin yeri vurulduğunda Sabri çocukların yaşadığını ispat etmek için altı yaşındaki Ahmet'in ve dört yaşındaki Camilla'nın fotoğraflarını göndermiş. Kit çocuklarının büyümesini kendi gözleriyle görmeyi hayal ederken onların fotoğraflarıyla avunmak zorunda kaldığından dolayı alt üst olmuştu.

Yüreğindeki derin acıya rağmen Kit, "Kayınvalidem hayatta olduğu sürece çocuklarım sevgiden yoksun kalmayacak," diyerek kendini avutuyordu. "Anlamadıkları bir topluma alışmaya çalışacaklar. Anlam veremediğim değerlere inanacaklar ve farklı bir eğitim görecekler."

Kit kültürler arası farklar ve babanın İslam'a göre toplumdaki yeri hakkında çok şey öğrenmişti. Bu ikilem onu deli ediyordu. "Bu çocukları doğuran benim, öyleyse bana aitler. Babaları onları seviyor ve babalarının kültürüne göre çocuklar ona ait oluyor." Aslında Kit kendini birçok kişiye göre daha şanslı hissediyordu. "En azından onların nerede olduğunu biliyorum. Belki günün birinde…" diyordu, onları geri alma konusunda ne düşündüğünü sorduğumda.

"Anlaşarak geri almak isterim. Çocuklarım İngilizce bilmiyor ve uzun bir zamandan beri Libya'dalar." Çocuklarına duyduğu sevgiden dolayı onlara yeni bir travma yaşatmak istemiyordu.

Kit çocuklarının eline geçip geçmediğinden emin olmasa da mektup yazmaya ve hediyeler almaya devam etti. Telefonla sürekli olarak arasa da bir kez bile konuşma fırsatı bulamamıştı. Bu işkence on yıldır devam etse de Kit yılmadan "Belki bir gün…" diyerek dayanmaya çalışıyordu

Bu davada hâkim yanılgıya düşmüştü çünkü mahkemenin çocukların pasaportunu güvence altına aldığı takdirde onları koruyabileceğini düşünmüş ama yabancı birinin çocukları kendi pasaportuna kaydettirerek ülke dışına çıkartacağını düşünememişti.

Kit davasıyla benimle birlikte ilgilenen bakanlıkta görevli Teresa Hobgood bana "Velayeti alan tarafın, onaylı velayet belgesinin bir kopyasını vermesi halinde çocuklara Amerikan pasaportu çıkartılması önlenebilir," dedi. Ama bu durumda bile velayet davasını kaybeden taraf kendi konsolosluğundan pasaport çıkartma iznine sahip olduğundan bu tam bir güvence teşkil etmiyordu.

1986 yılında Dışişleri Bakanlığı'na on altı yaşından küçük çocukların yurt dışına çıkmadan pasaportlarının incelenmesini önerdim. Önerinin bir bölümünde bugüne kadar kaçırılan tüm çocukların bilgilerinin bilgisayara yüklenmesi de vardı. Bu sistem işlemeye başladığında çocuklar hangi pasaportu alırsa alsın belirlenmiş olacaktı.

Ne yazık ki Dışişleri Bakanlığı bu öneriyi hayata geçirmeyeceğini, çünkü bunun Amerikan vatandaşlarının yolculuk yapma

hakkına tecavüz anlamına geleceğini söyledi. Yine de şansımı deneyerek böylesine bir denetimin uçakta yer ayırtma işleminden daha uzun sürmeyeceğini ve rutin bir denetim olarak algılanacağını savunmaya çalıştım. Genç vatandaşlarımızın haklarını korumamız gerekmiyor muydu?

4. Bölüm

Pakistanlıların Adaleti

1989 yılının Nisan ayında, Michigan'ın bir kasabasındaki küçük bir kütüphanede elli kişi konuşmamı dinledi. Konuşmanın ardındaki soru-cevap bölümünde ön sıralardan birinde oturan ve konuşmayı büyük bir dikkatle izleyen yirmili yaşlarındaki bir kadın ayağa kalkarak, "Buraya yüzlerce kilometre uzaklıktaki bir kadın sığınma evinden geliyorum. İki yaşındaki oğlumla birlikte kocamdan saklanıyoruz. Oğlumu kaçırıp Lübnan'a götürmekle tehdit ediyor. Ne yapabilirim? Bana kim yardım edebilir?" diye sordu.

Konuşmasını bitirdiğinde gözyaşlarına boğuldu. Böylesine bir duygusallığa alışkın olmayan kırsal alandaki insanlar sessizliğe büründü. Kısa bir süre sonra profesyonel bir tavırla adının Chris Korest olduğunu söyleyen zarif, giyimi kuşamı yerinde bir kadın "Bugün burada Senatör Donald Riegle'i temsilen bulunuyorum," diye söze başladı. "Burada duydukların beni oldukça etkiledi ve bu konuda ne yapacağımıza bakmak istiyorum.

Chris dualarımıza verilmiş bir cevap gibiydi. Zekâsını ve ruhunu ortaya koyarak davamıza asıldı. Konuşmadan duydu-

ğu coşkuyu harfi harfine patronuna da aktardı. Senatör Riegle, uzun bir zaman önce bu konuya ilgi gösteren Illinois Senatörü Alan Dixon ile birlikte hava kuvvetlerine katılmıştı. Aslında ben de bu olayları daha öncesinden Dışişleri Bakanlığı ve Senatör Dixon'un Chicago bürosundaki yardımcısı Sara Pang ile görüşme imkânı bulmuştum. Ama o zaman olaylar yüzeysel ve anlaşılamayacak kadar karışıktı. Kitabımın ilgi çekmesiyle Michigan'dan da ses gelmeye başladı. Her şey bir yana yanımızda başımız sıkıştığında başvuracağımız, davamıza candan ilgi gösteren Chris Korest de vardı.

Ülke dışında tanıtım turuna katılmak zorunda kaldığımda benim yerime işleri Chris idare edip yardıma ihtiyaç duyan ailelerle temasa geçiyordu. Chris, kitabım yayınlandıktan sonra üzerime aldığım yükü birçok yönden hafifletmekle kalmamış, aynı zamanda enerjisiyle bana inanılmaz bir güç vermişti.

Christy Han ve üç oğlunun dramı Chris'i özellikle çok etkilemişti, çünkü bu olayda istenmediği kadar gariplik, entrika ve tehlike vardı.

Christy halasının evinde çocuklarıyla birlikte oynarken kocası, akrabaları ve arkadaşlarından topladığı bir grup erkekle kapılarına dayanmış. Christy kapının önünde konuşulanları neredeyse hiç anlamamış. Aslında Pakistan'da on dokuz ay geçirmiş olmasına rağmen Urdu dilini anlamakta zorluk çekiyormuş. Konuşmalardan anladığı tek şey "Polis Michigan'dan aramış…. Ve kötü şeyler olacak,"mış.

"Riaz hapse atıldı," demiş kısa bir süre sonra kayınbiraderlerinden biri İngilizce olarak, "Ne olduğunu öğrenmek zorundasın!"

Christy'nin kalbi deli gibi atmaya başlamış. Olup bitenlere inanamamış ve bir kâbus gördüğünü sanmış. Oysaki Christy'nin Pakistanlı kocası iki hafta önce Amerika'ya gitmek için Christy'yi ve iki oğlunu geride bırakmış. Panik içinde kalan Christy yalvararak, "*Tanrım ne olur ona bir şey olmasın. Onu bana geri ver,"* diye dua etmiş.

6 Ağustos 1990 yılında bu olaydan tam on dokuz ay önce Riaz, Christy'nin Detroit yakınlarındaki evinin önünden oğullarını kaçırmış ve arkalarından gelen Chrsty'yi de bir daha evine göndermemişti. Kendi ailesi bile Riaz ile birlikte yaşamaktan korkuyormuş. Ama Christy kocasının, çocuklarıyla birlikte onu eve götürebilecek tek umut yolu olduğunu biliyordu. Riaz Amerika'ya gitmeden önce evdekilere kesin emirler vermiş. Christy'nin ve oğullarının yanlarında onlara göz kulak olacak birileri olmadan dışarıya adım atmaları bile yasakmış. Riaz gittiğinden beri Christy geride kalan ev halkının babası ve beş erkeğiyle uğraşmak zorundaymış. Üstelik evdeki erkeklerin Riaz gibi Amerika'yla bugüne kadar bir bağlantıları olmadığından medeniyetten uzak davranışları varmış. Riaz geri gelmediği takdirde Christy'i ömrünün sonuna kadar Pakistan'da yaşamaya mahkûm edebilirlerdi. Özellikle de çocukları. İşte bu nedenden dolayı Christy Riaz'ın başına bir şey gelmesini istemiyordu.

Michigan'ın uzağındaki bir kasaba olan Berrien ile telefon bağlantısı kuruluncaya kadar geçen zaman Christy'ye bir ömür kadar uzun gelmişti. Kayınbiraderleri beş soruyu bir arada soruyor ve yanı başında olmalarına rağmen avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. Christy kocasının hapse atılmasına neden olacak şeyleri düşündü. İslam dinine göre içki içmek haramdı ama Riaz

hiçbir zaman dini bütün bir Müslüman olmamıştı. Ya içkiliyken kaza yaptıysa? Kazada yaralandıysa ne olacaktı? Christy'yi ve çocukları bırakıp eski kız arkadaşıyla kaçmış olma olasılığı da vardı. Gizli saklı işler yapmış olmaktan tutuklandıysa ne olacaktı?

"Polis Merkezi," dedi binlerce mil ötesindeki net bir kadın sesi.

"İyi günler. Kocam için arıyorum. Adı Riaz Khan," dedi Christy, ardından da kocasının adını ve soyadını heceledi. "Kocamın tutuklanmış olduğunu öğrendik." *Lütfen Tanrım her şeyin yoluna girmesine yardımcı ol!*

"Tutuklanış olduğunu sanmıyorum," dedi kadın. Kısa bir ara verdiğinde Christy derin bir nefes aldı. *Sadece bir yanlış anlamaymış. Bunun sebebi hatalı çevirme olmalı.* Ama çok geçmeden kara haber geldi. "Bir ölü teşhis edildi ve sanırsam aradığını kişi de o."

Christy almış olduğu cevabı yüksek sesle tekrarladığında yanında bulunan kayınbiraderleri çığlık çığlığa bağırmaya başladılar. Cristy bir an için başka birinden bahsettiklerini düşünürcesine farklı bir boyuta geçti. Riaz'ın gitmeden önce kendisine söylemiş olduğu şeyden başka bir şey düşünemiyordu.

Buradan uzak olduğum zaman boyunca başıma kötü bir şeyin gelmemesi için dua etsen iyi olacak. Çünkü başıma bir şey geldiği takdirde, bu ülkeden asla çıkamazsın.

1985 yılının Haziran ayında, Eastern Michigan Üniversitesi'nde ilk yılını tamamladıktan sonra hayatında biraz değişiklik yapmak istemişti. İlk iş olarak Tulsa Oklahoma'daki liseden arkadaşını ziyaret etti, ardından da kurucusu ünlü bir İncil yazarı olan Oral Roberts Üniversitesi'ne devam etti.

Christy dindar bir Presbiteryen olduğundan, ORU'daki kampüs atmosferinden oldukça hoşlandı. Aslında sağlam duruşlu, gür siyah saçlı ve çukur çeneli Pakistanlı bir öğrenciden de inanılmaz hoşlanıyordu. Kendisinden dört yaş büyük olan yirmi beş yaşındaki bu delikanlı, arkadaşlarının ayarladığı ilk buluşmada şen şakrak, güzel yüzlü, neşeli kıza gönlünü kaptırdı. Christy'nin Michigan'da çıktığı iktisat okuyan çocuklardan çok farklıydı. Bu delikanlı avukatlık eğitimi gördüğünü, Amerika'yı ve tüm Avrupa'yı dolaştığını ve Amerika'da hukuk dalında iyi bir derece almak için okuduğunu söylüyordu. Christy konuştuğumuz günlerden birinde bana onun dürüst, öğrenme aşkıyla yanan bir genç olduğunu düşündüğünü söyledi.

Riaz romantik, güler yüzlü ve filmlerden çıkmış asil şövalyeler gibi davranıyormuş. Bir yere gittiklerinde Christy'nin kapısını açıyor ve her fırsatta onu çiçeklere boğuyormuş. Christy'ye herkesin yanında övgüler yağdırarak Christy'nin kendisini tam bir kadın gibi hissetmesine neden oluyormuş.

Riaz farklı bir kültürden gelmiş olsa da Amerikan hayranı gibi davranıyormuş. İnsanları ve Amerika'daki yaşamı sevdiğinden ve 1982 yılında ülkesinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra sıkıyönetim ilan edildiği için Pakistan'da bu kadar özgür yaşayamayacağından bahsediyormuş. Ailesi ve ülkesi hakkında da çok fazla konuşmuyormuş. Ailesinin kendisiyle çok fazla ilgilenmediğini ve nadiren mektuplaştığını söyleyerek geçiştiriyormuş.

Dini inançlarında da bir kesinlik yokmuş. Pakistan'ın yüzde doksan yedisi Müslüman olmasına rağmen, Riaz herhangi bir tarikata ya da dini zümreye bağlı olmadığını ve okul hayatı boyunca din konusunda bir şeyler öğrenmeye çalıştığını söylüyormuş.

Riaz yaz tatilinden Michigan'a döner dönmez Christy'yi aramış ve hafta sonlarını birlikte geçirmeye başlamışlar. Aralık ayında Riaz Christy'nin annesi ve babasıyla tanıştıktan sonra Christy'ye evlenme teklifinde bulunmuş. Evlenme konusunda ısrar ederek 'Sensiz yaşayamam, ölürüm," diyormuş. "Sen bugüne kadar tanıdığım en hoş insansın." Christy o günleri konuştuğumuz günlerden birinde, "O zamanlar hayata karşı oldukça toydum. Ve o zamanlar bile her ne planlıyorsa onun planının mükemmel kurbanıydım," dedi.

1986 yılının Ocak ayında Riaz öğrenci vizesinin süresinin bittiğini ve yarıyıl tatilinde yeniden müracaat etmek için Pakistan'a gideceğini, iş biter bitmez geri döneceğini söylemiş. Christy Riaz'ı rahatsız eden ve acele etmesine sebep bir şeyler olduğunu sezinlese de, Riaz'ın evlenme teklifini kabul etmiş ve aynı yılın sonbaharında Riaz döner dönmez evlenmeyi kararlaştırmışlar.

Riaz'dan ayrı kaldığı zamanlarda Christy onu özlüyor ve ayrı kalmaya dayanamadığı günler oluyordu. Bedenini saran aşk, okulunu bitirmeden Amerika'dan ayrılmasına ve hayatının en cesur kararını verirken gözünün başka hiçbir şey görmemesine neden olmuş.

Peşaver, Pakistan'ın kuzeybatısında, Hindistan ile Rusya arasında eski bir geçiş yolu olan Kiber Geçidi ile Afganistan'dan yaklaşık elli mil uzaklıkta bulunuyordu. Etrafı Himalaya'nın etekleri olarak kabul edilse de Christy'nin bugüne kadar gördüğü en güzel manzaraydı. Yollar oldukça dar ve kıvrımlıydı ve aşağısı uçurumdu. Yollarda tehlikeli olan alanları belirtmek için boyayla kurukafa resimleri çizilmişti.

Şehrin kendisi de en az manzarası kadar görkemliymiş. Özellikle ünlü çarşısı 1970'lerde turistlerin uğramadan geçmedikleri bir yermiş. 1979 yılında Sovyet işgalinden sonra on binlerce Afganlı Peşaver'e akın etmiş. İşgalden kaçanlar yoksulların toplandığı bölgelerde yaşıyor ve zaten var olan topluma yetmeyecek su ve kanalizasyon hizmetlerini oldukça zorluyormuş. On binlerce insanın gelişinden sonra Peşaver kirli, yoğun nüfuslu, hastalığın kol gezdiği ve hava kirliliğinin kara bir bulut gibi şehrin üzerine çöktüğü bir şehir halini almış. Kentin çevresini kontrol altına alan Patan kabilesi sert ve uzlaşmaz tutumlarıyla herkese kan kusturuyormuş.

Riaz ve Christy halalarının kent merkezindeki evinde kalsa da, ailenin diğer üyeleri batıya beş mil uzaklıktaki bataklık bir bölgede tek katlı evlerinde yaşıyorlardı. Aslında Riaz'ın ailesi köyün etrafını çeviren şeker kamışı, mango ve pamuk tarlalarının, kısacası bütün köyün sahibiymiş. Köydeki tarlalarda çalışmaktan başka bir iş imkânı olmayan köy halkından oluşan binlerce insan, aileleriyle birlikte basit kulübelerde yaşıyordu.

Pakistan standartlarına göre Riaz'ın babası ve amcası Han soyundan geliyorlarmış ve oldukça varlıklılarmış. Yine de Riaz'a göre toptan meyve işi kötü idare edildiğinden her an batma tehlikesiyle karşı karşıyaymış. Ailenin sahip olduğu zenginliğe rağmen evleri bakımsız ve köhneymiş.

Sekiz çocuğun ikincisi olan Riaz, köy halkı tarafından saygı gören ve özel bir yeri olan biriymiş. Han ailesinin en ihtiraslısı ve maceraperesti oymuş. Üstelik dünyayı tanımak için Peşaver sınırını aşmayı başaran tek kişiymiş. Christy'nin hatırladığına göre annesi tarafından hayranlık, mide ülseri yüzünden bir

deri bir kemik kalmış babası tarafından saygı gören Riaz ailenin tek hâkimi gibiymiş. Kendisinden yaşça büyük olan ağabeyi bile ona saygı gösteriyormuş. Her konunun içinde olduğu gibi, herkes onun her şeyi bildiğine inanıyormuş. Christy Riaz'ın kendisine inananları hayal kırıklığına uğratmadığına birçok kez şahit olmuş.

Christy konuksever, içlerine karışan yabancıya karşı sıcak davranan Han ailesini çok sevmişti. Özellikle de ailenin üçüncü büyük kız kardeşi olan Fiaz onu inanılmaz etkilemişti. Ailenin diğer üyeleri eğlence olsun diye açık alanda makineli tüfekleriyle atış yaparken Fiaz yanında kalıyor ve Christy'ye her zaman oldukça nazik davranıyormuş. Ailenin tüm üyeleri Christy'yi rahat ettirebilmek için elinden geleni yapıyormuş. Hatta günlerden birinde Christy sıcak nedeniyle *çador*'unun baş kısmını açmak istediğinde diğer kadınlar onu desteklemişler. Riaz önceleri Christy'nin başını açmasını şaşkınlık içinde karşılamış olsa da kısa bir süre sonra kabullenmiş ve Christy *çador*'unu omuzlarına kadar indirmenin keyfini yaşamış.

Christy'nin ailenin geleneklerini öğrenmek için çaba sarf etmesi Han ailesinin hoşuna gidiyormuş. "Amerikalılar'ın yabancılara karşı kötü davrandığını duyduk," demiş kuzenlerden biri.

"Ama Amerika yabancılardan oluşmuş bir toplum. Farklı ülkelerden gelen bir sürü insan var, hepsi bu," diye cevap vermiş Christy. Christy aynı zamanda sergilemiş olduğu davranışlarıyla Amerikalı kadınların çok konuştuğunu, kavgacı olduklarını ve kocalarına karşı iyi davranmadıklarını söyleyenlerin ön yargılarını da yıkmıştı. Riaz'ın babası bile çay servisine yardım eden Christy'den övgüyle söz ediyormuş.

O ana kadar her şey yolunda gitmiş olsa da bazı göstergeler Christy'nin düşünmesine neden olmuş. Günlerden bir gün kuzenlerden biri ziyarete geldiğinde, "Riaz'ın öfkesinden korkmuyor musun?" diye sormuş.

"Hayır, ne öfkesi?" demiş Christy.

"Ah, Riaz'ın öfkesi korkunçtur," demiş kuzen. "Ve burada onun öfkesinden korkmayan yoktur."

Şaşkınlıktan ne yapacağını bilmeyen Christy Riaz'ın yanına giderek, "Sen gerçekten öfkeli misin?" diye sorduğunda Riaz, "Hayır, hayır ben öfkeli değilim, sadece buradaki insanlar benim konuşma tarzımı anlamıyor," demiş.

Birkaç gün sonra diğer kuzen Riaz'ın onu dövüp dövmediğini sorduğunda Christy şoke olmuş. "Hayır, tabi ki dövmüyor. Bana bir sille vuracak olsa, burada bir saniye bile kalmam," demiş. Riaz o güne kadar ona hep iyi davranmıştı, bu yüzden Christy buradaki insanların Riaz'ı yanlış anladığını düşünmüş.

Riaz evlenme konusunda Christy'yi durmadan zorluyordu. Pakistan'da evlenmelerini istiyor ve ne kadar çabuk olursa o kadar iyi diyormuş. Christy evlenme konusunda kararsız olduğundan, bir süre daha çıkıp onu daha iyi tanımak, ardından da ülkesine dönerek kilisede evlenmek istediğini söylemiş. Riaz'ın dindar bir Müslüman olduğunu öğrenmek Christy'yi bir şekilde rahatsız etmiş olsa da diğer yandan "İnançlı biri olsun da gerisi beni ilgilendirmez," diye düşünmüş.

Riaz Christy'yi ikna emek için Amerika'ya döndüğünde kilisede ikinci bir tören yapacağını söylemiş ama daha sonrasında İslam dininin bir Hıristiyan törenine katılımını yasakladığını

söyleyerek sözünden dönmüş. Kısa bir süre sonra yetkililerin öğrenci vizesini uzatmadığını söyleyerek bombayı patlatmış. Christy daha sonrasında Riaz'ın birçok dersten kaldığı için Oral Roberts ile ilişkisinin kesilmiş olduğunu öğrenmiş. Bir Amerikalı ile evlenmediği takdirde Amerika'ya geri dönmesine imkân yokmuş. "Eğer beni seviyorsan ve Amerika'da benimle evlenmek istiyorsan," demiş Riaz baskı yaparak, "Öyleyse burada neden evlenemiyorsun? O zaman hep birlikte oluruz."

Bir sonraki sabah Riaz Christy'i uyandırarak, "Ya benimle şimdi evlenirsin ya da Amerika'ya bensiz dönersin," demiş ultimatom vererek. Zaman kaybetmemek için imam eve çağrılmış bile. Christy yüzünü yıkamaya fırsat bulamamış.

Riaz'ın baskılarından serseme dönen Christy bir şeylerin yolunda gitmediğini düşünse de, kafasını kurcalayan soruları bir kenara atmış. Riaz ile aralarında birtakım anlaşmazlıklar olsa da onsuz yaşayamayacağını biliyordu. İmamın huzuruna çıkmadan önce Christy Riaz'ı bir kenara çekmiş ve "Seninle evleniyorum ama burada yaşayamayacağımı bilmen gerek," demiş. Christy Peşaver'de zengin ailelerin çocuklarının bile sıtma ya da tifoya yakalandığına şahit olmuş.

"Tabii ki," demiş Riaz. "Ben de Amerika'ya geri dönmek ve orada birlikte yaşayabilmek için acele ediyorum."

Christy İslami usullere göre hazırlanmış bir törene katılmadan önce Riaz'ın ailesine dinine bağlı bir Hıristiyan olarak kalacağını belirtmiş. "Ama sen bizim ağabeyimizle evlenirsen, bizim gözümüzde bir Müslüman olursun," demiş kız kardeşlerden biri. "Bir Müslüman isim almak ister misin?"

Christy anlatmaya devam ederken, "Oradayken İslam dini hakkında çok şey öğrenmiştim. Ve öğrendiğim şey İslam dininin hoş görü esasına dayanan huzur verici bir din olduğuydu. Riaz'ın ailesine dinimi değiştirmeyeceğimi açık ve net belirtmiştim ama bir İslami isim almakta sakınca yoktu. Aslında böyle bir isim almak beni daha çabuk kabullenmelerine neden olabilirdi. Evlilik cüzdanıma adım *Meryem* olarak geçti," dedi Christy konuştuğumuz günlerden birinde.

Tören hayal kırıklığı yaratacak kadar tuhafmış. Christy ve Riaz bir imamın önünde birbirlerine söz verirken üçüncü bir kişi de baba rolünü üstlenmiş. Christy Urdu dilini bilmediğinden tören öncesinde Riaz "İmam ne derse desin, soru sorma ve Urduca evet anlamına gelen 'ci' demen yeterli" demiş.

Tören bittikten sonra düğünü kutlamak için kardeşleriyle birlikte yemeğe gideceğini ve yemeğe kadınların gelmeyeceğini ama geri dönerken bir parça tavuk getireceğini söylemiş.

Christy zifaf gecesini odasında yalnız başına geçirmiş ama bunun kültürler arası farktan kaynaklandığını düşünerek kafasına takmamaya karar vermiş. Daha sonraki konuşmalarımızın birinde, "Her iki tarafın da özveride bulunması gerekiyordu ve o akşam özveride bulunan bendim. Ne de olsa dünyanın sonu değildi ya," dedi.

Evlendikten sonraki günlerde Christy'nin şaşkınlığı daha da arttı, çünkü evlenmeden önce Raz'ın arkadaşları evlerine geldiğinde onlara katılıyordu ama artık arkadaşlarının arasına katılması yasaklanmıştı. Riaz ona "Dilimizi anlamıyorsun ve bir kadınla aynı odada bulunmak onları rahatsız ediyor," demiş. Olup bitenler bir korku filminden betermiş. Evlendiği andan itibaren

evlendiği kişi başka biri olmuştu. "Hayal kırıklığına uğramıştım. Ve kızgındım. Yolculuğumun suya düştüğünü biliyordum ama yine de içlerini sızlatacak bir not bırakıp ülkeme dönmek istemiyordum. Ne yapacağımı bilmez bir haldeydim," dedi bana.

Ağustos ayında Riaz'ın yanından ayrıldı. Kocasının vize alması oldukça uzun sürecekti ama kocasıyla paylaştığı güzel anıları canlı tutmaya çalıştı. Amerika'ya döndüklerinde her şey eskisi gibi olacaktı. Her şey bir yana, birbirlerini seviyorlardı, yoksa yanılıyor muydu? Her şeyin yoluna girmesini sağlayacaklarından emindi.

Dört ay sonra 24 Aralık 1986'da Riaz Detroit'e geldi. Bu birlikte geçirecekleri ilk Noel'di. Riaz henüz bebek olan oğlu Jonathan'ı ilk kez gördü. Baba-oğulun buluşması heyecan vericiydi. Christy Riaz'ın çocuğuna duyduğu sevgiyi gördüğünde evliliklerinin de eskisine nazaran çok daha iyi olacağını düşündü. Livonia'da yaşayan annesinin yanında bir ev kiraladılar ve Riaz bir benzin istasyonunda gece nöbeti tutmak için işe başladı ve bir gece olsun işini aksatmadan yaptı. Riaz yaptığı işten hoşnut değildi. Rahatsızlığını dile getiren Riaz, bunun Doğu halısı ticaretine başlayıncaya kadar geçici bir iş olduğunu söylüyordu.

Riaz çocuğuyla ilgilenen bir babaydı ve ilk ayları çok güzel geçti. Bu arada Riaz'ın kendisini beş yaş daha büyük ve çalıştığı benzin istasyonunun sahibiymiş gibi tanıtması Christy'nin canını sıkıyordu. Riaz benzin istasyonunda nöbet tuttuğunu öğrendiklerinde insanların kendisine saygı duymayacaklarından korkuyordu.

Christy'ye sürekli olarak, "Bana saygı duyuyor musun?" diye soruyordu. "Tabii ki duyuyorum," diyordu Christy. "Namusun-

la para kazandığın sürece yaptığın işin hiçbir önemi yok," dese de Riaz bundan asla tatmin olmuyordu.

Kısa bir süre sonra evliliklerinde sorunlar yaşanmaya başladı. Babasından bir keresinde gelen 10.000 dolarlık çek ile yapmayı düşündüğü Doğu halı ticareti asla gerçekleşmedi. Riaz'a ticaret yapacağı bir yer kiralamak istemiyorlardı. Bu sebepten dolayı Riaz yabancılara önyargılı davranıldığına dair yakınıyordu. Para konusu can sıkıcıydı. Bebekleri henüz birkaç aylıkken Christy kendini hazır hissetmiyor olsa da Riaz, hukuk bürosundaki sekreterlik işine geri dönmesi için ona baskı yaptı. Çocuğuna olan ilgisi kaybolmuş ev işlerine de yardımcı olmamaya başlamıştı.

"Çocukla ilgilenmenin ve ev işleri yapmanın aşağılayıcı olduğunu söyleyerek bunları yapmak zorunda olmadığını söylüyordu," dedi Christy. "Baştan onayladığı her şeyi şu anda reddediyordu. Her ikimiz de tam anlamıyla farklı yönlere sapmıştık. Artık birbirimizi anlamaz olmuştuk. Acı sona adım adım yaklaşıyorduk."

Christy inanılmaz anlayışlı ve uyumluydu, hatta haddinden fazla. Ancak evliliklerindeki eşitsizlik onu rahatsız etmeye başlamıştı. Riaz bir yandan parasızlıktan yakınırken, diğer yandan da en pahalı mağazalardan giyiniyordu. Christy yanında olmadan şehrin en pahalı lokantalarında yemek yiyor, pahalı arabalarla hava atıyor ve bunu yapmak için arkadaşlarından borç aldığını söylüyordu. Zaman zaman parmağında yeni bir altın yüzükle eve döndüğünde bunun ailesinden hediye geldiğini söylüyordu.

Paraların kaynağı hakkında Christy'nin en ufak bir bilgisi dahi yoktu, bildiği bir şey varsa o da ne kendisinin ne de küçücük çocuğunun tek bir kuruş bile görmüyor olmasıydı. Riaz,

Christy'den ayrı tuttuğu banka hesabından yiyecek ve benzin paralarını karşılıyordu. Diğer masrafları karşılamak, iş hayatı ve bebek arasında zorlanan Christy'ye düşüyordu. Duyduğu rahatsızlığı dile getirmek için kocasına telefon açtığında, kocası iş saatleri içinde aradığından dolayı kızıyor ve bunu kendisine yapılmış bir itaatsizlik olarak algılıyordu. Christy telefon açtığı gecelerden birinde, "Eve gelince sana yapacağımı biliyorum!" dediğinde Riaz'ın ne demek istediğini anlamamıştı. Ama bir saat sonra Riaz özür dilemek için aramış ve "Çok yorgunum ve bu para stresi beni bitirdi," demişti.

İlkbaharda Christy bebeğini düşürdü. Christy telefonda bir arkadaşına, "Evde bana yardım edecek biri olsaydı ve bu kadar çok koşturmak zorunda kalmasaydım bebeğimi kaybetmezdim," diye dert yanarken onu duyan Riaz kendisini bir başkasının önünde küçük düşürdüğünden dolayı çok kızdı.

Temmuzda Christy bir kez daha hamile kaldı. Annesi ona çalışma saatlerini azaltmasını tavsiye ettiğinde, "Bunu yapamam, bunu yapma lüksüne sahip değiliz," dedi. Ertesi gün Riaz öfkeyle "Neden annene çalışma saatlerini azaltamayacağını söyledin. Şimdi benim işe yaramaz olduğumu düşünecek…" dedi. Konuşmasına devam ederken Christy uzun bir zamandan beri şüphelendiği şeyin doğru olduğunu anladı. *Kocası telefonları dinliyordu.*

Sık sık tartışmalarına rağmen Riaz ne kadar sinirli olursa olsun ona karşı şiddet kullanmıyordu. Pakistan'da kuzenlerinden birinin yapmış olduğu uyarı aklından çıkmıştı ama o gece Riaz kendisini yakalayıp boğazını sıktığında ne yapacağını şaşırmıştı. Ancak bayıldığında kocasının elinden kurtulabilmişti.

"Böylesine bir şiddet ilk kez uygulandığında buna inanamıyorsun," dedi Christy olup biteni bana anlattığı zamanlardan birinde. "Binlerce yıl düşünsen bile böylesine bir insanın ne kadar öfkeli olursa olsun bu denli saldırgan olabileceğine inanamazsın."

Yine aynı gece Riaz ondan pişman olmuşçasına özür diledi. "Çok üzgünüm sevgilim. Bu senin suçun değil, benim suçum." Karısının ayaklarını bile öptü. Riaz işe gittikten sonra Christy gece boyunca uyuyamadı. Sabah kalktığında çocuğunu alıp bir daha dönmemek üzere gitmeyi düşündü. Ama sabah olduğunda gidemedi. Hamileydi ve yeni bir hayat umudunu taşıyordu. İki çocukla, başta bir koca olmadan geçecek bir hayatı düşünemiyordu.

Artık bahanelerin sonu gelmeyecekti. Riaz önemsiz ya da gerçekte var olmayan şeyler için Christy'ye saldıracak, ardından özür dileyecek, isterse aşağılayacak ve hıncını karısından çıkartacaktı. İki hafta sonra Christy'nin dudağını parçaladı ve bir sonraki ay onu bir kez daha boğmaya kalktı. Riaz iz bırakmayan boğma yöntemini benimsemişti. Christy o günleri anlattığı bir günde, "Bir köpeğe korktuğunu belli ettiğin takdirde daha da saldırgan olur. Ben Riaz'dan korktukça bana o denli öfkeli davranıyordu," dedi.

Christy Riaz'ın kendisini dövdüğünü doktoruna anlattığında, doktoru bunun bebeğin sağlığını tehlikeye soktuğunu söyleyerek kadın sığınma evlerinin telefon numaralarını vermiş. Ama Christy evliliğini kurtarmayı başaracağını sanmaya devam ediyordu. Onun için birine bağlanmak kolay vazgeçilecek bir şey değildi. Aslında kocasına acıyor ve "Zavallı stresten sakalları bile dökülüyor," diyerek dert yanıyordu.

Riaz kısa bir süre olsa da hırçın davranmaktan vazgeçti. Eylül ayında mali durumlarının düzelmesi ve daha rahat bir eve taşınmaları onlara az da olsa huzur getirmişti. Riaz düzenli olarak bir psikolog ile görüşüyordu. Doktoru, Riaz'ın vücudunda tespit ettiği kimyasal bir eksikliğin tedavisine başlamıştı. Evde uzun bir süre boyunca her şey normal akışında gitmeye başladı.

1987 yılının Kasım ayında gelen bir telefon evdeki huzurun bozulmasına neden oldu. Güzel bir kadın sesi, "Riaz orada mı?" diye sorduğunda Christy arayan kişinin adını not almak isteyerek adını sorduğunda, kadın "Siz kimsiniz?" diye sordu.

"Ben karısıyım," dedi Christy.

"Ben de Riaz'ın kız arkadaşıyım. Adım Nicole."

Christy duyduklarına inanamadı. Geceleri kocasını aradığında hep işte oluyordu, öğleden sonraları da ailesiyle birlikteydi. Başka biriyle bir ilişki yaşayacak zamanı olabilir miydi? Cevap evet ise inanılmaz bir enerjisi olmalıydı. Christy'nin Riaz'ın bir ilişkisi olduğuna dair hiçbir şüphesi kalmamıştı, çünkü Riaz bavulunu Nicole'un evinde bırakmış ve kadına zengin amcasıyla birlikte yaşadığını söylediğinden dolayı kadın bavulun üzerindeki telefon numarasını aramıştı. Nicole Riaz'ın evli ve çocuk sahibi olduğunu bilmiyordu ve Christy'yi en çok inciten şey bu olmuştu. Bir insan karısını ve küçücük çocuğunu nasıl olur da inkâr edebilirdi? Christy'nin evliliğinin yalan ve aldatma üzerine kurulu olduğunu öğrenmesi uzun sürmedi. Bu evliliğe daha fazla katlanmasına imkân yoktu.

Konuyu açtığında Riaz kendini savunmak istedi. Christy'ye Nicole'un evinin daha temiz olduğunu ve karısının hamilelik

bulantılarından bıktığını söyledi. Aslında savunmasının en komik bölümü, Riaz'ın Nicole ile birlikte olmasının nedeninin Christy'nin de iş yerinde biriyle birlikte olduğunu düşündüğünü söylemesiydi. Oysaki Christy'nin işi yerindeki avukatların çoğu altmış yaşını aşmış, saçı sakalı ağarmış adamlardı.

Riaz suçlamasını tutturamayınca geri adım attı ve karısından kuşkulandığından dolayı özür diledi. "Bu durumda boşanmamız gerekiyor, değil mi?" diye sorduğunda, Christy ilişkisini bitirip eve döndüğü ve onu dövmekten vazgeçtiği takdirde boşanmayacağını söyledi. Riaz gözyaşları içinde Christy'nin şartlarını kabul ettikten sonra Christy boşanmaları halinde çocukları kendisine göstermeyeceğini, çünkü çocuklarını kendi ülkelerine kaçıran babaların olduğunu da ilave etti.

Riaz duydukları karşısında utanmıştı ve dizlerinin üzerine çökerek, "Allah şahidimdir ki çocukları hiçbir zaman senden koparmam. Çocuklarımı karnında taşıyan, onlara bakan ve eğiten sensin. Sen çok iyi bir annesin, birçok kadın bulabilirim ama senin gibisini asla bulamam!" dedi. Sözleri inandırıcıydı ve Christy'yi heyecanlandırmıştı. Üstelik Riaz dini bütün bir Müslüman olduğundan Tanrı'ya etmiş olduğu yemine karşı gelemezdi. O anda karşısında duran insanın dini inançlarının ne kadar az olduğunu Christy daha sonraları anlayacaktı.

1988 yılının başlarında Riaz'ın ülkesinden ve ailesinden söz etmediği tek bir dakika bile yoktu. Bugüne kadar ailesini kötüleyen biri için böylesine bir değişim hayret vericiydi. Christy'nin doğum yapmasına bir ay kala uçakta sadece kendi için yer ayırttı ve ailesini ziyarete gideceğini söyledi. Riaz uçağa yetişmek için hazırlanırken kuşkulanan Christy küçük oğulları John'u annesine bırakıp havaalanına yalnız gideceğini söyledi.

Riaz, Christy'nin tavrı karşısında alınmışçasına, "Onu havaalanında kollarının arasından alıp kaçacağımı mı sanıyorsun? Böyle bir şeyi asla yapmam. Bizim kitabımızda çocuk anneye aittir ve senin verdiklerini ben asla veremem," dedi.

Christy kocasının üzerindeki baskının farkındaydı ama yine de ikinci çocuklarının doğumu için geleceğini umut etmek istiyordu. Ama Riaz uzun bir zaman geri dönmeyeceğini, çünkü Christy'yi doğum sancıları çekerken görmeye tahammül edemediğini söyledi.

Riaz 6 Nisan 1988'de oğulları Adam'ın doğumundan bir ay sonra geri döndü. Çocuğu görür görmez kuşku içinde, "Bu benim çocuğum olamaz. İkimizin de gözleri kahverengi ama bu çocuğun gözleri mavi," dedi. Christy kocasına erkek kardeşinin ve büyük babasının da gözlerinin mavi olduğunu hatırlatmak zorunda kaldı. Yine de Riaz çocuğun kendinden olmadığını iddia etmeye devam etti ve mümkün mertebe çocuktan uzak durdu.

Riaz bir daha karısına fiziksel bir saldırıda bulunmasa da Christy bir şeyler olduğunu sezinliyordu. Kocası doktorun vermiş olduğu ilaçları almayı bırakmış ve her geçen gün daha da içine kapanık biri olmuştu. Viski içerek sakinleşmeye çalıştığından ayık gezmez olmuştu. Adam'ın doğumundan tam iki ay sonra Christy bir kez daha hamile kaldığında bir boğazı daha doyuramayacağından yakınmaya başladı.

Riaz ailesiyle konuşurken son derece canlı ve neşeli bir tavır takınıyordu. Yine yolculuk planları yapmaya başladığında Christy gelecek Nisan ayında bebek doğduktan sonra birlikte gidebileceklerini söyledi. Christy'nin sancıları vardı ve yolculu-

ğa çıkacak durumda değildi. Riaz kafasını toplamaya ihtiyacı olduğunu söyleyerek, "Mart ayında gitmek istiyorum," dedi.

Eylül ayında evlerinin kira sözleşmesi dolduğundan ev sahibi sözleşmeyi yenilemek için Christy'yi iş yerinden aradı. Ev sahibi Riaz'in sözleşmeyi aylık yapmak istediğini, aralık ayında da çıkacaklarını belirttiğini söyledi. Şaşıran Christy Riaz'ı aradığında Riaz ev sahibinin kendisini yanlış anladığını ve sözleşmeyi aralık ayında başlatmak istediğini belirttiğini söylemişti.

Christy aynı yılın sonbaharında iş arkadaşlarına Pakistan'a gideceğini söylediğinde arkadaşları telaşlandılar. *'Kızım Olmadan Asla*'yı okuduklarını ve yazdıklarımın uyarıcı nitelikte olduğunu söylediler. Hatta arkadaşlarından biri, "Senden habersiz çocuklarını almaya kalkışmaz değil mi?" diye sormuş.

Bir yıldan beri Riaz ile huzurlu bir beraberliği olduğundan arkadaşlarının uyarılarını dikkate almadı. Riaz çocuk kaçıracak birine benzemiyordu ve son zamanlarda çocuğunun kirli bezini bile değiştirmeye başlamıştı. İş arkadaşlarına büyük bir güven içinde "Böyle bir şey asla olmaz," diyerek onları ikna etti.

28 Aralık 1988, soğuk bir Çarşamba günü Christy ağır grip olduğu için kendini iyi hissetmediğinden eve erken dönmek istiyordu. Öğlene doğru Riaz onu büroya bırakmıştı. Son zamanlarda Riaz ona karşı inanılmaz iyi davranıyordu. "Akşama kadar sabret, eve döndüğünde güzelce dinlenirsin," demişti.

Saat altıda yorgun ve bitkin bir halde eve döndüğünde ön kapıya asılmış ve üzerinde, "Sevgilim Biz Holly'ye gidiyoruz. (Holly elli mil ötedeki bir kasabada oturuyordu) Saat şu anda üç, altı buçuktan önce dönemeyiz. Bir arkadaşı görmem gerek. Şu Dr… Geç kalmayız. Seni seviyorum," diyen notu okudu.

Çocuklarının programlarının bozulmuş olması Christy'nin canını sıktı. Riaz son günlerde oldukça unutkan olmuştu. Çocuklardan birini okuldan alırken diğerini unutuyordu. Kreşi aradığında Riaz'ın çocukları John ve Adam'ı erkenden aldığını doğruladılar. Christy koltuğun üzerine çöktü ve çocukların dönmesini bekledi.

Saat dokuza gelip hâlâ dönen olmadığında sinirlenmeye başladı. Riaz çocukları birilerine bırakıp içmeye gitmiş olabilir miydi? Riaz başka bir işle uğraşırken birileri çocukları götürmüş olabilir miydi? John daha iki yaşındaydı, Adam ise henüz sekiz aylıktı. İkisi de göze batan, tatlı çocuklardı. Geçen her dakika Christy çocuklarının kaçırıldığına daha da inanıyordu.

Saatler gece yarısına yaklaştığında, heyecandan çıldırmak üzereydi. Kafasında dönüp dolaşan iki senaryo vardı: Riaz bir araba kazası geçirmiş ya da aniden geceyi Holly'de geçirmeye karar vermiş olabilirdi. Belki de annesinin dediği gibi aramaktan çekiniyordu. Christy polis merkezini aradı ama olayın üzerinden yirmi dört saat geçmeden önce herhangi bir şey yapılamayacağını söylediler.

Sabah olup Christy babasıyla birlikte polis merkezine gittiğinde, polisler acımadan kocasının çocukları alıp Pakistan'a götürmüş olabileceğini söylediler. Sekiz aylık bir bebekle bir adamın gideceği çok fazla yer yoktu ve Christy en çok polis memurunun söylediği şeyden korkuyordu. Evden alınmış bir giysi ya da bir oyuncak bile yoktu.

Christy babasıyla birlikte Holly'nin eviyle kendi evleri arasındaki yolda herhangi bir trafik kazası ya da terk edilmiş bir

otomobil olup olmadığını aradı. Christy kendini kaybetmişti ve neyle karşılaşacağını bilmeden dehşet içinde aramaya devam ediyordu.

Aynı akşam çevre yolları aramaktan bitkin düşen Christy, FBI'ı arayarak olanları anlattığında yetkililer, Riaz'ın da en az Christy kadar çocuklar üzerinde hak sahibi olduğunu ve çocukları götürmek istese bile onu havaalanında yakaladıkları takdirde sadece eve telefon açmasını söylemekten başka bir şey yapamayacaklarını söylediler. Onu tutuklayamayacaklardı bile.

Ajanlardan biri Christy'ye federal büroyu aramasını söyledi. Büroyu aradıklarında, her iki çocuk için Amerikan pasaportu çıkartıldığını ve pasaportların bir posta kutusu adresine gönderildiğini öğrendiler. Adam'ın pasaportu bir ay önce gönderilmişti ama John'un pasaportu evliliklerinin kötüye gittiği ve Riaz'ın Christy'yi boğmaya kalktığı 1987 yılının Temmuz ayında çıkartılmıştı.

Detroit Havalimanı'ndaki yetkililer uçuş listesini henüz vermediğinden, kaçırma teoriden ibaretti. Saat dokuza kadar da çocukların kaçırılıp kaçırılmadığından emin değildi. Ama saatler dokuzu geçtiğinde Riaz aradı ve Pakistan'ın en büyük şehri olan Karaçi'den Peşaver'e gidecek trene çocuklarıyla birlikte binmek üzere olduğunu söyledi. Yapmış olduğu son kötülük için her zamanki gibi özür diliyordu.

"Çççç… Çok özür diliyorum ama çocukları senden uzaklaştırma gibi bir niyetim yok. Sevgilim bize katılmak istersen salondaki büfenin çekmecesine senin için bir bilet bıraktım. İnan burada her şey çok güzel olacak."

"Nasıl daha iyi olabilir ki?" dedi Christy hıçkırıklarının arasından.

"Burada param var, sen de çalışmak zorunda kalmayacaksın," der demez telefonun ahizesini küçük John'a verdi.

Babasıyla birlikte bu kadar uzun zaman geçirmeye alışkın olmayan John şaşkınlık içinde, "Anne seni özledim, ne zaman geliyorsun?" diye sordu.

Christy duyduğu paniğin sesine yansımaması için büyük bir çaba sarf ederek, "Yanına gelinceye kadar kardeşine dikkat et!" dedi.

Christy katlanılması zor gerçeğin karşısında kaskatı kesildi. Riaz'ın yapmış olduğu tüm kötülüklere rağmen bugüne kadar bir kez olsun çocuklarını kaçıracağını düşünmemişti. İntikam niteliğindeki bu hamle Christy'yi inanılmaz incitmişti.

Christy kocasının Peşaver'deki ailesinin numarasını çevirdiğinde karşısına evin büyük ağabeyi Tarık çıktı. Tarık Riaz'ın isteği üzerine kendisini tren istasyonundan almak için hazırlanıyordu. "Ama bana çocukları getirdiğini söylemedi," dedi Tarık. "Sen neredesin? Neden onunla birlikte gelmedin?"

"Hastayım ve hamileyim," dedi Christy sesi titreyerek. "Ve hamileliğimin iyi gittiğini sanmıyorum."

"Aptal Riaz, aptal adam," dedi Tarık söylenerek. "Endişelenme Christy, endişelenme."

Christy çocuklarını kollarının arasına alıncaya kadar endişelenmekten vazgeçmeyeceğini biliyordu. İşinden izin aldı ve Karaçi'ye giden ilk uçakta yerini ayırttı. Ardından kontrollerini yaptırmak için bir geceliğine hastaneye yattı. Uykusuz ve bitkin-

di, üstelik bronşite yakalanmak üzereydi. Kötü hava koşulları nedeniyle uçuşu ertelendiğinde Christy başka bir uçak için günlerce beklemek zorunda kaldı. Tatile gidenlerden dolayı uçaklar doluydu. Bu arada Christy Riaz'ın biriktirdikleri 2000 doları aldığını ve ek hesaptan 10.000 dolar borç yapmış olduğunu öğrendi. Daha sonrasında da Riaz'ın Amerikan Express'ten Sears'a kadar bir düzineyi aşan kredi kartına başvurduğunu ve ağır bir borç yükünün altına girdiklerini fark etti.

Sonunda 1989 yılının 6 Ocak tarihinde uçağa binebildi. İstanbul ve Frankfurt'taki beklemelerle birlikte uçuş toplamda yirmi altı saat sürdü ve Christy yolculuğu boyunca sürekli olarak öksürdü. Sabahın köründe Pakistan'ın rutubetli ve serin başkenti İslamabad'a vardığında, kendini inanılmaz hasta hissediyordu. Gümrükten geçerken bedenini kaplayan bitkinlik kaybolup gitti. Karşısında Christy'nin hastalıklarından yakınan, kızgın ve kendini savunmak için bekleyen Riaz duruyordu. Çocuklar olup bitenden habersiz mışıl mışıl uyuyordu. Riaz'ın kız kardeşi Ambrin kucağında tuttuğu Adam'ı Christy'nin kollarının arasına bıraktı. John diğer kuzenin kucağındaydı. Christy on gündür ilk kez rahatlamış olduğunu fark etti.

Peşaver'e gitmeden önceki günü geçirmek için bir otele yerleştiler. Christy çocuklarıyla yakından ilgilendiğinde gördükleri karşısında donakaldı. İki haftadan az bir zaman geçmesine rağmen ihmal edilmişliğin tüm belirtilerini görmek mümkündü. Adam'ın bezi sırılsıklam olmuştu. Bezini değiştirmek için yatağın üzerinde altını açtığında poposunun pişik olduğunu ve içi su dolu kocaman kabarcıkların perdah olduğunu gördü. Krem sürmek isterken bebek acı içinde feryat etti.

Christy, Adam'ı uyutup yatağına yatırdıktan sonra zayıflamış ve hasta görünümlü John'un kafasını okşamaya başladı. John hafifçe gözlerini araladı, on gün öncesine kadar pırıl pırıl parıldayan gözleri, şimdi eski madeni paralar gibi donuk donuk bakıyordu.

Annesini fark eder etmez hayalet görmüşçesine şaşkınlık içinde bakakaldı. "Anne, sana gelmeni söyledim ama sen gelmedin," dedi yumuşak bir ses tonuyla. Gözlerini bir kez daha kapattı ama birkaç dakika sonra kalkarak başını annesinin dizlerine dayadı.

Christy ancak o zaman iğne izlerini fark etti. John'un susuzluğunu gidermek için serum takılmıştı. "Su içirememişler çünkü oradaki suyu içmeye alışkın değil," dedi konuştuğumuz günlerden birinde. "Ve sütlerini de içmesine imkân yok, çünkü oradaki süt normal sütten daha koyu ve normal süt tadından daha farklı. Meyve suyu vermeyi akıl edemedikleri için hayati tehlike boyutunda susuz kalmış. Onu doktora götürmüşler, doktor da ellerinden ve ayaklarından serum takmış."

Christy John'un en çok sevdiği iki oyuncak olan plastik timsah ve ayısını yanında götürmüştü. Riaz onları götürdüğünden beri hiç oyuncakları olmamıştı. John gözlerini kapatıp uykuya dalmadan önce annesinin getirdiği oyuncaklara sıkı sıkıya sarıldı.

Christy Riaz'ın çocuklarına karşı olan ilgisizliğine ve ailesinden birilerinin de çocuklara sahip çıkmak için bir şeyler yapmamasına şaşırmamıştı. Ama kocasının çocuklarının çektiği acı karşısında vurdumduymaz tavır takınması dehşet vericiydi. Öfkesine hâkim olmakta zorlanıyordu. Bu öfkeden olacak ki Peşaver'deki ilk günlerinde sürekli olarak kocasıyla kavga ettiklerinde Riaz, "Burası Pakistan, bunu aklından çıkartma. Burada herkesin önünde bana hakaret edemezsin!" diyordu.

Christy Riaz'ın Amerika'ya dönüş konusunda isteksiz olduğunun farkına varsa da onunla mücadele etmeye karar verdi. Riaz çıkış vizelerine baktıktan sonra Pakistan kanunlarına göre kendisinin izni olmadan ne Christy'nin ne de çocukların Pakistan'ı terk etmesine izinli olmadığını söyledi. Bu konuda Dışişleri Bakanlığı'nın da yapabileceği fazla bir şey yoktu.

Riaz Christy Pakistan'a gelmeden önce de ailesini kendi tarafına çekip destek almak için bir hayli çaba sarf etmişti. Christy, "Orada yaşamanın bizim için daha iyi olacağına onları inandırmış. Amerika'dayken benim dayanılmaz biri olduğuma, çocuklarıma iyi bakmadığıma ve ailemin Riaz'dan nefret ettiğine dair bir sürü şey söylemiş," dedi.

Christy'nin kendisinden boşanmak istediğini ve çocuklarını kaçıracağını iddia etmesi de inanılmazdı. Delil olarak da kayda aldığı son telefon konuşmasını göstermiş ailesine. Aslında ikinci çocukları doğmadan önce Christy annesini arayarak "Bu durumda bebeğimi nasıl doğururum, iki çocuğa bakmak çok zor," diye ağlamıştı.

Annesi kızını teselli etmek istercesine "Kalacak yere ihtiyaç duyarsan, yanımıza gelebilirsin. Kapımız senin için her zaman açık," demiş.

Christy'nin annesiyle yapmış olduğu konuşmalarda boşanmadan bahsedilmemesine rağmen Riaz her seferinde Christy'nin onu terk edip gideceğini iddia etmeye devam etti. Aslında Riaz İngilizceyi iyi biliyordu ama kendine göre yapmış olduğu çeviri başarılı olmuştu.

Christy Pakistan'ın sosyal yapısını öğrendikçe Riaz'ın çocuklarını kaçırıp ülkesine dönmesini daha iyi anladı. Çocuklarını

almadan ülkesine döndüğü takdirde insanların yüzüne bakamazdı. Çocuklarını almadan dönmüş olsaydı kendi ailesinde, Pathan kabilesinde ve iş arkadaşlarının arasında erkeklik gururunu zedeleyen bir duruma düşecekti.

Toplumun genel kuralları katıydı ama çoğu kadın olan aile üyeleri Christy'ye büyük bir yakınlık duyuyordu. Özellikle de yirmi üç yaşındaki dünyalar tatlısı Ambrin Christy'nin en yakın arkadaşıydı.

Riaz'ın yüzüne karşı bir şeyler söyleyecek cesareti bulan yoktu ama onun rahatsızlık veren tutumu ve yıllardan beri ailede üstünlük taslayan tavırlarından herkes bıkmıştı.

Aile bir bakıma rahat etmek için Riaz, Christy ve çocukları Peşaver'in köyünden uzak bir yerlerdeki halasına ait bir eve yerleştirdiler. Birbirlerinden uzakta yaşamalarına rağmen Riaz'ın kardeşleriyle olan çekişmenin sonu gelmiyordu. Paylaşamadıkları konuların başında toprak geliyordu. Hanlar'ın başlıca zenginlik kaynağı topraktı. Riaz Amerika'dayken topraklarını genişletmişler ve genişlettikleri toprakları da aralarında paylaşmışlardı. Ana yol üzerinde bulunan paha biçilmez parseli de Tarık ve Fiaz istiyordu. Riaz'a göre bu ataya karşı gelmek anlamına geldiğinden affedilmezdi. Riaz'a göre ailenin ikinci erkeği olduğundan ön tarafta bulunan arsalardan biri kendisine verilmeliydi. Riaz evde buluna av tüfeğini kapıp kardeşi Fiaz'ı evden kovacak kadar ileri gitti.

"O senin kardeşin," dedi Christy Riaz'ı sakinleştirmek istercesine.

"Bunun hiçbir önemi yok," dedi Riaz karşılık verdiğinde. "Bu para meselesi ve inanlar para için birbirini öldürür."

Riaz kızdığında gözü hiç kimseyi ve hiçbir şeyi görmüyordu. Bir keresinde annesi ve halası dâhil ailedeki herkesi dövmüştü. İşi daha da abartıp seksen yaşındaki büyük annesini boğmaya kalktığı da olmuştu.

"En iyisi bu konu hakkında hiçbir şey söylememek," dedi Christy'nin kayın pederi dayak bittiğinde. "Ona müdahale etmek işleri daha da çığırından çıkartır.

"Ne demek istiyorsunuz?" diye bağırdı Christy duyduklarına inanamıyormuşçasına. "Onun çıldırması kimin umurunda?" Üç yıl önce Riaz'ın kuzeninin söylediklerinin hepsi doğruydu. Riaz'ın öfkesinden herkes inanılmaz korkuyordu.

Christy kocasının öfke nöbetleri bir yana, aynı zamanda da Pakistan'ın yaşam tarzıyla ilgili ayrıntılara alışmaya çalışıyordu. Artık kendilerinden biri olarak gördüklerinden Peşaver'in diğer kadınlarının uyması gereken ne varsa Christy de uymak zorundaydı. Beş vakit namazlarda, evden çıkarken ya da birileri eve geldiğinde *çador*'uyla yüzünü örtmek zorundaydı.

Christy'nin en iddialı olduğu şey yemek pişirmekti. Riaz onu mutlu etmek için, babası karşı çıkmış olsa da, halasının mutfağını Batılı modern mutfak eşyalarıyla donatmıştı. Ama ne yazık ki Peşaver'in elektrik voltajına uymayan mikro dalga fırın çalışmamış, elektrik ocağının devreleri yanmış ve gaz sobası da patlamıştı. Christy sonuç itibariyle mutfağın beton zemini üzerine kurulu eski gaz fırınını kullanmak zorunda kaldı. Riaz Christy'nin hamileliğini umursamadan uzun bir süre boyunca baharatlı yemekleri yemesi için ısrar etti. Christy'nin direnmesi karşısında, "Burası benim ülkem, sen de bu yemekleri yemek zorundasın," diyordu. Kayınpederi arada bir uğradığında,

John'un sevdiği havuç ve kavunlardan kilolarca getiriyordu. Riaz karaborsadan aldığı ve çoğu bozuk çıkan çocuk mamalarından başka bir şey almasını bilmiyor olsa da Christy'nin tek başına alış verişe çıkmasına izin vermiyordu. Çoğu zaman da evde pide ve yumurta dışında yiyecek bir şey olmuyordu. Sadece pideyle yetinmek zorunda kaldıkları günler de az değildi.

Çocukların ağızlarının içinde yaralar açıldığında aile üyeleri Christy'ye çocukların dişlerini çok fazla fırçaladığını ve fırçaların pis olduğunu söylediler. Christy bu durumun C vitamini eksikliğinden kaynaklandığından şüphe ediyordu. Riaz çiğnenen tabletlerin iştahı kestiğini düşündüğünden hepsini kilit altına almıştı.

Christy kendisini hapsedilmiş gibi hissettiğinden, dayanacak gücü kalmamıştı. Riaz'ın halasının evinin etrafı yüksek duvarlarla çevriliydi ve ön kapı daima kilitli tutuluyordu. Christy'nin evin çevresinde dolaşması ya da dış kapıya yaklaşması kesinlikle yasaktı. Riaz'ın sık sık çıktığı manasız 'iş gezileri' sırasında telefonlarının dinlenmesi ve gözetim altında tutulması için kesin talimat vardı. Aile üyeleri sorgusuz sualsiz Riaz'a itaat ediyordu. Riaz'ın halası çok iyi kalpliydi ve Christy'nin üzüntülü halini gördükçe onu teselli etmek istercesine "Amerika'ya geri dön!" diyordu.

Arada bir dondurma yemek için şehir merkezine gittiklerinde Christy'nin arabadan inmesine izin yoktu. Christy'nin kaçmak için hiçbir zaman fırsatı olmadı. Christy dondurma yemeyi sevse de bu kısa geziler bile evi ne kadar çok özlediğini hatırlattığından inanılmaz üzülüyordu.

Haftalar geçmiş olmasına rağmen Riaz inadını sürdürmeye devam ediyordu. Sonunda Christy üçüncü çocuğunu burada do-

ğuracağını anladı. Önceki deneyimlerine istinaden Christy'nin korkuları daha da arttı. Fetüsün gelişimi normalden düşüktü ve doğumun kolay olmayacağından korkuyordu. Banyoda kaldırması gereken içleri sıcak su dolu ağır kovalar, elde yıkanması gereken çamaşırlar ve zor gündelik işler doğum öncesi gerginliği daha da arttırıyordu. Sonunda 15 Mart 'five bucket' (Beş kova) günü Christy'nin doğum sancıları beklenenden daha erken geldi.

Pakistan'daki hastaneler Amerika'daki hastanelere nazaran çok daha farkı ve temizlik standartları oldukça düşüktü. Doğumhanede Norman Rockwell'in tasvir ettiği gibi sadece ortada tahta bir masa vardı ve hastalar değişmeden önce üzeri gelişi güzel siliniyordu.

Hastaneyi yöneten Doktor, Christy'yi genç ve tecrübesiz iki doktora teslim etti. İlk önce erken doğumu engellemek için Christy'ye ilaç verdiler. Bunun yararı olmayınca bu kez de sancıları artırmaya çalıştılar. "Bedenimin üç ayrı yöne doğru parçalandığını hissediyordum," diye anlattı Christy. "Cehenneme düşmüş gibiydim." Bebek doğum kanalına yeni girdiği halde, ebeler epizyotomi yaptılar ve Cristy duyduğu acıdan dolayı haykırdıkça "Dünyanın her yerindeki kadınlar acı çekerler," dediler.

Yine de Christy bu kadarıyla ucuz kurtulmuştu, çünkü birkaç ay öncesinde zor bir doğum yapan Ambrin attığı her çığlıkta hemşirelerden diğer hastaları rahatsız ettiği için esaslı bir tokat yemişti. Ambrin'in bebeği hasta doğmuştu ve iki hafta içinde akciğer yetmezliğinden öldü.

Christy doğum yaptığı sırada Riaz iş gezisinde olduğundan şehir dışındaydı ama kardeşi Fiaz hastaneye uğradı. Ambrin Christy'nin çığlık çığlığa bağırdığını Fiaz'a söylediğinde, Fiaz

doktoru bulup itekleyerek Christy'nin odasına getirdi. Doktor kendini savunmak istercesine asistanlarına "Yaptığınız işten hiç memnun kalmadım, bu bebeğin doğumunda yardıma ihtiyacınız vardı," dediğinde, Christy ne düşüneceğini bilemedi.

Eric dokuz saat süren sancılardan sonra forsepsle doğdu. Doktorlar çocuğun sağlıklı olduğunu söylese de Christy Eric'i diğer çocuklarına nazaran daha zayıf buldu. Hareketleri cansız ve ağlaması da bir o kadar sessizdi. Üç hafta sonra bile üç kiloya ulaşmadığında Christy Eric'i Riaz'ın pratisyen hekim olan kuzeni Sabina'ya götürdü. Bebekte bir sorun olduğundan kuşku duyan Sabina onu profesörüne gösterdi. Profesörün bebeğe teşhis koyması beş dakika sürdü. Bebekte ciddi bir kalp bozukluğu vardı. Herkeste iki olan kalp kapakçığı Eric'te tekti. Eric'in vakit kaybetmeden ameliyata alınması gerekiyordu ve ameliyat edileceği yer teknolojinin gelişmiş olduğu Amerika'ydı.

Profesörün ayrıca bebekte bir nevi zekâ geriliği olarak adlandırılan Down Sendromunun belirtilerinin olduğunu da ilave etmesi Christy'nin acısını daha da arttırdı. Ama bundan ailesine bahsetmemesi konusunda da onu uyardı. "Zekâ geriliği olduğunu anlarlarsa Allah ölmesini istiyor diyerek seni Amerika'ya göndermezler," dedi.

Riaz bir sonraki gün Peşaver'e dönerek profesörle görüştü. Riaz, "Bu ameliyat için en uygun yerin Amerika olduğuna inanmıyorum," diyerek karşı çıktı.

Sabina tarafından uyarılan Doktor, "Sen ne biçim adamsın?" dedi keskin bir ses tonuyla. "Çocuğunu umursuyor musun, umursamıyor musun?" diye bağırdı büyük bir öfkeyle. Kendisinden daha yüksek bir mertebedeki biri tarafından azarlanmak

Riaz'ın geri adım atmasına neden oldu. Christy'nin annesiyle babası Riaz ve Christy için uçak bileti satın aldı. Eric için kaygılansa da, Amerika'ya gidiyor olmak Christy'i biraz olsun rahatlatmıştı. Sonunda Riaz'ın aklı başına gelmiş ve Christy ile çocukların Amerika'ya ait olduğunu anlamış gibi görünüyordu. Amerika'ya vardıklarında baskı gücü zayıflayacaktı.

Uçuştan bir gün önce Christy bavulları toplarken Riaz fikrini değiştirdiğini ve oğulları John ve Adam ile Pakistan'da kalacağını söyledi.

Christy aile toplantısının yapılacağı odaya hışımla daldığında herkesin kafasını yere eğmiş halde beklediğini gördü. Onunla göz göze gelmek istemiyorlardı. *"Onları etkisi altına almayı başarmış,"* dedi Christy kendi kendine. Sonunda kayınpederi kafasını kaldırarak, "Biz karı koca arasına giremeyiz," dedi.

Christy ağlama krizi geçirdi ve sonunda da bayılarak kendinden geçti. Kendine geldiğinde en küçük görümcesi Mahrin başucunda bekliyordu. "Christy yapacağımız bir şey olmadığını anlamalısın," dedi yumuşak bir ses tonuyla. "Kalbimiz senin ve çocukların için parçalanıyor ama Riaz'a bir şey söylediğimiz takdirde bu onu sadece öfkelendirir."

Christy ilk kez öfkeyle aileye bağırarak "Öfkelenecek diye ödünüz kopuyor, değil mi? Öfkelenirse öfkelensin umurumda bile değil. Çocuklarımın hayatı tehlike altında ve Riaz'ın cehenneme kadar yolu var!" Meyve sepetinin içinden birkaç elma aldı ve isabet edip etmemesinden korkmadan Riaz'a doğru attı. Riaz yerde oturmuş onunla dalga geçercesine gülüyordu. Sonunda ailesine dönerek, "Benim öfkemden mi korkuyorsunuz" diye sordu ailesine. "Kiminle yaşamak zorunda kaldığımı görüyorsunuz işte."

Riaz ile başa çıkmak mümkün değildi. Christy Amerika'ya gitmesi gerektiğini biliyordu. Eric öylesine zayıf düşmüştü ki onu damlalıkla zar zor besleyebiliyordu. Kararlı olmasına rağmen iki yaşını dolduran ve dört gün önce bir yaşına basan Adam'ı bırakmak kolay olmayacaktı. Karaçi Havaalanı'na gitmek için taksiye bindiklerinde halanın kollarında olan Adam annesine gelmek için çığlık çığlığa bağırdı.

Bu arada Riaz garip davranışlar sergiliyordu. Christy'nin biletinin birinci sınıfta ayrıldığını öğrendiğinde, "Keşke ben de gelseydim. Birinci sınıfta yolculuk yapmak çok hoşuma giderdi," dedi. Bir ya da iki gün sonra profesörün Eric için koyduğu teşhis Michigan'daki doktorlar tarafından da doğrulanınca, Christy Peşaver'i arayarak, Riaz'a oğullarının durumunu anlatmak istedi ama aklı başka yerde olan Riaz tıbbi raporlara aldırış bile etmedi. Çocuğunu sormak yerine, "Birinci sınıfta uçmak nasıldı?" diye sordu.

Bu soru üzerine Christy Riaz'ın Amerika'daki yaşantısını ne kadar özlemiş olduğunu fark etti. Riaz'ın bencilce bir inatla, sırf çocuklarını orada tutmak için Pakistan'ın her türlü konfordan uzak yaşantısına katlanması, hatta evliliğini bir fanus içinde saklamaya çalışmasının başka bir nedeni olmalıydı. Ama ne?

Dört ay sonra, 1989 yılının Ağustos ayında, Eric Michigan Üniversitesi'nin çocuk hastanesinde başarılı bir kalp ameliyatı geçirdi. Ameliyat başarılı olsa da ilerleyen zamanda bir kez daha ameliyat edilmesi gerekecekti. Ayrıca zekâ geriliği için de uygulanması gereken özel bir tedavi daha vardı. Pakistan'a dönmesi imkânsızdı.

Ameliyattan kısa bir süre sonra Christy ve babası birkaç haftalık bir ziyaret için Pakistan'a uçtu. Bu ayrılığın geride kalan çocuklara verdiği zarar apaçık ortadaydı. John sürekli sinirliydi ve yenilgiye uğradığını kabullenmişti. O kadar çok zayıflamıştı ki kemikleri sayılıyordu. Annesine duyduğu özlem iştahını kesmiş ve yemek yemeyi reddeder duruma gelmişti. Adam'ın saçları omuzlarına kadar uzamıştı ve on altı aylık bir çocuk için haddinden fazla vahşi ve disiplinsizdi. Üstelik konuşmuyordu da. Onunla konuşacak bir yetişkin yoktu yanında. John ile birlikte bütün gün bir bakıcının eline bırakılmışlardı. Evde tek bir oyuncak yoktu ve oynamaları için verilen boş bir bez kutusu vardı.

"İşe o zaman anladım," dedi Christy bana. "Oraya dönmem gerekiyordu."

Eric'i annesiyle babasının güvenli kollarına bıraktıktan sonra Pakistan'a geri döndü ve 1989 yılının Ekim ayına kadar dizanteri tedavisi için Noel'de ülkesine yaptığı kısa ziyaret dışında on ay boyunca Pakistan'da kaldı. Her an için ölümü beklenen Eric'i bırakmak diğer oğullarını bırakmaktan daha zor gelmişti. "Eric için içim parçalanıyordu, onu orada öylece bırakıp unutmamın imkânı yoktu," dedi bana. Kendisine ihtiyaç duyan çocukları arasında seçim yapmak, herhangi bir yere ait olmama duygusu bir anneyi çıldırtmak için fazlasıyla yeterliydi.

Peşaver'e döndükten sonra Christy taktik değiştirdi. Kocasıyla sürekli olarak kavga etmek yerine, birlikte Amerika'ya dönebilmek için ılıman davranıp onu ikna etmeye çalıştı. Riaz'ın babalık içgüdülerini eleştirmiyor ya da Eric için 'Allah'ın cezası' demesine karşı çıkmıyordu. Riaz'ın Amerika'daki yaşantısını özlediğini biliyordu. Amerika'ya döndükleri takdirde sevgilerinin

yine canlanacağı konusunda onu ikna etmeye çalışıyordu. Riaz etkilenmiş görünse de Amerika'ya dönmekten çekiniyordu. "Senin yerinde olsam, beni boşardım," dedi Riaz. Ama günler geçtikte Amerika'ya gitme fikrinden soğudu.

Kışın gelmesiyle Riaz çekilmez bir adam oldu. Karısı ona iyi davrandıkça, Riaz o denli köpürüyordu. Christy Eric için gözyaşı döktüğü hassas bir gününde Riaz'a, "Geri dönmeyi düşünmüyor musun?" diye sordu.

"Geri dönme konusunda tek bir söz bile duymak istemiyorum," dedi Riaz buz kesmiş bir ses tonuyla. "Sen de, çocuklar da Pakistan'da yaşayacak, burada öleceksiniz. Anladın mı?"

Christy o dönemleri, "Kendimi dine vermiştim. İçime dönmüş Tanrıya bana yardım etmesi için yalvarıyordum. Dinime dönmek beni sakinleştirdi. İçimden bir ses ya ben onu yeneceğim ya da o beni deyip duruyordu," diye anlattı.

Dualarının yeterli olmayacağını düşündüğü zamanlar da vardı. İçkinin dozunu kaçıran Riaz onu dövüp boğazını sıkmaya başlamıştı. "Biliyor musun?" diyordu Riaz, yaptıklarını vurgulamak istercesine. "Senden kurtulmak için seni öldürmek zor olmayacak."

Bir akşamüstü Riaz'ın tehditlerinin gerçeğe dönüşmesini Christy asla unutamayacaktı. Christy John'un anaokuluna başlayamayacak kadar küçük olduğu konusunda ısrar ettiğinde, Riaz ağzını açıp gözünü yumdu. Christy, sakinleşmediği takdirde çocukları yatak odasından çıkaracağını Riaz'a söylediğinde de, "Bu kapıdan dışarı çıkarsan seni öldürürüm," dedi. Christy kucağında bulunan ve yüzünü annesinin boynuna gömen Adam

ile birlikte ne yapacağını şaşırdı. Riaz tabancasını kaptığı gibi Christy'nin kafasına dayamıştı.

"İstediğim zaman seni vurabileceğimi biliyorsun, değil mi?" dedi. "Seni şu anda öldürsem kimsenin ruhu bile duymaz. Herkese senin Karaçili bir erkekle ilişkin olduğunu söylerim." Christy'nin yapabildiği tek şey gözlerini bir noktaya dikip dua etmek oldu. Sonra da karşısında hayal meyal bir şekil görür gibi oldu. Yaklaşık bir bir buçuk metre ileride, uyuduğunu sandığı John dili tutulmuş halde dehşet içinde onlara doğru bakıyordu. Canı sıkılan Riaz "Unut gitsin," dedi. "Bunu daha uygun bir zamanda, uygun bir biçimde hallederim nasıl olsa."

Her geçen gün çocukların durumu daha da kötüleşiyordu. John gittikçe sinirli bir hal almış, bir zamanlar neşe içinde gülümseyen Adam ise içine kapanmış, hiçbir şeyle ilgilenmez olmuştu. Christy'nin Pakistan'da geçirdiği son iki yıl boyunca gülerken çekildiği tek bir fotoğraf bile yoktu.

Gündelik işler alabildiğine ağırdı; yemek, temizlik ve hayattan zevk almayan iki çocuğun sorumluluğunu taşımak Christy'i yıkmıştı. On kilo vermişti. İran'dayken benim olduğum gibi umutsuzluğa düşmüştü. Yaşadığı bunalımı ve çaresizliğini dile getirmesi neredeyse imkânsızdı. Mutlu olmadığınız bir yerde tek başına bırakıldığınız takdirde her şeyin düzeleceğine dair umut beslemek kolay olmaz.

Ama Temmuz ayında Christy için bir umut belirmeye başladı. Eric'in yeniden hastaneye yatması gerekmişti. Christy'nin annesiyle babası resmen velayetini üstlenmezse ya da Christy ile Riaz, ebeveynlik haklarını onaylatmadıkları takdirde, Eric'in tıbbi harcamalarını devletin karşılaması için, Michigan'dan bir

eyalet gözetim kararı çıkartmaya çalışıyordu. Eric'i her zaman utanç verici bulan Riaz, bu durum karşısında incinmişti. Oğluna başkalarının sahip çıkmasına izin vermeyecekti. Üstelik 'deniz aşırı olup bol para kazandıracak' bir iş üzerindeydi.

Amerika'ya gitme günü yaklaştıkça, Riaz deli gibi davranıyordu. Gece geç saatlerde çalan telefona cevap vermiyor ve hizmetçinin John'u şeker almak için bile sokağa çıkarmasına izin vermiyordu. Sürekli olarak birilerinin çocuklarını kaçıracağından dolayı endişe içindeydi. "Beni rahat bırak Christy. Bunların senine bir ilgisi yok," diyordu.

Bazı zamanlarda da saldırgan olup, "Amerika'dayken dua et de bana bir şey olmasın. Bana bir şey olursa bu ülkeden asla adımını bile atamazsın," diyerek uyarılarda bulunuyordu. Günün birinde Fiaz "Kardeşimin başına bir şey gelirse bunu senden biliriz," deyinceye kadar bunların paranoid saplantılar olduğunu düşünmüştü.

Ayrılırken Riaz'ın söylediği şeyler herkesi şaşırtmıştı. "Sana şimdiye kadar yaptıklarımdan ve bundan sonra yapacağım şeyler için özür diliyorum." Geri dönmeyecek bir adammış gibi konuşuyordu. Christy dehşet içine düşmüştü, en büyük korkusu kocasının ölümü halinde İslam yasaları uyarınca ne yapacakları belli olmayan erkek akrabaların eline düşmekti. Riaz'ın yerine Michigan'a gitmek içi yalvarmıştı ama Riaz bunu duymak bile istemiyordu. Kaderine razı olmasını istemiş ama bunu hangi anlamda söylediğini açıklamamıştı

Riaz yeni bir girişim içinde olup, önce Almanya'daki bir mücevher satıcısıyla irtibata geçmiş, ardından İngiltere'ye geçmişi son olarak da Peşaver'den tanıdığı biriyle buluşmuştu.

Ağustosun ilk haftasında New York'a varmış, birkaç gün sonra Detroit'e uçmuştu. Christy'nin babası onu havaalanında karşılamıştı. Christy'yi her zamanki alaycı ses tonuyla aradığında Charisty'nin içi rahatlar gibi oldu. "Eric'in nesi var? Ona neden yürümeyi öğretmedin?" diye sordu.

"Son on ayımı Pakistan'da geçirdim," dedi Christy hatırlatırcasına ki bu Riaz'ın gülmesine neden oldu. *"Yine kafayı çekmiş olmalı,"* dedi Christy kendi kendine.

Riaz'ın sesini en son o zaman duydu.

Riaz evde iki saat geçirdi. Geceyi evde geçirmesi için teklifte bulundular ama kabul etmedi. Yakınlarda oturan Hindistanlı bir arkadaşıyla buluşacağını söyleyerek evden ayrıldı. Saat onda korna çaldığında, Riaz bavulları taşımasına yardım etme teklifini geri çevirip veda ederek evden acele içinde ayrıldı.

Altı saat sonra cesedi İndiana sınırındaki bir parkta bulundu.

Polis merkeziyle yaptığı telefon konuşmasını bitirir bitirmez onu cevaplayamayacağı soru yağmuruna tuttular. "Riaz nasıl öldürülmüş?" diye sordu kocasının kardeşi. "Ne zaman öldürmüşler? Kimden kuşkulanıyorlar?" Christy babasını aradığında babası da acı olayı doğruladı. Soruşturmayı yürüten polisler babasının evini, cesedin üzerindeki kredi kartı başvuru formlarından bulmuşlar ve cesedi teşhis edebilmek için babasından bir fotoğraf istemişlerdi. Christy'nin babası fotoğrafı verdikten sonra göğsüne bir ağrı saplanmış ve yere yığılmıştı. Riaz Christy'yi ve oğullarını rehin tutuyor olsa da, aynı zamanda ailesiyle kurabileceği tek bağlantıydı. Çıkış vizeleri Riaz'ın elindeydi ve serbest bırakılmalarına da ondan başkası karar veremezdi. Kocası ölmüşse başlarına gelecekleri hiç kimse bilemezdi.

Christy polis merkezini bir kez daha aradığında, olayı araştıran dedektifle konuşabildi. Dedektif ona Riaz'ın yediği darbeler sonucu öldüğünü söyledi.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu etrafını sarmış yarım düzine insan lafın arasına girerek.

"Bıçaklanmış," dedi dedektif.

"Onu kim vurmuş? Kim vurmuş, polis mi?" diye bağrışmaya başlamış akrabaları. Christy aldığı bilgileri onlara iletmeye çalışsa da dinlemiyorlarmış. Riaz'ın tabancayla vurulmuş olduğundan emindiler. Haber yayılır yayılmaz ailenin tüm üyeleri miras ve sefahat düşkünü oğulları için yas tutmaya başladı. Yüzlerini kaplayan boş bakışlarla duvarlara bakıyor ve zaman zaman acılarını göstermek için göğüslerini yumrukluyorlardı.

"Tertemiz bir kalbi vardı," dedi annesi ağıt yakarak. "Yüce gönüllüydü ve sahip olduğu şeyleri paylaşmak isterdi."

Tuttukları yas bir sonraki hafta daha da yoğunlaştı. Riaz'ın cenazesi gecikmişti, çünkü öldüğünde üzerinde İngiliz pasaportu vardı ki bu da olayın garipliklerinden biriydi. Bu zor günlerde Christy'ye yakınlık gösteren sadece Riaz'ın uzaktan akrabaları olmuş. Aile üyeleri kendi acılarına gömülmüş olduklarından birbirlerine karşı ilgisizlerdi.

Ailenin dul kalmış kadına karşı takındıkları tavır rahatlatıcı olmaktan çok garipti. Cinayetin üzerinden birkaç saat geçtikten sonra, kız kardeşleri, büyükannelerinden miras kalan kolyeyi ve Riaz'ın takmış olduğu bilezikleri geri istediler. Christy'yi ağlarken gördüklerinde, "Güçlü olmalısın, birbirimize destek olmak için bize yardımcı olmalısın," diyerek onu azarlıyorlardı.

Fiaz'ın davranışı daha da garipti. "Benim tatlı kardeşim, üzülme, ben her şeyi hallederim. Sen artık benimsin ve senin çocukların da benim oğullarım," diyordu. Christy önceleri Fiaz'ın bunu teselli etmek için söylediğini düşünse de sonradan geleneklere göre erkek kardeşin ağabeyin dul eşiyle evlenme hakkı olduğunu anımsadı. Fiaz yanından geçerken ona hafifçe dokunarak ya da zaman zaman onu okşayarak yakınlaşmaya çalışıyordu. Christy sonunda onu karşısına aldı ve sert bir ses tonuyla "Beni çok iyi dinle," dedi. "Cenaze işleri biter bitmez Eric'in yanına gidiyorum." Reddedildiğini anlayan Fiaz'ın davranışları çirkinleşti. Fiaz'ı kendine düşman etmişti.

Tam o anda üç buçuk yaşındaki küçük John ağlayarak "Anneciğim, anneciğim birisi beni vuracak," diyerek Christy'nin kollarına atıldı. Konuşulanları yanlış anlamış olmalıydı. Christy onu sakinleştirmek için büyük bir çaba sarf etti ve sakinleştikten sonra da olup biteni anlatmaya çalıştı. "Baban eve gelmeyecek," dedi Christy. "Tanrı onu cennetine almaya karar verdi. Şu anda gerçekten özgür ve mutlu."

John kafası karışmış bir halde baktı ve "Tamam," dedi. Christy'nin yanından uzaklaşırken geri döndü ve "Ama anne babam mutlu değil ki, o her zaman öfkeli," dedi. John babasının ölümünü sorunsuz kabul ederken, Adam herhangi bir tepki dahi göstermedi. Her ikisi de amcaları onları kucağına alıp "Riaz Han, Riaz Han!" diye bağırdıklarında bile duygulanmadılar.

Riaz'ın cenazesi Christy'nin babasının ödediği ipek astar kaplı bir tabut içinde 16 Ağustos günü köye vardı. Riaz'ın babasının oğlu için söyleyecek bir sözü yoktu ve ondan olma John ve Adam'a takmıştı. Oğlunun üzüntüsü içinde olmasına rağmen "Bu

çocukları bir daha burada görmek istemiyorum," dedi defalarca. Christy kayınpederinin susmasını istedi. Riaz'ın ölümünden sonra ailenin onu burada tutacağını sanmıyordu. Pakistan yasalarına göre çifte vatandaşlığa sahip çocukların durumu biraz farklıydı. Riaz'ın ailesi çocukların velayeti için yerel mahkemeye başvurduğunda, Christy çocuklarını almak için savaşmaya hazırdı.

Cenazeyle gelen ölüm belgesinde, Riaz'ın başının arka tarafından iki kez vurulduğunu yazması ve diğer delillerin polis tarafından gizli tutulması ailenin Christy'e karşı olan tutumunu değiştirdi. Bu açıklama Chrsty'i zor duruma düşürdü ve kardeşleri "Bize yalan söyledin!" diyerek yaygarayı kopardılar.

Asıl kıyamet gömme işlemi sırasında tabutu açmak istediklerinde koptu. Christy'nin Michigan ile yapmış olduğu içler acısı telefon görüşmesinde bir görevli "Otopsiden sonra, incelemeyi yapan kişiler cesedin parçalarını düzgün bir şekilde bir araya getiremezler," diyerek onu uyarmıştı. Christy dini törenin ertelenmesini istemişti ama ona kulak veren olmamıştı. Cesedin durumunu gören aile üyeleri deliye döndü. Fiaz'ın evinde yapılan aile toplantısı sırasında amcalardan biri oturduğu yerden fırlayarak "Seni kana susamış Amerikalı katil!" diyerek Christy'yi tartaklamaya başladı. (Bir zamanlar Amerika'nın yakın müttefiki olan Pakistan'ın Amerika ile arası bozulmuştu.) Bugüne kadar sinirlendiklerini görmediği adamlar ona alabildiğine sert davranıyor ve onu nefret dolu bakışlarla süzüyordu.

Cenaze töreninden sonra aynı akşam, Christy bir yabancı, güvenilmez ve kuşku duyulan biri olup çıkmıştı. Riaz'ın Pakistan'dan ayrılmadan önce neden bu kadar sinirli olduğunu tartışıp, 'demek ki Charisty'nin ailesinden korkuyordu' sonucu-

na vardılar. Christy'ye soruşturmayı yapan polislerle görüştüklerini ve polisin de iki kişiden kuşkulandığını söylediler. "Biz de kendimize göre bir soruşturma yapıyoruz. Bu durumda baban da suçlu. Tutuklanması an meselesi," dediler.

Christy'nin evini ya da Michigan polisini aramasını yasakladılar. Yönlendirilen suçlamalara karşın kendini savunacak durumda değildi. Bir zamanlar kendisine karşı kibar davranan Fiaz bile "Bu sorunu halletmek için bizim de kendimize göre yöntemlerimiz var," dedi. "Dedemiz öldürüldüğünde onun intikamını almak için on iki kişiyi öldürdüğümüzü biliyor musun?"

"Babamın böyle bir şey yaptığına gerçekten inanıyor musunuz?" diye sordu Christy görümcelerine.

Riaz'ın ölümünden en çok etkilenen on dokuz yaşındaki kız kardeş Mahrin "Bizim neye inandığımızın hiçbir önemi yok," dedi. "Sen ağabeyimizle evlenmemiş olsaydın, o şu anda yaşıyor olacaktı." Christy'ye bir bakış attı ve büyük bir soğukkanlılıkla "Ben de senin ailenin kanını içmek isterim," dedi.

"Beni korkutmak mı istiyorsunuz?" diye sordu.

"Evet," dedi Mahrin. "İstediğimiz şey bu."

Christy'yi korkutmayı başarıyorlardı, özellikle de hedef olarak kendilerine çocukları seçiyorlardı. Christy Riaz'ın ailesinin Eric'in 'Şeytan tarafından dünyaya gönderildiğine' inandıklarını sanıyordu. Riaz'ın ölümünden bile Eric'i sorumlu tutuyorlardı. Eric onlara acı çektiriyorsa, o zaman onlar da John ve Adam'ın annelerini Amerika'ya göndermeyerek acı çektireceklerdi. Christy'nin en büyük korkusu da buydu. Kapana sıkışıp kalmaktan dolayı hem dehşete düşüyor, aynı zamanda da öfkeden

çıldırıyordu. Sonunda "Eric'e kızıp hıncınızı John ile Adam'dan mı almak istiyorsunuz? Babasının sorumsuzluğunu on sekiz aylık bir bebeğe nasıl yükleyebilirsiniz?" diye haykırdı.

Christy'nin tepkisi üzerine erkek kardeşlerden biri "Riaz mükemmel bir babaydı. Onun hakkında bu şekilde konuşamazsın!" diyerek Christy'nin suratına tokadı yapıştırdı. Riaz, ölülerin masum dünyasına aitti ve ona laf söylenemezdi.

Riaz hayattayken ailesi Christy'ye onun kendisini çocuklarından ayırmama konusunda güvence vermişti. Oysa ölümünün üzerinden on gün geçtikten sonra bir zamanlar Christy'ye destek olan insanlar bu kez Riaz'ı ölümüne savunuyordu. Christy'nin Pakistan'dan tek başına ayrılması için baskı yapan Fiaz "Burası babalarının toprağı!" diyordu.

"Ama babaları öldü, Amerika da annelerinin toprağı," dedi.

"Seni ailemize kabul ederek yeterince hoşgörü gösterdik," dedi Fiaz karamsar bir yüz ifadesiyle. "Bundan fazlası için bizi zorlama."

Christy kararlıydı; çocuklarını almadan gitmeyecekti. Oğulları köyde ilgi odağı haline gelmişti. Haklarında konuşulmayan tek bir köşe bile yoktu. Urdu dilini annesinden daha iyi anlayan John, annesine sarılarak "Bizi hiç terk etmeyeceksin değil mi anne?" diye sordu.

Christy oğlunu teselli etmeye çalışarak "Üzülme canım benim, bir daha hiçbir zaman ayrılmayacağız," dedi.

26 Ağustosta Christy Fiaz'ın evinde yaşamaya devam ediyordu. Düşmanca tavırlar daha da fazlalaşmıştı. Ev halkının hareketleri ağır çekim gibiydi ve patlamak üzere olan bir yaz fırtı-

nasına benziyordu. Sonunda beklenen oldu ve sabahın beşinde Fiaz yanına aldığı yirmi erkekle birlikte Christy'nin evini kuşatarak çocukları almaya geldi. Adam'ı elinden alarak hizmetçiye verdiler. Hizmetçi evden biraz uzaklaşınca korkudan ne yapacağını bilmeyen iki yaşındaki çocuk kusmaya başladı.

John durumu kabulleneceğe benzemiyordu. Fiaz küfürler savururken, John inanılmaz bir güçle annesine sarıldı. Adamlar çocuğu var güçleriyle çekerken çocuğun kollarını gevşetmesi için sırtına vuruyorlardı. Christy adamlara saldırarak elinden geldiğince çocuğunu korumaya çalıştı.

Kardeşlerden biri "Bize direnmeyi bırak!" diye bağırdı.

"Çocuklarımdan asla vazgeçmem," dedi Christy haykırırcasına.

Adamların arasında Riaz'ın amcası İyat'ı görmek Christy'yi oldukça şaşırttı. İyat her zaman Christy'nin en sadık dostu ve güvendiği kişi olmuştu. Ama artık o da düşmanlardan biriydi. Düşünmeden var gücüyle İyat'ın ensesine bir yumruk indirdi. Sonrasında anlattığında, "Bunu yaptığımdan dolayı gurur duymuyorum, ama çıldırmış gibiydim. Bunu kendileri istedi," dedi. İyat yediği yumruktan dolayı sendeleyerek yere düştü. Yanındaki arkadaşları Christy'nin direnişini gördükten sonra Adam'ı annesine geri vererek odayı terk ettiler.

Bu olay aile üyelerinin cinsiyetlerine göre ikiye bölünmesine neden oldu. İyat'ın karısı erkeklerin haksız olduğunu söyledi. Erkek egemenliğindeki bir kültürde yaşayan bir kadının bu tarz bir açıklama yapması cesaret isteyen bir şeydi. Bu arada Ambrin de yerinden fırlayarak kocasına yaptığı şey için bağırdı. Böylesine bir şey Peşaver tarihinde görülmüş bir şey değildi.

Christy'nin erkek tarafındaki tek dostu Şahab'dı. Şahab ona "Bu gece ne olursa olsun odana hiç kimseyi alma," diyerek uyarıda bulundu. Christy o gece yasak olduğunu bile bile odasının kapısını kilitledi. Gece yarısına doğru oğulları uyuduktan sonra kapının tokmağının çevrildiğini duyar gibi oldu; birileri odasına girmeye çalışıyordu. Pencereden dışarıya baktı ama gördüğü manzara karşısında donup kaldı. Fiaz'a benzeyen bir adam, daha öncesinden görmediği üç kişiyle birlikte dışarıda bekliyordu. Ellerinde urgana benzeyen bir ip ve çuval vardı. Üzerlerine giymiş oldukları uzun ceketlerin altında taşıdıkları bıçakların sapları görülebiliyordu.

Dehşet içinde kalan Christy elindeki çakıyla var gücüyle duvara vurmaya başladı. Birkaç dakika sonra Şahab gelenleri azarlamaya başladı. Christy'nin anladığı kadarıyla, "Bunu bir Amerikalı'ya yapamazsınız," diye bağırıyordu. "Amerikan Konsolosluğu yerini biliyor, ailemizi bu olaydan dolayı sorumlu tutarlar." Ardından sesini yükselterek "Amerikan Hükümeti'nin vatandaşını kurtarmak için buraya bir ordu gönderebileceğini biliyorsunuz, değil mi?" dedi. Fiaz ve çetesi son cümleyi duyar duymaz olay yerinden ayrıldı.

Sonradan Şahab Christy'ye gelenlerin öldürme amacının olmadığını, sadece mahkeme John ve Adam'ı Riaz'ın ailesine verinceye kadar onu bağlı tutmak istediklerini söyledi.

Ertesi sabah Fiaz, Christy'nin çocuklarıyla birlikte Pakistan'dan ayrılmasını yasaklayan mahkeme emrini verdi. Ailenin de söyleyecekleri vardı. Aileye göre Christy çocukları kaçırdığı takdirde geleceklerini mahvetmiş olacaktı.

Christy kararını verdi. Ne kadar acı çekerse çeksin çocuklarını almadan hiçbir yere gitmeyecekti. Kendisine her zaman içten

davranan kuzenlerden biri olan Roni "Tüm bu yaşananlar inanılmaz iğrenç ama Amerika'ya döndüğün takdirde çocukların için daha kolay mücadele edersin," diyordu. Aslında her şey net ve açıktı. Dün akşam onu korkutmak için gelen adamlar er ya da geç tekrar geleceklerdi.

Sonunda Christy kararından vazgeçti. Kilit altında tutulduğu ya da başına bir şey geldiği takdirde oğulları için bir şey yapamayacaktı. Amerikan Konsolosluğu'nu aradı ve ertesi gün İslamabad'daki elçilik binasında buluşmak istediğini söyledi.

Peşaver'deki son gecesinde oğulları mışıl mışıl uyurken onları izledi. Onları bırakıp gitmek acı vericiydi ama başka bir şansı yoktu. Onlara durumu açıklayacak söz bulamadığından ertesi sabah John ve Adam'ı uyandırmadan evden ayrıldı. Bir veda sahnesine daha dayanacak gücü yoktu.

İki yıl boyunca Christy kendisine sağlanabilecek yardımları araştırdığı dönemlerde konsolosluk yetkilileri çocukları kaçırmaya kalkışırsa ona yardım edemeyeceklerini, hatta havaalanına kadar bile güvenliğini sağlayamayacaklarını söyledi. Ama evden ayrılıp konsolosluğa gittiği gün ona karşı büyük bir sabırla davrandılar. Christy'yi konsolosluğun modern bir binasına alan görevli Mike Gayle, Christy'nin kayınbiraderine de kalacak yer verebileceklerini söylediler. Bir sonraki gün resmi arabayla kendisine eşlik eden ve havaalanına kadar götürüp uçak kalkıncaya kadar bekleyen bu kişiye Christy minnettar kaldı.

Christy konsolosluk binasından ayrılmadan önce iki önemli telefon konuşması yaptı. İlk olarak aradığı Berrien'deki dedektifler Riaz'ın öldürülmesinde babasının hiçbir şekilde ilgisinin olmadığına dair güvence verdiler. Büyük bir ihtimalle Christy'nin

babasını suçlamak Riaz'ın ailesinin uydurmuş olduğu bir şeydi. İkinci telefon görüşmesini Peşaver'deki kuzenlerden biriyle yaptı. John yemek yemeyi kesmişti ve durmaksızın ağlayarak Christy'yi istiyordu. Duydukları Christy'yi kahretti.

"Geri döneceğim," dedi Christy. "Hem de mümkün olduğunca çabuk." Günün birinde kendisine verdiği sözü yerine getireceğini biliyordu ama ne zaman ve ne şekilde olacağını bilmiyordu.

Eskiden çocuklarından ayrı kaldığında en azından onlarla telefonda konuşabiliyordu ama artık onu bir düşman olarak gören Riaz'ın ailesi Christy gittikten sonra çocuklarıyla telefonda görüşmesini yasakladı. Christy çocuklarıyla ilk telefon görüşmesini evden ayrıldıktan üç ay sonra konsolosluğun araya girmesiyle başardı.

John telefona geldiğinde annesi sesini tanıyamadı; Christy önce oyun oynadıklarını ve John yerine başka bir çocuğu telefona verdiklerini sandı. John Pakistan şivesiyle konuşmaya başlamıştı ve sesi daha gür çıkıyordu. "Anneciğim ben mutluyum ve artık ağlamıyorum," dedi.

Arka fonda Riaz'ın halalarından biri "Annene okula gittiğini söyle," diye bağırdı.

"Anneciğim artık ağlamıyorum, okula gidiyorum," dedi John.

Christy yine de çocuğun sesinin titrediğini hissetti. "Sana benim için ne derlerse desinler asla inanma," dedi Christy. "Seni seven bir annenin olduğunu asla unutma."

John hıçkırıklarla ağlamaya başladı, artık sesi tanıdık gelmeye başlamıştı. "Anneciğim, seni istiyorum, seni istiyorum," diye feryat etti. "Gel ve beni al."

Araya giren hala "Çocuklarla konuşmasan daha iyi olacak. Onları çok üzüyorsun," dedi ve ardından da telefonu kapattı. Adam'a bir merhaba diyecek fırsatı bile olmamıştı.

Christy'nin o zamanlar hissettiklerini çok iyi anlıyordum. Bir anneyi çocuklarından koparmaktan daha kötü bir şey olamaz. Ben de Mudî ile birlikte İran'a gitmiştim, çünkü gitmemiş olsaydım Mudî kızımı kaçırıp götürebilirdi. Tahran'dayken kızımı kollarımın arasından kopartıp bizi iki haftalığına ayrı tuttuğu zaman boyunca kendimi dipsiz bir kuyuya düşmüş gibi hissettim. İki hafta boyunca kim olduğumu dahi unutmuştum. Onca tehlikeye rağmen kaçmayı göze almamın tek nedeni daha uzun süreli ayrı kalma tehditleriydi.

Christy vakit kaybetmeden çocuklarını yanına almak istiyordu. Ne yazık ki dürüst bir adam olan Pakistanlı avukatı Nasır Ül-Mülk, bu tür bir davanın iki yıl sürebileceğine dair onu uyarmıştı. Nasır'ın söylediğine göre Christy eninde sonunda bu davayı kazanacaktı. Hazreti Muhammed'in öğretisine göre yedi yaşın altındaki çocuklar, kadının dinine bakılmaksızın annenin bakımına muhtaçtı. Üstelik evlenirken Christy'nin bir Müslüman adı almış olması, onu aslında bir Müslüman yapıyordu ki bu lehine bir durumdu.

Yine de Christy Pakistan adalet sistemine pek de güvenmiyordu. Bu daha önce örneği olmayan bir durumdu. İslam mahkemesinde Müslüman bir aileden çocukları geri almaya çalışacaktı. Son zamanlarda ben de benzer bir olaya tanık olmuştum.

Mısır'da, Amerikalı bir anneye çocuğunun velayeti verilmişti ama anne kesinlikle Mısır'da kalmak zorunda bırakılmıştı.

Diğer taraftan da avukatının bu işi başaracağından ya da güçlü bir nüfusa sahip Hanlar'a karşı dava açma cesaretinin olup olmadığından kuşku duyuyordu. Üstelik iki yıl içinde John yedi yaşına basacağından, babasının ailesinin himayesi altına verilecekti. John'un Pakistanlı nüfus cüzdanı onu olduğundan on ay daha büyük gösteriyordu. Riaz'ın kurnaz stratejilerinden biriydi.

Seçeneklerden biri de parayla adam tutup çocukları kaçırmaktı. Christy Peşaver'in, Afganistan direniş hareketinin merkezi olduğunu ve etrafta yığınla gözü pek silahlı adam bulunduğunu biliyordu. Ama aileye ait köye fark edilmeden girmenin olanaksızlığının ve en yakın sınırın zor ve dağlık bir bölgeden oluştuğunun da farkındaydı. Başarısızlığa uğradığı takdirde çocuklarıyla olan tüm bağlantıları kesilecekti. Bu durumda mahkemeye gitmek en doğrusu olacaktı.

Mahkemede daha güçlü olmak için, Detroit dolaylarında yaşayan bir din adamının önünde Müslüman oldu. Önce İngilizce ardından da Arapça olarak "Tek bir Tanrı olduğuna inanıyorum," diye tekrarladı. "Muhammed'in Allah'ın habercisi olduğuna inanıyorum." Bu tören sırasında samimiydi. Tanrıya inanıyordu ve Hazreti Muhammed'in özellikle de kadınlar ve çocukları hakkındaki öğretilerini ilgiyle okuyordu. Detroit'teki din adamı, Hazreti Muhammed bugün hayatta olsaydı Riaz'ın ve ailesinin yaptıkları karşısında dehşete düşeceğini söyledi.

Christy'nin duygularına bir kez daha gönülden katılmak istiyorum. Tahran'da yaşadığım zaman boyunca İslam diniyle yakından ilgilenmiştim. Aslında ilk zamanlar Mudî'nin ailesi-

nin güvenini kazanmak içindi. İran'da yaşamayı kabullendiğimi görürlerse özgürce hareket etmeme izin vereceklerini sanmıştım. Rahatça dolaşmak kaçış planımı yapmama yardımcı olacaktı. Mudî kızımı benden aldığı zamanlarda Allah'a, İsa'ya, Tanrıya ya da bana yardım gönderecek her türlü ilahi güce avuç açıp yalvarmıştım. Başka bir şansım yoktu.

Christy'yi tanıdıkça onu sevmeye başlamıştım. Bana anlatılanlar doğrultusunda geride bırakılan çocuklara hakkınca bakılabileceğini sanmıyordum. Ama Christy konusunda hiçbir şüphem yoktu.

Christy'nin olayı beni oldukça etkilemişti. Christy sıcak, son derece sempatik, içten ve annelik duyguları güçlü bir kadındı. Kocasının ölümü de birçok benzer duruma örnek teşkil edecek nitelikteydi. İran'dayken Mudî'nin Tahran'ın berbat trafiğinde tekerleklerin altında kalıp ölmesi için günlerce dua ettiğimi hatırlıyorum. Benim durumumda olan birçok kişi gibi ben de, Mudî'nin ölümünden sonra hapis hayatımıza son verileceğini ve Mehtap ile birlikte evimize dönebileceğimizi düşünmüştüm.

Aslında yanılmış olduğumu şimdi anlıyorum. Mudî'nin ölümünden sonra kızımla birlikte ailenin malı sayılacaktık. Ailesi gitmemi isteyebilirdi, hatta gitmem için zor kullanabilirdi ama Mehtap'ın ülke dışına çıkmasına asla razı olmazlardı. Bunu Mehtap'ı sevdiklerinden dolayı değil, gurur ya da kin duygusuyla veya yalnızca Amerikan yaşam tarzından nefret ettikleri ve kendi yaşam tarzlarının daha üstün olduğuna inandıklarından dolayı yapacaklardı.

Christy'nin çocuklarına olan düşkünlüğü ve beslediği derin duygular beni etkilemişti. Tanıdığı ve bildiği herkesten Was-

hington'daki Pakistan elçiliğine mektup yazmasını istedi. Görevliler Christy'ye, çocukların Peşaver'deki velayetlerinin geri alınamayacağını hatırlatmakla birlikte, hâkime kararı tekrar gözden geçirmesi telkininde bulunacaklarını söylediler.

'Çöl Harekâtı'nın başlamasına üç hafta kala, Christy'nin avukatı ona davanın listede bulunduğunu ve başlamasını an meselesi olduğunu bildirdi. Avukat, mahkemede bulunma zorunluluğunun olmadığını, ama bulunduğu takdirde hâkimin üzerinde olumlu izlenim bırakacağını söyledi. Aslında tam zamanıydı. Böylece Christy Pakistan'a gitmeye karar verdi. Üstelik iyi niyet göstergesi olarak da tek başına gidiyordu.

Cristy'nin kararı üzerine sadece benim evim değil, aynı zamanda Christy'nin evi, Senatör Riegle'nin çalışma odası ve Dışişleri Bakanlığı arasındaki telefon konuşmaları doruk noktasına ulaştı. Pakistan'daki Amerikan karşıtı gösteriler nedeniyle, Dışişleri Bakanlığı'ndan denizaşırı ülkelerdeki vatandaşlık ve çocuk sorunları bölüm şefi Sally Light, Christy'nin güvenliğiyle yakından ilgileniyordu. Sally, Christy'nin çocuklarını geri getirme umudu olmadığına ve Pakistan'a giderek büyük bir riske girdiğine inanıyordu.

Aslında bana kalırsa Sally çok da haksız sayılmazdı. Ayrıca kendini duygusal anlamda kaptırmış Chris Korest için de üzülüyordum çünkü Christy'nin çocuklarını geri alabileceğine inanmıştı. Sonunda Chris telefonla Christy'yi arayıp "Seni öldüreceklerinden korkuyorum," dedi. Telefonda ağlıyordu.

9 Şubat 1991'de, Christy havaalanına gitmeden önce Sally onu durdurma umuduyla son kez aradı. Ona gitme diye yalvardı. "Sağlıklı düşündüğünü sanmıyorum. Oradayken bizimkilerin seninle ilgilenemeyeceklerini anlaman gerek. Savaş var."

"Umurumda bile değil!" dedi Christy. "Gidiyorum," dedi ve telefonu kapattı. Christy gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Kendini toplamaya çalıştı ve havaalanına giden taksiye binip yola çıktı.

İki yılı aşan bir süre içinde beşinci kez Pakistan'a gidiyordu ama bu seferki yolculuk hepsinden de farklıydı, çünkü Christy bu sefer özgürdü. Peşaver'de bir otele yerleşmişti ve istediği gibi girip çıkmanın tadını çıkartıyordu. Birlerinin dikkatini çektiğinin farkında değildi. Kısa bir süre sonra iki adamın kendisini izlediğini fark etti. Bu adamlar, Senatör Riegle'ın Pakistan Elçiliği'nden talebi üzerine kendisini koruması için görevlendirilmiş olan Pakistan gizli ajanlarıydı.

Amerikan Konsolosluğu ile yaptığı görüşme bile kötümser düşünmesine neden olmadı. Görevlilerden biri "Demek Christy Han sizsiniz?" dedi. "Sizin için dünyanın dört bir tarafından mektup geliyor ama çocuklarınızı bu sıralarda geri alabileceğinizi sanmıyorum. Geri dönseniz iyi olacak."

Nasır'a göre ön görüşme iyi geçmişti. Kocasının ailesi, Christy'nin babasının Riaz'ın ölümünde bir suçu olmadığını sonunda kabul etmişlerdi ve uzlaşacak gibi duruyorlardı.

Christy "Mahkeme dışında bir anlaşma istemiyorum. Çocuklarımın özgürlüğü kesinlik kazanmalı," dedi.

Birkaç gün sonra Christy, Peşaver sivil mahkemesindeki ilk celsesine çıktı. Mahkeme salonu yüksek tavanlı, zemini beton ve neredeyse iki garaj büyüklüğündeydi. Hâkim tahta bir kürsünün arkasına oturmuş, avukatlar ve müvekkiller yüzleri hâkime dönük olarak yuvarlak bir masanın etrafına toplanmışlardı. Salonun diğer bölümü, kendi aralarında konuşan göçmenlerle doluydu.

Görüşmeler resmiyet denen şeyden uzaktı ve duruşma her iki tarafın da salona girmesiyle başlayacaktı. Duruşmadan önce Nasır Christy'ye birtakım uyarılarda bulundu. "Ne olursa olsun sakın ağlama. Ağlamak zayıflıktır. Hâkimin gözünün içine de bakma, ona meydan okumuş olursun. Amerikalı olduğun için senden zaten çekinecektir ve ondan bir şeyler koparmaya çalıştığını düşünmesini de istemeyiz." Christy, saygılı olmaya fakat her şeyi kabul eder gibi görünmeye karar verdi.

Hava bunaltıcı derecede sıcaktı ve insanlar üst üste yığılmıştı. Christy zorunlu olarak giymiş olduğu *çador*'un altında terden sırılsıklam olmuş bir halde John ve Adam'ı görmek umuduyla etrafına bakınıyordu. Ama Riaz'ın akrabalarının çocuklar olmadan salona girdiğini gördüğünde hayal kırıklığına uğradı. Köye gidecek cesareti olmadığından çocukları görebileceği tek yer mahkeme salonuydu. Hâkim davayı bir hafta sonrasına erteledi ve bir sonraki duruşmaya çocukların da getirilmesini istedi.

Fiaz deliye döndü. Mahkemenin dışına çıkar çıkmaz Christy'e "Güçlü olduğunu sanma," dedi tıslayarak. "Seni ortadan yok eder, kaybolmuş süsü veririz."

Christy otelden annesini aradığında inanılmaz korktuğunu söyledi. Öte yandan, Amerikan Konsolosluğu listesinden seçmiş olduğu avukatına olan güveni günden güne artıyordu. Chrisy avukatı için "Oldukça dürüst biri. Tanrı'nın melek gibi insanları bana yardım etmeleri amacıyla gönderdiği için kendimi şanslı hissediyorum," dedi.

Pakistan'a gelişinden on gün sonra ikinci kez mahkeme önüne çıktığında, Christy oğullarını görme şansını buldu. Aile, avukatlarıyla mahkeme salonuna girdiklerinde, Christy çocuklarını

bakımlı görmekten dolayı sevindi. Çocukları büyümüştü. Onlara sarılmak için can atıyordu. Kendine hâkim olmaya çalışırken farkında olmadan derin bir iç çekti; mahkeme salonunun içindeki ses birdenbire kesilir gibi oldu. Christy akıttığı gözyaşlarını *çador*'unun içinde saklamaya çalışıyordu. Sonrasında ağlamamak için kendi kendine telkinde bulundu. Hâkime kısaca göz attığında, hâkimin bakışlarında gerçek bir anlayış ifadesi yakaladığı sandı.

Nasır'ın ricası üzerine hâkim duruşmayı kesti ve Christy'nin çocuklarıyla görüşmesine izin verdi. Görüşme sırasında Christy'nin kayınpederi de yanlarına geldi. Kayınpeder elinden geldiğince iyi bir izlenim uyandırmak istiyordu. Kayınpederi "Seninle konuşmak istiyorum; sen benim kızımsın," dedi. Christy kayınpederinin söylediklerini duymazdan geldi. Bütün ilgisi beş aydır görmediği çocuklarının üzerindeydi. John annesinin kollarına atıldı ama Adam geride kalıp bekledi. Christy bir an için 'bana gelmeyecek, artık beni istemiyor' diye düşündü. Christy John için getirmiş olduğu oyuncağı vererek yanına oturttu, diğer oyuncağı da Adam'ın ilgisini çekmek için elinde tutmaya devam etti. Christy Adam'a bakarken, Adam da oyuncağa bakıyordu. Christy oyuncağı vermek için Adam'a doğru uzandı ama o eliyle geri iterek annesinin kucağına atıldı, o andan itibaren de kucağından inmedi. Gitme zamanı geldiğinde kayınpederi Adam'ı Christy'nin kollarından koparırcasına aldı.

Her şey yolunda giderken, aniden kötü bir olay yaşandı. Mart başlarında Adam, Pakistan'da ölüm oranı yüksek bir hastalık olan menenjite yakalanmıştı. Kardeşleri arasında en güçlüsü Adam'dı ama hastalığın pençesine düşmüş yavrum acınacak hal-

deydi. Bedeninin büyük bir bölümü lekelerle kaplıydı, sürekli olarak kusuyordu. Küçücük bedeni kaskatı olmuştu.

Tedavinin her aşamasını Christy yakından izledi. İlk olarak Adam'ı, geleneksel tatil günü olan Cuma akşamı hastaneye götürdü, ardından da hastanede yaygın olarak tifo ve tüberkülozdan tedavi görenlerden uzak bir yere yatırdı. Daha sonrasında hastalığın tedavisinde kullanılmak üzere sulandırılmış penisilin bulması gerekiyordu. Eric'in hastalığı sırasında stajyer doktor olan Sabin çocuk doktoru olmuştu; ama Adam'ın iyileşeceğine pek ihtimal vermiyordu.

Christy, içgüdüsel bir güvenle "Yaşayacak," diyordu. Adam'ın enfeksiyonu vücudundan atmasını sağlayacak sulu maddeyi reddetmemesi olumlu bir işaretti. Onca zamandan sonra o kadar yolu çocuğunu kaybetmek için gelmemişti. "Her şey bu kadar yoğun yaşandığında, insan ister istemez katılaşıyor ve duygularına kapılmadan, dikkatinin tümünü yapması gereken işe yoğunlaştırıyor," diye anlattı Christy.

Adam iki gün içinde hastalığı atlattı. Mahkeme işlerini avukatı Nasır'a bırakan Christy iki hafta boyunca Adam'ın başucundan bir an olsun ayrılmadı. Nasır, Christy'nin yanına gelerek Riaz'ın ailesinin uzlaşmadan yana olduğunu ve aileye karşı daha uyumlu davranan Adam'ı onlara bıraktığı takdirde John'u alabileceğini söyledi. Christy sonunda güzel bir haber aldı. Hâkim başka bir duruşma istemiyordu. "Bu davanın uzaması çocuklar açısından hoş bir durum değil," dedi hâkim. "Anne için de hoş değil, başkaları için de."

İşte o anda Fiaz kendini tutamayarak "Anne için hoş bir durum değil de ne demek?" diyerek karşı çıktı. "Annenin hiçbir önemi yok."

Hâkim Fiaz'a kızgın bir bakış attı. "Eğer annenin hiçbir önemi yoksa o zaman bu tartışma ne anlama geliyor?" dedi sinirle.

Fiaz, düşüncesiz davranışıyla hata yapmıştı, çünkü ailenin temel savunması oğullarını kaybettikten sonra avunmaya ihtiyaç duyan babaannenin onları yanında tutmak istemesine dayanıyordu. Bu küçük tartışma ailenin ikiyüzlü davrandığını açık ve net ortaya koymuştu.

Ailenin ikiyüzlü davrandığını ve çocukların dövüldüğünü gören hâkim çocukları anneye vermeye kararlı gibi duruyordu. Riaz'ı ailesini yenilme korkusu sarmıştı. Avukatlar çok koşullu bir antlaşmayı mahkemeye sunmak için var güçleriyle çalıştılar. Antlaşmaya göre Christy bir daha evlendiği takdirde çocuklarını kaybedecekti. Savaş sona ermişti.

Onları Peşaver Havaalanı'na götürecek olan Fiaz, arabayı çalıştırmadan önce homurdanarak kendi kendine söylendi. Araba hareket etmek üzereyken pencerede tanıdık bir yüz belirdi. "Christy, sen her zaman benim en sevdiğim yeğenim oldun," dedi Hiyat Amca. "Her şey gönlünce olsun."

Beş yıl önce kızımla birlikte Detroit Metropolitan Havaalanı'nda özgürlüğe giden zorlu basamakları tırmanmıştık. 25 Mart 1991 yılında Christy oğulları Johnathan ve Adam ile birlikte evine döndü. John uçaktan iner inmez uzun bir zamandan beri görmediği Eric'e yaklaşarak "Merhaba ben senin ağabeyin John. Bundan sonra seninle ben ilgileneceğim," dedi. Christy bundan sonra tüm çocuklarıyla ilgilenebileceğinden dolayı inanılmaz mutluydu.

Christy'nin birikmiş parası ya da belirli bir geliri olmadığından ailesine ait Detroit dışındaki üç odalı eve yerleştiler. Geçim sıkıntıları olmasına rağmen ailenin içinde hüküm süren sevgi ve hoşgörü birbirlerine kenetlenmelerine neden oldu.

Dönüşlerinden dört ay sonra bile John ve Adam olmaları gereken kiloya ulaşamamışlardı ama oradakinden çok farklı görünüyorlardı. John gece yarısı kan ter içinde uyanıp Christy'e tekme atmaması için yalvarmaktan ya da yabancı bir adamın geleceğinden korkmaktan vazgeçmişti. Adam biberonu bırakmıştı ve artık altını ıslatmıyordu. Artık her ikisi de oyuncaklarına sıkı sıkıya sarılmaktan vazgeçmişlerdi ve bir sonraki gün sahip oldukları şeyleri kaybetme korkusu olmadan uyanıyorlardı.

John'un Christy Pakistan'dan ayrılmadan önceki müthiş kavrama gücü değişmemişti. Adam ise farklı bir kişilik yapısına bürünmüştü. Christy buna 'yeni histerik kişilik' diyordu. Pakistan'daki disiplinsiz aile yaşantısının getirmiş olduğu fiziksel ve duygusal karmaşa nedeniyle düzensizliğe tahammül edemiyordu. Elleri kirlendiğinde vakit kaybetmeden yıkıyordu. Eric saç fırçasını eline aldığında yerine koymadan içi rahat etmiyordu. Zaman zaman banyoda oturuyor ve kendi kedine "Temiz, temiz olmuş, temiz!" diyordu.

Uyumadan önce ellerini annesinin boynuna dolayıp "Anne bizi bırakmayacaksın, değil mi?" diye soruyordu.

"Tabii ki bırakmayacağım," diyordu Christy.

"Yeh!" diyordu Adam Pakistan şivesiyle. "O zaman hep beraberiz."

Christy beş yaşın altındaki üç çocuğunun arasındaki küçük anlaşmazlıklara alışmıştı. John ve Adam birbirlerine rakipmiş

gibi davranıyorlardı. Christy Riaz'in akrabalarının onları birbirlerine düşürmek için aralarına fitne soktuğunu düşünüyordu. Adam Eric'i -annesini kendinden uzaklaştıran çocuk- olarak gördüğünden zaman zaman tepkisini fiziksel olarak gösteriyordu. Christy için ebeveynlik günün tamamını alan zorlu bir işti. Evin düzenini sağlamak oldukça zordu. Ne de olsa yatma, kalkma ve banyo saati düzenli olmalıydı. Christy kendi evi için kurallar koymak zorundaydı, çünkü Riaz alabildiğine şımarık yetişmiş, düzen nedir bilmeyen bir adamdı. Çocuklarının akıllarına geleni yapmalarını istemiyordu.

En fazla ilgiye ihtiyaç duyan Eric öylesine uyumlu davranıyordu ki, Christy'nin yükünü bir nebze hafifletiyordu. "Zekâ geriliği olan çocuklar, bir sevgi pınarı gibidir. Eric etrafına sevgi saçan bir çocuktu. Çocuklarımın arasında en düzenli olanı da Eric. Üstelik kardeşlerini de kıskanmıyor."

Eric'in değiştirilen kalp kapakçığı sızıntı yaptığından bir iki yıl içinde bir kez daha ameliyat olması gerekiyordu. Bu arada düzenli olarak idrar söktürücü ve kalp ilacı kullanıyordu. İlaçları unutulduğu takdirde kendini yorgun hissediyor ve güçsüz düşüyordu. Şükürler olsun ki, günlük hareketlerinde bir kısıtlama olmadığından kardeşleriyle alt alta güreşebiliyordu.

Christy iş için kısa bir süre evden çıkması gerektiği durumlarda Eric tepki vermezken John ve Adam için sorun oluyordu. Amerika'ya döndüğünden beri onları hiç tek başlarına bırakmamıştı. Gün geçtikçe John ve Adam normal çocuklar gibi davranmaya başladı. Temmuz ayında bir düğüne gitmeleri gerektiğinde oğlanlar ses çıkartmada yengelerinin yanında oturdu.

Ayrılık en çok Christy'ye zor geliyordu. Günün birinde Riaz'ın akrabalarının gelip çocuklarını kaçırmasından korku-

yordu. "Bunu düşünmek bile dehşet verici. Çocuklarımı çok seviyorum ve onlarla birlikte yaşamak beni mutlu ediyor," dedi. "Ergenlik çağına gelip kendilerini idare edecek duruma geldiklerinde rahat edeceğim. Şu anda kendilerini korumalarına imkân yok. Ne kadar saklasam da, içimden geçenleri biliyorlar. Bazı zamanlarda pencereden bakarken yaşadıklarım aklıma geldiğinden suratım asıldığında John iyi olup olmadığı soruyor," dedi. Mahkemenin üzerinden aylar geçmiş olmasına rağmen Christy kocasının kültürüyle barış halinde yaşamaya çalışıyordu. Peşaver'den getirdiği kullanımı kolay ince bluzların içinde kendini iyi hissetmese de kolay olmadığını bilse bile çocuklarına yine de babalarının kültürünü aktarmak istiyordu.

Çocuklar babalarının kültürünü öğrenmeye istekli değildi. Urdu dilini gayet iyi öğrenen John, bu dilde tek bir söz bile söylemek istemiyordu. Pakistan'da bulunduğu iki yıl boyunca seyretmiş olduğu tek çizgi film olan 'Şarlot'un Örümceği'ni de hatırlamıyordu. Fotografik hafızaya sahip bir çocuk için bu tarz bir unutkanlık garipti.

John da, Adam da babalarını merak etmiyorlardı. Konu gündeme neredeyse hiç gelmiyordu. Zaman zaman yürüyüşe çıktıklarında el ele dolaşan bir çift gördüklerinde John, "Üzülme anne, Tanrı bize yeni bir baba verir," diyordu.

Christy Riaz'ı unutamıyordu; özellikle de başına gelen şeyi merak ediyordu. Polis müfettişleri Christy'nin ve çocuklarının tehlikede olduğunu düşünmüyorlardı. Riaz'ı öldüren her kimse onda aradığını bulmuş olmalıydı.

Cinayet henüz çözüme kavuşmamıştı. Christy polisin onu tehlikeye atmamak için olay hakkında bilgi vermediğini biliyor-

du. Yaşarken olduğu gibi, Riaz'ın ölümünden sonra da olayların belirsizliğini koruması acı vericiydi. Beş yılını birlikte geçirdiği erkek hakkında öylesine az şey biliyordu ki.

Araştırmayı yürüten polis müfettişleri Riaz'ın kardeşleri dâhil herkesten borç para aldığını ve Chicago ile Detroit arası uyuşturucu kaçakçılarının ve diğer suçluların buluşma yeri olan adı kötüye çıkmış bir parkta öldürülmüş olduğunu söylemekle yetindiler.

Riaz'ın kanında alkole rastlanmamıştı, aslında içkiye düşkün, uçakta bile içen Riaz için bu alışılmış bir durum değildi. Polislerden biri "Bu insanlar anlaşmaya gittiklerinde genelde içki içmezler," dedi. Riaz'ın uyuşturucu işine karışıp karışmadığını merak ediyordu. Christy Peşaver'in, Afganistan'dan gelen uyuşturucunun dağıtım merkezi olduğunu biliyordu. Üstelik uyuşturucu infaz masasının bu işe el attığını da duymuştu ama bu savı kanıtlayacak tek bir adım bile atılmamıştı.

Christy'i en çok üzen şey Riaz'ın akrabalarının bunu bilmesine rağmen, kendi şanlarına leke sürmek istemedikleri için bu olayı ört bas etmeye çalışmalarıydı. Eyalet polisinin ısrarlarına rağmen Riaz'ın son yolculuğunun telefon kayıtlarını vermemek için direnç göstermişlerdi. Christy telefon kayıtlarının olaya ışık tutacağından emindi. O zamanlarda Riaz'ın telefonda konuştuklarının çok azını anlamış olmasına rağmen kocasının Afganistan'ın yer altı direniş örgütünden bahsettiğini anlamıştı. Riaz'ın ölümüyle bağlantılı olabilirdi.

Pakistan'dan ayrılmadan önce Riaz'ın söyledikleri Christy'nin kulaklarında çınlıyordu. "Christy beni rahat bırak. Sorunlarımın seninle hiçbir ilgisi yok." Riaz'ın yer yerde kendisini öldürmek isteyen düşmanları olabilirdi.

1991 yılında Christy, mahkemede yeminli kayıt görevlisi olabilmek için eğitim gördü. Üç yıl sonra çocukları okula başladığında o da çalışmaya hazır olacaktı. Geçmişini silmek istemiyordu, aslında geçmişini silmeye de hazır değildi. Pakistan'dayken cenazeden sonra kocasının yasını tutacak zamanı da, enerjisi de olmamıştı. Mezar taşında yazdığına göre Riaz öldüğünde otuz beş yaşındaydı. Ölünün de arzu edeceği üzere yaşı beş yaş büyütülmüştü. Cinayetten aylar sonra Christy, Michigan'da Riaz için yapılan bir anma törenine katıldı. Onun için üzüntü duymanın zamanı gelmişti.

"Arkadaşlarım üzülmememi, layık olduğu yerde olduğunu söylediler," dedi Christy. "Ama o yine de kocamdı. Bir zamanlar onu sevmiştim, çocuklarımız oldu. O bir canavar değil, insandı. Böylesine bir sonu kim ister ki? Onun için çok üzüldüm ama bir bakıma kader yardımcım oldu. Pakistan'da kocamın anlayamadığım birçok özelliğe sahip olduğunu öğrendim. Ama Tanrının bizi iyi tanıdığına ve bizi bağışlayacağına inanıyorum. Umarım ki Riaz huzur bulmuştur, çünkü aradığı o huzuru hayatı boyunca asla bulamadı."

Christy artık evinde huzur içinde yaşıyordu. Mudî'nin son zamanlarda yaptıklarının yazılı olduğu raporun beni alt üst ettiği gibi, Christy de kayınbiraderlerinin günün birinde çocuklarını kaçıracağına dair korkular yaşıyordu.

Tüm kaygılarına rağmen Christy yine de şansı sayılırdı. Çocukları elinden alınmış birçok anne yabancı mahkemelere başvurduklarında çocuklarına kavuşamıyordu. Yitirdiklerini bir türlü akıllarından çıkartamayan insanlar günün birinde onlara kavuşacaklarına dair umut beslemekten başka bir şey yapamı-

yor. New Jersey'de yaşayan, Lübnan doğumlu, 1986 yılında üç kızının izini Güney Afrika'da kaybetmiş olan Ramez Shteih gibileri de var. Bu insanlar her doğan günde kâbuslarını yaşamaya devam ediyorlardı.

5. Bölüm

Ayrı Sistemler

Ramez Shteih, 1980 yılında Beyrut'tan Amerika'ya, Pan Amerikan Havayolları'nda muhasebeci olarak çalışmaya geldikten on dört yıl sonra Amerikan vatandaşı oldu. İşi gereği dünyanın hemen hemen her tarafına uçakla yolculuk yapabiliyordu.

1977 yılında yaptığı yolculuklarının birinde İskoç tepelerinde yol kenarındaki bir lokantada öğlen yemeği yemek için durdu. Garson kızın dikkatini çekmesi uzun sürmedi. Muriel Dunlop, on dokuz yaşında, işe yeni girmiş, utangaç bir kızdı. O zamanlar Ramez otuz sekiz yaşındaydı. Duyguları karşılıksız kalmadı ve birbirlerine telefon numaralarını ve adreslerini vererek yazışmaya başladılar. Altı ay sonra Ramez geri geldiğinde aşkları bir kez daha alevlendi.

"Bence bir insanı yaşına göre değerlendiremezsiniz," dedi Ramez. "Birbirimize öylesine yakındık ki sanki birbirimizin düşüncelerini okuyabiliyorduk. Kuşku duyulacak bir şey yoktu, çünkü her şey çok iyi gidiyordu."

Her ikisi de küçük şeylerden mutlu oluyordu. Sahilde yapılan küçük yürüyüşler, piknikler, Muriel'in arkadaşlarının evinde toplanmalar ikisinin de hoşuna gidiyordu. Ramez Muriel'in ai-

lesiyle tanıştığında onu çok iyi karşılamışlardı. Muriel'in babası David Dunlop, torna işçisi olup karısı Isobell de bir otelin resepsiyon bölümünde çalışıyordu. Aklı başında insanlar gibi görünüyorlardı. Muriel ile Ramez arasındaki yaş, dil, din farkı onları ilgilendirmiyordu. Ramez, Rum Katolik Kilisesi'ne bağlıydı, Muriel ise koyu dindar olmayan bir Presbiteryendi. Dunlop ailesi maceradan ve gezilerden hoşlanan bir aileydi. Aile, Muriel çocukluk ve ergenlik çağının bir bölümünü Rodezya'da geçirmişti. Rodezya'da kaldıkları zaman boyunca kazançları da iyiydi ama 1975 yılında bağımsızlık savaşından önce İskoçya'ya dönmüşlerdi.

Ramez ve Muriel, 1989 yılının Şubat ayında küçük bir İskoç kilisesinde evlendiler. Muriel'in Amerika'da oturma izni onaylandıktan sonra, Brooklyn'de bir apartman katına yerleştiler, kısa bir süre sonra da yeni bir aile kurmak için en uygun yer olarak düşündükleri New Jersey'e taşındılar. Muriel çok genç olduğundan bu yeni yaşam tarzına alışmak zor olmuştu. Muriel bebek sahibi olmak istiyor ve çalışmayı düşünmüyordu. Çalışmadığından dolayı zaman zaman kendini yapayalnız ve insanlardan uzak hissetse de bu durumdan şikâyetçi değildi. Ramez karısının her şeyi içine atan ve zamanı geldiğinde bir volkan gibi patlayan bir yapıya sahip olduğunu biliyordu. Bu durumun geçici olduğunu umut ediyordu.

1979 yılında Muriel ilk çocuklarının doğumu için İskoçya'ya gitti. Victoria, Nisan ayının ortalarına doğru doğdu. Muriel üç ay daha kaldı.

İkinci bebekleri Maya'nın doğumundan altı ay sonra Muriel'in annesi Isobell, Zimbabwe'den New Jersey'e onla-

rı ziyaret etmeye geldi. Dunloplar, orada iş aramaya giden iki oğullarına yakın olmak için yeniden Afrika'ya yerleşme kararı almışlardı.

Isobell, gelişinin ikinci gününde, Ramez'e Muriel'in pasaportunu nerede tuttuğunu sormuş ve bankanın kasasında olduğu cevabını alınca da suratını asmıştı.

Ertesi gün Isobell, özel konuşmak istediğini söyleyerek Ramez'i odasına çağırdı. Konuyu dolandırmadan, "Kızımı ve torunlarımı ailesini görmeleri için Zimbabwe'ye götürmek istiyorum," dedi.

Ramez Isobell'ın tepeden inme kararı karşısında önce şaşırdı ardından da öfkelenerek "Bu konuyu karımla konuşmam gerek," dedi.

"Karının kendi aklı var," dedi Isobell sakin bir ses tonuyla. Sesini yükseltmesinin gereksiz olduğunu biliyordu.

Ramez yine de karısıyla konuşmak istedi ama Muriel'in hiçbir konuda onunla konuşmak istememesi onu inanılmaz üzdü. Ramez odaya girdiğinde Muriel annesiyle birlikte dışarı çıkıyordu. Geceleri taş kesilmiş sessizliğiyle sırtını dönüp yatıyordu. Oysa daha dört gün önce Ramez'i iş yerinden arayıp bir bebek daha yapmak istediğini söylemişti. Şu andaki konuşmaları alış verişe kimin gideceğiyle sınırlıydı.

Ramez sürekli olarak "Sorun ne?" diye soruyordu.

"Bilmiyorsan, söylemenin ne anlamı var ki?" diyordu Muriel. Annesi yanındayken ağzını açıp konuşmuyordu.

"Her zaman bana bağlı kalmıştı, ben de ona. Aramızda o güne kadar bir kavga ya da anlaşmazlık olmamıştı. Bildiğim ka-

darıyla hiçbir sorunumuz yoktu. Ama annesiyle bir araya geldiğinde, Muriel'in kişiliği birdenbire değişiyordu. Kendini denetlemez olmuştu."

Ramez konuşmasına devam ederken, "Kayınpederim karısının sözünden çıkmayan bir adamdı. Onun yanında ağzını bile açmazdı. Kayınvalide kocasını denetlediği gibi kızını da denetlemek istiyordu. Kontrol edemediği takdirde de kızını çekip koparmak istiyordu."

Ramez'in anlattığına göre Muriel annesine karşı büyük bir hayranlık duyuyordu. Örneğin önceleri kahvesini taze sütle içerken, annesi gibi süt tozuyla içmeye başlamıştı. Eskiden filtreli Merit içerken, şimdilerde annesi gibi Marlboro'ya başlamıştı. Her zaman sakin olan Muriel kocasına gergin ve alaycı bir bakışla bakıyordu. "Bir insanın bana bu denli kin dolu bakışlarla baktığına daha öncesinden şahit olmamıştım," dedi Ramez. Ramez Muriel'in sabahlığında boşanma avukatının kartvizitini bulduğunda hayatının baş döndürecek şekilde kontrolden çıkmış olduğunu anladı.

Artık günler berbat, geceler ise korkunç geçiyordu. Isobell bir elinde kahvesi, diğer elinde sigarası evin içini sabaha kadar turluyordu. Muriel'in onunla birlikte Afrika'ya gelmesi için sürekli olarak baskı yapıyordu. Ramez'e "Karın seni sevmiyor. Kızımı ve çocuklarını alıp Zimbabwe'ye götüreceğim. Seni sevdiğine karar verirse geri getiririm," dedi.

Ramez buna rağmen karısının pasaportunu vermeyi kabul etmedi. Isobell yanlarında iki ay kaldıktan sonra Ekim ayında evine geri döndü. Muriel annesi gider gitmez mucize yaratan bir değnek değmişçesine eski haline geri döndü.

Yedi ay sonra 1982 yılının Haziran ayında Ramez kayınvalidesinin yazdığı mektuplarla kızını kışkırttığını fark ettiğinde bir şok daha yaşadı. Boşanma avukatı için beş yüz dolar para göndermişti. Bir cumartesi akşamı Muriel kocasına "Başına gelecekleri yakında anlarsın," dedi.

"Ne demek istiyorsun" diye sordu Ramez.

"Senden boşanmak istiyorum," dedi Muriel soğuk bir ses tonuyla. Boşanmak istemesinin nedenini söylemiyordu. Bundan sonraki iki ay aralarında ölüm sessizliği hüküm sürdü. Gecenin bir vaktinde Muriel'i arayan bir arkadaşı duruma açıklık getirdi. Ramez karısının uyuduğunu söylediğinde Muriel'in arkadaşı Ramez'e içini döktü. "Arkandan bir sürü iş çeviriyorlar. Kayınvaliden karını sana karşı kışkırtıyor."

Ramez duydukları karşısında şaşırmadı, Muriel'in kendisinden daha güçlü bir kişiliğin etkisi altına girmiş olduğundan artık emin olmuştu. Ertesi sabah yapmış olduğu telefon konuşmasından karısına söz etmedi. Sadece etrafında olup bitenleri anladığını ve bazı insanların başka insanları üzerek mutlu olduğunu söyledi.

"Sanki sihirli bir söz söylemiş gibiydim," dedi Ramez benimle konuştuğu günlerden birinde. "Muriel boynuma dolanıp beni öptü ve beni sevdiğini söyledi. O günden sonra günde üç, hatta dört kez beni iş yerinden arıyordu. Akşam olup eve döndüğümde beni ne kadar özlediğini söylemeye başlamıştı. 'Artık annemin bana karışmasına izin vermeyeceğim' diyordu."

Dört yıl boyunca oldukça sakin geçti, çünkü Muriel vermiş olduğu sözü tuttu. Isobell mektup yazmaya devam etti; mek-

tuplarında torunlarını öpüyor, onlara selamlar gönderiyordu ama Ramez'in adını bile anmıyordu. Ama Muriel annesinin kendisini Zimbabwe'ye götürmek için yaptığı baskılara aldırış etmiyordu. Annesiyle yaptığı telefon konuşmalarını kısa kesiyor ve "Senin yüzünden evliliğimi yıkamam," diyordu. Muriel o dönemlerde kocasına yazdığı bir mektupta "Hiç kimseyi senden daha fazla sevmiyorum, inan bana. Annem ve babam ikinci planda," demişti.

1983 yılının Aralık ayında üçüncü kızları Monica doğdu. Evlerinde huzurluydular ama Muriel Amerika'daki yaşam tarzına henüz alışamamıştı. Her yıl kızlarını yanına alıp Lübnan'daki ailesinin yanında kalıyordu. 1984 yılını da Lübnan'da geçirdiler, hatta Vicky Lübnan'daki bir İngiliz okuluna başladı. Ramez onları neredeyse hiç göremiyordu, ailesinden ayrı kalmak acı veriyor olsa da, onları Isobell'den uzak tutmak Muriel'in mutlu olması için gerekliydi.

Muriel Beyrut'tan yazdığı bir mektupta "Nedenini bilmiyorum ama burada huzurluyum. Yüzüm hep gülüyor ve mutluyum. Sıkılacak olursam kardeşim Leyla'ya ya da komşumuz olan doktorun eşi Nohad'lara gidiyor, beni sıkan ne varsa çabucak unutuyorum," diyordu. Ramez'e, Orta Doğu Havayolları'nda bir iş bulması ya da ihracat ve ithalat işine girerek oraya yerleşmeleri için ısrar ediyordu. Ramez, Lübnan'da yeterince para kazanamayacağını ve 150.000 kişinin ölümüne ya da nüfusun yaklaşık üçte birinin ölümüne neden olacak sonu gelmez savaş nedeniyle Lübnan'da yaşamın istikrarsız olduğunu belirterek karısının isteğine karşı çıktı.

1986 yılında Muriel kendi ailesini ziyaret etmek istedi. Muriel iki hafta kaldıktan sonra Ramez yanlarına gelecek ve ardın-

dan hep birlikte geri döneceklerdi. Aslında Ramez bu yolculuktan rahatsız olmuştu ama ailesini üç yıldır görmeyen ve özleyen Muriel'e karşı çıkmak için bir sebep yoktu.

Muriel onu terk etme niyetinde değildi. Mutfak takviminde 3 Eylül tarihini 'okul başlıyor' diyerek daire içine almıştı. Vicky ikinci sınıfa, Maya anaokuluna, Monica ise yuvaya başlayacaktı. Bir erkek çocuk doğurmak için can atan Muriel Monica'dan sonra hamile kalamadığından doktora gitmeye başlamıştı. Ailesini ziyarete gitmeden önce komşularından birine "Lütfen kocama göz kulak olun," diye rica etmişti.

Muriel, 12 Ağustos'ta kızlarıyla birlikte Güney Afrika'da bulunan Durban şehrinden 25 kilometre uzaklıktaki Natal Province'ın çorak tepelerine vardı. Ailesi Zimbabwe'den buraya taşınmış, tropik çiçek ihracatı yapan bir adamdan eski bir çiftliğin bir bölümünü kiralamışlardı. Oldukça basit ve tecrit edilmiş bir bölgeydi. Çevrede bina yoktu ve çiftlikte çalışan otuz işçinin evleri de tepedeydi. Muriel cennete kavuştuğunu söyledi. Beş gün sonra kocasına yazdı bir mektupta "Ramez buraya geldiğinde buraya bayılacaksın. Beyrut'un dağlarına o kadar çok benziyor ki!" diye yazdı. Üslubu her zamanki gibi sıcaktı.

Bu mektup ve içinde "Kızlar seni çok özlediler. Bana sürekli olarak ne zaman geleceğini soruyorlar. Seni seviyorum!" dediği son mektup Ramez'in içini rahatlatmıştı.

Ramez, Ağustos sonuna doğru Güney Afrika Havayolları'nın bir uçağı ile yedi saat süren bir uçuştan sonra, Fas'ın batısındaki bir adaya indi; burada üç saat bekledikten sonra, sekiz saat süren bir yolculukla Johannesburg'a vardı, oradan da bir saatte Duban'a giden bir uçak kiraladı. Burada Muriel'in ağabeyi Gor-

don, Ramez'i karşıladı. Dunloplar'in evine ulaşması gece yarsını buldu. Muriel'in kızlarıyla birlikte yattığı odaya yavaşça girdi. Uyuyamayacak kadar heyecanlı olduğundan kızlarının tatlı nefes alışlarını sabaha kadar dinledi.

Ramez üç yıl sonra günlüğüne "Tek tek uyanmaya başladılar, yerlerinden kıpırdamadan, rüya görüp görmediklerinden emin olmadan beni süzmeye başladılar. Rüya olmadığını anladıklarında, heyecan içinde kucağıma atladılar. Hepimiz inanılmaz mutluyduk. Hep birlikte sevinç yumağı oluşturduk," diye yazdı.

İlk gün Isobell'in düşmanca tavırları olmadı. Her şey yolunda görünüyordu. Sonrasında Muriel tuhaf davranmaya başladı. Geceleri bir araya geldiklerinde, Ramez'den kaçıyor, çoğunlukla da geceyi diğer odada geçiriyordu. "Komadaki bir hasta ya da mezardan dirilmiş bir ceset gidiydi" dedi Ramez.

Dönüş tarihlerinden bir gün önce, yani 3 Eylül günü kötü bir haber alacağı Ramez'in içine doğmuştu. Aynı gün bazı aile dostlarının yüzünde acıyan ya da hayal kırıklığını anımsatan bazı bakışlar yakaladı. Her şeyden habersiz olan Victoria "Annem bir iş buldu ve araba alacak," dediğinde Ramez karısının New Jersey'de bulduğu bir işten bahsettiğini sandı. Aklına bundan başka bir şey olacağı gelmemişti. Aynı gece, her zaman geç saatlere kadar sohbet eden aile erkenden izin isteyip odalarına çekildiğinde Ramez şüphe duymaya başladı.

Ramez çocuklar yattıktan sonra karısına "Bavulları hazırlamamışsın," dedi.

Muriel bir süreliğine koltuğun üzerinde oturduktan sonra yabancı bir ses tonuyla "Geri dönmek istemiyorum," dedi.

"Seni artık sevmiyorum."

Ramez yumruk yemişten beter oldu. "Peki, çocuklar ne olacak?" diye sordu. "Onları da, beni de ne kadar üzeceğini düşünmüyor musun?"

"Bu senin sorunun," dedi Muriel robottan farksız bir ses tonuyla, önceden ezberletilmişçesine. "Çocuklar benimle birlikte kalacak."

Ramez taş kesildi. Karısı bugüne kadar kuşkulandığı her şeyi doğrulamıştı. İçini yakan bu gerçeği kabul etmek istemiyordu. Muriel onu terk etme konusunda ciddi olamazdı. "Bu konuyu Amerika'da evimizde tartışırız" dedi ısrar edercesine.

Muriel tartışmaya istekli değildi. Annesiyle babası da aynı tavır içindeydi. Sonunda Isobell "Kızım artık seni sevmiyor," dedi küçümseyen bir ifadeyle. "Seninle birlikte olmasını gerektiren bir durum yok."

"Beni istemiyorsa New Jersey'de boşanırız ama beni çocuklarımdan ayıramaz," dedi Ramez.

Isobell kızıyla ağız birliği etmişçesine "New Jersey'e gidip mahkemelerde seninle uğraşmasına hiç gerek yok. Biz burada ona her türlü desteği verebiliriz," dedi. Kadında en ufak bir vicdan duygusu yoktu. "Çocuklarına artık onlarla birlikte yaşamayacağını söyleyeceksin."

"Onlara böyle bir şey söylememe imkân yok," dedi Ramez.

"Küçük yaşta babalarını kaybeden bir dünya çocuk var," dedi Isobell. "Muriel'in önünde kocaman bir hayat var ve o hayatı bizim yanımızda geçirecek. Seni sevmediğine göre seninle bir-

likte olmasının da hiçbir anlamı yok. Çocukların hatırı için evli kalınmaz. Sevginin olmadığı bir evde yaşamaktansa, onların burada bizimle kalmaları çok daha iyi."

Gece boyunca tartışmalarına rağmen herhangi bir gelişme olmadı. Konuştuğumuz günlerden birinde, "Çok inatçı insanlardı," dedi. "Onlarla bir sonuca varmanın imkânı yoktu." Çocukların pasaportlarını sorduğunda Muriel sinsice gülmüş ve pasaportları sakladığını söylemiş. "Durum sandığımdan daha kötüydü. Karım bir zamanlar çocuklarımdan ayrı kalmanın ne kadar zor olduğunu bilir ve onları etkileyecek en ufak bir şeyin evin içine girmesine izin vermezdi. Ama şimdi kişiliği değişmiş, adeta faklı biri olup çıkmıştı."

Ramez bir sonraki günkü uçuşunu iptal ederek Durban'daki Amerikan Konsolosluğu'na gitti. Görevliler anlattıklarının bir aile sorunundan ibaret olduğunu ve ellerinden bir şey gelmediğini ama kızlarını getirdiği takdirde yeni bir pasaport çıkartabileceklerini söylediler. Ama çocukların havaalanından çıkartılmasına yardım edip etmeyecekleri konusunda bir şey söylememişlerdi. Büyük bir ihtimalle yardım etmeleri söz konusu bile olmayacaktı.

En büyük sorun pasaport için formun doldurulmasından sonra üç gün boyunca beklemek zorunda kalmaktı. Bu süre zarfında kızlardan biri konsolosluğa gittiğini ağzından kaçırabilirdi.

"Kızlarım için kaygılanıyorum," dedi Ramez. "Kayınvalidemin sağı solu belli olmaz. Kızlarımla ilgilendiğini sanmıyorum, onun istediği tek şey kızı. Kızlarım olmadan Muriel'i de orada tutamaz."

Ne yapacağını şaşırmış olan Ramez, konsolosluktan çıkar çıkmaz yolun karşısında bulunan telefon kulübesindeki rehberden bir avukat seçti. Seçtiği avukat güven vermişti ama davayı almadan önce araştırma yapması gerektiğini söyledi. Bu arada Ramez'e, New Jersey'e dönüp çocukları kendi velayeti altına almak için mahkemeye başvurmasını önerdi.

Ramez uçuşunu birkaç gün erteleyip karısını ikna etmek için umutsuzca uğraştıktan sonra avukatın önerisine uymaya karar verdi. Çocuklarını Güney Afrika'da bırakıp onları geri almak için Amerika'da dava açmak bugüne kadar almış olduğu en zor karardı.

"Yıkılmıştım, kendimi parçalara ayrılmış gibi hissediyordum," dedi Ramez bana. Yine de sonunda çocukları için toparlanmaya karar verdi. Muriel kızlara tatillerinin uzadığını ve babalarının iki hafta sonra onları görmeye geleceğini söyledi. Ramez karısını yalanlamadı. Çocukları ne olursa olsun olayın dışında tutup onları mümkün olduğunca çabuk evine getireceğini umut ediyordu. Daha sonra kızlarından gerçeği sakladığı için pişman oldu. "Belki de olup biteni kızlara anlatmam gerekiyordu. Bilselerdi kayınvalideme baskı yapabilirlerdi," dedi bana.

Yola çıktığı gün Muriel yataktan bile kalkmadı. "Yüzü kıpkırmızıydı," dedi Ramez o günü anımsarken. "O kadar gergindi ki yüzüme bile bakmadı, hatta bana veda bile etmedi."

Ramez Amerika'ya döner dönmez New York'taki Güney Afrika Konsolosluğu ile temasa geçti. Konsolosluğun kendisine cevap vermesi Ekim ayına kadar sürdü. Konsolos yardımcısı yazmış olduğu mektupta "Çocuklarınızın Güney Afrika'da kalmalarını onaylamıyorsanız, konsolosluğa geçici oturma izinle-

rinin yenilenmesini bildiren bir belge göndermeniz gerekiyor," yazıyordu. Çocukların vizeleri 4 Aralık tarihinde sona eriyordu. "Göndereceğiniz belge Pretoria'daki Aile İşleri Bölümü'nün ilgisine sunulacaktır."

Mektupta ayrıca bu bölümün hukuki bir süreç gerektiren sorunlara karışmayacağı da yazıyordu. Konsolos yardımcısı, yazmış olduğu ikinci mektupta, Pretoria'nın aile içi konulara karışmak istemediğini bir kez daha vurguladı.

Güney Afrika'da, teoride birçok ziyaretçinin vizesinin uzatılması anne baba onayına tabiiydi ve onaylanmayan vizelerin yenilenmesi reddediliyordu. Ama vizeyi talep eden kişinin Güney Afrika'da oturma izni olması halinde herhangi bir engelleme söz konusu değildi.

Hükümet herhangi bir güvence vermediği gibi, olayın sorumluluğunu da üstlenmiyordu. Dünyanın dört bir yanında bulunan çocukları ellerinden alınmış ailelerin elini kolunu bağlayan da buydu.

4 Aralık günü Ramez başvurusunu yapmış olmasına rağmen, çocuklarının vizelerinin yenilenmiş olduğunu öğrendi. Irkçılığın hüküm sürdüğü bir dünyada, Lübnan halkı resmen beyaz ırktan sayılsa da, Ortadoğulu bir yabancıya karşı Muriel'e hak verilmesini doğal bir şey olarak görüyorlardı.

Aylar geçip gittikçe Ramez'in yaşamaya dair umudu kalmamıştı. "İşimden sonra karım ve çocuklarım benim her şeyimdi," dedi Ramez bana. "Bugüne kadar erkek arkadaşlarımla bir gün olsun dışarı çıkmadım. Kadınlar hep benim gibi kocaları olsun ister. Komşularım bu duruma geldiğimize inanamıyor."

Diğer zamanlarda çocuklarından ayrı düştüğünde bağlantılarını asla koparmamışlardı. Çocuklarını birkaç haftada bir arar ve konuşamadıkları zamanlarda dinlemeleri için kendi sesiyle okumuş olduğu masal kasetleri gönderirdi. Kızlar da kaset doldurup babalarına gönderirlerdi. Ama artık bağları tam anlamıyla kopmuştu. Muriel telefon konuşmaları sırasında alabildiğine acımasızdı, zaman zaman nefret kusuyor ve bağırarak "Sen de acı çek!" diye haykırıp telefonu Ramez'in yüzüne kapatıyordu. Çocuklarıyla konuşma fırsatı yakaladığında ise arka fonda Isobell'in çocukları yönlendirdiğini duyuyordu. Ramez onlara seni seviyorum ya da seni özledim dediğinde çocukların tepkileri tek düze bir 'ıh' ve 'ben de'den ibaretti. Onlara "Ben de seni seviyorum demekten korkuyor musun?" diye sorduğunda yanıt değişmiyordu.

İlk zamanlar çocuklar kendisine üç ya da dört mektup yazdılar ama sonralarda çocukların yazdığı mektuplar kesildi. Noel geldiğinde kart bile göndermediler.

Ramez 9 Ocak 1987'de New Jersey Union Country'nin Yüksek Eyalet Mahkemesi'nden çocukları için geçici velayet hakkı kazandı. New Jersey'deki avukatı, New York Konsolosluğu tarafından verilen listeden Ramez'in seçmiş olduğu Pietermartizburg'daki yeni avukatını aradı. Güney Afrikalı avukat, telgrafla ilettiği yanıtında velayeti doğruladı ve "Güney Afrika Yüksek Mahkemesi tarafından icra edilecektir… Bu emir ve tüm destekleyici belgeler aslına uygundur," diyordu.

Ramez vakit kaybetmeden Pan American'dan üç aylık izin aldı ve eline aldığı belgelerle Güney Afrika'ya uçtu. Vardığında da Pietermartizburg'da bir otel odasına yerleşti. Artık savaşmaya hazırdı.

Ramez 'uluslararası olaylarda deneyimi olmayan' genç bir avukatla anlaşmış olduğunu anladığında kaygılanmaya başladı. Davasının Güney Afrika mahkemeleri yerine, Aile Sorunları Bölümü'nde ele alınması için ısrar ediyordu. Ramez'in anladığı kadarıyla velayet kavgası New Jersey'de kendisine verilen belgeyle zaten çözüme ulaşmıştı. Geriye kalan tek şey yazışmalar olacaktı.

Avukat ise olayın araştırılması ve Muriel'in Amerika'ya dönmek istememesinin gerçek nedeninin belirlenmesi için davanın Güney Afrika mahkemesinde açılmasını gerekli görmüştü. Ama iki hafta sonra davayı geri çekmek zorunda olduklarını söyledi. Oradaki mahkemelerin her zaman kadından yana olduklarını ve davayı sürdürecek olursa parasını ve pasaportunu elinden alacaklarını, üstelik karısının da avukat masraflarını Ramez'e ödettireceğini belirtti.

Pretoria'da avukatlıktan sonra New Jersey'de erkeklere hukuk danışmanlığı yapan Nathaneiel Bloch'a göre, hâkimin yargı hakkını sorgulayan herhangi bir uluslararası hukuk sisteminin bulunmaması, Ramez'in davasına engel oluşturuyordu. Ailelerin velayet davalarında hukuken yalnızca 'devlet mahkemesinin' karar yetkisi vardı.

Güney Afrika, Amerika dâhil, diğer ülkelerde alınan kararlara genelde uymakla birlikte, mahkemeleri buna zorunlu değildi. Yerel olaylarda, bir kimse Güney Afrika'da sürekli ikamet başvurusunda bulunmuşsa -son vatandaşlık durumuna bakılmaksızın- başka bir ülkede başlatılan bir dava için Güney Afrika mahkemesinde karar çıkartabiliyordu. Shteih'in davasında, Muriel'in ikamet durumu, Güney Afrika mahkemesini etkile-

yebilirdi. Sonuçta Bloch velayet davalarında, her yerde olduğu gibi Güney Afrika mahkemesinde de annelerin babalara tercih edildiğini anımsattı.

Ramez çaresiz ve umutsuz olmasına rağmen yine de şansını denemek istedi. Aile Sorunları Bölümü, Amerikan Hükümeti'nden çocukların geri dönmesi konusunda resmi bir başvuru gelirse, dikkate alınacağını bildirdi kendisine. Ramez başvuru isteğinde bulundu, ancak Dışişleri bundan kaçındı. Resmi bir karar olmadıkça, bunu vermeleri için herhangi bir neden yoktu. Ramez daha sonraları bana "Johannesburg'a, Pretoria'ya, Durban'a gittim, ama hiçbir umut yoktu," dedi. 9 Mart günü, Durban'daki Amerikan konsolosu telefon ederek, Amerikan Hükümeti'nin, Amerikan vatandaşı Maya ve Monica Shteih ile sürekli ikamet sahibi Victoria Shteih'in Amerika'ya geri dönmeleri konusunda herhangi bir engel bulunmadığını onayladı. Vicky İskoçya'da doğduğu için İngiliz vatandaşı sayılıyordu.

Bu onay Aile Sorunları Bölümü'nü tatmin etmedi. Üstelik Pretoria, velayet davasının Güney Afrika mahkemesinde çözümlenmesi kararını almıştı, çünkü Ramez'in kendi avukatı dosyayı orada açmıştı.

12 Mart 1987 yılında, Güney Afrika mahkemesi kızların velayetini Muriel'e verdi. Ramez çocukların bakımı için ayda 450 rand (220 dolar) ödeyecekti. New Jersey'de alınan karar kesinlikle ciddiye alınmadı. Mahkeme kendisine çocuklarını görme hakkını tanımıştı ancak Ramez kendini yıkılmış hissetti.

O güne kadar kızlarıyla olan ilişkisi, Muriel'in akrabaları tarafından sıkı sıkıya denetlenmişti. "Hapisten farksız," diye tasvir etti Ramez. Arabayla tozlu yolları geçip ilk kez çiftliğe vardı-

ğında üç kızı aynı anda kucağına atıldı. "Yaklaşık yirmi dakika boyunca birbirimize sarılı halde kaldık. Karımla ailesi, çiftlik kapısının önünde durup bizi izledi. Eve girdiğimde benimle konuşmadılar bile. Kızlarımla oturma odasına geçtim, onlar mutfakta oturdu," dedi bana.

"Sonra büyük kızım bana bakıp 'Kahve ister misin?' diye sordu," dedi Ramez sesi titreyerek devam ederken. "Ardından da mutfağa koşarak gidip benim için kahve yapıp getirdi."

İkinci ziyarette Vicky kendini geri çekmiş, babasının yanında oturmamıştı. Ramez 'Bu kez de kızımı ele geçirdiler' diye düşündü. Güney Afrika mahkemesi kararı çıktıktan sonra, Maya ve Monica, Ramez ile birlikte hafta sonunu geçirebilecekleri için çok sevindiler ancak Vicky babasından uzak durmaya devam ediyordu. Yorgun olduğunu söyledi. Kendini iyi hissetmediğini söyleyerek kardeşleriyle birlikte gelmek istemedi ama babasının arabasına biner binmez rahatladı. Annesinin ailesini kandırmak için rol yapmış olmalıydı. Tozlu yollarda ilerlerken, babasına New Jersey'deki arkadaşlarını sordu. Küçükler ise ona katıldı, özledikleri o kadar çok insan vardı ki! Maya, plastik ayı biçimindeki bal kavanozlarını anımsadı. Monica'nın canı fıstık ezmesi istedi. Victoria ise evde kalan bebeğini özlemişti. Ramez'e 'nine' diye çağırdıkları, birlikte şarkı söyleyip kurabiyeler yedikleri yaşlı komşularını sordular.

Ona artık bundan sonra 'nine' diyemeyeceklerini söylediler.

"Neden," diye sordu Ramez.

"Çünkü artık bir ninemiz var," dedi Vicky. Isobell'in bundan sonra kızlarının yaşantısını denetleyeceğini düşündükçe çıldıracak gibi oluyordu.

Kızlar babalarıyla birlikte olmayı özlemişlerdi. O akşam otel sahibinin ücretsiz olarak üç ek yataklı odasında, Ramez çocuklarına en sevdikleri masalı anlattı. Masal maceradan maceraya atlayan 'Anansi' adlı bir kızın öyküsüydü. Masaldaki kuşlar ve karıncalar uçağa dönüşüyor, onu uzak diyarlara götürüyordu. "Gerçekle hayal iç içe," dedi Ramez bana. "Çocuklar bu tür şeylerden hoşlanıyordu."

Ertesi gün Ramez çocuklarına onları ne kadar çok sevdiğini söyledi.

Maya, "Evet, bunu biliyoruz," dedi. "Ama bu seninle aramızda bir sır." Babalarını büyükannelerinden daha çok seviyorlardı ama bu durum onları korkutuyordu. Aynı gün, Ramez'in bir arkadaşından aldıkları steyşın arabayla gezerlerken, Vicky, Lübnan müziği çalan kasete eşlik etti. "Bak," dedi, "Pietermaritzburg'daki binalar bana Lübnan'ı anımsatıyor."

"Tanrıya şükürler olsun ki kızlarımı kaybetmedim," diye düşündü Ramez kendi kendine. "Olup bitenin farkındalar ve onların orada bulunmalarını istemediğimi biliyorlardı," dedi bana. "Onlara herhangi bir açıklama yapmak zorunda kalmadım. Kızlarım yaşlarına göre gerçekten çok cesurlardı."

Hafta sonu bittiğinde; Ramez çiftliğe giden tozlu yola saptığında Vicky "Arabayı durdur!" dedi. Ağlayarak babasını öptü, ardından da kucakladı. "Seni seviyorum, seni seviyorum!" diye tekrarladı. Sonra kendini topladı ve "Tamam, şimdi gidebiliriz," dedi.

Ramez onları bırakmadan önce, Monica babasının boynuna sarıldı. "Seninle gitmek istiyorum, hep, hep seninle kalmak

istiyorum," dedi. "Büyükannemlere gitme; doğru havaalanına gidelim, bizi Amerika'ya geri götür."

Ramez hukuk sistemine güven duymuştu ama aynı sistem şu anda kızlarının üzüntüsünü gidermekten acizdi; kendini boğulacak gibi hissediyordu. Yapılacak en iyi şeyin, kısa bir ziyaret için bile olsa bir biçimde Muriel'i kendisiyle birlikte dönmeye ikna etmek olduğunu hissediyordu. Annesinden binlerce kilometre uzağa kaçırmalıydı onu.

Ne yazık ki karısına ulaşmak, kızlarına ulamaktan daha zordu. Şubat ayında Maya'nın doğum gününde Ramez Muriel'i bahçenin bir köşesine çekti. Üzüntüsünden ve yalnızlığından bahsetti, ardında bıraktıklarını anımsattı ona. Muriel konuşma esnasında kekeledi, duydukları karşısında şaşırmış gibiydi, yalan söylerken yakalanmış biri gibi davranıyordu. Ramez bir an için onun eski yumuşaklığını görür gibi oldu.

İşte o anda Muriel'in ağabeyi Gordon yanlarına geldi. Ellerini Muriel'in omzuna koydu ve ters yöne çevirerek eve doğru itti. "Bırakalım buna mahkeme karar versin," dedi Ramez. "Muriel seninle gelmeyecek," dedi Gordon.

Ramez Mart ayında Muriel ile bir kez daha görüşebildi. Dört saat süren zorlu bir ikna maratonundan sonra karısını ikna ettiğini sandı. Ne var ki evden ayrılırken Muriel'in annesi kızgın bakışlarla ona bakıyordu. Ertesi gün, Muriel Ramez ile görüşmeyi reddetti. Ramez'in çabaları boşa gitmişti.

Ramez geri döndüğünde, New Jersey'den velayet emri çıkarttırmak için yapabileceklerini gözden geçirdi. Tanıklardan yazılı ifadeler aldı; Muriel'in İngiltere'den sık sık dertleştiği bir arka-

daşı 'Annesinin ona her zaman zorluk çıkarttığını… Evliliğine durmadan müdahale ettiğini, normal bir aile hayatlarının olduğunu' söyledi. New Jersey'deki eski ev sahibi 'Vicky'nin babasını kapıda beklediğini' ve 'Ramez'in çocukları parklara ve yemeklere götürdüğünü' yeminli ifadeyle yazıp imzaladılar.

Tanıkların tümü de Ramez'in iyi bir baba ve aile reisi olduğu konusunda hemfikir olmuştu.

O dönemde Ramez, Muriel'in büyük ağabeyine ulaşmayı başardı. Aileden kopmuş David, Botswana'da yaşıyordu. Isobell'in kendi evliliğini de bozmaya çalıştığını ve aile üyeleri üzerinde güç sahibi olduğunu doğruladı. Ramez'in kayda aldığı telefon konuşmasında "Senin için üzülüyorum, ama Muriel annemin etkisi altında bulunduğu sürece, hiçbir şansın yok," dedi.

Bu arada işe karışan iki hükümetin kayıtsızlığı da durumu zorlaştırıyordu. "Görevlilerle konuşmaya çalışıyorsun, söz konusu olan kendi çocukları olmadığı için anlayış göstermiyorlar," dedi Ramez yakınarak. Bürokratların olayı yalnızca kayınvalide-damat sorunu olarak görmeleri onu kaygılandırdı.

1987 yılının Ağustos ayında, karısıyla son kez baş başa konuşabilmek için üç haftalığına izin aldı ve Güney Afrika'ya gitmek için yola çıktı. Bu süre içinde ona, akşam yemekleri ve çocuklarla birlikte hafta sonu piknikleri için davetler yağdırdı ama karısı hiçbirini kabul etmedi. Attığı her adımda bir engelle karşılaşıyordu. Girişimlerinin boşa olması acı vericiydi, çünkü eline bir fırsat geçtiği takdirde karısını ikna edeceğinden emindi. Bir gün odasına girdiğinde karısı yalnız başınaydı. Duvarlara yapıştırılmış resimleri gördüğünde çok şaşırdı. Duvarda asılı on beş resim vardı ve resimler Beyrut'ta çekilmişti. Resimlerdeki kadın

ise, ona her zaman büyük bir dostluk ve anlayış göstermiş olan Ramez'in annesiydi.

Ramez henüz boyun eğmemişti. Aylar geçip gitti ama o dört bin kilometre ötedeki ailesiyle nadiren görüşebiliyordu. Özel olarak rica ettiği halde kızları karne tatilinde göremedi. Maya'nın bademcik ameliyatı geçirdiğini 1988 yılının Haziran ayında Muriel'in kız arkadaşıyla yaptığı bir telefon konuşmasında tesadüfen hastaneye yatırılmadan bir gün öncesinde öğrendi. Kızlarının günlük hayatlarından uzak kalıyordu ama ne yazık ki bu konuda yapabileceği bir şey yoktu.

Ramez çocuklarıyla son telefon görüşmesini 1989 yılında, Dunloplar Güney Afrika sahilinde, Hint Okyanusu kıyılarında küçük bir kasaba olan Margate'e taşındıkları sırada yaptı. Muriel, kızlarıyla birlikte ailesine bitişik bir apartman katına yerleşmişti. Evinde telefon olmadığından Ramez çocuklarıyla konuşmak istediğinde kayınvalidesini aramak zorunda kalıyordu. Çocuklar telefonda babalarına karşı soğuk ve çekingen davranıyorlar, bir nevi Isobell'in talimatlarını tekrarlıyorlardı. Ramez arka fonda çocukları yöneten Isobell'in sesini rahatlıkla duyabiliyordu. Isobell arada bir çocukların dışarıda olduğunu söylediğinde Ramez üzüntüden kahroluyordu. "Öyle zamanlar geldi ki, bu koşullar altında kızlarımla konuşmak istemedim," dedi bana.

Karısıyla olan konuşmaların çoğu çocukların bakım parası hakkındaydı ama her konuşma neredeyse tartışmaya dönüyordu. Ramez bir süre boyunca ayda 220 dolar gönderdikten sonra bu miktarı düşürdü. Yapmış olduğu yolculuklar, mahkeme masrafları, biriktirmiş olduğu 10.000 doları yiyip bitirdi ve bir o ka-

dar da borca soktu. Maddi durumu mahkeme Güney Afrika'ya gitmesine izin vermiş olsa da yetmiyordu.

Ama davasını inatla sürdürdü. Dışişleri'ne, kongre üyelerine ve uluslararası çocuk kaçırma olayında etkin rol oynayan Michigan Senatörü Donald Riegle'a bir dünya mektup yazdı. Vicky'nin Amerikan vatandaşlığına alınması konusunu da yakından takip etti ama sonunda iş çıkmaza girdi. Hükümet yetkililerine göre Vicky'nin vatandaşlık durumu, onun Amerika'ya gitmesine engel oluşturmuyordu. Ramez Afrika Parlamentosu'nda bulunan biriyle temasa geçti. "Küçük küçük adımlarla olayı gündemde tutmak bile içimi ferahlatmaya yetiyordu. Yenilgiye uğrasam da, doğru kapıyı çalıncaya kadar bir kez daha denerim diyerek ayakta kalmaya çalışıyordum," diyordu.

Ramez'in görebildiği kadarıyla işin çözümü velayet yetkisinin New Jersey mahkemesine geri verilmesindeydi. Kızlarının kendilerini terk edilmiş sanmalarından inanılmaz korkuyordu. "Gece gündüz bizimle birlikte olan, bizim için her şeyi yapan babamız, ne oldu da birdenbire bizimle konuşmaz oldu?" diyeceklerdi.

Onlara düzenli olarak ayda iki mektup yazıyor, doğum günlerinde hediyeler gönderiyor ama yanıt alamadığı gibi, gönderdiklerinin çocuklarının eline geçip geçmediğini de bilmiyordu. Kızlarını düşünmediği tek bir an bile yoktu. Evlerinin karşısındaki sarı sıvalı okul binasına baktıkça onları görür gibi oluyor, mahalleye gelen dondurmacı onları hatırlatıyordu. "Büyük kızım dondurmacının geldiğini asla kaçırmazdı ve 'Dondurmacı geldi, dondurma alabilir miyim,' diye sorardı."

Muriel son mektubunu 1990 yılının Ağustos ayında yazdı. Kızlarını görmeye gelmediği ve bakım masraflarını göndermediği

için Ramez'i suçluyordu. Zarfın içinde üç kızını bir arada gösteren yakından çekilmiş bir fotoğraf vardı. On iki, on ve sekiz yaşlarına gelmiş kızlarının kedisinden uzaklarda ne kadar da büyümüş olduklarını görmek ağlamasına neden oldu. "Hayatımın en önemli şeyini kaçırıyordum," dedi kendi kendine. Vicktoria'nın tatlı gülümsemesi, buluğ çağında vermiş olduğu pozda bilinçli ve kendinden emin bir ifadeye dönüşmüştü. Maya her zamanki gibi kendinden emin ve korkusuz bakıyordu. Monica artık çocukluk çağını geride bırakmış, kısacık kesilmiş saçlarıyla umut dolu gözlerle bakıyordu. O fotoğraf gelmiş olduğu zarfın içinde durmaya devam ediyor, çünkü Ramez geçmişine ait şeyleri korumaya özen gösteriyor. Evinde çocuklarının bırakmış olduğu şeyler yerli yerinde duruyor. Çocuklarının küçükken yapmış olduğu şeyleri anlatırken çoğu zaman şimdiki zamanı kullanıyor. Kızlarını deli gibi özlemiş olmasına rağmen büyüdüklerini görmekten korktuğundan yanlarına gitmediğini sanıyorum.

Muriel onu terk edeli beş yıl olmuştu ama Ramez'in içi karısını düşündükçe sızlıyordu. Ondan boşanmak için hiçbir girişimde bulunmamıştı. "Karımı aşağılamak istemiyorum, onun da kızlarım gibi birer kurban olduğunu biliyorum. Bu işte benim de sorumluluğum var ama işler bir kez kontrolden çıktığında geriye yapacak çok fazla şey kalmıyor." Aynı zamanda Ramez karısının annesinin etkisinden kurtulmak için tedavi olmaya razı olması durumunda onu şartsız kabul etmeye hazırdı.

Ramez'in evi New Jersey'de, New York'un on kilometre uzağındaki mütevazı bir banliyö mahallesinde bulunuyordu. Burası onun geçmişteki mutluluğunu koruyan kutsal bir mabet gibiydi. Bahçesinde bir zamanlar karısının pişirdiği elmalı kekler için ço-

cukların kendi elleriyle topladıkları elma ağacı hâlâ duruyordu. Ramez'i ziyaret etmek için yanına gittiğimde, elma mevsimine daha çok vardı; aylardan Haziran'dı, etrafına dört farklı kurdele bağlanmış ağacın üzerinde değişik meyveler vardı. Sarı kurdelenin üzerine '11 Ağustos 1986' yazılıydı. Bu, karısının kızlarını Güney Afrika'ya götürdüğü tarihti. Altında da 'Sağ salim eve dönmeleri için dua edin,' yazıyordu. Üzerindeki yazı soldukça Ramez her altı ayda bir yeniliyor ama mesaj hep aynı kalıyordu.

Beş yıl önce ayrıldıkları gün, evin içindeki tüm saatler durmuş gibiydi. Salonun duvarı aile hatıralarıyla doluydu; Muriel ile kızların fotoğrafları köşelerinden sarı kurdeleyle yapıştırılmıştı; Ramez ile Muriel'in İskoçya'daki düğün fotoğraflarında, o gri takım elbisenin içinde gururla dimdik durmuş, Muriel ise utangaç, sarı lüle saçları ve yuvarlak yanaklarıyla gülümsüyordu. Parlak bir kalemle çizilmiş kravat resmi, Vicky'nin Babalar Günü armağanıydı. Ortanca kızı Maya'nın plastik golf sopasına sarılmış bir pozu ve bebek Monica'nın televizyon üzerinden kocaman açılmış gözlerle bakan bir fotoğrafı vardı. Ramez, bir zamanlar fotoğrafçılıkla uğraşmayı düşünmüştü, fotoğrafların her biri usta işiydi.

Bitişik duvarda ise Vicky'nin çizgili kâğıda kurşun kalemle yazdığı ilk öyküsünü asmıştı. 'Çiçeğim' adlı öykü başlığının üstüne bir resim çizilmişti. Açılmış kollarıyla gülümseyerek ayakta duran bir kız; sağ eli Ramez'in bahçeye kurduğu salıncağın benzerini, sol el ise Ramez'in ülkesi Lübnan'a gittiğinde görmüş olduğu palmiye ağaçlarını gösteriyordu.

"Bir gün oynamak için bahçeye çıktım. Çiçeğimin olanca tatlığıyla bir ağacın yanında büyüdüğünü gördüm. Sonra bir

köpek geldi ve çiçeğimin üzerine bastı. Bu da çiçeğimin sonu oldu," diye başlıyordu öykü.

"Bu öyküyü ayrılmadan birkaç ay önce yazmıştı," dedi Ramez. "Güney Afrika'ya gidişlerinin habercisi gibiydi."

Her biri birbirinden farklı, canından çok sevdiği kızlarını, ailesini düşünmediği zaman olmuyordu. O zamanlar yedi yaşında olan Vicky'nin "Çok nazik, düşünceli ve yaşı bir hanım gibi olgun," olduğunu söylerken sesi titriyordu. "Canınızı sıkmak ya da hatalı olduğunuzu söylemekten hoşlanmazdı. Üç yaşındayken bir gün kiliseye gittik ancak geç kalmıştık ve kiliseye vardığımızda gelenler evlerine dönüyordu. Onu hayal kırıklığına uğratmak istemediğimden kilisenin içine girdik. Kilisede oturduğumuzda etrafın boş olduğunu gördüğünde, 'Babacığım galiba İsa bugün çalışmıyor!' dedi. Hayal gücü inanılmaz genişti."

Beş yaşındaki Maya'nın kızıl-sarı lüleleri tıpkı babasına benziyordu. Ramez onun fotoğrafını gösterirken 'karbon kopyan' diyerek gururlanıyordu. Maya'nın çocukluk fotoğrafı kendi çocukluğu gibiydi. Maya dimdik, sert yapılı ve atletikti, sitedeki bütün erkek çocuklarıyla başa çıkacak güce sahipti. "Çok hassas, coşkulu ve sevgi dolu bir çocuk. Onları görmeye gittiğimde Victoria dizime oturup saatler boyunca bana olup biteni anlatırdı. Maya ise kucağıma oturup sessizce bana bakar, gözleriyle konuşurdu," dedi Ramez bana.

O sıralarda üç yaşında olan Monica, 'ikisinin birleşimi gibiydi', küçük bir çağda olgunlaşmış ve kendine güven duyan bir çocuktu. "Yetişkin insanlar arasına girdiğinde bile aynı yaştaymış gibi birlikte oturup onlara uyabilirdi," dedi Ramez. "Canı bir şey istediğinde, sesini duyurduğundan emin olmak için yük-

sek sesle konuşurdu; en küçükleri olduğu için çok konuşma gereksinimi duyuyor olmalıydı. İstediğini elde eder etmez hemen sakinleşip mutlu olur, rahatlamış halde yerine otururdu.

"Kendimi savaş alanında gibi hissediyordum, her taraftan bana ateş açılmış gibiydi," dedi Ramez konuşmasını sürdürürken. "Başarısızlığımı kabullenmem halinde, kimseye yardımım dokunmayacaktı."

Ramez savaşımını salondaki beyaz formika masanın başında sürdürmeye devam ediyordu. Gecenin geç vakitlerine kadar gerçekleri ve sezgilerini değerlendirip elde ettiklerini bilgisayara kaydediyordu. Mesleği muhasebecilik olduğu için, yapısı ve alışkanlığı gereği mükemmelci bir kişiliğe sahipti. Dosya dolabının içi araştırma verileriyle doluydu. Sayısız hukuki görüşme, güvenceler; ilki New Jersey'den kendisine, ikincisi Güney Afrika'dan Muriel'e verilen iki velayet kararı; karısından gelen mektuplar; kendi yazdıklarının kopyası; benzeri olaylara ait gazete kesitleri; karışık ve önemsiz gibi görünen düzinelerce yerel olaylar. Dosyaların hepsi tarih ve konularına göre sınıflandırılmıştı.

Moralini düzeltmek istercesine "Ben hep sorunu değil, sorunun çözümünü düşünürüm. Başarısızlığı düşünmek yerine umudu düşünmeyi tercih ederim…" dedi Lübnan aksanıyla.

İşin ucunu bırakmaya niyeti yoktu. Yaşamı müthiş bir bilmece gibiydi ve geleceği bu bilmecenin çözümüne bağlıydı. Bir kuramcı gibi ayrıntıların üzerinde duruyordu.

Cesaretinin kırıldığı zamanlar da vardı. "Çamurun içinde tek başıma debeleniyorum," dedi derin bir nefes alarak. "Bana destek verecek daha büyük bir kuruluşa ihtiyacım var. Tek başına

hiçbir şansım yok; sürekli karşımda dikilmiş duvarlar buluyorum." Geceler ve hafta sonları geçmek bilmiyordu Ramez için. Ailesi gitmeden önce bırakmış olduğu sigarayı arka arkaya yakmaya başlamıştı.

Yine de karamsarlığı uzun sürmüyordu. Karşısında doldurulması gereken üç kalın klasör onu bekliyordu. Bu dosyaya eklenecek tek bir olay, kazanılmış tek bir hak, tek bir inceleme davayı kazanmasını ve ailesinin yanına gelmesini sağlayabilirdi. Kendi sonunu kendi yazmak istiyordu ve ailesini bir araya getirmenin yollarını aramaya devam ediyordu.

"Bu iş çok zor," dedi Ramez. "Ama yaşadıklarımı en ince ayrıntısına kadar yazmam gerektiğini de biliyorum. Yazarken inanılmaz acı çeksem de. Aslında yazarken üzülmemem gerek, yazmayı bir terapi gibi görebilirim. Bunların hepsinin kayda geçmesi gerek. Güçlü olmam gerek; kendimi koyvermemem gerek. Bir itici güç gerek bana."

Ama Ramez'in arka bahçesinde paslanan kırmızı-bej salıncakta sallanacak hiç kimse yoktu artık. Duvardaki fotoğraflar hiç yaşlanmayacaktı ama denizler ötesindeki üç çocuğu gitgide büyüyor ve ondan uzaklaşıyordu. Gün gelecek, salıncak ve dondurma, hatta uçup giden kızlarla ilgili masalı dinlemek için fazlasıyla büyümüş olacaklar.

Ramez, 1991 yılında *'Kızım Olmadan Asl*a'yı okuduktan sonra ilk kez yazmıştı. Öykülerimiz arasında benzerlikler bulmuştum. İkimiz de ailece çıkılan tatiller sırasında aldatılmıştık ve eşlerimiz tatillerimiz sırasında farklı bir davranış içine girmişlerdi. Kendi ülkesini terk edip Amerikan vatandaşı olmuş bu adam şu anda yapayalnızdı ve çocukları üçüncü bir ülkedeydi.

Ramez gibi bir kaçırma olayında tepki gösteren, terk edilmiş başka annelerle babalar da gördüm. Davalarını oluşturmak için kendilerini öylesine kaptırıyorlar ki, temel amaçlarının ne olursa olsun kesinlikle çocuklarla bağlantılarını korumak olduğunu unutuyorlardı. Bu kişilerle görüştüğüm zaman, gidip çocuklarını görmelerini, bakımları için para göndermelerini, doğum günlerinde armağanlar yollamalarını; kısacası bütçelerinin elverdiği her türlü harcamayı yapmalarını öğütlüyorum onlara. Çocuklarını geri almaları ne yazık ki çoğunlukla iradeleri dışında. Sevgilerini çeşitli yollardan ifade etmeleri, kendileriyle çocukların ayrılık acısına yardımcı olabilir.

6. Bölüm

Sınırı Geçmek

Terk edilmiş anne ya da baba, kendi ülkesinde olsun, dışarıda olsun, mahkemelerle uğraşmanın boşa harcanan bir çaba olduğunu düşünüyordu. Sorunları hukuk sistemi dışında, kendi başına çözmekten başka çaresi olmadığını hissediyordu.

Mehtap ile birlikte İran'dan kaçarken aynı şeye zorlanmış biri olarak, umutsuzluklarını çok iyi anlıyordum. 1988 yılının Şubat ayında, Mudî'nin İran'ı terk ettiğini duyduğum Washington gezimden birkaç gün sonra, Cathy Mahone adlı Dallaslı bir kadın bana telefon açarak, "Sağ olunun, siz olmasaydınız, kızımı asla geri alamazdım!" dedi.

Cathy, Ali ile basit bir kilise töreniyle 1976 yılında evlenmişti. Teksas'tan Dallas'a taşınmışlardı, olabildiğince rahat bir hayatları vardı. Cathy emlak ofisinde, Ali ise bir lokantada çalışıyordu. Ali'nin ülkesi olan Ürdün'e gittiklerinde ailesi Cathy'yi kabullenmiş, onu çok sevmişti. Cathy'nin ailesi de Ali'yi sevmişti.

Cathy hamile kaldıktan sonra Ali ülkesine bir kez daha gitti. Geri döndüğünde ise birçok yönden farklı bir insan olmuştu. Ailece Ürdün'e taşınmaları için ısrar ediyor olsa da Cathy her

seferinde karşı çıkıyordu. Zamanla evlilikleri bozuldu ve kızları Lauren'in doğumundan sonra boşandılar.

Ali Ürdün'e gitmeden vazgeçmiş, erkek kardeşiyle iş kurmuş ve bir kez daha evlenmişti. Kızı Lauren ile çok zaman geçiriyordu ve Cathy onun için 'Mükemmel bir baba,' diyordu.

Teksas'ta ekonomi alt üst olduğunda Ali'nin işleri bozuldu. 1 Kasım 1987'de, Lauren bir geceliğine babasının evinde kaldığında kızını Ürdün'e kaçırdı. Cathy ihanete uğradığını düşünerek bunu asla kabullenemedi.

Dışişleri Bakanlığı ona Ürdünlü avukatların listesini vermiş ve oradaki mahkemelere başvurmasını önermiş. Ancak Cathy benzer durumdaki anne ya da babaların bu yolda karşılarına çıkan uzun gecikmelerle üzücü gelişmeler hakkında bilgi sahibiydi; onca zaman beklemeyeceğini de biliyordu. Lauren'siz bir hayat düşünemiyordu. Kızına kavuşmak için her türlü tehlikeyi göze alabilirdi.

Cathy farklı bir yol izlemeyi tercih etti. Parayla tuttuğu kişi, Lauren'i bulmak için Ürdün'e bir komando takımı gönderdi. Kendisi de Kıbrıs'a gitti ve orada komandoların telefonla rapor vermelerini bekledi. "Kitabınızı Kıbrıs'a götürdüm," dedi bana. "Dayanma gücümün azaldığını hissettiğim anda kitabınızı yeniden okuyor ve bir kez daha kendimde devam etme gücü buluyordum."

Lauren'in yerinin bulunduğunu haber alan Cathy, Kutsal Topraklar'ı ziyaret eden turist kılığına girerek Ürdün'deki komando takımına katıldı. Komandolar Lauren'in okul otobüsünü durdurup arabanın anahtarını kuma fırlattılar. Cathy kızını

bulmak için otobüse bindi, sonra Lauren'i kaptığı gibi kendilerini bekleyen arabaya geçti. Komandolar, arka koltukta birbirine sarılan ana-kızı İsrail sınırından geçirdiler. Lauren kızını oradan da ülkesine götürdü.

Telefonda bana "Hikâyenizi anlatmamış olsaydınız ben kızımı asla geri alamazdım," dedi ağlamaklı bir sesle. Ancak Cathy'nin sıkıntıları henüz bitmemişti. "Şimdi de kendimi evime kilitledim, birisi kapıyı çalacak olsa kızım bir köşeye sıkışıp 'Anneciğim ne olursa olsun beni almalarına izin verme!' diye ağlıyor. Elimde tabancayla dolanıyorum. Elimden başka ne gelir bilmiyorum? Gelecek bize ne gösterecek?"

Cathy'nin nasıl hissettiğini çok iyi anlamıştım. Benim de birkaç kez korkumu boş yere bastırmaya çalışarak evin içinde tabancayla dolaştığım zamanlar olmuştu.

Cathy'yi teselli edecek ya da tatmin edecek bir cevabım yoktu. Tüm dünyada çocuk haklarına saygı gösterilmediği sürece, onunla kızı -ya da Mehtap ile benim- için huzur ancak geçici bir kavram olarak kalacaktı.

Cathy, bütün hayatı boyunca biriktirdiği 200.000 dolarını kızını geri almak için harcamıştı. Ana-kız yeni bir kimlikle saklanmaya devam ediyordu. Aylardan beri Cathy'den haber alamadım.

20/20 programında hikâyem yayınlandıktan sonra kendini komando olarak tanıtan bir adam beni aradı. Hafta sonunu birlikte geçirdik ve bu süre zarfında bana inanılmaz öyküsünü anlattı. Yıllar boyunca Amerikan Gizli Servisi'nde çalıştığını ve yaptıklarından asla gurur duymadığını söyledi. Yabancı ülkelere

kaçırılan çocukları geri getirmek, suçluluk duygusunu bir nebze olsun azaltıyordu. Adam gittikten sonra kızıma adam hakkında düşündüklerini sorduğumda "Pek sert birine benzemiyor," dedi. Mehtap büyük bir ihtimalle Rambo'ya benzeyen birini göreceğini ummuştu.

Bu profesyonel komandolar her zaman güvenilir kişiler olmuyordu. Bazıları dürüst, bazılarıysa hem vicdansız hem de tehlikeliydi. 1990 yılında Tunuslu bir erkekle Belçika'da evlenen Faslı bir kadınla tanıştım. İki çocuklarını Belçika'da büyütmüşlerdi. Her iki taraf da Müslüman'dı. Kocası çocukları Tunus'a kaçırınca, kadın kızlarını geri alabilmek için birini tutmuş, ona 800.000 Belçika frangı ödemişti. Çocuklarını geri getireceğine güvendiği bu adam ise işini asla yapmadı. Adamı bulmak için çok uğraştı, sonunda da buldu; ama adam silah çekip kadını tehdit etti. Kadın öldürülmediğine şükrediyordu. Ne var ki tüm parası tükenmişti. Ama yılmadı ve tüm dikkatini çocuklarını bulmaya verdi.

Yerel mahkemelerin kararsız tutumları, uluslararası hukukun sınırlılığı, üçüncü bir kimse tutma masraflarının ağırlığı ve riskler nedeniyle haksızlığa uğramış taraflar işlerini kendileri yürütmek zorunda kalıyorlardı.

Bu insanlar bazen büyük hayal gücü isteyen, hayret verici kahramanlıklar yapmaları için zorlanıyorlar. Gretchen de bunlardan biriydi. *'Kızım Olmadan Asla*'yı okur okumaz, telefon rehberinden bulduğu babamın doktoru Roger Morris'i arayarak benimle irtibata geçmeye çalışan bir Almandı. Almanya saatiyle aramış olduğundan Dr. Morris'i uykusundan uyandırmış olmalıydı. Bunun Gretchen'in fevri yapısına uygun tipik bir davranış olduğunu sonradan öğrenecektik.

Kendisini telefonla aradım, bana çelişkili hikâyeler anlattı. On beş yaşında Paris'te, Sorbonne'da Fransızca eğitimi gördüğü sırada, kendisinden oldukça yaşlı Tunuslu bir diplomatla tanışmıştı. "Adam Rock Hudson'a benziyordu; uzun boylu, koyu renk saçlı, son derece romantik ve anlayışlıydı," dedi. "Baş döndürücü bir aşk yaşadıktan sonra evlendik."

Derken diplomatın Tunus'a geri dönmesi gerekmiş, döner dönmez de tıpkı Mudî gibi bambaşka bir insan olup çıkmıştı. Taşkınlıkları çekilmez bir hal almış. Gretchen'in Tunus geleneklerini kabullenmesini, onlar gibi giyinmesini, başını örtmesini istemişti. Gretchen hiç düşünmeden boşanmak istediğini söylediğinde, kocası istediğini yapabileceğini ancak çocukları asla alamayacağını söyledi. Gretchen kocasına karşı çıkmamış ama onu dinlerken içi sızlamıştı.

Bir sabah kocası onu sütçüyü öpmekle suçladığında kıyamet kopmuş. Bu bardağı taşıran damla olmuş. Gretchen hiçbir şey söylememiş ama diğer taraftan plan yapmaya başlamış. Şoförlerinden kendisini çocuklarıyla birlikte plaja götürmesini istemiş. Yolda ilerlerken havaalanının önünden geçerken ailesine mektup göndermek için durmasını istemiş. Gretchen'in üzerinde plaj elbisesi varmış. Çocuklarını terminale sokar sokmaz Almanya'ya giden uçak için üç tane bilet almış. Normalde Tunus kanunlarına göre, kadının ülkeyi terk etmesi için kocasının yazılı izni gerekiyordu. Ancak diplomat eşi olduğundan havaalanı personeli Gretchen'in uçağa binmesine izin verdi.

"Üstümüzdeki mayolarla Almanya'ya indiğimizde herkes bize bakıyordu," dedi Gretchen. "Hava Almanya'da oldukça soğuktu. Şoföre ne olduğunu sorarsanız sanırsam hâlâ havaalanının önünde bekliyordur."

Gretchen Mehtap'ın büyüdükçe babasına karşı olan hislerini merak ediyordu. Gretchen'in kızı on sekiz yaşına geldiğinde babasını ve büyüdüğü evi görmek için annesinden izin alma gereği duymadan Tunus'a gitmişti. Aslında bu gezi bitmek bilmeyen sorunların çözümüne yardımcı olmuş ve şükürler olsun ki babası kızını alıkoymak istemediğinden sağ salim ülkesine geri dönmüş.

Çocuk kaçırma olaylarının çoğu Gretchen'inkinden çok daha acı oluyor. Zaman zaman hem ebeveyni, hem de çocuğu tehlikeye sokacak olumsuz gelişmeler oluyor. Craig DeMarr'ın tanıklığı bunlardan biri için güzel bir örnek vermektedir.

Craig DeMarr, 1981 yılında Doğu Almanya sınırından on, Frankfurt'un doğusundan ise yirmi beş kilometre uzaklıkta, nehir kenarında kurulu ve elli bin nüfuslu bir kasaba olan Fulda'da yaşıyordu. Craig Alman ordusunda görevli bir mühendisti. Craig'in görevi, Sovyetlerin yakındaki dağ geçidini işgali halinde, Fulda'nın ana yollarıyla köprülerin altında saklanan otuz beş kiloluk 'cheese charge' denilen plastik patlayıcılara komuta etmekti.

On dokuz yaşındaki bir asker için buradaki görev saatleri dışında on üçüncü yüzyıldan kalma kiliseleri gezdikten sonra yapılacak fazla bir şey kalmıyordu. Şehir merkezindeki kulüplere uğramaktan başka bir çare kalmıyordu. Belli bir üyelik bedeli karşısında bu tür yerlere girebilen yalnız askerler, on yıllık eski rock şarkıları dinleyip arkadaşlarıyla içki içiyor ve Alman kadınlarla tanışıyorlardı. Bu ilişkilerin çoğu kısa süreli oluyor ama bazıları da evlilikle sonuçlanıyordu. Gelinler de, Amerikan

ordusu nereye gönderirse oraya gitmek zorunda kalıyordu. Bu da genelde Amerika'ya dönüş anlamına geliyordu.

Craig Vera ile geri çağırılmadan altı ay önce, Overpass denilen, fazla göze çarpmayan bir bekârlar kulübünde tanışmıştı. Amerikan argosu kullanan bu çarpıcı kumral, kalabalığın arasında hemen dikkat çekti. Craig onu dansa kaldırdı. Kadın, Amerikan müziği eşliğinde dans ederken sanki bu iş için yaratılmış gibiydi. Craig ona birkaç içki ısmarladı. Büyülenmiş gibiydi; aradığı kişiyi bulduğunu sanmıştı.

Craig ile evinin yemek odasında görüştüm. Burası ufak tefek eşyalar ve aile fotoğraflarıyla doluydu. Craig ince yapılı, koyu kahverengi saçlı, genç bir adamdı ve ordudan ayrıldığından beri iyice olgunlaşmıştı. İleriye bakan ela gözlerindeki güleryüzlü muziplik parıltıları dışında belli bir kibarlık vardı.

Craig ordu ile hiçbir zaman tam anlamıyla bütünleşememişti. 1983 yılında ordudan ayrıldıktan sonra Vera'ya geri geleceğini söylemişti. "Herkes aynı şeyi söyler," dedi. "Ama kimse bunun olacağına inanmaz, çünkü gidenlerden büyük bir ihtimalle kimse geri dönmez." Ama Craig farklıydı. Frankfurt'a gidiş parasını biriktirmek için iki ay çalıştı. Sonra da genç âşıklar kaldıkları yerden devam ettiler. Ertesi yılın büyük bir bölümünü Vera'nın isteği doğrultusunda Avrupa'da otostop yapıp gezerek geçirdiler. Örneğin "Haydi bugün İspanya'ya gidelim," dediğinde bunu vakit kaybetmeden gerçekleştiriyorlardı.

Bir sabah, Vera Craig'i tokatlayarak erkenden uyandırdı; bu Vera'nın hoş olmayan alışkanlıklarından biriydi.

"Ne var?" diye sordu Craig inleyerek.

"Haydi, evlenelim," dedi Vera.

"Deli misin sen?"

"Hayır, gel evlenelim."

Craig bu ani karar karşısında birkaç dakika boyunca düşünmek zorunda kaldı. "Sonrasında da Amerika'ya dönüyoruz," dedi. Bu serseri yaşam tarzından bıkmıştı; üstelik ülkesini de özlemişti.

Vera "Tamam," dedi. Bol tüketim diyarı Amerika'ya gitmeyi uzun bir zamandan beri düşünüyordu. Gitmemesini gerektiren bir durum yoktu.

Danimarka'ya kadar otostop çektiler ve orada da evlendiler. Balayı gecelerini terk edilmiş bir değirmende geçirdiler.

Batı Almanya'ya geri dönünce karşılarına bir sorun çıktı: Vera, ülkesi, arkadaşları ve dul bir vinç operatörü olan babasıyla olan bağlarını koparamıyordu. Gidiş tarihini erteleyip duruyordu. Sonunda dönüş biletinin yanmasına kısa bir süre kala, Craig'in dönüş tarihinden yaklaşık bir yıl sonra Vera Amerika'nın yolunu tuttu.

Michigan Gölü üzerinde ve Fulya'ya yakın büyüklükteki Muskegon kasabasında evlilikleri yolunda gider gibi oldu. Vera iyi bir ev hanımı olmaya gayret gösteriyordu. Yakınlarındaki bir bowling salonunda çalışan Craig evden çıkmadan önce onun öğle yemeği paketini bile hazırlıyordu. "İyi bir insan olmak için elinden geleni yaptı," dedi Craig yüzünü ekşiterek. Ancak Vera, geceleri Muskegon'un barlarından kendini alamıyordu. Craig yorgun olduğu zamanlarda gitmek istemediğinde başkalarıyla eğleniyordu.

"Vera Amerika'ya mükemmel bir uyum sağladı," dedi Craig. "Amerikanlaştı,"-parmaklarını şaklattı- "işte böyle." Aksanında hiçbir bozukluk kalmamıştı, onu yeni tanıyanlar yabancı olduğuna inanamıyordu. Amerikan vatandaşı olmayı düşünmüş ama üstünde bile durmamıştı. "Ben Almanım ve hayatımın sonuna kadar da Alman kalacağım," diyordu.

1984 yılının sonlarına doğru, aralarındaki anlaşmazlıklara karşın Vera ilk kızına hamile kalınca Craig heyecanlanmış ve bebeğin onları birbirlerine yaklaştıracağını ummuştu. Ancak karısı kendini kapana kıstırılmış, hapse düşmüş gibi hissediyordu. Küçüklüğünde babası, işi gereği çıktığı ve haftalarca süren gezileri sırasında onu kız arkadaşına bırakmıştı. Kendisini büyüten de bu teyzeler olmuştu. Çekirdek aile kavramı onun için yabancıydı.

Vera kürtaj yaptırmak isteyince Craig karşı çıktı. Bunun üzerine bir kez daha elinden geldiğince iyi davranmaya çalıştı. Sigarayı ve içkiyi bıraktı, yediklerine dikkat etti ve vitamin almaya başladı. 1985 yılının Nisan ayında Stephanie doğduğunda Craig ailesini bir arada tutmak için her şeyi göze aldı.

"Vera'yı gerçekten seviyordum, onu mutlu edecek her şeyi yapmaya hazırdım," dedi. Stephanie, üç haftalıkken üç haftalığına Vera'nın babasını görmek için Almanya'ya gittiler. Fulda'daki ilk gecelerinde Vera eski haline döndü. Yalnız başına dışarı çıktı ve gecenin üçünde sarhoş bir halde eve döndü. Kendi ailesini de getirmiş olan Craig, bu durumdan utandı. "Suçlarını örtbas etmeye çalışıyordum," dedi. "Ama durumu gittikçe kötüleşiyordu.

Amerika'ya döndüklerinde, işlek bir Muskegon caddesi üzerinde küçük, şirin bir ev için kapora yatırdılar. Craig kendine ait

bir eve sahip olmaktan gurur duyuyordu ancak Vera, orada tesadüfen bulunuyormuş gibi davranıyordu. Haftanın iki üç gecesi, sabaha kadar dışarıda geçiriyordu. 1987 yılının başlarında bir kez daha hamile kalınca biraz yavaşladı. Bu kez Craig'in uyarılarına rağmen hiç dikkat etmemiş, vitaminlerin yerine 'rom ve kola' almıştı. Craig, gün ışığına lanet okuyarak sabahlara kadar kapının önünde Stephanie'yi teslim etmek için Vera'nın dönmesini bekliyordu. Sürekli geç kaldığından dolayı birçok işten atılmıştı.

"Onu evden atmakla tehdit ediyordum ama bunu yapmayacağımı biliyordum," dedi. Devamlı olarak bir işte çalışmıyordu, ülser olmuştu ve her şey kötü olmuştu… Gitgide daha da kötüleşiyordu. İkinci kızı Samantha doğduktan sonra Craig karısını çok az görebildi. Akşamları eve dönüp arka kapıdan adımını atarken, ön kapının kapandığını duyuyordu. Vera eğlenmeye gidiyordu. Craig çocukları doyuruyor, yıkıyor ve yalnız başına yatağa giriyordu. Sabah kalktığında işe gitmeden önce kızlarının kahvaltısını hatırlıyordu.

Vera'nın şafak sökmeden önce eve döndüğü geceler Craig daha fazla acı çekiyordu. Karısı kâbuslar görüyor ve uykusunun arasında, "Dave yeter!" ya da "Pete, dursana!" diye mırıldanıyordu.

Samantha'nın doğumundan sonra Fulda'ya bir kez daha gittiler. İlk gidişlerinde, Vera, "Ben burada kalmak istiyorum," diyerek Craig'i korkutmuş ama sonrasında fikrini değiştirmişti. İkinci gidişlerinde kesin bir tavırla "Burada kalıyorum ve kararım kesin!" dedi. Hepsi birlik olup onu zorla uçağa bindirdiler.

Craig, 1987 yılının Kasım ayında evliliğini kurtarmak için son bir girişimde bulundu: Kasabada danslı ve şampanyalı bir gece geçireceklerdi. Başlarda çok güzel eğlendiler; eve döndük-

lerine Vera, "Henüz parti bitmedi," diyerek sevdiği barlardan birine gitmek için dışarı çıktı. Craig bir kez daha yenilgiye uğramıştı. Ertesi gün evi terk etti; Craig evden ayrılırken Vera'nın son erkek arkadaşı eve giriyordu.

Vera vakit kaybetmeden boşanma davası açtı, dava sonunda da Craig'in çalışarak elde ettiği hemen hemen her şey ona kaldı. Craig acı bir gülümsemeyle "Her şeyi yanlış yaptım. Boşanma konusunda deneyimsizdim," diyerek pişmanlığını dile getirdi.

Craig'in avukatı kayıtlara bakarak, çocukları almak için Vera'ya dava açmasını önerdi. Craig bunu engelledi, çünkü sorumluluk almak gözünü korkutuyordu. "Vera ne olursa olsun bir kadın ve kızlar henüz çok küçük. İsterse durumu benden çok daha iyi idare edebiliyor," dedi. Bunun üzerine avukatı "Gözün üstünde olsun, iyi bir anne olmadığı kanıtlanırsa ya da fikrini değiştirirsen, kızların velayetini senin üzerine alırız," dedi.

O günden sonra Craig, evi yirmi dört saat boyunca kontrol altında tutmak için tüm aile üyelerini seferber etti. Annesi çalar saatini sabah ikiye, babası ise dörde kuruyordu. Babasının arkadaşı olan polis şefi ise eve gelen ziyaretçiler için plaka kontrolü yaptırıyordu.

Kısa bir zaman içinde velayet kararındaki kurallara aykırı olarak, Vera'nın akrabalık ilişkisi olmayan erkekleri eve aldığı belirlendi. Üstelik üç yaşındaki Stephanie'den hafta sonunda aldığı haberlere göre, Vera eve aldığı erkek arkadaşıyla sürekli olarak kavga ediyordu. Bu kavgaların birinde, ahşap kaplamalı duvarda erkek dirseği büyüklüğünde bir delik açılmıştı. Craig, 1988 yılının baharında yeni bir velayet kararı çıkarttı. Bu karar Vera'nın çocuklarını yurt dışına çıkartmasını yasaklıyordu.

Hiçbir şey değişmedi. 1988 yaz ve sonbaharında erkek arkadaşı Vera'ya çocuklarının gözü önünde saldırdığı için en az on kez eve polis çağırıldı.

Çocukların bakıcılığını yapan kızın, Vera'nın erkek arkadaşının Stephanie'ye cinsel olarak taciz ettiğini söylemesi üzerine Craig alarma geçti. "İşte o zaman bir tabanca satın aldım," dedi. "O adamın arabasının arka koltuğuna oturup bekleyecektim." Sonradan bu yolla hiçbir yere varamayacağını anladı. Ölmesi durumunda kendisi ceza evine gidecek, kızlar da yine anneleriyle kalacaktı. Sonunda vazgeçti ve çocukları Vera'dan uzak tutmak için hukuk sistemine başvurmaya karar verdi. Artık sorumluluktan kaçamazdı, kızları dışarıdan gelecek tehlikelere karşı koruması gerekiyordu ve bunu yapacak tek kişi yine oydu. Dilekçesini değerlendiren çocuk koruma görevlisi ona iddiasını kanıtlamak için yeterince delile sahip olmadığını söyledi.

1988 yılının Kasım ayında, Vera ile erkek arkadaşı arasında çıkan bir kavgaya polisin bir kez daha müdahale edilmesi istendi. Bu sefer tabancalar da konuşmuştu. Vera, yirmi kalibrelik bir otomatik silahla tetiği iki kez çekerek onu vurmak istemiş ama başaramamıştı. İçkili olduğu için iyi nişan alamamıştı. Yatak odasının kapısında iki delik açılmıştı. Kasaba şerifinin emri üzerine Stephanie ile Samantha, olay gecesini geçirmek için DeMarrlar'ın yanına verilmişti. Vera, erkek arkadaşına karşı dava açacağına ve bir daha onu asla evine kabul etmeyeceğine dair yemin ettikten sonra -yakında bu sözünden de dönecektikızları ona geri verdi. Craig perişan ve çaresizdi.

Polis ona "Elinden bir şey gelmez," dedi. Mahkeme görevlisi ise "Sen erkeksin, bir işin var ve bir erkek arkadaşınla aynı apart-

man dairesini paylaşıyorsun. Bu ev ise çocuklarının. Çocukların annelerini evden atıp seni alamayız," dedi.

Bu noktada Craig, velayet davası için mahkemeye başvurdu. Dilekçesi işleme bile girmeden mahkeme kendisini çağırdı; Vera, çocukları Aralık başında iki haftalığına Almanya'ya götürebilmek için Samantha'nın pasaportunu istiyordu. Stephanie'nin pasaportu Vera'da kalmıştı. Vera ile erkek arkadaşının başının narkotik şube ile dertte olduğunu duymuştu. Amerika'ya tekrar dönmeye cesaret edemeyeceğinden korkuyordu. Bu kaygılarını ifade ettiği halde kimse ona yeterince yakınlık göstermedi.

Mahkeme görevlisi "Bu olasılık her zaman mevcut, ancak bir olay çıkmadıkça yapabilecek bir şey yok," dedi. Hâkim ise "Karşı koyamazsın. O buraya kendi isteği ile geldi. Samantha'nın pasaportunu vermen gerek," dedi emredercesine. Sesinin tonundan "Seni budala! Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsin?" der gibiydi.

Hâkim, Almanya'da iki haftadan daha uzun süre kaldıkları takdirde velayetin doğrudan doğruya kendisine geçeceğini ekledi. Bu Craig'i biraz olsun rahatlatmıştı.

Craig, Senatör Guy Vander Jagt'a belki otuz tane mektup gönderdi. Gelen cevap umutları kırıcı nitelikteydi. "Vera'nın ülkeyi terk etmesini önleyecek hiçbir yasa yok!"

Vera geri döndü; hem de tam zamanında. 28 Aralık Çarşamba günü Craig'i arayarak çocukların bir doğum günü partisinde olduklarını söyleyip o gün gelmemesini rica etti. Craig, homurdanarak kabul etti ancak yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu hisseder gibi oldu. Evin yakınına gitti, içeride hareket vardı. "En azından evdeler," dedi kendi kendine. Gün biterken

kızların odasındaki ışık yandı. Craig Vera'nın çocukları yatırdığını tatmin etti, en azından her şey yolundaydı.

Ertesi gün telefonuna yanıt veren olmadı. 31 Aralık Cumartesi günü Craig'in annesi eve gitti ve paniğe kapılmış bir halde oğlunu çağırdı. Kar yeni yağmış olduğu halde evin çevresinde hiçbir ayak ya da araba lastiği izi yoktu. Annesi "Çabuk gelsen iyi olacak," dedi.

Craig birkaç dakika içinde kapıya geldi ve vakit kaybetmeden içeri girdi. Her şey apaçık ortadaydı. Evde hiç kimse yoktu. Tavandan kablolar sarkıyordu. Müzik aletleri, stereo, yakın bir zaman önce satın aldığı yemek odası takımı; hepsi yok olmuş gitmişti. Evde kalan tek şey kırık dökük şeylerdi. Satılamayan ya da götürülemeyen ne varsa tahrip edilmişti.

Yatak odasında atılmış bir tomar kâğıt ile çeşitli uyuşturucu aletleri duruyordu. Craig, Vera tarafından yere atılmış bir not buldu. Notun üzerinde "Craig, günün birinde paran olduğunda belki bizi ziyarete gelebilirsin," diyordu. Craig korkunç gerçeği anlamıştı; kızları okyanusu aşmak için yola çıkmıştı, gidecekleri yere varmış olmaları da ihtimal dâhilindeydi.

Mahalledeki herkesi gözetleyen yaşlı bir komşu ona her şeyi anlattı. Vera ile erkek arkadaşı, birkaç gün önce büyükçe kutuların içine eşyaları yerleştirmiş ve Perşembe günü de kalan diğer eşyaları kiralık bir arabaya koyduktan sonra çekip gitmişti.

Sonraki günlerde Craig için ufak da olsa bir umut vardı; Vera ile erkek arkadaşı, bir süreliğine Muskegon yakınlarında kalıp ortalık sakinleştikten sonra Batı Almanya'ya geçmeye karar vermiş olabilirlerdi. Craig işinden izin aldı ve çocuklarının izini

bulmaya çalıştı. Gözüne uyku girmeden eski evini ve Vera ile erkek arkadaşıyla arada bir gittikleri dört ayrı evi gözledi. "Günde yirmi dört saat evden eve araba kullandım," diyordu.

Postadan Vera'nın telefon faturası çıkınca, Craig nerede bulunduklarını öğrenebilme umuduyla zarfı açtı. Vera için çok söz söylenebilirdi ama Craig'in de sonradan belirtmiş olduğu gibi aptal biri değildi o. Televizyon satıcılarından çöpçatan hatlarına kadar yüzlerce şehirlerarası görüşme yaparak izlerini yok etmeye çalışmıştı. Craig, 900'lü telefonların hepsinin altını çizdi, ardından da ödemeli olanları işaretledi. Kalanlar arasından tekrar tekrar arananları belirledi ve Colorado Springs'deki bir numara ile kırk kez görüşüldüğünü tespit etti.

Özel bir dedektif tutarak bu numaranın Vera'nın Fulda'dan tanıdığı Cecil Blackburn'e ait olduğunu buldu. U-Haul adlı taşıyıcı firma ile görüştükten sonra, kaçakçıların 'eşya taşıyıcı' kamyoneti Colorado Springs'te bıraktıkları anlaşıldı. "Arabayla yol aldıklarını ve oradan uçağa bineceklerini söylediler bana," dedi. 2 Ocak'ta oradaki havaalanını aradığında, Vera, erkek arkadaşı, Stephanie ve Samantha'nın bir gün önce Batı Almanya'ya gitmek üzere ayrıldıklarını öğrendi.

Craig, onların Fulda'daki eski arkadaşıyla uğrak yerlerine geri döndüklerini tahmin etti. Bu tahmini, erkek arkadaşının annesine, Fulda adresli iadeli taahhütlü bir mektup gönderdiğini öğrenince doğrulandı. Dışişleri'nden yapılan açıklamaya göre, çocuklarının bulundukları yeri belirleme çabaları az da olsa işe yaramıştı. Batı Almanya, 1980 yılında hazırlanan ve akrabaları tarafından kaçırılan çocukların ülkelerine dönüşünü hızlandıran uluslararası Hague Anlaşmasını henüz imzalamamıştı. Bir-

leşen Almanya, anlaşmayı ancak 1990 yılında imzalayacaktı. Dışişleri'ne göre, Craig'in tek seçeneği oraya giderek bir Alman avukat tutmak, Vera'nın uygunsuz davranışlarını Almanya'da kanıtlamak ve üç yıl içinde mahkemeyi kazanacağını ummaktı. Oysaki bu iş için Craig'in ne sabrı, ne parası, ne de Alman hukukuna güveni vardı. Amerikan adalet sistemi velayet konusunda onu her yönden engellemişti. Bir Alman anneye karşı onun kendi ülkesinde şansı olabilir miydi?

İki hafta sonra 13 Ocak 1989'da Michigan Mahkemesi Craig'e geçici velayet izni çıkarttı. "Uğruna mücadele ettiğim her şeyi artık elde etmiştim," dedi acı bir ses tonuyla. "Ama ne yazık ki çocuklarım uçup gitti."

Üç ay boyunca Craig, çocuklarından telefon ya da bir mektup olsun, herhangi bir haber alamadı. "Hayatımın en kötü günleriydi. Çıldıracak gibiydim." Hatırladıkları karşısında gözleri dolar gibi oldu. "Her şey beni fazlasıyla üzüyordu ve ağlamadığım tek bir saniye bile yoktu. Yemek yemekten kesilmiştim ve uyuyamıyordum. Kendimi kaybetmiş gibiydim. Artık bana hiç kimse yardım edemezdi; yardım edebilecek kişiler bile yardım etmiyordu artık."

Craig parasızlık çekmeye başlamıştı. Apartman kirasının yanı sıra, evin satışını engellemek için evin taksitlerini ödüyordu. Eve taşınmak için dilekçe vermiş ancak mahkeme bunu kabul etmemişti. Boşanma işlemleri sırasında bir anlaşma imzalamış olmalıydı; bundan dolayı da ev şimdilik Vera'nın hakkıydı. Craig evde kalamıyor ama eve girerek odaların içini dolaşıyor, çocukların banyo zamanlarını, kahvaltıları ve çocuklarla ilgili daha bir sürü ayrıntıyı hatırlıyordu. Her şeyi bulduğu gibi bırakmış-

tı; günün birinde unuttuğu herhangi bir şey için Vera'nın geri döneceğini umut ediyordu. Ama bu umudun işe yaramadığı zamanlar da oluyordu. "Çocukları geri getirmek için bir şeyler yapmak zorundayım," dedi sürekli olarak. Evden ayrılamadığı zamanlar, kızlarının yatak odasının kapısında, merdivenlerin başındaki yerde sabahlıyordu.

Craig'in annesiyle babası oğullarının durumuna dayanamayıp başka bir yol denemeye karar verdiler. Çocukları bulundukları yerden alıp getirmek için parayla birini tutacaklardı. Birçok kişiye başvurdular ancak sonuç pek umut verici değildi. Kimsenin Batı Almanya'nın çok iyi korunan ve tehlikeli sınırını geçmek istememesi doğaldı. Tek olumlu yanıt, kendini Şişman Adam olarak tanıtan bir profesyonelden geldi. Bu iş için 10.000 dolar istemişti. Otel ücreti, uçak biletleri, yiyecek ve araba masrafları onu tutan kişilere ait olacaktı.

"Düşünülebilir," dedi Craig'in babası.

Şişman Adam "Craig de benimle gelmek zorunda. Karısını saf dışı bırakmak için elinden geleni yapacak. Ben arabada beklerim ve onunla birlikte sınıra kadar onları arabayla götürürüm. Sınıra geldiğimde de işim bitmiş olur," dedi.

Craig pazarlık yapma gereği bile duymadı. Hızlı bir karar verdi. Çocuklarını kurtarabilecek kişi sadece oydu.

1988 yılının Nisan ayında Craig, Vera'nın Batı Almanya'da yaşayan ağabeyinin izini buldu ve onu aradı. Ağabey, ortak babalık duygusuyla Craig'e, Stephanie ve Samantha'nın Almanya'da bulunduklarını, sağlıklarının da gayet iyi olduğunu söyledi. Vera'nın onu araması için elinden geleni yapacağına söz verdi.

Bir saat sonra Vera telefon ederek kısa bir cevap verdi: "Buradayız ve iyiyiz. Hayatımızın sonuna kadar da burada kalacağız ve bunu engellemek için hiçbir şey yapamazsın."

Craig soğukkanlı davrandı. "Mutluysanız ve her şey yolundaysa tamam." Daha sonra bir dakika kadar kızlarıyla konuştu. Stephanie'nin sesindeki korku onu tedirgin etmeye yetti.

"Baba, bizi ne zaman gelip alacaksın?" diye sordu yalvarırcasına. "Burayı hiç sevmiyoruz. Burası çok soğuk."

"Özür dilerim canım," diye yanıtladı. "Sizi almaya gelemem." Vera'nın telefon konuşmasını dinlediğini biliyordu. Gelecek ay çocukları kaçırmakla ilgili amacı hakkında en ufak bir ipucu vermemek için dikkat ediyordu.

Craig'in planı iki hafta öncesinden hazırdı, şimdi ise iki kişinin yardımıyla şekil almaya başlamıştı. Bunlardan biri gönüllüydü, ikincisi de pek gönüllü sayılmazdı. Bu, Vera'yı Fulda'da bırakıp Muskegon'a geri dönen erkek arkadaşıydı. Craig onun uçuş tarihini öğrenmiş ve günü geldiğinde, kendi evinin karşı köşesinde yer alan onun ailesinin yakınında adamı beklemişti. (Mahkeme en sonunda Craig'in evine taşınmasına izin vermişti.)

Adam, Craig'i fark ettiğinde hemen dışarı fırladı. Bir elinde viski şişesi, diğerinde bardakla, kaybedecek fazla bir şeyi olmayan bir kişiyi rahatlıkla korkutabilirdi. Üzerinde gömlek yoktu, yüzüyle göğsü tavernadaki bıçaklı kavgalardan kalma eski ve derin yara izleriyle doluydu. Her halinden Craig'i alt etmeye hazır olduğu anlaşılıyordu.

Craig "Seninle kavga etmek istemiyorum, yalnızca konuşmak istiyorum," dedi. Ondan yeterince bilgi edinebileceğinden

emindi ve "Ne pahasına olursa olsun, onu öldürmek istediğimi anlamıştı," dedi Craig.

Sorgulama başladı: Vera'nın Fulda'daki yeni evinin adresini ve oraya ne şekilde ulaşabileceğini öğrenmek istiyordu. Hangi katta oturuyorlardı, evin düzeni nasıldı ve hangi odada uyuyorlardı? Vera kızları evde yalnız başına bırakıp gidiyor muydu, yoksa gittiğinde kızların başında bir bakıcı mı oluyordu? Gitmekten hoşlandığı barlar hangileriydi?

Craig istediği yanıtları almış olmasına rağmen bunlardan hiçbiri hoşuna gitmemişti. Erkek arkadaşı Vera'nın sürekli olarak arkadaşlarıyla kaldığını ve hafta sonlarında eğlenmeye gittiğinde çocuklara Vera'nın babasının baktığını öğrenmişti. Craig birkaç gün boyunca plan yapmaya başladı ama yine de bu işin içinden ne şekilde çıkacağını bilemiyordu.

Asıl desteği eski bir bahriyeli olan iri yapılı Frank Corbin'den aldı. Onunla bir yıl önce tanışmıştı. Arkadaş olmuşlardı. Birlikte basketbol ve kâğıt oynuyorlardı. Nisan ayında bir öğleden sonra, Frank'ın 1967 Oldsmobil Cutlass'ını birlikte tamir ediyorlardı. Frank'ın bir oğlu vardı, ikincisi de doğmak üzereydi. Craig kendi çocuklarından bahsederken, Frank onun yüzüne bakarak "Sen de biliyorsun ki, oraya gidip çocukları geri alman gerekiyor," dedi.

"Ben de öyle yapacağım," dedi Craig.

Frank hiç tereddüt etmeden, "Ben de seninle geliyorum," dedi.

Craig arkadaşını vazgeçirmek için çaba sarf etti. Bu kaçma-kovalama sırasında Vera ölecek olsa elektrikli sandalyeyi boylayabilirdi. Çocukları kaçırmayı başarsalar bile, Batı Almanya

sınırları içinde tutuklanacak olurlarsa ömür boyu hapse düşebilirlerdi. Craig'in ortağına ödeyecek parası yoktu. Frank, çok büyük bir riski göze alıyordu ve üstelik bundan da en ufak bir çıkarı yoktu.

"Hiç fark etmez," dedi Frank. "Haydi gidelim."

Craig'in ailesi aralarında görüşüp biriktirmiş oldukları paradan 20.000 doları ayırarak Craig'in planına mali destek olmaya karar verdiler. Babası, Craig'in bunca yükü üstlenmesinden yana değildi ancak aklına başka bir çare gelmiyordu ve oğlunun kararlılığı da onu etkilemişti. Craig doğru seçim yapmayı pek beceren biri değildi ancak şimdi yapacağı iş için kendini kaptırmıştı. Doğru yaptığından bugüne kadar bu kadar emin olmamıştı.

"İşimi bıraktım," dedi. "Evimi de olduğu gibi bıraktım; kızlarımla birlikte oturana kadar evimin ne durumda olduğu umurumda bile değildi. Onlar benim hayatımdı, benden koparıldıkları zaman geride hiçbir şey kalmamıştı; tutunacak hiçbir şeyim yoktu. O noktada kafam öylesine meşguldü ki, kendimi düşünemiyordum. Onlara iyi bir hayat vermek bana yetecekti."

Artık plan hazır gibiydi. Craig, kaçış yollarının varış noktası olan Amsterdam'daki Amerikan Konsolosluğu'nda görevli bir hanımla göz yaşartan bir görüşme yaptı. Durumu açıkladı ve Hollanda'ya vardıklarında kızlarına yeni pasaport çıkartabilme olanağının olup olmadığını öğrenmek istedi.

"Bu tür anlaşmazlıklara karışmak istemeyiz," dedi görevli. "Ama çocuklarınızla birlikte velayet belgenizi, kimliklerini ve sosyal sigorta kartlarını getirirseniz pasaport veririz." Sonra ekledi: "Peki Batı Almanya sınırını nasıl geçmeyi düşünüyorsunuz?"

"Bunu size söyleyemem," dedi Craig.

"Bu işi denemeye kalkışmamanızı önermek istiyorum," dedi kadın. "Kimse bunu başaramaz."

Büyük bir cesaretle Craig ve Frank kılık değiştirdiler. Frank'ın kod adı Brad Madison oldu ve Vera'nın asker kökenli sosyal yaşantısına uyum göstermek için asker giysileri giyecekti. Craig'in yeni adı Bob Servo oldu. Bob Meksika tarzı bol kıyafetler giyecek ve aynalı gözlükler takacaktı. Sivil kılığı ile Fulda'da bir otele yerleştiğinde kimsenin dikkatini çekmeyecekti. İkisi de asker tıraşı oldu ve Craig kahverengi saçlarını ve bıyığını siyaha boyadı.

30 Nisan'da birlikte Amsterdam'a uçtular, sonra bir trene bindiler ve Frankfurt'a doğru yola çıktılar. Craig, doğrudan Almanya'ya gitmek istememişti. Vera'nın erkek arkadaşının anlattığına göre, babası Alman göçmen bürosuna Craig'in ülkeye girmesini yasaklattırmıştı. Tren daha güvenceliydi. Ama yine de sınırın her iki yanında pasaport kontrolü yapılıyordu. Sınır nöbetçilerinin Craig'in pasaport numarasını bilgisayara yüklemiş olmaları durumunda oyun oracıkta sona erecekti. Gizlenmek için Craig pasaportunu dizlerinin üzerine koyup uyurmuş gibi yaptı. İlkinde işe yaradı. "Uyuyor," dedi Frank. "Yirmi sekiz saattir uykusuz da." Ancak bir sonraki istasyonda, nöbetçiler bir kez daha geldi.

"Avuçlarımın içi terliyordu," dedi Craig o günleri hatırladığında. "Geri geldiler, ben yine uyurmuş gibi yaptım ama içlerinden biri beni iki kez dürttü. Karşımızda kâğıt oynayan iki yaşlı kadın vardı. İçlerinden birisi 'Onu rahat bırakın. Çocuk çok yorgun. Pasaportu da var. Geçen sefer zaten kontrol ettiniz ya' dedi." Adamlar gitti, Craig kurtulmuştu.

Frankfurt'ta geceyi geçirdikten sonra Craig saçlarını yeniden boyadı ve Peugeot marka bir araba kiralayarak beş yüz mil uzaklıktaki Fulda'ya doğru yola çıktılar. Bir otele yerleştiler, aslında bu kolay bir iş değildi, çünkü Almanya'da askerlere, genellikle yıkıp dökmekten hoşlanan insanlar gözüyle bakılıyordu. Frank yerin konumu hakkında bilgi sahibi olmak istiyordu. Bir taksi tutup erkek arkadaşının tarifine uyarak Vera'nın Berthol Strasse'deki evine gittiler. Otele geri dönerken Vera'nın sık sık uğradığı Green Goose adındaki tavernanın önünden geçtiler. Sonra Craig, Frank'ı alışveriş için dışarı gönderdi. Direnmeyle karşılaşmaları olasılığına karşılık 'ne olur ne olmaz' diyerek iki çakı, büyük bir tahta tokmak, otuz metrelik bir ip ve birkaç yapışkan bant aldı.

Fulda'da geçirdikleri ikinci gün, Peugeot'yu, hız limiti olmayan otoyol üzerinde yaklaşık dört saatte Hollanda sınırından üç yüz kilometre öteye götürdüler. Amaçları, nöbetçisiz bir sınır geçişi bulmaktı ama umutları kırılmıştı. Craig "Arabadan indik, ormanın içinden yürüyüp iki demir yolu hattını geçtik ama önümüz hep kesiliyordu ve yol boyunca motosikletli, atlı ve yanlarında köpekleriyle gezinen nöbetçiler vardı," dedi anlatırken.

Sonunda genç bir otostopçuyu arabalarına aldılar, Craig ona 'yasadışı bir şeyi' sınır dışına çıkartmak istediklerinde nereye gitmeleri gerektiğini sordu. Adam bunun sorun olmayacağını söyledi. Yolun aşağı tarafında, tam on kilometre sonra günde sadece on iki saat korunan bir sınır vardı. Sadece bir sorun vardı; o da gün içinde nöbetin başlangıç saatinin bilinmiyor olmasıydı.

Craig ile Frank, tarif edilen noktayı denemek için arabayı oraya sürdüler. "Ulaştığımızda, sınır koruma altındaydı ve geçip gittik," dedi Craig. "Biz görevliye el salladık, o da bize. Sanki bir

sınır değil, yürüyüş yoluydu. Bunun bir sınır olduğuna inanmak kolay değildi." Artan bir heyecan ile yolu haritanın üzerinde işaretlediler. Belki de bu iş sanıldığı kadar zor olmayacaktı.

Cuma günü, Fulda'daki üçüncü günleriydi; artık hareket zamanı gelmişti. Gün boyunca harita ve planların üzerinden geçtikten sonra akşam saat 7.00'de Green Goose'a gittiler; Frank göze çarpmak için giydiği parlak kırmızı yağmurluğu ile içeri girdi; Craig, Peugoet'nun içinde, köşe başında, gözlerini tavernanın girişine dikmiş halde bekliyordu.

A planı: Vera'nın içkiye olan düşkünlüğü ve Frank'ın babasının artriti için kullandığı Tylox adlı ağrı giderici ve sakinleştirici ilacın alkole karıştırılması üzerine dayanıyordu. Amerika'dan ayrılmadan önce bir eczacı dostlarını arayarak, Vera'nın vücut ağırlığını vermişler ve onu saf dışı bırakmak için kaç tablet Tylox'un yeterli olacağını söylemişti.

O akşamüstü Green Goose'da her şey yolunda görünüyordu. Saat 8.00'de Vera göründü. Frank kendini tanıttı, sohbete başladı ve ona brandy ile Cola ısmarladı. Yaklaşık bir saat sonra, antihistamin tabletlere dönüşmüş iki hapı ona gösteren Frank, bunların Batı Almanya'da çok zor bulunan kokainle eş değerde olduklarını söyledi. Vera düşünmeden tabletleri mideye indirdi, ardından da içki içmeye devam etti. Etkilenmişe benzemiyordu. Frank ile Vera, Green Goose'dan yürüyerek çıkıp, barlar kapanana kadar birçok yeri dolaştılar. Yirmi sekiz brandy ve Coladan sonra, Craig'in eski karısı hâlâ ayaktaydı; hafifçe yalpalasa da bilinci yerindeydi.

Ertesi sabahın erken saatlerinde Frank Vera'yı izleyerek, üç Amerikalı, iki Alman kadınla birlikte Berthold Strasse'deki eve

gittiler. Vera'nın iki yatak odalı evindeki parti, beş kasa birayla devam etti; cumartesi geçti, Pazar gününün ortasında Vera en sonunda sakin bir uykuya daldı.

Bu arada Craig, meraktan çıldırmak üzereydi. Frank, Vera ile Green Goose'dan çıktığında onları gözden kaçırmıştı. Sonrasında da kırk sekiz saat boyunca arkadaşından haber alamamıştı. Gözüne uyku girmemiş, odasında dolanıp dururken, karanlık düşünceler kafasının içini yiyip bitirmişti. Frank'ın karısı, bu maceraya girişecek olursa onu terk edeceğine yemin etmişti; şu durumda arkadaşının geri dönme umudu ne kadar da düşüktü. Frank'ın şiddet gösterip tutuklanmış olması ihtimali bile vardı. Yoksa Vera olup biteni anlamış mıydı? Vera'nın babasından para almış olabilir miydi? Craig bu adamı ne kadar tanıyordu?

Pazar günü saat altıya kadar sabırla bekledi. Sonunda arabaya atlayıp Vera'nın kapısının önüne geldi, dış kapının zilini çaldı ve beklemeye başladı; kalbi deli gibi çarpıyordu. Gerekli eşyalar elindeki spor çantasının içindeydi. Vera ya da karşısına çıkacak herkesle savaşmaya hazırdı.

Adamlardan biri camdan sarkarak "Kim o?" diye seslendi.

"Adım Bob Servo," dedi Craig. "Brad Madison orada mı?"

Frank kafasını uzattı, "Aman Tanrım," dedi nefes nefese merdivenlere fırlayarak. Üçüncü kattan uçarcasına indi. Kapıyı açtı ve alçak bir sesle "Burada ne arıyorsun?" diye sordu.

"Seni geberteceğim," dedi Craig. "Neredesin sen?"

"Her şey yolunda," dedi Frank ısrarla. "Evin anahtarları bende, bu akşam geri gelmemi istiyor." Craig biraz yumuşayarak orayı terk etti ama arkadaşı üzerini değiştirmek için bir saat son-

ra otele geldiğinde onun bir güzel ifadesini aldı. Yeni bir plan üzerinde anlaştılar. Frank bundan sonra olacakları kendisine sık sık bildireceğine dair söz vererek Craig'in yanından ayrıldı.

Görünüşe göre Vera hiçbir zaman yalnız başına kalmıyordu; parti arkadaşları hafta boyunca evinde kaldılar, yalnızca içki takviyesi için dışarı çıktılar. Vera'nın babası, Stephanie ile Samantha'yı Pazar günü eve getirdi. Kızlar sağlıklı görünüyordu ama Frank, bir hafta süreyle onların dışarı çıkıp oyun oynadıklarını görmediği gibi, banyo yaptıklarına ya da doğru dürüst bir şeyler yediklerine şahit olmamıştı. Vera arada bir mutfak masasının üzerine ekmek, et ve peynir dilimleyip bırakıyor, çocuklar acıktıkça mutfağa gidip bir şeyler atıştırıyordu. Bir şekilde Vera'nın gözü bir şey olacakmışçasına çocukların üzerindeydi.

"Kızlarla hiç yalnız kalmıyor," dedi Craig. "Yalnız kalmak istemediğinden değil, sadece bunu nasıl yapacağını bilmiyor. Ama genelde kendi keyfine bakıyor."

Eğlence iki, üç, dört gün sürdü. Craig, akşam karanlığından sabah gün doğana dek, kiralık Alman plakalı arabanın içinde, apartmanın önünde nöbet tutuyordu. İki kişi plaka numarasını kaydetti. Bir üçüncü kişi de arabanın fotoğrafını çekmişti.

Perşembe günü Frank en sonunda Vera'yı, arkadaşlarını kapının önüne koyup bir süre boyunca yalnız kalmaları konusunda ikna edebildi. O hafta sonu çocuklarla birlikte evde geçireceklerdi. Otele geri dönünce Craig, Frank'ın çocuklarla yalnız kalabilmek için Vera'yı dışarı göndermesini istedi. "Cebine avuç dolusu para koyup bara gönder," dedi Craig. "Soru sormadan gidecektir."

Vera hiç değişmemişti. Dört aydır alışkanlığını sürdürüyor ve değişmeye de niyetli durmuyordu. Craig, yakındaki Yunan kafeteryasında gözcülük yapmaya devam etti. Kaygıları gittikçe artıyordu. Saçları uzamış ve mahalledeki birçok kişi onu tanır gibi olmuştu. Vera ile Frank'ın birlikte yattıklarını ve Vera'nın cebinde para taşıyan bir askerle mutlu olduğunu biliyordu. Craig, Frank'ın iyi vakit geçirdiği için bu işi bilerek uzattığından kuşku duyuyordu. "Devamlı erteleyip duruyordu, Vera'dan hoşlandığını bile düşündüm. Onun yanında kalmayı planlayıp planlamadığını sordum kendi kendime. Pasaportuyla uçak bileti elimdeydi, çünkü ne yapacağından emin değildim."

4 Mayıs Cuma günü Craig arkadaşına ultimatomu verdi: Hazır olsun ya da olmasın, kızları Pazar günü götüreceğini söyledi.

Günler öncesinde otele gizlendikleri sırada, Craig'in aklına izcilik günleri gelmişti. Takım halinde Kızılderili kabilesi gibi davranmayı denemişlerdi. Cesaretlerini kanıtlamak için sabahları uyandıklarında "Bugün ölmek için güzel bir gün," diye tekrar ediyorlardı. Cumartesi saat sekizde Craig kafeteryadaki telefona çağırıldı. Karşı tarafın sesi oldukça gergin ama bir o kadar da canlıydı. "Ben Brad," dedi. "Bugün ölmek için güzel bir gün." Craig güldü, avuçlarının içi terlemeye başladı.

Hemen Vera'nın oturduğu binaya doğru koştu. Merdivenlerden tırmanarak ön kapıya ulaştı. Dört aydır göremediği kızlarına sonunda kavuşacaktı. Frank, onu sakinleştirmek istercesine elini göğsünün üzerine koydu. "Sakin ol," dedi. "İkisi de burada ve gayet iyiler. Craig derin bir nefes aldı ve banyoya giderek elini yüzünü yıkadı. Kızlarını telaşlandırmamalıydı. Daha sonra Frank'i izleyerek çocukların televizyonda çizgi film izledikle-

ri salona girdi. İkisi de zarif ve ince yapılıydı. Dört yaşındaki büyük kızı Stephanie sarışındı ve sürekli olarak gülümsüyordu. Henüz iki yaşındaki Samantha kahverengi bukleleriyle bebek yüzlü, şirin bir kızdı.

Frank "Kızlar," dedi. "Burada sizi görmek isteyen bir arkadaşım var."

Stephanie dönerek bu siyah saçlı, bol kıyafetler içindeki adamı acı veren saniyeler boyunca süzdükten sonra "Babacığım," diye haykırdı. Gözyaşları yanaklarından süzülürken, kollarını açarak ona doğru atıldı. Craig onu yakalamak için dizlerinin üzerine çöktü, neredeyse devriliyordu. Samantha ne olduğunu anlamadan ablasını izledi. Craig'in uğruna her şeyi göze aldığı kızları kollarının arasındaydı artık. Kızarı hatırladığından çok daha zayıf buldu. Pembe-beyaz pamuklu gecelikleri yıpranmıştı. Saçlarının kesilmeye ve yıkanmaya ihtiyacı vardı. Ama yine de çocukları bugüne kadar gördüğü çocukların içinde en güzel olanlarıydı. Kendini birdenbire mutlu hissetti, omuzlarından ağır bir yük kalkmış gibiydi.

"Babacığım, evimize gidebilir miyiz?" diye sordu Stephanie.

Craig bu satırları kafasının içinde yüzlerce kez tekrarlamıştı. "Evet, tatlım," dedi. "Tatil artık bitti. Eve dönmemizin zamanı geldi."

Acele ettiler; Vera'nın sabaha kadar geri dönmesi beklenmiyordu ama yine de Craig, şanslarını zorlamak istemedi. Frank kızlara en sevdikleri oyuncaklardan birer tane alabileceklerini söyledi. Samantha, Vera'nın hediyesi olan kırmızı yelekli tavşanını, Stephanie ise Craig'in annesinin ördüğü bebekli batta-

niyesini seçti. Craig bunlara yolculuk sırasında yastık niyetine kullanabilecekleri büyük bir ayı ekledi.

Frank, rüzgârlığı, son paket Amerikan sigarası ve çakmağıyla birlikte Vera'ya bir not bıraktı. "Kızları arkadaşım Bob Servo'nun evine götürüyorum. Çocuklar uyursa geceyi orada geçiririz, sabah onları geri getiririm." Frank Samantha'nın acil ihtiyacına yetecek iki adet çocuk bezi aldı. Fazlasını aldığı takdirde dikkat çekebilirdi. Ardından kızları arabaya taşıdılar. Frank arabayı kullanırken, Craig kızlarıyla oynamak için arka koltuğa geçti. Saat dokuzda oradan ayrıldılar. Hedef Hollanda'ydı. Otoyola ulaştıklarında Frank beşinci vitese geçerek gaz pedalına olanca gücüyle bastı. O gece saatte 135 kilometreyi aşan bir hızla yol aldılar.

İkisi birlikte yolculuğu en ince ayrıntısına kadar planlamışlardı. Kızları sınıra 100 km. kalana kadar uyanık tutacak, sonra onları uyutacaklardı. Sınırı geçmeden önce, Craig ile çocuklar Peugeot'nun geniş bagajına saklanacaklardı. Bagaj, battaniye ve plastik köpüklerle kaplanmıştı. Şansları yaver gittiği takdirde, kızlar Hollanda'ya varıncaya kadar uyuyacaktı. Sınır nöbetçisi arabaya yaklaşacak olursa, Frank gaz pedalına basarak Craig'e haber verecekti. Craig bagajdan fren ışığını gördüğünde, kızlardan biri uyanacak olursa eliyle çocuğunun ağzını kapatacaktı.

Beklenmedik durumlar için özel bir planları daha vardı. İşler yolunda gitmez ve birileri kendilerini engellemeye çalışırsa, Craig en yakın nöbetçiyi, sonra da diğerlerini vuracak, bu arada Frank kızları arabadan dışarı çıkartacaktı. Frank, Amsterdam'daki Amerikan Konsolosluğu'na gidecek, orada Craig'in annesiyle babasının ve avukatların gelmesini bekleyecekti. Önemli olan tek şey çocukların Vera'ya geri verilmemesiydi.

Yolculuk kolay geçiyordu. İlk üç saat olaysız geçti. Craig yine de çok korkuyordu. Kaygılı ve heyecanlıydı. Zaman geçirmek için kızlarıyla oyun oynadı. Onları biraz daha uyanık tutabilmek için ellerine birer çubuklu şeker verdi. Kızlar yorgun ama neşeliydi. Craig'in ailesiyle, Muskegon'da birlikte oyun oynadıkları kuzenlerini yakında görecekleri için heyecandan titriyorlardı. Konuşmayı yeni yeni öğrenen ve iki yaşını henüz doldurmamış Samantha, Almanca bir şeyler gevelemeye çalışıyordu. Dört yaşına girmiş olan Sephanie'nin İngilizcesi iyiydi. Yolda giderken birden gözlerini babasına dikti ve "Gelip beni alacağını biliyordum," dedi. Ağlamasını engellemek isteyen Craig, "Sizi orada bırakamazdım," dedi.

Dinlenmek için verilen kısa bir molanın ardından, Craig Samantha'nın alt bezini değiştirdi. Kızlar uykuya dalınca Craig öne geçti. Gecenin ayazı kendini göstermeye başlamıştı. Ceketlerini çıkartıp kızların üzerini örttüler, ardından kazaklarını çıkartıp tişörtleriyle kaldılar. Craig sınıra yarım saatlik bir uzaklıkta olduklarını biliyordu. Kızlar uykuya dalıp onu oyalayan bir şey kalmadığında sinirleri iyice gerilmeye başladı. Sınırı geçip geçemeyeceklerinden emin değildi. Ya Hollanda'ya vardıklarında ne olacaktı? Gecenin karanlığında, ağaçların arasında ilerliyorlardı. İki erkek, kendi düşünceleriyle baş başaydı. Aralarında neredeyse hiç konuşmuyorlardı.

Bu sırada kaybolmuş olduklarını fark ettiler. Korkunçtu. Batı Almanya'daki ikinci günde çizdikleri haritayı izlemişlerdi; anayol bitip başka bir yola dönüşmeden hemen önce sağa dönmeleri gerekiyordu. Ya çok erken ya da geç dönmüş olmalılardı. Yolun tepesine geldiklerinde, daha önce görmedikleri beyaz bir işaret gözleri-

ne çarptı. 'GRENZE ZOLL 1 KM.' Sınır bir kilometre ötedeydi. Craig'in nabzı deli gibi atmaya başladı. O taşlı rahat geçiş yerine geçilmesi çok daha zor bir yola doğru ilerlediklerini biliyordu.

Craig "Tümseğin tepesine kadar git ve bekle," dedi. Kızlarla birlikte bagaja geçecek ve planladıkları gibi hareket edeceklerdi. Frank, saatte 60 km. hızını düşürmeye çalışırken, Peugeot birdenbire ışık yağmuruna tutuldu. Yol işareti gerçeği yansıtmıyordu. Sınıra uzaklıkları yarım kilometre değil, en fazla yetmiş metreydi. Ana geçiş yoluna bir seslenme mesafesi kadar yakındaydılar. Sekiz-on şerit genişliğindeki bu yolun her şeridinde camlı birer kulübe ve spot lambaları vardı. Peugeot, görünürdeki tek arabaydı ve görevli bütün nöbetçilerin kendilerine baktıklarından emindi. Bagaj planı suya düşmüştü. İşin kötüsü, başka bir çıkışın olmamasıydı, çünkü geldikleri yol tek yönlüydü.

Craig'in tansiyonu yükseldi. Kamyonların kontrol edildiği park yerini işaret ederek Frank'ten arabayı oraya çekmesini istedi. Frank, şaşkınlık ifadesi göstermeden arabayı meydanın ortasına çekti ve arabanın ışıklarıyla motorunu kapattı. Bu hareket nöbetçilerin tabancalarına davranmaları için yeterli olacaktı. Craig, nöbetçi kulübelerinin yakınında bir telefon kulübesi gördü. "Telefona git ve birini arıyormuş gibi yap," dedi Frank'e. "Bu arada ben de bir şeyler düşünürüm."

Düşünülecek fazla bir şey yoktu. Sıkışıp kalmışlardı. Ya ilerleyecek ya da teslim olacaklardı; Craig henüz teslim olmaya hazır değildi. Frank geri gelip direksiyonun başına geçti ve "Ee, ne yapacağız şimdi?" diye sordu.

"Cesaretin var mı?" diye sordu Craig hafifçe gülümseyerek. "Aralarından geç."

Frank düşündü. "Yani arabayı birinci vitese takıp dosdoğru ilerlememi mi istiyorsun?" diye sordu.

"Hayır," dedi Craig. "Arabaya ateş açarlarsa kızları vurabilirler. Kulübelere yaklaş ve pasaportunu salla, bakalım onlar da sana el sallayacak mı?" Craig o ana kadar panik içindeydi. Gözle görülür biçimde titriyor, dişleri birbirine çarpıyordu. Ama karar verir vermez ikisi de rahatladı.

Craig, bu yöntemi daha öncesinde başarıyla kullanmıştı ama bu kez işe yaramayacaktı. Davranışları fazlasıyla tuhaftı. "*Halt*!" diye bağırdı nöbetçiler. Yarım düzine nöbetçi, elleri silahlarında yerlerinden fırladı. Nöbetçilerle aralarında sadece 20 km. kalmıştı.

İki nöbetçi arabanın iki kenarına yaklaşıp pasaportları istedi. Frank pasaportları verdi ama Craig olduğu yerde donup kaldı; evrakları bagajdaki çantasının içindeydi. "*Raus, raus*!" diye bağırdı nöbetçilerden biri. Craig, kızların uyanmaması için dua ediyordu. Arka koltuğa atılmış gömlek ve ceketler arasında göze çarpmamalarını umuyordu. Arabanın anahtarlarını aldı, bagajı açtı ve pasaportunu uzattı. Frankfurt'a giderken trende onu neredeyse ele verecek portatif bilgisayarlardan birini nöbetçinin elinde görünce gözleri kararmıştı. Her şeyini kaybettiğini düşündüğü bir anda, üçüncü nöbetçi el feneriyle arka koltuğu araştırdı. Stephanie'nin sapsarı saçları gece karanlığında pırıl pırıl parlıyordu.

Nöbetçi bir şey sormak istercesine ağzını açtı… Tam o sırada Craig geriye doğru üç adım attı ve dikkatleri kendine doğru çekti.

"*Halt, halt*!" diye bağıran iki nöbetçi otomatik silahlarına davrandılar.

Craig de masum yüz ifadesiyle "Bir şey yok, bir şey yok," dedi. "Gidip bagaja bakın."

"Deklare edilecek bir şeyiniz var mı?"

"Hiçbir şeyimiz yok," dedi Craig. *"Arka koltuktaki evraksız iki küçük kız dışında."*

Nöbetçi, her ikisinin pasaportunu Frank'a geri verdi ancak tatmin olmamıştı. Standart turist tanımına uymayan bir ikili vardı karşılarında.

"Hediyelik eşyalarınız nerede? Fotoğraf makineniz yok mu?" Craig ona sorulan sorulara cevap veremedi. Yolcu koltuğuna geçti, kontak anahtarlarını yerleştirdi. Frank'a alçak bir ses tonuyla "Yavaşça ilerle. Motoru durdurma ve lastikleri gıcırdatma. Hiçbir şey yokmuş gibi ilerle," dedi.

Frank hızlanırken birkaç nöbetçi üç ya da dört adım atarak yanlarında yürüdü, işleri henüz bitmemiş gibiydi. Sonra geride kaldılar, Peugeot ise ileri fırladı. Her şey yedi dakika içinde olup bitmişti.

Craig henüz kutlama yapmaya hazır değildi. Hollanda'ya geçtiklerinden ya da önlerinde ikinci bir geçiş noktası olmadığından emin olmak zorundaydılar. Batı Almanya'nın beyaz plakaları, yerini Hollanda'nın sarı plakalarına bıraktıktan sonra iki saat daha yol aldılar, sonunda Pazar sabahı erkenden Amsterdam'a ulaştılar. Bir park yerinde kısa bir uyku çektikten sonra Pazartesi günü açılacak olan Amerikan Konsolosluğu'na yakın bir otel aradılar. "Çok yakınında olmak istiyorduk," dedi Craig açıklama yaparcasına. "Hollanda'nın bizi Almanya'ya geri verip vermeyeceğinden hâlâ emin değildik. Bu nedenle gözlerden uzak kalmaya çalıştık."

Nakit paralarını dikkatli harcamaları gerekiyordu, çünkü Craig'in elindeki 20.000 dolardan sadece 80 dolar kalmıştı. Basit bir otelde tek bir oda tuttular ve peynir yiyip sıcak Cola içtiler. Pazartesi günü kızların fotoğrafını çektirip bunları o değerli pasaportları için konsolosluğa götürdüler. Craig ile Frank, çocukları arkalarına alarak uzun bir kuyruğun başına geçtiler. Craig, birer Amerikalı olarak saygı görecekleri yerde bulunduklarını düşünüyordu. Sonra bir ay önce Amerika'dan telefonla görüştüğü görevli bir kadının karşısında buldu kendini.

"Sınırı pasaportsuz nasıl geçtiniz?" diye sordu.

"Bunun bir önemi yok… Buradayız işte," dedi Craig. "Fotoğraflar, doğum belgeleri, Sosyal Sigorta kartları, mahkemenin bana verdiği velayet belgesi, hepsi burada."

Görevli kadın her şeyi öğrenmek istiyordu. "Onları kaçak mı soktunuz? İncinen oldu mu? Yoksa çocukları kaçırdınız mı?"

"Bakın," dedi Craig, "Onlar birer Amerikan vatandaşı ve şimdi buradalar. Belgeler burada, pasaportlarını verin artık bana. Buraya ne şekilde gelmiş olduğumuz sizi ilgilendirmez."

Görevli kadın yumuşayıncaya kadar aşağı yukarı çeyrek saat kadar tartıştılar; o yalnızca görevini yapmıştı ve çocukların babalarıyla mutlu olduklarını görmüştü. Birkaç dakika sonra Craig'e yaklaşarak "İşte pasaportlar, Bay DeMarr. Kutlarım sizi," dedi. Konsoloslukta çalışan diğer görevliler ayağa kalkıp kendisini alkışladılar. İçlerinden birisi olup biteni bekleyenlere iletti, bir süre sonra odada bulunan herkes alkışa katıldı. Sesler Craig'e sıcak bir duş etkisi yaptı.

İnsana mutluluk veren rastlantılar bu kadarla kalmadı; Kuzeybatı Havayolları görevlilerinden ikisi, transatlantik uçuşunda

ertesi gün için kendilerine ayırtmış oldukları yerlerini verdiler. Diğer olaylar pek de güzel sayılmazdı: Boston'daki gümrük memurlarından birisi, Craig'i sıradan dışarı çekerek çantalarını yırtarcasına açmış ve geçmelerine izin vermeden önce kızlarının annelerinin nerede olduğu hakkında sorular sormuştu. "Kendisine, karımın ailesinin Almanya'da oturduğunu ve birkaç haftalığına orada kalacağını söyledim," dedi.

Craig, başlarından geçen bunca şeyden sonra özgürce vatanına dönebildiğine inanmakta zorluk çekiyordu. Amsterdam'dan uçağa bindikten sonra onun da, Frank'ın da ağzını bıçak açmadı. Biralarını yudumlarken kızların iştahla fıstık yemelerini izlediler. Uçak Detroit'e indikten sonra terminal dışında ailesi onları beklerken bile Craig kızlarına gözcülük etmeye devam ediyordu.

"Stephanie'nin ayakkabılarını bağlamak için yere eğildiğimde birden arkamda hızlı adımlarla bana yaklaşmakta olan ayak seslerini ve bağrışmaları duydum. Üzerime doğru geliyorlardı; arkamı döndüm ve o anda bana doğru gelen kim olursa olsun onu vurmaya hazırdım. Bunca yola ve zorluğa engellenmek ya da yakalanmak için katlanmamıştım."

Ayak sesleri Craig'in kız arkadaşına aitti, ona zarar vermeden kollarına atıldı. Stephanie, Craig'in annesinin kucağına atladı, kolları ve bacaklarıyla kadına sarıldı; Samantha vakit kaybetmeden büyükbabasına koştu. Gözyaşları ve kucaklaşmalarla karşılanan iki yorgun kahramana dönüş yolunda armağanlar verildi; Bu armağanlar iki karton Camel sigara, iki kutu altılık bira ve en güzeli, özel yaptırılmış iki tişört. Craig'inkinde 'Arkadaşların en iyisi' yazılıydı.

Muskegon'da yapılması gereken ilk iş, özellikle kızların onca kötülüğe tanık olduğu evlerine yönelik korkularının silinmesiydi. Craig, Stephanie ile Samantha'yı sabahları eve getiriyor, onlar birlikte oynarken kendisi de su tesisatını ve duvarları onarıyordu. Craig'in annesiyle kız arkadaşı geçmişi silmek istercesine, ilk önce kızların yatak odasını elden geçirdiler, duvar kâğıtlarıyla halıları yenilediler, pencereye fırfırlı perdeler astılar.

En önemlisi, Craig ön ve arka cephedeki pencerelerle kapıları yeniledi, asma kilitli demir parmaklıklarla çevirdi. Bu işi yaparken kızlardan oyuncaklarını bırakıp kendisine yardım etmelerini istedi. "Bana çekiç ve çivileri uzatmalarını söylüyordum ve bunları kapıya çakarken, 'Bakın görüyor musunuz, hiç kimse bu kapıdan içeri giremez artık ve sizi asla götüremez' diyordum."

Craig'in çabalarına karşın, eski yaralar çok zor kapandı. Eve döner dönmez Stephanie, Vera'nın erkek arkadaşıyla ilgili kâbuslar görmeye devam etti. Uykusundan çığlıklar atarak uyanıyordu. "Pis David, beni götürecek! Pis David içeri giriyor! Camları kapıları kırıyor, beni kaçıracak, canımı yakacak!" diye bağırıyordu. Craig koşarak merdivenleri çıkıp ışığı yakıyor ve kızı sakinleştirmeye çalışıyordu. Gördüğü kâbuslar gerçekten çok kötüyse, onu kucağına alıp alt kata indiriyor, kapıların kilitli olduğundan emin olması için kızına kilitleri gösteriyordu.

İlk aylarda kızlar, Craig'in yanlarından ayrılmasını istemediler ve paçalarından babalarına yapıştılar. Duş almak için banyoya girdiğinde bile kızlar kapının önünde bekleyip onunla konuşuyordu: "Orada mısın?" "Buradayım." Kızlar yabancıların yanında oldukça utangaçtı. Özellikle de tanımadıkları erkeklerin arasındayken. Evin içinde her şey sakinse onlar da sakin davra-

nıyorlardı. Craig, acele davranmadan, rahat hareket etmeye çalışıyordu. Etrafta bağırıp çağıran insanları görünce dehşete düşüyorlardı. Craig arkadaşlarından bir kuralı asla ihlal etmemelerini istedi: Yüksek sesle tartışmak bu evin içinde yasaklanmıştı.

Aradan iki yıl geçti; Stephanie ile Samantha artık kendilerini toparlamış görünüyorlardı. İkisi de artık ilişki kurabilen, iyi yetişmiş ve çevrelerine ayak uydurabilen çocuklardı. O kadar ki, çocukları koruma bölümündeki yetkili kişi, en azından şimdilik herhangi bir tedaviye gerek olmadığını söyledi.

Yine de çocukluk anıları hiçbir zaman normale dönmeyebilirdi. Craig, onları sürekli gözaltında bulundurmak zorunda olduğuna inanıyordu, tıpkı benim Mehtap'ı koruma gereğini hissettiğim gibi. Stephanie'nin okul müdürü kapı ve pencereleri kilitli tutmayı kabul etti. Dersler bitince, öğretmeniyle birlikte, önceden belirlenmiş olduğu gibi, Craig, annesi ve yengesinden oluşan üç kişilik bir grup kızları almak için sınıfın kapısında bekliyordu. Vera görünecek olursa diye fotoğraf ve ayrıntılı bilgi personele verilmişti, polis aranacaktı. Okul evlerinden birkaç sokak ötede olmasına rağmen, Craig'in birinci sınıf öğrencisi kızı asla okula arkadaşlarıyla birlikte yürümüyor ya da dışarıda yalnız başına oynamıyordu.

Aynı kurallar evde de geçerliydi. Craig, kızlarının ancak evde ya da durumlarını bilen kapı komşularında oyun oynamasına izin veriyordu. "Evimde her odada pencere var ve onları sürekli olarak açık duran bir pencereden izliyorum." Görüş alanından uzaklaşmamaları kaydıyla Stephanie'nin arkadaşlarıyla birlikte evin arkasındaki tenha yolda bisiklete binmesine izin veriyordu. Yüzme havuzları bulunan ailesinin evine gittiklerinde içi rahat ediyordu. Kaygısız dünyası bundan ibaretti.

Kızlarıyla birlikte dolaşırken yanında bir tabanca bulunduruyordu. Evin içinde, her odada kızların ulaşamayacağı yerlerde birer dolu tabanca kullanılmaya hazır halde bekliyordu. Haftanın üç günü Vera'yı arıyor, cevap aldığı takdirde telefonu kapatıyor, onun uzaklarda olduğunu bilmek içini rahatlatıyordu.

Craig'in koruma işini abarttığı zamanlar da olmuyor değildi. "Yaptığım işe kendim bile inanamıyordum. Bazen burada oturmak yerine bir şeyler yapmam gerektiğini düşünüyorum. Ya Vera uçağa binmişse? Ya sokağın karşı tarafına park ettiği kiralık bir araba beni izliyorsa? Ya çocuklarımı benden kaçırmayı planlıyorsa?" diyerek kendimi yiyip tüketiyordum. Hiçbir şeyi şansa bırakmıyor. Bir delikanlı kaldırımın üstünde plastik bir şişeyi ezecek olsa hemen yatağından fırlayıp ne olduğunu araştıracak, evin yakınında değişik bir araba gördüğünde, hemen 911'i arayacak durumdaydı.

"Hiçbir şey bitmiş değil," dedi somurtarak. "Aynı şeyler devam edip durdu."

Acı gerçek şu ki, Vera kızlarının annesi ve er ya da geç ortaya çıkacaktı. Son aldığı habere göre Fulda'da bir kioskta sigara ve bira satıyordu. İki haftada bir çocuklarına telefon ediyor. Genelde Stephanie cevap vermek istemiyor ama Craig onu oturma odasındaki telefona iteliyordu. "Telefonun yüzüne kapanması nasıl bir duygudur, çok iyi biliyorum. Korkunçtur, korkunç. Geriye dönüp hissettiklerimi hatırladıkça gözlerim yaşarıyor. Çocuğunuzun telefona gelip 'Seninle konuşmak istemiyorum' demesi çok kötü bir şey. Bu nedenle Stephanie'ye, 'Merhaba de ona ve çizgi film izlemekte olduğunu söyle, seni anlayacaktır,' diyorum."

Vera iki yıl içinde Craig'in hayatını birçok kez zindana çevirmeyi başardı. Yine de Craig eski karısı için üzüntü duysa da kızlarının ya da kendi hayatında ona yer vermeyi bile düşünmüyordu.

Stephanie Almancayı unutmuş, aklında sadece birkaç tekerleme kalmıştı: "*Augen, Nase und Mund.*" Almanya'ya geri dönme korkusu, tıpkı annesine duyduğu özlem gibi canlıydı. Burger King'de kızarmış pili. yedikleri bir gün, Craig kızlara annelerinin kendilerini görmek için buraya gelmesini isteyip istemediklerini sordu. İkisi de evet anlamına gelecek şekilde başlarını salladılar.

"Buraya taşınıp bizimle kalmasını ister misiniz?" diye devam etti.

Stephanie minicik yüzünü buruşturarak çelişkili duygular içinde "Hem evet, hem de hayır. Biraz korkuyorum," dedi.

"Sizi Almanya'ya geri götürmesinden korkuyor musunuz?" Stephanie hayır dercesine başını salladı. "Neden korkmuyorsunuz?" diye sordu Craig.

"Çünkü sen yanımızdasın," dedi altı yaşındaki kızı. "Beni asla geri götüremez."

"Peki, kötü insanlar evimize girmeye çalışacak olursa babanız ne yapar?"

"Onları gebertir!" diye haykırdı Stephanie kendinden emin bir ifadeyle.

Samantha da incecik sesiyle "Bir daha asla, asla kötü David'i görmeyeceğiz," dedi araya girerek.

"Haklısın tatlım," dedi Craig kızlarının ağızlarını silerken.

Dul ebeveyn yaşamı özveri isteyen bir şeydi. Craig için de bu şart geçerliydi. Kızlarına daha fazla zaman ayırabilmek için tam

gününü alacak bir iş aramaktan vazgeçmişti. Muskegon'daki resmi işsizlik oranı yaklaşık yüzde on iki görüldüğü halde burada iş bulmak oldukça zordu. Craig evin masraflarını, serbest oto tamircisi olarak ya da babasının Bayview dedektiflik bürosunda çalışarak karşılıyordu. Arada bir kiliseden ya da kendi ailesinden yardım gördüğü de oluyordu. Sinirleri gergin olduğu zamanlarda kızlarının uyumalarını bekliyor, ön ve arka kapıları dikkatlice kilitliyor ve alt katta arkadaşlarıyla buluşarak bilardo oynuyordu. Bir saat sonra sinirleri yumuşamış halde kendisini bekleyen problemlere hazır hale gelmiş oluyordu.

"Arada bir biraz rahatsız oluyorsunuz, ama her şeye değdiğini de biliyorsunuz. Kendi yaşamımı kimseninkiyle değiştirmek isteyeceğimi sanmıyorum."

Zorluklarla karşılaştıkça Craig, Batı Almanya sınırında arabasının içinde, Frank Corbin ile işin içinden sıyrılma umutlarının yok denecek kadar az olduğu sırada bir mucize eseri kurtulmuş olmalarını hatırlıyordu.

"Tanrıya her zaman inanırım," dedi Craig. "Ama şimdi koruyucu meleklerinin olduğuna tüm kalbimle inanıyorum. Sınırı geçtiğimiz sırada bir şey oldu, bu yalnızca yükselen adrenalin değildi. Sanki Tanrı elini omzuma dayayıp, 'Sen doğru olanı yapıyorsun. Ben buradayım,' diyordu bana."

Sürekli kuşku içinde yaşamakla birlikte Craig ve ben, aslında şanslı insanlardık. Geride bırakılan ailelerden birçoğu bu kadar şanslı olmuyordu. Bu insanlar günlerini boş evlerinde, anılarla, fotoğraflarla, tozlu oyuncaklarla ve paslı salıncaklarda geçiriyorlar. Çocuklarını geri alabilme umudu ve imkânından yoksun kalıyorlardı. Çocuklarını yasal yoldan, diğer ülke mahkemele-

rine başvurarak kazanmayı denediklerinde de başarısızlığa uğruyorlardı.

İran'dayken toplum bana mahkemeye çıkma hakkını tanımamıştı. Orada kadın da, çocuklar da kocaya aitti ve konu kapanmıştı. Mudî'yi boşanması için ikna etmeyi başarmış olsam da (ki bu olacak şey değildi), Mehtap'ın velayeti babasına kalacaktı.

İslam yasaları, yedi yaşına gelene kadar çocukların yerini annenin yanında görse de, Tahran'da soru sorduğum herkes mahkemede kesinlikle kaybeden tarafın ben olacağını söylemişti. Müslüman olmamam, üstelik Amerikan vatandaşlığı gibi bir sürü engel vardı karşımda. İran doğumlu bir doktora karşı yasal bir zafer kazanma şansımın olmadığını biliyordum. Bugüne kadar İslam mahkemesinden izin alarak çocuklarını Müslüman bir ülkeden dışarı çıkarabilen tek kadın bildiğim kadarıyla Christy Han olmuştu.

Geride bırakılan ebeveyn baba olduğunda vatanında olsun, dışarıda olsun, başka bir engelle daha karşılaşacaktı. Velayet kavgalarında genelde babaya karşı çıkılıyordu. Uluslararası çocuk kaçırma olaylarında çocuğunu kaçıran her beş ebeveynden biri anneydi; bu durumda geride bırakılan beş kurbandan biri baba oluyordu. Craig DeMarr ile Ramez Shteih'in öyküleri davamızın annelik ya da babalık değil, ebeveynlik davası olduğunu gösteriyor. Bir yandan da bize şunu hatırlatıyor: Cinsiyet hangi tarafın velayete en uygun kişi olduğunu tek başına belirlemeye yetmiyor. Çocuğun düzen ve güven gereksinimi her şeyden önce geliyor.

7. Bölüm

Umutlar Ve Dualar

Sayısız görüşmelerden sonra Chris Korst, Arnie ve ben şunu tam anlamıyla anlamıştık: Hiçbir bölge, hiçbir devlet, sosyo-ekonomik hiçbir sınıf uluslararası çocuk kaçırma vakalarına karşı korumuyordu. Sorun pek çok kişinin sandığından çok daha büyüktü. Bu konuda daha fazla ilerleme kaydedebilmek için Chris, hâkimlerle avukatlara özel davetiyeler göndererek halka açık bir çalışma yapmayı önerdi.

Senatör eşi Lori Hansen Riegle, kadınlık ve annelik heyecanına kapılarak destek verdi. İlk çalışmamız için 1990 yılının Kasım ayının karlı bir kış gecesinde Lansing'e geldi.

Toplantıya ayrıca Dışişleri'nden, Kayıp ve Taciz Edilen Çocuklar Bölümü'nden temsilciler katıldı. Meslekleri gereği orada bulunan bu insanlara ek olarak geride bırakılmış iki anne; Christy Han ve Jessie Pars da sahneye çıktı.

Ben kendi deneyimlerim hakkında konuştum. Philadelphialı Jessie Pars ise çocuklarına tekrar kavuşmak için kocasını onlarla birlikte İran'dan Türkiye'ye geçmek için nasıl ikna ettiğini an-

lattı. Ardından Christy Han o sıralarda Pakistan'da bulunan iki oğlundan bahsetti.

Dinleyicilerin çoğunun gözleri yaşarmıştı. Birçoğu, sorunun çevremizde bir hayli yaygın olduğunu fark etmişti.

1991 yılının Ağustos ayında yeniden bir araya geldik. Burada Bayan Riegle ile 'Bir Dünya: Çocuklar için' (Arnie ile birlikte kurmuş olduğumuz bu derneğin amacı, uluslararası çocuk kaçırma olaylarına çözüm getirmekti), o yıl başlarında çocuklarına kavuşmak için ağır masraflar altına girmiş olan Christy'ye para desteği sağladı. Olaya yakından şahit olmuş bir insan olarak, bir anneyle çocuklarını yeniden bir araya getirme işine katkıda bulunabildiğim için kendimi gerçekten çok mutlu hissediyordum.

Aynı akşam yaptığım kısa konuşmada, Christy'ye geçmiş olsun dileğinde bulunan bu insanlara onun davasının ne yazık ki olağandışı bir olay olduğunu hatırlatma gereği duydum. "Christy ile ben şanslı insanlarız; çünkü çocuklarımıza sahibiz. Ancak bu olayların birçoğu mutlu sona ulaşmıyor," dedim.

Gerçekten de büyük bir çoğunlukla, geride bırakılan ebeveyn aynen öyle kalıyordu. Bazıları çocuklarının nereye kaçırıldıklarını bile öğrenemiyor ya da kaçırıldığı ülkeye girmesi yasaklanıyordu. Bazıları ise milliyet ya da din ayrımı nedeniyle mahkemeler tarafından reddediliyor. Birkaçı velayet almayı başarıyor ancak bu kez ülkeyi terk etmeleri engelleniyor; ebeveynlik haklarının bedeli özgürlükleri oluyordu.

Kısa konuşmam sırasında gözlerim başka bir kurban anneye takıldı. Mariann Said'in önceki hafta Irak'tan döndüğünü, iki çocuğunun kendilerini kaçıran babaya bırakıldığını söyledim.

"Oğlunu geri götürebileceği konusunda kendisine söz verilmişti," dedim konuşmamı sürdürerek. "Çantaları bile hazırdı ve birdenbire kocası fikrini değiştirdi ve sözünden caydı."

Mariann o akşam, Christy'nin oğullarına kavuşması kutlamasını izlemek için oraya toplanmış insanların arasına katılmakla büyük bir cesaret örneği göstermişti. Christy'nin çocukları neşe içinde oynarken, onun çocukları çok uzaklardaydı.

Mariann Said için o yılki Ohio antika fuarı hayal kırıklığı olmuştu. Birkaç yıldır orada 1970 öncesi oyunlar, oyuncaklar, bebekler ve kitaplar koleksiyonuna veda ediyordu. Parolası, 'Çocukluğunuzu benden geri alabilirsiniz'di. Satışlar onu oldukça memnun etmişti. Ama 1990 yılının Haziran ayının o sıcak ve güzel cumartesi günü durum değişti. Akşam saat yedi civarlarında içinde bir huzursuzluk duyan Mariann, Detroit şehri dışındaki evini aradı. Sekiz yaşındaki oğluyla dört yaşındaki kızını bir gün öncesinde kocasıyla birlikte evde bırakmıştı.

Telefona cevap veren olmadı. Aynı şey başka bir ailede söz konusu olmuş olsaydı, dondurma yemeye ya da sinemaya gittikleri düşünülebilirdi. Ancak telefonun uzun uzun çalışı Mariann için felaket habercisiydi. Halid çocukları asla dışarı çıkartmazdı, özellikle de akşam saatlerinde.

Telefonun ahizesini kapatmadan önce kendi kendine "Onları Irak'a götürdüğünden eminim," dedi.

Saat başı telefon açmaya devam etti, her seferinde tedirginliği biraz daha artıyordu. Halid'in ona haber vermeden gitmesi onu çok da şaşırtmayacaktı, çünkü on yıl içinde en az altı kez evden

ayrılmıştı. Ülkesi Irak'a gitmeyi her şeyden çok istiyordu. Mariann onun tek başına gideceğini düşünüyordu; daha öncesinde böyle yapmıştı, çünkü bu onun hayat tarzıydı. Bugüne kadar çocuklarını da beraberinde götüreceği aklına bile gelmemişti.

Mariann ertesi gün geri dönmek için arabayla yola çıkarken sakin olmaya, kaza geçirmesine neden olabilecek panik duygusuna engel olmaya çalışıyordu. Kocasının son günlerdeki kuşkulu davranışlarını düşünmekten kendini alamıyordu. Onun antika düşkünlüğü ile iş seyahatleri, Halid'in her zaman gücüne gitmişti. Mariann ilk kez Ohio'da kalıp gece onu aradığında, ödemeli telefonu kabul etmemişti. İkinci kez ise geri döndükten sonra bir hafta boyunca ona karşı surat asmıştı. Oysa bu kez, alışılmadık bir şekilde karısını desteklemişti. "Git, tabii ki gidebilirsin, hatta kendini yorgun hissedersen pazartesi gününe kadar orada kalabilirsin."

Mariann, akşam eve ulaştığında her şeyi bıraktığı gibi yerli yerinde buldu; tek fark salonda yerde duran boş bir bavul kutusuydu. Hayal kırıklığı içinde yerdeki kutuyu tekmeledi. "Gittiklerinden işte o anda emin oldum." Yemek masasının üstünde bir bilgisayar kâğıdı parçasının üzerine karalanmış bir not buldu. "Tatildeyiz. Dönüşte görüşürüz," yazıyordu.

Çocukların giysilerinden ya da oyuncaklarından eksik olan bir şey yoktu. "Halid benden kurtulmak istemişti," dedi Mariann. "Onu bulmadan çocukları ülkesine yerleştirmiş olacak." Bir sonraki ay kredi kartıyla yapmış olduğu harcamalar yağmaya başladı. Halid, nakit ve banka kredileriyle gizlice 35.000 dolar toplamayı başarmıştı. Ayrılmadan önce çocuklara yeni kıyafetler aldığı aşikârdı.

Mariann'ın korkuları Halid'in çöp kutusuna attığı kâğıt yığını arasındaki parçaları bir araya getirerek ortaya çıkarttığı uçuş numaraları ve rezervasyon kodlarıyla doğrulanmıştı. Yine bu kâğıtlardan gidiş yolunu tahmin etmek zor olmayacaktı: Toronto'ya arabayla yolculuk, ardından uçakla Londra, Viyana, en sonunda da Bağdat.

Uykusuz geçen bir geceden sonra Mariann karakolu aradı, kendisine 'Kayıp ya da Kaçırılan Çocuklar Merkezi'ni araması söylendi. "Adımı ve adresimi alarak bana bir kitap göndereceklerini söylediler ve olayı Dışişleri'ne havale edeceklerine söz verdiler," dedi. Yurttaşlık Danışma Hizmetleri'ni aradı. Ona uluslararası çocuk kaçırma olayları hakkında büyük, kalın bir katalog gönderdiler, ellerinden hiçbir şey gelmeyeceğini bunu okuyunca anlayacaktı.

İşin kötüsü, iki ay sonra Irak Kuveyt'i işgal etti. Beş ay sonra ise çocuklarının yerleştirildiği yer, kendi ülkesi tarafından acımasızca bombalandı. Adam ile Adora'nın hayatta olup olmadığını öğrenmek için bile uzun bir süre boyunca beklemek zorunda kaldı.

Mariann ile Halid, 1980 yılında Detroit yakınlarındaki bir kolejde tanışıp altı ay sonra da evlendiler. Mariann yirmi, Halid ise yirmi üç yaşındaydı. Halid, Amerika'ya iki yıl önce mühendislik eğitimi için gelmişti; sigarası, içkisi ve kumarı yoktu. İnsanlardan uzak duran tutkulu bir kişiliği vardı ve günün on beş saatini okuldaki kütüphanede geçiriyordu.

Mariann, çok konuşan bir delikanlıyla olan ilişkisini bitireli çok olmamıştı ve Halid ile karşılaştığında, Halid'in fazla bir beklentisi olmayan tavrı ona huzur vermişti. "Beni ona çeken şeyin ne olduğunu bilmiyorum," dedi. Mariann uzun boylu, yeşil gözlü ve omuzlarına kadar inen kahverengi saçları olan, güçlü ve yapılı bir

kadındı. Sesi ahenkli, konuşması canlıydı. "Onu ilk gördüğüm anı hatırlıyorum. Onu görür görmez içimde bir kıpırdanma oldu. İşte o zaman anladım, tam bana göre biriydi," dedi Halid için.

Evliliklerinin altıncı ayında Halid altı haftalığına Irak'ı ziyaret edip geri döndükten sonra ciddi sıkıntılar baş gösterdi. Mariann, Adam'a hamile kaldığını söylediğinde Halid öfkeden deliye dönmüş ve Mariann'ı kendisi okulunu bitirinceye dek en az beş yıl süreyle çocuk yapmama konusundaki anlaşmalarını bozmakla suçlamıştı. "Bunu bile bile yaptın," ya da "Hayatımı mahvettin," diyordu. Halid, bundan kısa bir süre sora Mariann'ı arabasız ve parasız bırakarak kendi evine taşındı. "Bazı günler yiyecek bir şeyler bulamıyordum ya da bir parça çikolata ile yetinmek zorundaydım," dedi.

Adam doğmadan üç hafta önce Halid Teksas'taki bir okula başladı ve oraya yerleşti. Birkaç ay sonra Mariann'a geri döndüğünde çocuğuna karşı ilgisiz davrandı. Adam'ı asla yıkamadığı gibi, altını da bir kez olsun değiştirmedi. Ağzına bir lokma ekmek bile vermedi. Bütün ev işleri Mariann'ın üzerindeydi. Bu arada Mariann da postacı olarak tam günlük bir işe girmişti. "Adam'ı bakıcıya bırakıyor, işten eve dönerken geri alıyordum. Evde her şeyle ilgilenmek zorunda kalıyordum. Halid okula giderken de evin tüm masraflarını ben karşıladım," dedi. Adam on sekiz ayıkken Halid ikinci kez çekip gidince 'ona bir daha asla güvenmeyeceğim,' dedi kendi kendine.

Bu ikinci ayrılık boyunca Mariann'ın annesi, Halid'in günün birinde Adam ile birlikte ülkeyi terk edeceğinden korktuğunu söyledi. Mariann ise "Bu mümkün değil, o öyle bir şeyi hayatta yapmaz," diyerek annesini yatıştırmaya çalıştı.

Adora'nın aileye katılması durumu tam anlamıyla değiştirdi. Kızını doğurduktan sonra Mariann'ın içinde bir sıkıntı hâsıl olmaya başlamıştı. "Büyük bir sıkıntının eşiğinde olduğunu biliyordum."

Halid, ikinci hamilelikten fazlasıyla rahatsız olmuştu. İki çocukla mastır öğrenimini bırakıp para kazanmak için çalışmak zorunda olduğunu anlamıştı. Aylarca Mariann ile konuşmadı. 1986 yılının Mayıs ayında, Adora henüz üç aylıkken bir kez daha ortadan kayboldu. Bu kez California'daki bir koleje başlamıştı.

Çocukların her ikisinde de astım hastalığı vardı. İşiyle çocuklarının arasında mekik dokuyan Mariann gücünün son noktasına gelmişti. Sonunda Halid'e telefon ederek son ultimatomu verdi: "Buraya hemen gelmezsen eve döndüğünde bir ailen olmayacak." Halid geri döndü ve elektrikle uğraşan Perceptron adındaki bir şirkette iş buldu. Mariann postanedeki işinden ayrıldı. Sonraki üç yıl boyunca evinin hanımı oldu.

Ailedeki sorunlar devam ediyordu. Kavga ederlerken birbirlerini terk etmekle tehdit ediyorlardı, hatta 'boşanma' birçok kez gündeme gelmişti. Ama Mariann Halid'in bunu yapmayacağından emindi. Adora hakkındaki önsezileri doğrulanıyor gibiydi; bebek alt bezinden kurtulur kurtulmaz Halid aşırı bağnaz bir tutum sergilemeye başladı. Amerikan kızlarının cinselliğe olan düşkünlükleri ve uyuşturucu kullanmaları canını sıkıyordu. Adora üç yaşına geldiğinde onun mayo ya da açık kıyafetler giymesinden rahatsız oldu. Ailece dışarı çıktıklarında en olmayacak şeyler için olay çıkarıyordu.

"Adora dışa dönük, rahat bir kızdı," dedi Mariann. "Konuşmaya başlar başlamaz herkesle iletişime geçen bir çocuk oldu.

Bir buçuk yaşındayken, dükkânlarda tanımadığı insanlara yaklaşır 'Selam nasılsınız?' diye sorardı."

"Bir seferinde bir lokantaya gittik, orada çalışan ve henüz on sekiz yaşında olmayan komilerden biriyle konuşmaya başlayınca Halid çok sinirlendi ve ben geri dönüp oturmasını söyledim. Kocamın bakışları kızının yabancı bir erkekle konuşmasından dolayı öfke doluydu. Şükürler olsun ki kızım bunu anlamamıştı ama ben anladım."

Halid'in ülkesine bağlılığı, ailesiyle ayda bir yaptığı telefon görüşmeleri dışında, zayıftı.

1980'den beri onları görmemişti. Müslüman olmakla birlikte, dindar değildi. Mariann ile ülkesinin kültürü hakkında çok az konuşuyordu. 1988 yılında İran-Irak savaşı durulunca, Irak'a geri dönme konusunda arada bir Mariann'a baskı yapmaya başladı. 'Bir yıllığına' diyordu, çocukları ailesiyle tanıştırmak, orada yaşamın daha kolay olup olmadığını araştırmak istiyordu.

Mariann, Halid'in Amerika'dayken kendisini arkadaşsız ve geniş ailesiz, eli kolu bağlı hissettiğini biliyordu. Ülkesinden ayrılmama konusundaki kararı kesindi. Uzun zaman önce, çocuklarını Amerika'da yetiştirmek için Halid ile anlaşmaya varmışlardı. Irak'a gittiklerinde kendisiyle çocukların geri dönüşlerini engellemeye kalkışacak olursa ne yapacaktı? Ona artık yeterince güven duymuyordu.

"Yalnız gitmesi ya da bazı akrabalarını buraya çağırması için kendisine cesaret veriyordum. Erkek kardeşi gelmeye niyetlenmiş ama son anda vazgeçmişti. Sanıyorum bu, Halid'in gitmesi için bardağı taşıran son damla oldu. Duygularını asla belli et-

mezdi ancak kardeşinin gelemeyeceğini öğrendiğinde kendini çok kötü hissettiğinden eminim."

1990 yılının Mart ayında Perceptron şirketi, Halid'i işten çıkardı. İşini kaybetmek, zaten çok zayıf olan yaşama bağlılığından bir parça daha kopardı.

Mariann geriye baktığında, kendisine yaptığı ilk gezi teklifini reddettiğinden bu yana, iki yıldır onun bu işi planladığını, kocasının kâğıtlarından ve telefon faturalarından (bunların çoğu posta kutusuna gönderilmişti) anlayabildi. Kütüphanede çocuk kaçırma olaylarıyla ilgili çalışmalar yapmıştı. 1988 yılında da Irak Elçiliği'nden çalışma izni elde etmişti. En önemli hazırlık olan Irak pasaportuna çocuklarını eklemek işini ise nasıl olduysa ayrılmadan önceki son günde yapmıştı.

"Son geri dönüşünde, Adora henüz çok küçüktü, sık sık bana: 'Çocukları bir daha asla terk etmeyeceğim,' diyordu. Kafasındaki sabit düşünce bu yöndeydi. Ne olursa olsun, kimi incittiyse incitsin, çocuklarını terk etmeyecekti. Kendince doğru olanı yapmıştı artık."

Bütün bunlar birer belirtiden ibaretti. "Geriye dönüp baktığımda, işaretleri görüyorum," dedi. Ama onu tanıyan insanlar, kızlarını götüreceğini aklının ucuna bile getiremezdi."

Çocuklarını kaybeden Mariann, aylarca şaşkın ve ne yapacağını bilmez bir halde dolaştı. "Çevremdekiler bunun düşünülemeyecek kadar zor bir durum olduğunu söylüyor; ben de onlara, 'Neler hissettiğimi asla bilemezsiniz çünkü bilseniz sizin de içiniz parçalanır,'" diyordu. Hayatta bundan daha kötü bir şey olamazdı.

"Tıpkı Vergi Dairesinin vergilerinizi kontrol edeceğini öğrendiğinizde ya da arabayı çarpmadan önce, kötü bir şeyler olacağını hissettiğinizde duyduğunuz o karın ağrısı gibi bir şeydi. Bu duyguyu hissetmediğim tek bir gün bile yoktu."

Mariann, yediği her şeyi kusmaya başlamıştı. Evinden çıktığında ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Biraz hava almak için arabaya binip yola çıkıyor ve birden her zaman yanında olan Adora'nın anısıyla ağlama krizine giriyordu. Gözlerinden akan yaşlardan dolayı yolu göremediğinden eve geri dönmek zorunda kalıyordu.

Zaman zaman da dışarı çıktığında Halid ile çocukların eve döndükleri duygusuna kapılıyordu. "Eve dönerlerse ve ben o anda evde olmazsam ne olacak?" diye düşünüyordu koşarak eve doğru giderken. Ama hiçbir zaman dönen olmuyordu.

Artık antika merakı kalmamıştı ve seyahat biletlerini de iptal etmişti. Mariann çalışmak zorunda olduğunu biliyordu; Halid küçük tasarruf hesaplarının tümünü tüketmişti. Ne yazık ki iş görüşmeleri için kendini hazır hissetmiyordu. Çocuklarıyla dolu olan dünyası artık bomboş kalmıştı. Kendisini öylesine kötü hissediyordu ki, yakın arkadaşı Lee Ballas her sabah ona telefon açıp kalktığından emin olmak zorunda kalıyordu.

"Lee baba, bugün ne yapacağımı sorduğunda ona verdiğim cevap 'Hiçbir şey,' oluyordu. O da, 'Hayır, hiçbir şey değil; bugün şunu yapacaksın; ilk önce Dışişleri Bakanlığı'nı arayacak, sonra banyo yapıp giyineceksin. Ardından gidip posta kutunu açacaksın, sonra da buraya gelecek ve günün geri kalan bölümünü nasıl geçireceğine karar vereceğiz,' diyordu."

Mariann, Halid'in Musul'daki erkek kardeşini günde en az bir kez telefonla arayarak çocuklarına ulaşmaya çalışıyordu. Halid'in ondan kaçtığı açık ve netti. Çoğunlukla telefona cevap veren olmuyordu; arada bir çocuğun biri cevap veriyor ve görüşme birkaç saniye içinde kesiliyordu. Mariann, arada bir Dışişleri'nden olayla ilgilenen Dawn McGlynn'i de arıyordu; ancak McGlynn'in elinden de bir şey gelmiyordu.

Sonunda 31 Temmuz 1990 günü, Irak Hükümeti'nin yardımıyla Halid, Bağdat'taki Amerikan temsilcileriyle bir toplantı yapmaya ikna edildi. Kaçırılmalarından altı hafta sonra, Mariann çocuklarının sağlığının iyi olduğunu öğrenebildi.

Halid'i çocukları geri getirmek için zorlayacak herhangi bir yasa ya da güç bulunmadığından Mariann'ın desteğe ihtiyacı vardı. Amerikan Elçiliği'nden Joe Wilson olaya özel bir ilgi duydu ve elinden gelen her türlü yardıma hazır olduğunu söyledi.

İki gün sonra, 2 Ağustos'ta Irak, Kuveyt'i işgal etti. Wilson da diğerleri gibi başka sorunlarla ilgilenmek zorunda kaldı. Mariann'ın çocuklarıyla olan bağları tam anlamıyla kopmuştu. Musul'a telefon edemiyordu: "Bundan kötüsü olamaz, diye düşündüm ama o da oldu." Son altı aydan beri evinde oturup CNN'den başka bir şey izlemiyordu.

Detroit haber ajansı ile CNN durumuyla ilgilendi. Mariann önce çekindi ama Lee ona cesaret verdi: "Yardıma ihtiyacın var Mariann, belki de içlerinden biri seni dinleyip sana yardımcı olabilir," dedi.

Detroit yayınları yardımcı oldu. Mariann'ın benzer durumdaki kadınlarla ilişki kurması sağlandı ve yayın merkeziyle temas

olanağı verildi. Saddam Hüseyin'in Amerika karşıtı nutuklarından biri sırasında CNN yayını kesilince Mariann Atlanta'daki bürolarını arayıp protesto etti: "Söylenen her şeyi duymak ve gerekli kararlarımızı kendimiz vermek istiyoruz."

Joe Wilson onu unutmamıştı. Eylül ayında Halid'in oturduğu Musul kentine ziyareti sırasında, tanıdığı insanlarla ilişki kurmaya çalıştı. "Bu işi yapmak zorunda değildi ve daha öncesinde de böylesine bir olaya karışmamıştı," dedi Mariann. Wilson'un tavrından ve yüksek mevkiinden etkilenen Halid, Irak 'resmi' kanalları dışında onunla buluşmayı reddetti; bu ise o sırada yerine getirilecek bir istek değildi.

Aynı ayın sonlarında ateşkes ilan edildi. Halid, çocukları Musul'daki bir okula kaydettirmek istedi ancak doğum belgelerinin Dışişleri Bakanlığı'nca onaylanmış kopyası gerekiyordu. Wilson bir anlaşma önerdi: Halid Mariann'ı arayacak olursa Elçilik belgeleri kendisine verilecekti.

Birkaç gün sonra Mariann telefonun ahizesini kaldırdığında Wilson'un sesini duydu: "Kocanız burada, yanımda ve sizinle konuşmak istiyor." Halid'in sesi insanı çıldırtacak kadar sakindi.

"Selam nasılsın?" dedi Halid. Mariann öfkesini bastırmaya çalıştı. Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevliler onu sıkı sıkıya tembihlemişti: "Olabildiğince kibar olup konuşmayı sürdürünüz. Onu düşman ederseniz, bir daha sizinle konuşmaz."

Çocukların sağlıklı olduğunu ve okula gittiklerini öğrendiğinde, Musul'a gelip onları görmek istediğini bildirdi. "Elbette," dedi Halid; uzun zamandan beri istediği şey de buydu. Mariann'ın Washington'daki Irak Elçiliği'nden vize almaya ça-

lışması ve bir engelle karşılaşacak olursa Halid'in öbür taraftan yardım etmesi konusunda anlaştılar.

Artık bundan sonra Mariann'ın tek bir amacı vardı. Seyahat masraflarını karşılamak için sahip olduğu ne varsa sattı. Antikalarını açık artırma usulüyle 5000 dolar karşılığında elinden çıkarttı. Evinden taşınarak erkek kardeşi Tom ve karısı Mary Ann Smith'in yanına taşındı. Bağdat'a gitmek için uçak bileti aldı ama Ekim ayında planı suya düştü, Irak Elçiliği, vize için 'Bağdat'tan resmi davet' alması gerektiğini bildirdi. Sonradan öğrendi ki, bunalım nedeniyle, bir Iraklı tarafından onay almadan hiç kimseye vize verilmiyordu.

Halid, Ekim sonunda Mariann'ı Bağdat'taki Amerikan Elçiliği'nden arayarak merak etmemesini, elinden geleni yapacağını söyledi ve hazır durumda telefonunu beklemesini söyledi.

O da bekledi… Bekledi… Ancak haftalar geçmesine rağmen tek bir haber gelmemişti. Amerikan savaşı hızını arttırmıştı. Başkan Bush'un Irak'ın geri çekilmesi için tanıdığı süre dolmak üzereydi. Mariann bir kez daha yıkıldı. Noel yaklaştıkça televizyon reklamlarında çocuklar boy gösteriyordu. Mariann oldum olası kendini özel günlerde iyi hissetmiyordu; şimdi çocuklar da yokken özel günlere dayanmak oldukça zordu.

Sonunda 21 Aralık günü Halid yeniden telefon ederek ona iyi haberi verdi. Sonunda vizesi onaylanmıştı. Mariann çocuklarını sorduğunda Halid, Adam'ın oynamak için dışarı çıktığını söyledi. "Bağırmaya başlayarak, 'Git ve onu çağır! Lütfen onu getir!' Altı aydır onların seslerini duymadım." Adam telefona geldi ve "Selam anneciğim!" dediğinde ağlamaya başladım. Kendisinin ve Adora'nın iyi olduğunu söyledi. Babasının geri planda bun-

ları söylettirdiğini duyabiliyordum. Beni sevdiğini, özlediğini ve bir an önce görmek istediğini söyledi. Telefon kesilinceye kadar geçen on dakikalık süre boyunca konuştular.

Mariann, 25 Aralık sabahı saat üçte Bağdat'taki Irak Konsolosluğu'ndan bir görevlinin telefonuyla uyandı. "İyi Noeller!" dedi karşısındaki görevli. "Vizenizi veriyoruz!" Kendisine Washington'da kullanması için bir teleks numarası verdiğinde, Mariann telefona gözlerini dikip 'Bu bir şaka olmalı' diye düşündü.

Oysa gerçekti. Ürdün'ün Amman kentine 12 Ocak günü için bir yer ayırttı. Ancak o kadar az parası kalmıştı ki, Bağdat'a iki yüz elli kilometre uzaklıkta zor durumda kalacağından korkuyordu. Amerika'da Irak'a uçak bileti satın almadığı için, Amman-Bağdat seferi için Ürdün'den yer ayırtması gerekiyordu. Saddam Hüseyin'in ve Irak ordusunun Kuveyt'ten çekilmesi için Başkan Bush'un verdiği sürenin 15 Ocak'ta dolacağını, kendi programının ise bu tarihe tehlikeli bir biçimde yakın olduğunu da biliyordu.

Mariann'ın Ürdün'e gitmek için yola çıkacağı gün, Amerika Bağdat'taki elçiliğini kapattı. Irak'ın içinde bütün ticari hava trafiği durduruldu; oraya ulaşmak olanaksızdı. Şu sıralar onu sık sık arayan Halid "Savaş bitene kadar bekleyebilirsin, nasıl olsa birkaç hafta içinde sona erecek. Merak etme, çocuklar kesinlikle güvenli bir yerdeler," dedi. Mariann ona inanmıyordu. *Bana güvende olduklarını söylüyor ama onlar savaş bölgesindeler.*

Halid aslında Adam ile Adora'nın yaklaşık elli akraba ile birlikte savaş sırasında Musul dışındaki aileye ait bir çiftlikte bulunduklarını söylememişti ona. Bu gerçek de pek o kadar rahat-

latıcı değildi aslında. Çiftlik, elli üç gün süreyle elektriksiz, susuz ve yakıtsız kalmıştı; hava ise çok soğuktu.

Yatak odasındaki küçük televizyona yapışırcasına kendini kaptıran Mariann, her zamankinden çaresizdi. Diplomatik ilişkiler bozukken kimse onun için bir şey yapmazdı. Joe Wilson, geride kalanlarla birlikte Bağdat'ı terk etmek zorunda kalmıştı. Bu nedenle televizyon izliyor ve bekliyordu. Geceleri en fazla bir iki saatten daha fazlasını uyuyamıyordu.

16 Ocak akşamüstü uyanarak yarım saat önce kapatmış olduğu televizyonu açtı. Bağdat'ın müttefikler tarafından bomba yağmuruna tutuluşunu yansıtan ses ve görüntülerle karşılaştı. Arkadaşı Lee'nin evine koştu, birlikte gece geç saatlere kadar televizyonu izlediler. Daha sonra ise Mariann günün yirmi dört saati televizyonu açık tutarak kulak kabartmaya çalıştı.

"Her şeyi izlemek zorundaydım," dedi Mariann. "Başka bir seçeneğim yoktu. Çünkü izlemezsem, hayal gücüm çalıştıkça çocuklarımın başına gelebilecek kötü şeyleri düşünmeye başlayacaktım."

Halid ile olan her türlü ilişkisi kesildiğinden, Mariann Irak hakkında olabildiğince bilgi toplamaya çalışıyordu. Bu arada elde edilebilecek bilgiler kısıtlıydı. Detroit banliyöleri, Amerika'daki Arap kökenli Amerikan nüfusunun en yoğun olduğu bölge olmasına karşın, Detroit Halk Kütüphanesi'nde, Saddam Hüseyin'in başa geçmesinden, yani 1972'den bu yana Irak hakkında yazılmış tek bir kitap bile yoktu. Ama Mariann orada ayrıntılı bir harita buldu, fotokopisini çekti, odasındaki gazete ve dergi kesitlerinin yanına astı. "Kendi bilgi merkezimi kurmuştum, bundan sonra olup bitenleri takip edecektim," dedi.

Musul, Irak'ın üçüncü en büyük şehri olmasına karşın hakkında pek az bilgi bulunuyordu. O ilkbahar mevsimi, çocuklarının bulunduğu yere iki yüz elli kilometre uzaklıkta Kürt isyanı baş gösterdi. Bir gün televizyon kanallarını araştırırken tesadüfen 'Nineva' harabelerini gösteren bir programa rastladı. Musul hakkında görebildiği görüntüler şöyleydi: Dicle nehri kıyılarında kurulmuş, güçlükle fark edilen alçak beton binalar vardı. Lee'ye, "Tıpkı eski uygarlıklara benziyor," dedi. Kendini daha iyi ve çocuklarına daha yakın hissediyordu. Zaman zaman onları kucaklayacakmış gibi oluyordu. Onlara dokunamasa da günlük hayatlarını gözünde canlandırabilecekti artık.

Irak İsrail'e Scud füzeleri gönderdiğinde, İsrail'in Irak'taki sivil halkı ayırt etmeksizin çok daha kötü bir hava saldırısı gerçekleştirmesi ya da III. Dünya Savaşı'nı başlatmasından korkmuştu. Adam'ın doğum günü olan 30 Ocak'ta hâlâ her yerde bomba yağıyordu. Adora'nın doğum günü olan 24 Şubat'ta ise karada çarpışmalar başlamıştı. "Benim için en zor gün oydu, çünkü onların emin bir yerde olup olmadığını bilmiyordum; yaşıyorlar mıydı, bombalardan yaralanmışlardı mı? Çaresizlik içinde ne yapabilirim diye düşündüm. Günü geceye katarak ağlamaktan başka bir şey yapamadım," dedi.

Mart ayında erkek kardeşinin evinde kalmaya başlayalı neredeyse altı ay oluyordu. Ne işi vardı, ne çocukları, ne de kendine ait bir evi. İşin kötüsü, kendisini ülkesinden uzaklaşmış hissediyordu. Saddam hayranı olmadığı halde, çocukları orada bulunduğu için Irak taraftarı olmuştu. "Savaş sırasında kendimi çok yalnız hissettim. Herkes bunun haklı bir savaş olduğunu söylüyordu. Bense 'Ya çocuklarım bu Amerikan bombardımanları yüzünden öldüyse ne olacaktı?'"

Çocukların kaçırılmasıyla birlikte Mariann'ın yaşamında bunalımlar birbirini izledi. Irak saldırısı, vize sorunları, parasızlık, bombalama, yerel savaş, Irak ordusu ile Kürt gerillaları arasındaki sivil savaş… Her gün, CNN televizyonu savaş görüntülerini üst üste yansıtırken, çocuklarının yıkıntılar arasından çıkartıldığını görmekten korkuyordu. Öyle bir duruma gelmişti ki, bazen Lee'ye, çocuklarının orada bulunması yerine ölmüş olmalarını tercih ettiğini itiraf ediyor ve bu duyguları nedeniyle kendini çok kötü hissediyordu. "Ölmüş olsalardı, en azından yaslarını tutar, ardından da normal hayatıma geri dönerdim. Nasıl olduklarını bilmediğim sürece yasım da hiç bitmiyordu."

Mariann gelecek hakkında umutsuz olsa da, olumlu gelişmeler de yok değildi. 1990 yılının Kasım ayının sonlarında, Senatör Riegle'ın bürosu tarafından düzenlen uluslararası çocuk kaçırma olayları hakkındaki semineri bunlardan biriydi. Seminerde konuşmacıları dinlerken, bu sorunun düşündüğünden çok daha yaygın olduğunu kavradı. Müslüman bir topluluğun desteğini elde etmenin önemini vurgulayan Christy Han, onu çok etkiledi.

Bu, Mariann için zor bir gündü. Christy konuşurken sürekli ağladı. Daha sonra Christy yanına yaklaştı ve ona "Buraya gelip sizi kucaklamak, konuşmanın da canı cehenneme demek geçti içimden," dedi. Birbirlerine telefon numaralarını verdiler. Bir hafta sonra Christy, Mariann'ı İmam Mardini'ye götürdü. Kendisi Müslümanlık yeminini Detroit bölgesinin bu Müslüman lideri önünde yapmıştı.

"Tek başına gitmekten korkuyordum; daha önce bir imamla konuşmamıştım," dedi Mariann. "Ama çok nazik bir kişiydi;

etrafına huzur veren bir insandı." İmamın da sorunları vardı; bölgede Arap karşıtlığı hızla büyüyordu ve Müslüman merkezi ikinci kez saldırıya uğramıştı. Mariann'ı dinlemek için zamanını ayırdı ve durumunu Irak'ta bulunan bazı insanlarla görüşmeye çalışacağını söyledi. Halid'in davranışının İslam ile hiçbir alakasının olmadığını ve kültürlerin aile yaşantısına her şeyden daha fazla önem verdiğini belirtti.

CNN, Ocak ayında Mariann'ı evime getirerek birlikte söyleşi yapmamızı istedi. Mariann, *'Kızım Olmadan Asla*'yı kaçırılma olayından kısa bir süre önce okumuş, duygularını denetleyebilmek için bazı ayrıntıların üzerinde durmuştu. "Betty ile karşılaşınca, ona kendisini yıllardır tanıyormuş gibi hissettiğimi söyledim. Hikâyelerimiz arasında bir açıdan benzerlik olduğu için, bizi hep aynı kefeye koydular; herkes her zaman Irak ile İran'ı birbirine karıştırıyor. Yerel haber programları yapmaya başladığımda, karşılaştığım her insan, Betty Mahmudî'yi tanıyıp tanımadığımı sordu bana."

Mariann, Christy ile benim en zor şartlar altında bile her şeyin olumlu yanını görmeye çalıştığımızı biliyordu. Gerçekten de, kocamın ülkesinde edindiğim bu özellik, Mehtap ile birlikte kaçmamıza yardımcı olan dostlara güven duymanın önemini kanıtlamıştı. Hiçbir zaman İranlılar'ı kalıplaştırmamış, Mehtap'ın İranlı yanını da asla reddetmemiştim.

"Sorunlarla boğuştuğum sıralarda her şey etkiliyordu beni," dedi Mariann. "Çünkü çeşitli yollara başvurabilirsiniz. Öfkelenir, kavga edebilirsiniz ya da hoş olmayan hareketler yapar, kötü kişi olabilirsiniz veya olaylara kayıtsız kalabilirsiniz. Halid çocukları götürdüğünde ben de korkunç öfkelendim, basına onun

hakkında birçok şey söyleyebilirdim. Sustum, çünkü Betty ve Christy bana sürekli olarak kocamı düşman edersem çocuklarımı geri alamayacağımı söylediler."

CNN ile birlikte yaptığımız görüşme sırasında Mariann'ı cesaretlendirmeye çalıştım. Sunucu bana, ona herhangi bir öneride bulunup bulunmayacağımı sorduğunda, "Mehtap İran'da kalmış olsaydı onu almak için oraya giderim!" dedim. Bu desteğin yanı sıra, Ocak ayında *'Kızım Olmadan Asla'* filminin dünya galasında izlediği mutlu sonla, bağnaz İran'da yaşayan kızların durumunu yansıtan ürkütücü tablolar, onu harekete geçirmeye yardımcı oldu.

"Beni asıl etkileyen, İran'ın bazı bölgelerinde kızların dokuzon yaşlarında evliliğe hazır sayılmasıydı. Kızımı düşünüyor ve bu nedenle de çok korkuyordum. Çünkü Adora'yı kimin yetiştirdiğini ve bu konuda neler düşündüğünü bilmiyordum. Irak'ta bunu yapmadıklarını, oraya gidip her şeyi gözlerimle gördükten sonra anladım." Amerika'da yaşayan Iraklılarla ilişkilerin bugün bile devam etmek zorunluluğu Mariann'a ağır geliyordu. "Görmek istediğim en son insanlar onlardı, çünkü hepsi bana Halid'i hatırlatıyordu." 1991 yılının Mart ayında, Çöl Harekâtı sona erdiğinde Iraklı çocukların yiyecek için askerlere yalvardığını gösteren CNN haberlerini izleyemez oldu. "Bir şeyler yapmalıydım, bunları bile bile burada kalmamın imkânı yoktu," diyordu kendi kendine. Televizyondaki haberlerde Detroit bölgesinde yaşayan Savaş Kurbanları (VOW) adlı Iraklı Amerikan topluluğunun yiyecek ve ilaç için para topladığını izlediğinde, Mariann onları arayıp yardım için gönüllü olduğunu söyledi.

Topluluğun çok fazla eksiği vardı. Gönüllüler arasındaki üç kişi, kısa bir süre önce Amerika'daki akrabalarından aldıkları destek ve mektuplarla Irak'a gitmişlerdi. En azından telefonlara bakabilirdi.

İlk zamanlar oraya haftada bir uğruyordu ama Nisan ayında kendini pazartesiden cumaya kadar günde yedi saat telefon başında buldu. Bilgi edinmek için arayan kişilerin sayısı çok fazlaydı ve Irak hakkında son bilgileri edinmek onu mutlu ediyordu. Ne yazık ki İngilizce bildikleri halde bürodaki herkes birbiriyle Arapça (ya da Iraklı Katolikler tarafından konuşulan bir lehçe olan Keldanice) konuşuyordu. Bu nedenle kendisini dışlanmış hissetti. "Ama Betty ve Christy'nin tavsiyesini anımsıyor ve her sabah oraya gitmek için kendimi zorluyordum."

Zamanla ilginç bir şey oldu: Mariann dil engeline karşın diğer insanlarda bir ilgi uyandırıyordu. Karşılaştığı insanların tümü, Halid'in çocukları almakla yanlış bir iş yapmış olduğunu düşünüyordu. Zor durumda kalan akrabalar; bombalanmanın vermiş olduğu derin korku ve Amerikalılar'ın onlara zarar vereceğini düşünmeleri gibi farklı özelliklere sahiptiler.

Haftalar geçtikçe Mariann'ın gönüllü olarak başlamış olduğu işi karşılıklı dertleşmeye dönmüştü. Iraklılar, Mariann'ın onların toplumuna karşı bir kin beslemediğini anladıklarında, onu kendilerinden biri olarak kabul ettiler. Zamanla Mariann da herkesi Halid olarak görmekten vazgeçti.

VOW aracılığı ile Keldani Federasyonu için çalışan Wala Kachaco adlı bir kadın, bir konuşması sırasında "Savaş sırasında seni bir Amerikalı olarak görmüş olsaydım, kesinlikle kovardım," dediğinde Mariann, "Biliyor musun savaştan önce ben de Araplara karşı aynen bu duygularla doluydum," diye cevapladı. Ama bu duyguları aşmışlar, birbirlerini tanımışlar ve gerçek birer arkadaş olmuşlardı.

En yakın arkadaşlarından birisi, topluluğun başkan yardımcısı olan Şakir El Kafacı'ydı. Sakin, yorulmak bilmeyen bir mi-

mar olan bu adam, Irak'a VOW gezileri düzenliyordu. Halid'in Mart ayında postaya verdiği mektup Mariann'ın eline Mayıs ayında geçti. Çocuklarla birlikte savaşı kazasız belasız atlattıklarını haber veriyordu. Bu da yeterli değildi, ne yapıp edip çocuklarının yanında olması gerekiyordu. Hayatının geri kalan bölümünü Irak'ta geçirmesini sağlayacak yolculuğa çıkmaya hazırdı. Şakir'den ülkeye girebilmesi için kendisine yardım etmesini rica ettiğinde, Şakir bunu seve seve yapabileceğini söyledi. Onu Haziran ayının sonlarına doğru yola çıkacak gruba ekleyecekti.

Dışişleri Bakanlığı'nın avukatı cesaretini kırmak için elinden geleni yaptı. "Irak'a gitmek için çıldırmış olmalısın. Geri dönemezsen şaşırmayacağımı sana söylemem gerek."

Bunun üzerine Mariann, Dışişleri Bakanlığı'na danışmaktan vazgeçti. "Olumsuz görüşlere artık dayanamıyordum," dedi. "Gitmeye karar vermek yeterince zordu. Orada Amerikalılar'a nasıl davranıldığı hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Ayrıca kocamın gelmemi isteyip istemediğinden de emin değildim. Betty gibi bana da yardım eden birileri olacak mıydı? Bilmiyorum. Olumsuz fikirleri dinlemiş olsaydım, gidecek cesareti bulamazdım."

26 Mart'ta, Pakistan mahkemelerinden iki oğlunun velayetini alan Christy Han, Amerika'ya geri dönünce Mariann da Dışişleri Bakanlığı ne derse desin, "Demek ki dönülebiliniyormuş," diye düşündü.

Mariann korkularıyla savaşmaya devam ediyordu. "Medya, olayı, çocuklarına aşırı düşkün bir annenin her şeyi tehlikeye atarak Irak'ta yaşamayı göze alışını dile getiren bir masala dönüştürmüştü. Oysa gerçek hiç böyle değildi. Bunu yapmaya zorlanmıştım, medya işi abarttı. Başlangıçta gitmek istediğimi söyle-

miştim. Şimdi önüme bir şans çıktığına göre bu fırsatı değerlendirmem gerekiyordu. Çünkü herkes benden bunu istiyordu."

"Bütün bir yıl boyunca, ne yapacağımı ya da yapmayacağımı veya yapacağım şeyin doğru olup olmadığını bilemedim. Bu benim için zor geçen bir zaman oldu, çünkü ben düzenli bir aile ortamında büyümüştüm. Ve benim olayım mutlu peri masallarına benzemiyordu."

Şakir sözünü tuttu. Uluslararası Kızılhaç örgütünün bir kolu olan Irak Kızılay'ının yardımıyla Mariann'ın vizesini almakla kalmadı, aynı zamanda Amman'da geçireceği beş günlük masraflarını karşılamak için 300 dolarlık bir yardım sağladı. Ürdün sınırındaki beş saatlik bir gecikme dâhil, tam on yedi saatlik otobüs yolculuğundan sonra VOW grubu, 1 Temmuz pazartesi günü Bağdat'a ulaştı. Salı günü Mariann yapacağı şeye karar verdi: Çocuklarının bulunduğu yeri bulacaktı. Tek bağ, Halid'in sık sık çıktığı iş seyahatleri sırasında kendisine vermiş olduğu Bağdat'taki bir pansiyonun adresiydi. Buradaki görevli, Halid'i tanıdı ve Mariann'a, Musul'da onu bulup mesajını ulaştırmaya çalışacağına söz verdi.

Bu gezintiler sırasında VOW delegasyonunun diğer üyeleriyle izlenimlerini karşılaştırdıkça Mariann Çöl Harekâtı'nın Irak'ın başkenti üzerindeki etkilerini değerlendirmeye başladı. Dicle Nehri üzerindeki beş köprüden dördü kapalı olduğundan, aşırı sıcak altındaki trafik karmakarışıktı. Savaş sırasında CNN'in haber merkezi olan ünlü El Reşid Oteli'nde kalıyordu. Bu otel dâhil, etraftaki bütün büyük binalar bombalanmıştı. Bu arada sayısız ev de hasar görmüştü; yakındaki bir köprüye atılan bir bomba yakınındaki mahallenin yerle bir olmasına neden ol-

muştu. Şakir'e göre, yalnızca bu saldırıda beş yüz kişi ölmüştü. Nehir boyundaki birçok hastane de yıkılmıştı, çevrede yıkık dökük mağazalarla lokantalar göze çarpıyordu.

O akşam Mariann, şehir merkezindeki bir lokantada arkadaşlarıyla buluştu. Elektrikler kesik olduğundan ortam mum ışığı ile aydınlatılıyordu. Saat on birden sonra bir adam masalarına yaklaşarak ona adıyla hitap etti. Arapça konuşan gizemli bir haberci "Kocanız yarın çocuklarla birlikte sizi almaya gelecek," dedi. "Pansiyona bıraktığım mesaj yerine ulaştı demek," diye düşündü Mariann. Çocuklarını görmesine çok az bir zaman kaldığını düşünen Mariann inanılmaz heyecanlıydı. Ağlamaya başladı; hatta etrafa karşı duygularını belli etmekten hoşlanmayan Iraklı erkekler bile gözyaşlarına hâkim olamadı.

Çarşamba sabahı saat onda El Reşid Oteli'nin lobisinde oturan Mariann, sabırsızlık içinde yerinde duramıyordu. Birden arkasını döndü… Çocukları ve kocası tam arkasında duruyordu. Bir yıldır ilk kez çocuklarını bağrına basıyordu. Gürültülü lobide birdenbire bir sessizlik oldu ve bütün bakışlar bu kavuşma sahnesine çevrildi. Yuvarlak yüzlü ve gür saçlı küçük kızı Adora biraz tereddüt etti ama annesi onu kucakladıktan sonra o da annesine sarıldı. Tatlı bir gülüşe sahip zayıflamış ve süt dişleri değişmiş Adam annesine gülümseyerek bakıyordu.

Mariann çocuklarının ne kadar değiştiğini fark ettiğinde donup kaldı. İkisi de iyi giyimli ve bakımlıydı, yalnız her zaman neşeli olan Adam oldukça sakin duruyordu. Bu arada Adora İngilizceyi unutmuş gibiydi.

"Nasılsın? Nasılsın?" diye sordu annesi heyecan içinde kızına. Ama Adora anlamadığından sadece bakakaldı.

"İngilizce konuşmuyor," dedi Halid özür dilercesine. "Arada bir İngilizce konuşmaya çalıştım ama benim dışımdakiler onunla Arapça konuşuyor."

"Artık burada olduğuma göre bu durum da değişecek," dedi Mariann sert bir ses tonuyla. Mariann karşılaştığı manzaradan hoşlanmamıştı ve kocasına karşı duyduğu öfkeyi de unutmuş değildi ama çocuklarına kavuşmuş olmaktan dolayı mutluydu. Bu yabancı diyarda onu geçmişe bağlayan tek bağ çocuklarıydı. Halid bugüne kadar duygularını asla belli etmemişti ama Mariann bu olayın evlilikleri için yeni bir başlangıç olacağını umut ediyordu.

"İsteseydim sana posta yoluyla bir boşanma ilamı gönderebilirdim, bu durumda da çocuklarını bir daha asla göremezdin," dedi Halid. "Ama bunu yapmadım çükü çocuklarının sana ihtiyacının olduğunu biliyordum. Ve senin buraya gelmeni istedim."

Mariann'nın oteldeki odasında çocuklarla oynarken Halid biraz uyudu. Sonra dördü birlikte, Mariann'ın bavulları, Halid'in ağabeyi ve yeğeni ile birlikte onlar için getirilmiş Toyota Corolla'ya doluştular. Adora'nın boyu on santim kadar uzamıştı, en az yirmi kilo ağırlığındaydı. Mariann'ın kucağına kıvrıldı ve yolculuğunu uyuyarak geçirdi.

Issız yollarda dört saat süren yolculuktan sonra Musul'a ulaştılar. Mariann'ın ilk izlenimleri pek de olumlu sayılmazdı. Bağdat'ın aksine bu kentte yeşillik yok gibiydi. Aylar öncesi yağan ilkbahar yağmurlarından sonra, tek tük kalmış bitkilerin çoğu kurumuştu. Herkes ona, kuzey enlemine daha yakın ve daha yüksek konumda olan Musul'un Bağdat'tan daha soğuk olduğunu söylemişti. Mariann ne demek istediklerini ancak

şimdi anlıyordu. Bağdat 46 derecelik bir sıcaklıkla kavruluyordu. Musul 38 derece olmasına rağmen dayanılacak gibi değildi. Bavulundaki siyah pantolonlarla bluzlarını düşünen Mariann yüzünü buruşturdu.

Halid'in kiralamış olduğu eve yaklaştıklarında mahalle zifiri karanlığa bürünmüştü; etrafta bulunan birkaç ev jeneratörle aydınlatılıyordu.

"Allah kahretsin," dedi Halid. "Elektrikler kesilmiş." Çelik bir kapının önüne geldiklerinde durdu. Mariann, çini kaplı küçük bir arka avludan geçerek Halid'in çocukları ve annesiyle birlikte kaldığı beton eve girdi. On ya da on iki kişilik bir hoş geldin partisiyle inanılmaz sıcak karşılandı. Bir minderin üzerine oturarak gözlerini gaz lambasının ışığına alıştırmaya çalıştı. On dakika sonra Halid ayağa kalkarak "Birkaç dakika içinde dönerim," dedi ama yaklaşık bir buçuk saat ortada görünmediğinden konuşulanları çevirme görevi Afam ve Adora'ya kaldı. "Yine benden kaçıyor," diye düşündü Mariann kendi kendine.

Sıcaktan bunalmış bir halde, Adam'dan kendisini banyoya götürmesini söyledi. "Anne," dedi Adam, gaz lambasıyla yolu bulmak için ilerlerken, "Buradaki banyolar senin bildiğin gibi değil."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Mariann.

"Yani evdekiler gibi değil," dedi Adam bir ez daha.

Mariann karşısında gördüğü manzarayı kâbus esnasında bile göremezdi. Musul'un orta halli evlerinde bulunan tuvalet, sifonu olmadığı gibi, berbat kokan bir delikten ibaretti. Tuvaleti kullanmadan kendini dışarı attı. Öfkesine hâkim olamıyordu. İçeri girer girmez "Nasıl oluyor da bu şekilde yaşayabiliyorsu-

nuz, inanamıyorum! Michigan'daki evimizde toz olmadığımdan yakınıyordum. Bu şartlar altında nasıl yaşadığına inanamıyorum," diye söylendi.

Halid ağlamaya başlamıştı. İlk gecelerinin bu şekilde geçeceğini düşünmemişti. Evin bir şeye benzemediğini biliyordu; geçen ay iyi bir ev bulabilmek için oldukça çaba sarf etmişti ama parası bu tarz evlere yeterli olmamıştı. Amerikan ambargosu nedeniyle, tasarladığı ithalat-ihracat işine bir türlü başlayamamıştı. Karısını almak için kullandığı Toyota bile ödünç alınmıştı. Kendi arabası olsa da masraflarını karşılaması mümkün değildi. Durumları iyiyken kardeşleri kendisine yardımcı olmuştu ama on yıldır süren savaş nedeniyle -önce İran, sonra Körfez Savaşı- sırasında oldukça yıpranmışlardı. Yaşam koşulları zordu. Yok pahasına satın almış olduğu video dükkânında zamanının çoğunu harcıyordu.

Mariann ertesi sabah, hiç değişmeyecek puslu ve bulutsuz bir gökyüzüne uyandığında Musul'a ilk defa gerçek bir gözle bakmaya başladı. Bağdat ile mukayese edilecek olursa, burası Amerikan hava saldırılarını daha hafif bir zararla atlatmıştı. Yine de Halid'in ağabeyinin oturduğu sokağa isabet eden bir bomba orada bulunan bir evi yerle bir etmişti. Halid'in yeğenlerinden biri, diğer çocuklarla birlikte gece karanlığında parlayan ışıkları seyrederken yağan şarapnellerden dolayı yaralanmıştı.

Çarpışmalar kesildikten sonra bile savaş Musul'daki yaşamı her yönden etkilemişti. Şehrin elektriği günde birkaç kez kesiliyor, kesinti altı saati aşkın bir süre bile sürebiliyordu. Günlük su kesintileri dört beş saatten az olmuyordu. Hayatın her alanında işkence hâkimdi. Bir keresinde alışılmışın dışında uzun süren

bir elektrik kesintisi sonucu sular geceye kadar akmamış ve hidrolik hava soğutucuları gece ve gündüz çalışmamıştı.

"Avluyu soğuk su ile yıkadık ve çocukların yatması için yere şilte serdik," dedi Mariann. "Sokakta yaklaşık 150 çocuk vardı, etraf zifiri karanlıktı ve çocuklar hep bir ağızdan ağlıyordu. Bugüne kadar duyduğum en yürek parçalayan seslerdi."

Savaş dolayısıyla belediyenin önemli hizmetlerinden biri olan su deposu temizliği hakkınca yapılamıyordu. Bazı yerlerde lağım suları taşmış ve sokaklara saçılmış olup yayalar bu pis birikintilerin üzerinden atlamaya çalışıyordu.

Mariann'ın çektiği yalnızlık onu boğmaya başlamıştı. VOW'daki arkadaşları Bağdat'a yerleşmişti. Irak'ın haberleşme ağı çökmüş olduğundan Amerika'daki ailesine ulaşmasına imkân yoktu. Televizyondaki haberler de Arapçaydı. "CNN yayınlarının eksikliğini duyuyordum," dedi Mariann. Radyo istasyonları kısıtlı yayın saatlerinde sürekli olarak Saddam Hüseyin'in sevdiği ve Frank Sinatra'nın seslendirdiği 'My Way' şarkısını çalıyordu. Batılı gazeteler bulunmuyordu; savaşın tekrar başlayabileceği konusunda ortada dolaşan dedikodunun aslının olup olmadığını öğrenmek zordu.

Kocasının çalışma şekliyle işlerin yola girmesi beklenemezdi. Okulda olduğu gibi, şimdi de kendini işine vermişti. Sabahın sekizinde video dükkânına gidiyor, öğlenleri yemek yemek için iki saatliğine eve geliyor -bu sırada elektrikler kesik oluyor- ardından da tekrar dükkâna dönüyordu. Gece eve geldiğinde yorgun ve sinirli olduğundan her zamankinden daha sessiz oluyordu. Haftanın yedi günü bu şekilde geçiyordu. Halid, Amerika'da olduğundan daha dindar olmayıp ibadet koşullarını da yerine getirmiyordu.

Musul'daki yaşamları bir bakıma Amerika'dayken nefret ettiği aile yaşantısıyla tıpatıp aynıydı.

Mariann'ın Musul'da geçirdiği üçüncü gün Halid, dönüşünde öğlen yemeği için bir şeyler getireceğini söyledi. Öğleden sonra olduğunda Halid gelmedi. Evdeki tek yiyecek şey, çocukların sevmediği kurumuş pide ve birkaç asma yaprağıydı. Mariann, Halid'in yemek pişirmediğini ve Adam ile Adora'nın yemeklerini çoğunlukla Halid'in baldızı Sageta'nın getirdiğini biliyordu. Sageta'nın nerede oturduğunu bile bilmiyordu Mariann ve öğrenmesine de imkân yoktu, çünkü şehirde tek başına dolaşmaması gerektiğine dair sıkı sıkı tembih edilmişti. Savaş nedeniyle suç oranı da artış göstermişti. Ayrıca Mariann'ın Batılı tarzı giyimi, Irak'ta örtünme isteğe bağlı olmasına rağmen, -pantolon giyen tek bir kadın görmüştü- ilgi çekiyordu.

"Hepimiz yatağa uzandık," dedi Mariann. "Gün boyunca ağzımıza tek bir lokma girmemişti. Çocuklarımla birlikte ağladım, bir süre sonra uykuya daldık." Halid eve geç bir saatte gelip Mariann onu sorguya çektiğinde, özür dileyerek bu duruma bir çözüm bulacağını söyledi. Evde hiçbir zaman fazladan yiyecek bir şeyler olmuyordu, oysaki her gün on ya da on beş akrabası ziyarete gelip gecenin geç saatlerine kadar kalıyorlardı. Ekmek işi henüz bir düzene oturmamıştı; doğru hesap yapılmadığından, kişi başına düşen pirinç ve un ay sonuna doğru yetersiz kalıyordu. Ama en azından Adam ve Adora aç kaldıklarından dolayı artık ağlamıyorlardı.

Halid'in ailesinin ilgisi başlarda iyi gelmiş olsa da, sonrasında bıktırıcı olmuştu. Sekiz kilometreye yayılmış iki yüz kadar akrabası vardı. Kocasıyla yalnız kaldıkları dakikalar bile nadirdi.

"Birbirimizi yeniden tanıyabilmek için, sen ben ve çocuklar biraz baş başa kalmak zorundayız," dedi ona.

"Onları ben davet etmiyorum," dedi Halid. "Ama onlara gelmeyin de diyemem. Bu çok kaba olur."

"Sageta çok farklıydı, anlayışlıydı ve bir saatten fazla kalmadan kalkıyordu. Aynı zamanda da Halid'in İngilizce konuşan tek akrabasıydı. Michigan'da çekilmiş aile fotoğraflarına bakmış ve "Oraları özlüyor olmalısın, ama beni bir kız kardeş olarak kabul edebilirsin," demişti.

Aslında bu ilişkinin hem kötü, hem de iyi yanları vardı. Halid işteyken Sageta, Adam ve Adora ile ilgilenmişti. Adam annesini hiçbir zaman unutmamıştı ama Adora daha çok küçük olduğundan Sageta'ya anne demeye başlamıştı.

Oraya ilk gittiğimde, Sageta '"Adora'nın biri Irak'ta diğeri de Amerika'da olmak üzere iki annesi var' dedi bana. Ben de, 'Hayır bu doğru değil. Onun tek bir annesi var, o da benim' dedim. Ama Adora Sageta'yı gerçekten çok seviyordu, çünkü onunla kendi kızı gibi ilgilenmişti. Aslında bu Adora için iyi olmuştu ama bu durum beni bir hayli üzüyordu" dedi Mariann.

Mariann'ın orada geçirdiği ilk haftanın sonunda, Halid gururla Musul'un kuzeyinde bulunan ve yeni adı Saddam Barajı olan turistik şehirde bir haftalığına bir daire kiraladığını söyledi. Mariann, musluklarından sıcak su akan, duşu ve alafranga tuvaleti olan bu evi çok sevdi. Ama Türkiye üzeriden kalkan ve baraj üzerinde keşif uçuşu yapan Amerikan bombardıman uçaklarının sesini duyduğunda hayal kırıklığına uğradı. Uçaklar öylesine alçaktan uçuyordu ki üzerindeki numaraları bile okumak

mümkün oluyordu. Yüzme havuzundaki küçük çocuklara kadar herkes durmuş, uçakları seyrediyordu. Adora bu uçaklardan çok korkuyordu, televizyonda izlerken bile her seferinde gözlerini kapatmak zorunda kalıyordu. Adam, bombardıman uçaklarının annesinin gelişinden önce her gün çiftliğin üzerinden geçtiğini söyledi. "Peki, o zaman ne yapıyordunuz?" diye sordu Mariann.

"Uçakları sayıyordum," dedi Adam. O sıralarda Amerika'nın bombardımana bir kez daha başlamasından korkuluyordu. Pencerelerin birkaç metre üstünden geçen iki atış helikopterini gören Saidler, üç gün sonra orada kalmaktan vazgeçtiler.

Musul'a geri döndüklerinde Mariann, hiç değişmeyen gündelik hayatına bir kez daha ayak uydurdu. Sıkıntı en büyük düşmanı olmuştu. Yanında getirmiş olduğu beş yüz sayfalık romanı üst üste iki kez okumuştu. Günü kısaltmak için o da çocukları gibi mümkün olduğunca geç kalkıyordu. Çocukların odasında havalandırma olmadığından, Adam ve Adora annesiyle babasının yanına konulmuş yer minderinde yatıyordu. Evde oyuncak hiç yok denecek kadar az olduğundan Mariann çocuklarına şarkı söylüyor ya da oyunlar uydurmaya çalışıyordu Çocukların bir diğer ilgi alanı annelerinin evden getirmiş olduğu fotoğraf albümüydü. Adam'ın gözü en sevdiği oyun arkadaşı olan altı yaşındaki kuzeni Andrea'nın fotoğrafına takılmıştı. "Ne kadar güzel bir kız, keşke onu tekrar görebilsem," dedi. Andrea'nın küçük kardeşi Christina'nın o kadar büyümüş olduğuna inanamıyordu.

Adam'ın kuzenlerine duyduğu sevgi karşılıklıydı. Çocukların kaçırılmasından bir yıl sonra Andrea'yı "Adam ve Adora'yı çok özledim," diyerek ağlarken bulmuşlardı.

Çocukların böylesine ilkel bir yaşam tarzıyla yetinmek zorunda bırakılmaları Mariann'ı oldukça üzüyordu. Günün birinde Adam'a "Doğum gününde ne yaptınız?" diye sordu.

"Doğum günümün ne zaman olduğunu bilmiyorum, anne," dedi Adam. Bu ülkede çocukların doğum günlerini bilme hakkı bile onlara çok görülüyordu. Bu ilgisizliğinden dolayı kocasına çıkıştığında "Kutlamak için bir neden yoktu," cevabını aldı.

Öğleden sonra elektrikler kesilip soğutma tesisatı devre dışı kalınca, temiz hava almak için kendilerini dışarı, avlunun gölgede kalmış yerine atıyorlardı. Elde çamaşır yıkamak günün en önemli işiydi ve avluda yapılıyordu. Mariann hortumu takıp pencerenin içinden geçirip, büyük bir kovanın içini su ile dolduruyordu. Adora küçük bir kovayla ona yardım ediyordu. Adam da yıkanan çamaşırları duruluyordu. Çocukların fazla kıyafetleri olmadığından, çamaşır yıkama işi her gün doksan dakika, hatta bazı günlerde daha uzun sürebiliyordu. Ay sonuna doğru ellerindeki sabun da tükenmiş oluyordu.

Babalarının her gün öğlen ve akşam yemekleri için eve gelmesi çocuklara heyecan veren bir olaydı. Halid'in çocuklarına karşı sabrı her zaman çok azdı. Adora'nın ufak tefek yanlışlarına göz yumarken, Adam'a karşı inanılmaz sert davranıyordu. Kardeşinin yaptıklarından dokuz yaşındaki oğlum sorumluydu. "Senin ona göz kulak olman gerekiyor," diyerek onu azarlıyordu. Sonunda günün birinde Adam "Amerika'dayken nasıldık anne hatırlıyor musun? O zaman bana hiç vurmazdı. Ama şimdi öyle mi? Bana vurmadığı gün yok," dedi.

Halid o kadar sabırsızdı ki, kapıyı iki kez çalmak zorunda kalmasından bile Adam'ı suçluyordu. "Kapı çalınır çalınmaz

azar işitmesini istemediğim Adam'ı 'çabuk koş!' diyerek itekliyordum. O da fırlayıp terlikleri ayağına geçirdiği gibi kapıya koşuyordu."

Halid'in hatalı terbiye anlayışı bir yana, çocukların gündelik bakım işi Mariann'ın üzerindeydi ve bu iş sanıldığı kadar kolay değildi. Annesinin gelmesiyle baskı altına girmiş olan Adora, yerinde duramayan, aşırı hareketli bir çocuk olmuştu. Kitaplıklara tırmanıyor, pencerelerden aşağı sarkıyor ve sık sık düşerek canını acıtıyordu. Bu arada Adam, öfkesini bağırıp çağırarak ya da etrafa kafa tutarak çıkartmaya çalışıyordu. Mariann'ın ne yapacağını bilmediği zamanlar oldukça çoktu. Çocuklarını kontrol altına almaya çalışmak için onlara bağırdığında Halid karısını azarlıyor, çocuklarına karşı biraz ilgi ve şefkat gösterip yakınlaştığında ise "Sen buraya sadece çocuklarını görmeye geldin, benimle hiç ilgilenmiyorsun," diyordu.

Musul'da kendini hep garip ve rahatsız hissetmekle birlikte oradaki yaşantısı en azından bir şeyi olumlu yönde etkiledi. Bir zamanlar korktuğu ve güvenmediği bu insanlara karşı şimdilerde derin bir hayranlık besler olmuştu. "Iraklılar dünyanın en arkadaş canlısı insanları," dedi Mariann. "Her zaman ellerinden gelen yardımı yapmaya hazırlar. Birinin evine gittiğinizde, bir lokma yemekleri kalmış olsa bile onu da size verirler ya da siz otururken çarşıya gider ve size bir şeyler hazırlamak için alış veriş yaparlar. Amerikalılar'la karşılaştırıldığında on kez daha cömertler. Geriye döndüğüm zaman Amerika'ya alışmam oldukça zor oldu."

Misafir yemek yiyemiyorsa, konukseverliğin de sınırları oluyordu. Musul'da bulunduğu süre boyunca Mariann'ın sorunu

da bu oldu. Üzüntüden ya da yiyeceklerin farklılığından dolayı (Özellikle de sebze yemekleri ona acı geliyordu) Sageta'nın hazırladığı yiyeceklerden iştahımı açan bir şey olmamıştı. Yemek için kendini zorlasa da hiçbir şey boğazından geçmiyordu. "Yalnızca Halid'in işten eve dönerken aldığı karpuzlardan bir parça yiyebiliyordum. O da kelek çıktığı takdirde hayal kırıklığına uğruyordum." Yiyecek ithali yasak olduğundan Iraklı çiftçiler ürünlerini erken toplamak zorunda kalıyordu.

Üçüncü hafta durum iyice kötüye gitti. Artık hiçbir şeyi yutamaz duruma gelmişti. "Doktora gittim, bana tamamen psikolojik olduğunu söyledi," dedi. Orta Doğu'da geçirdiği bir ay içinde Mariann yirmi kilo zayıflamıştı.

Temmuz ayının sonlarına doğru yataktan kalkacak gücü bile yoktu. "Yemek yemediğim için her şeyi bulanık görmeye başlamıştım. Neler olduğunu anlamıyordum…"

Halid her zamanki gibi umursamazdı. "Senin yüzünden kaç daveti geri çevirdiğimi biliyor musun? Çünkü canın hiçbir şey yapmak istemiyor," diyordu.

Mariann, bir sabah uyandığında yarı bulanık bir bilinç halinde korkunç gerçeğin farkına vardı; Ya Irak'ı terk edecek ya da burada ölecekti. Yemek pişirecek ya da çocuklarla oynayacak kadar gücü yoktu. "Onlara yük olmaktan başka bir işe yaramıyorum," dedi kendi kendine. Kafasının içini kurcalayan tek bir sorun vardı, o da giderken Adam'ı yanında götürüp götüremeyeceğiydi.

Yolculuk öncesi Halid'in çocuklardan birini bırakma koşulunu öne sürmesini düşünemiyordu bile. Zor durumda kaldığı

takdirde küçük olduğundan dolayı Adora'yı seçecekti. Adora öyle ya da böyle, Irak'taki yaşam şartlarına alışmıştı ama Adam tam anlamıyla perişan haldeydi. Irak'a gelişini 'hayatının en kötü sürprizi' olarak niteliyordu. Mariann'ın yokluğu sırasında annesinin yüzünü bile unutmaya başlamıştı. "Tek istediğim senin bir fotoğrafındı," dedi ağlayarak Adam. Amerika'daki her şeye karşı özlem duyuyordu. Aile büyüklerine, karşı sokakta oturan arkadaşına ve geride bıraktığı oyuncaklara karşı özlem doluydu.

"Bisikletimi neden getirmedin?" diye sordu bir keresinde. "Neden G.I. Joe'larımı getirmedin?"

Mariann, onu eve götürmek için elinden geleni yapacağını söyledi, bunu yapmayı umut ediyordu. Ne de olsa Halid'in tüm ilgisi Adora'nın üzerindeydi. Halid birçok kez, Adam'ın Amerika'daki bir okula gitmesini istediğini söyledi. Mariann'a bavullarını toplamasını söyledi. Adam ile birlikte Amman'a kadar ona eşlik edecekti, oradan Amerikan Elçiliği'nden Adam'a pasaport çıkartacaklardı. Halid, zamanı gelince video dükkânını satıp Adora ile birlikte Amerika'ya geleceğini söyledi.

Haftanın geri kalanında Adam fazla heyecanlı görünmedi. Mariann eve dönünce yapacağı hoş geldin partisindeki yemekleri bile planladı. Hamburger, rulo köfte, sosis, sandviç, patlamış mısır mutlaka olmalıydı. "Uzun bir zamandan beri yemek yiyemiyorsanız, yemekten başka bir şey düşünmez oluyorsunuz," dedi. Mariann'ın duyduğu heyecandan içi içine sığmıyordu, çünkü Amerika'nın Irak'ın askeri güçlerini çekmek için tanıdığı süre ayrılacakları gün sona eriyordu. (300.000 Iraklının korkuyla Ürdün'e kaçtığını Mariann sonradan öğrendi.)

"Bugün durum nasıl?" diye soruyordu Halid'e savaş hakkında. "Bugün iyi görünmüyor," ya da "Düne göre biraz daha iyi," gibi

yanıtlar alıyordu. Bu kadar az bilgi fazla yardımcı olmadığında Mariann kendi hayal gücüyle bir şeyler düşünmeye çalışıyor olsa da gökyüzünde dolaşan Amerikan bombardıman uçaklarının sesini duyduğunda korkudan çıldıracakmış gibi oluyordu.

Irak'tan ayrılmasından kısa bir süre önce Halid fikrini değiştirdi ve Adam'ı göndermekten vazgeçti. Mariann telaş içinde Bağdat'ta bulunan Şakir'i arayarak kocasıyla görüşmesini istedi. Halid ile Şakir, Washington'daki bir öğrenci yürüyüşü sırasında tanışmışlardı. Şakir, Kızıl Haç'tan alacağı bir mektupla sınırdan rahatça geçmelerini sağlayacağını söylediğinde Halid oğlunu göndermeyi kabul etti.

Halid, Amman'ı terk edecekleri 25 Temmuz tarihini Cuma gününe erteledi. Cuma günü geldiğinde de cumartesi gününe attı. "Yan çizmesi rahatsız edici bir durumdu," dedi Mariann. "Cumartesi eve gelip 'Ne zaman gidiyoruz?' diye sorduğum zaman, 'Bu durum hakkında konuşmamız gerek,' dediğinde bana söylemek istediği şeyin ne olduğunu hemen anladım. Başka bir odaya geçtik. Yere oturdu ve 'Kararımı verdim ve ailemi bölmeyeceğimi anladım. Burada kalıp iyi bir anne olmaya karar verirsen başımın üzerinde yerin var. Ama ille de gitmek istiyorsan o zaman yolun açık olsun. Kararını sen vereceksin,' dedi." Adam'ın gitmesi konusunda hiçbir zaman söz vermediği konusunda da ısrar ediyordu. Laf arasında Marian'ın maddi durumunun Adam'a bakabilecek kadar iyi olmadığını da vurgulamayı ihmal etmedi.

"Çıldırmış gibiydim," dedi Mariann. "Nasıl oluyor da bu kadar gaddar olabiliyordu? Ona bağırmaya başladım ve fırlatmak için yerdeki yastığı kaptığımda 'Sakın denemeye kalkma,'

diyerek üzerime yürüdü. Olduğum yere çöktüm. Kendi kendimle savaş halindeydim. O kadar öfkeliydim ki bir şekilde bir yerlerden öfkemi almak zorundaydım. Ama odada ikimizden başkası yoktu."

Dışarıda oyun oynayan çocuklar, annelerinin öfkeyle bağırdığını duyduklarında Mariann kendini kaybettiğinden dolayı dehşete düşüştü. Annelerini daha öncesinde bu kadar öfkeli görmemişlerdi. Mariann'ın ağlaması kesilince Adora odaya girdi ve annesine gidip gitmeyeceğini sordu.

"Kızıma 'Seni seviyorum, seni seviyorum ama şimdi git dışarıda oyna,' dedim birkaç defa. Derken Adam içeriye girdi ve beni yanaklarımdan öptü, 'Üzülme anne, büyüyünce senin yanına gelirim,' dedi. Aslında bunu beni teselli etmek için söylediğini biliyordum. Ardından da oynamak için dışarı çıktı."

Mariann, Irak'ta yaşadığı günleri hatırladığında, Halid'in baştan beri onun kalmasını sağlayacak şeyleri yaptığını fark etti. Aslında Adam'ı göndermeye baştan beri niyetli değildi. "Benim Iraklı bir ev hanımı olmamı, çocuklarla evde oturmamı, ne söylerse ona itaat etmemi ve onun istediği tarzda yaşamamı istiyordu. Aslında ev hanımı olacak bir tip olmadığımı da biliyordu."

Halid'in niyetini anlayan Mariann, Adam için üzülse de, gidiş tarihini geciktirmemeye karar verdi. VOW'daki arkadaşlarının tümü Irak'tan ayrılmıştı ve Mariann'ın çıkış vizesi de dolmak üzereydi. Bu noktada Halid'in, yedi yıl önce Mudî'nin bana yapmış olduğu gibi, gidişini engellemesinden korkuyordu.

Çocuklarıyla birlikte kaçmasına da imkân yoktu. Irak'ın kuzey sınırı mayınlarla ve dikenli tellerle çevriliydi. Hayatta kal-

mayı başarıp kontrol kulübesine kadar ulaşsalar bile, Adam ile Adora'nın pasaportu yoktu.

Mariann yine de kararlıydı. "Bir yıl boyunca çocuklarımdan ayrı yaşamak zorunda kaldım," dedi açıklama yaparcasına. "Onlar için buraya geri dönmüştüm. Onlarsız bir hayata alışmak zorundaydım." Pazar sabahı saat dörtte Bağdat'a gitmek için Halid ile birlikte taksiye bindiklerinde Mariann ağlamaya devam ediyordu. O arada Halid bir kez daha fikir değiştirdi; karısına Amman'a kadar eşlik etmemeye karar verdi. Taksi şoförünün güvenilir olduğunu söyledi. Mariann karamsarlığa kapılarak, kocasının aklının her zamanki gibi video dükkânında olduğunu düşündü. Kısa bir süre sonra Halid son bir hamle yaparak "Neden inadı bırakarak burada kalmıyorsun?" diye sordu.

Mariann, hayır dercesine karşı çıktığında kocası sert bir ses tonuyla "Buraya gelmeyi isteyen sendin, seni ben çağırmadım," dedi. Halid'in katı ve dimdik duruşu Bağdat'ın akşamüstü aydınlığının arasında kayboldu.

Amman'a kadar süren on üç saatlik yolculuk boyunca Mariann'ın kafası bir dünya düşünceyle dopdoluydu. Gitmesi hakkında çocuklarının ne düşündüğünü bilmiyordu. Ürdün sınır kapısından tek başına geçip geçemeyeceğinden de emin değildi. VOW'daki arkadaşlarının onun Irak'tan ayrılışını nasıl karşılayacaklarını da bilmiyordu. Görünüşe bakılırsa Şakir biraz hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Mariann'ın her şeye göğüs gerip kocasının vasıtasıyla vize alarak en az bir ay daha kalması gerektiğini düşünüyordu. Okullar açılmadan önce Halid fikrini değiştirebilirdi. "Ömür boyu mutsuz olmaktansa birkaç hafta daha sıkıntıya katlanmalıydın," demişti.

Öteki arkadaşları onu olumlu karşıladılar. Özellikle de onunla aynı yaşta olan Kavkub Davud ile Nadya Sukkar adlı Irak kökenli iki Amerikalı kadın kendisine çok iyi davrandı. "Nadya bana karşı çok iyiydi," dedi Mariann. "Ona içimi döktüm, her şeyi dinledi. Ne kadar acı çektiğimi bildiğini ve bunları hak etmediğimi söyledi bana."

"Kavkub bana birkaç öğüt verdi. 'Mariann, burada işlerin iyi gidip gitmediğini bilmiyorum ama senin burada oturup olup bitenler için üzülmeni istemiyorum. Yaşadığın bu otuz günü çocuklarınla birlikte olmanı sağlayan bir fırsat olarak görmen gerek,' dedi. Aslında bu sözler kendimi toplamama yardımcı oldu. Artık daha rahattım ve kendimi eskisi kadar kötü hissetmiyordum."

Ürdün'de kaldığı üç gün boyunca üç kadın birbirinden hiç ayrılmadı. Odalarında Nadya ve Kavkub aynı yatağı paylaşırken, diğer yatağı Mariann'a verdiler. Nadya da üzgündü. Babası bir kalp rahatsızlığı nedeniyle Amerika'da hastaneye kaldırılmıştı. Irak'ın ikinci büyük kenti ve doğduğu yer olan Basra ise hava saldırılarından dolayı bir hayli zarar görmüştü. Durum çok kötüydü; insanlar sokaklarda yaşamaya başlamış, eski camiler ise yerle bir olmuştu. Bu nedenle taksi sürücüleri onu çocukluğunun geçtiği eve götürmeye yanaşmamıştı.

Önlerinde iki seçenek vardı; ya otel odasında oturup uçaklarının kalkma zamanı gelinceye kadar saatleri saymak ya da Amman'ı dolaşarak üzüntülerini unutmaya çalışmak. İkinci seçeneği seçtiler, böylece Mariann biraz olsun dertlerini unutmayı başardı. Otelin havuzuna indiler, şehrin en iyi Arap lokantalarına ve canlı eğlencenin sunulduğu mekânlara gittiler. Halid,

Mariann'ı bu tarz yerlere bugüne kadar hiç götürmemişti. Yiyecekler, müzik, farklı kültürel bir ortam Mariann'ın hoşuna gitti.

Mariann Michigan'a tıpkı ayrıldığı gibi çocukları olmadan dönüyordu. Ancak başka bir açıdan bakılırsa eli pek de boş sayılmazdı. Görüş açısı tam anlamıyla değişmişti. Acı çeken ya da uzaktaki insanlara karşı kayıtsız değildi artık; sonunda bir dünya vatandaşı olmuştu.

"Irak'ta tanıştığım herkesin ailesinden birileri bombayla yaralanmış ya da hayatını kaybetmişti," dedi. "Ama Iraklılar için bu çok büyük bir sorun değildi. Asıl önemli olan, ekonomilerinin yaptırım nedeniyle çökmekte oluşuydu. İnsanlar uzun bir zamandan beri işsizdi ve durumlarının kötüye gittiğini biliyorlardı. Kadınlar altınlarını; genç kızlar yiyecek karşılığında bedenlerini satıyorlardı. Süt, yiyecek ve ilaç alamıyorlardı. İlaçların yüzde yetmiş beşi Batı'dan ithal ediliyordu ama şu anda alabildikleri ilaç yüzdesi sadece ondu. Oysa üç katı fazlasına ihtiyaç vardı. Anestezi uzmanları işi bırakıyordu, çünkü hastalarına verecekleri anestezileri yoktu. Buzdolabında saklanması gereken aşılar bozuluyor ve küvezdeki bebekler uzun saatler alan elektrik kesintilerinden dolayı ölüyordu. VOW'dan bazı gönüllüler hastanelere gidip ölmek üzere olan bebeklerini kollarının arasında tutuyorlardı."

Çöl fırtınasının verdiği zarara karşın, Mariann'a düşmanca davranılmamıştı. "Amerikan Hükümeti ile Amerikalılar'ı birbirinden ayırt edebiliyorlardı," dedi. "Kafalarında klişeleşmiş bir Amerikan imgesi yoktu ve Irak halkının bizim düşmanımız olmadığına beni inandırmak istiyorlardı. Üstelik yaptırımlar Saddam Hüseyin'in uykusunu hiç kaçırmıyordu. Sonuçlara kat-

lanan sadece halk olmuştu. Orta sınıf yoksullaşmıştı ve durumları feciydi. Derin bir çukurun dibine yuvarlanırken, bir yandan da bunun nedenini merak ediyorlardı. Hükümet'ten halkın feryadına kulak asan yoktu; bu insanlardan hiçbiri bunu hak etmemişti. Gündelik yaşamlarına geri dönmek istiyorlardı ama yaptırımlar buna izin vermiyordu. Hiçbir suçları olmadığı halde katlanmak zorunda kaldıkları zorluklar gittikçe artıyordu.

Irak'ı terk ettikten bir ay sonra, 31 Ağustos günü Mariann, Halid'in Musul'daki video dükkânının yanındaki elbise mağazasını aradığında dükkânın sahibi cevap verdi. Sonunda telefon hatları uluslararası konuşmalara açılmıştı. Birkaç saniye sonra kocasıyla konuşmayı başarabildi. Sadece işten bahsettiler. Halid Amerikan vatandaşlığı hakkında sorular sordu (Sınavı geçmiş ama ülkeyi terk etmeden önceki yemin törenini kaçırmıştı.). Üçünün bir arada ülkeye girişini kolaylaştırmak için çocuklarına Amerikan pasaportu gerekiyordu. Mariann, Dışişleri ile bu konuları sürekli olarak görüştüğünü söyledi. On dakika sonra hat kesildi.

Halid uluslararası hatları arayamıyordu ama on dört ay içinde ilk kez Mariann kocasına telefon edebilmişti. Hatta önceden ayarlayabilmiş olsalardı çocuklarıyla bile konuşması mümkün olacaktı. Bir yıl önce olsa bundan zevk duyabilirdi ama şu anda derin bir hüzün içindeydi.

"Onları sürekli olarak aramamak için kendime hâkim olmaya çalışıyordum. Onları günde bir kez arasam bile bu bana yetmez," dedi. "Ama Irak'ı aramak çok pahalı olduğundan sadece ayda bir kez arayabiliyorum. Artık telefonla arayabileceğimi bildiğim için sürekli olarak onları düşünüyordum."

Hat kesilmeden önce Halid, yolculuk masraflarını karşılamak suretiyle onu bir kez daha davet etti. "Onun koşullarına

uyma zorunluluğu beni korkutuyor," dedi Mariann. "Çünkü kabul ettiğim takdirde orada kalıp kalmama konusunda bir seçeneğim olmayacak." Yine de gerekebilir diye para biriktirmeye çalışıyordu. Ama bu kadar borç varken o kadar kolay olmuyordu. Para biriktirmeye kaynak yaratabilmek için Eylül ayında tüm gününü alan iki işe başladı. Bunlardan biri VOW bürosunda maaşlı bir iş, diğeri ise Irak kökenli Amerikalı bir iş adamının sahip olduğu video dükkânında kasiyerlikti.

Mariann'ın geleceği belirsizdi. Gelecek yıl Halid ve çocuklarını Irak'ta, Ürdün'ün tarafsız bölgesinde ya da Avusturya'da yeniden görmeyi umut ediyordu. Halid'in söylediklerine bakılırsa Adam ve Adora'yı, ziyaret etmek ya da temelli kalmak için Amerika'ya getirme olasılığı da vardı. Ne zaman geleceğini asla söylemiyordu. Mariann sonunda umutlarını kontrol altına almayı öğrendi.

Bir bakıma, yolculuk öncesine oranla çok daha zor bir yaşam sürüyordu. Bazı günler suçluluk ve yalnızlık duygusu içinde eziliyordu. "Depresyonla boğuşmaya devam ediyorum," dedi. "İçimden bir parça, bir yerlere gidip saklanmak, orada kalmak, yapmam gereken şeylerle uğraşmak için çırpınıyor."

Ancak son yılın olayları Mariann'ı değiştirmiş gibiydi. Artık eli kolu bağlı değildi. En kötü anlarda, Musul'dayken Adam ile Adora'ya söylediklerini unutamıyordu: *"Çok kötü bir şey olur da, sizi almadan gitmek zorunda kalsam bile geri dönüp sizin için savaşacağım. Anneniz sizi seviyor ve hep sevecek. Geri döneceğim."*

Mariann, sözünü tutacağından kesinlikle emindi. Aynı zamanda öyküsünün mutlu bir sona ulaşamayacağını da biliyordu. "Ne olursa olsun, hayatımın sonuna kadar bu sorunla birlikte yaşamak zorunda kalacağım," dedi.

8. Bölüm

Cezayir'in Anneleri

1988 yılında yaptığım Avrupa turu sırasında, çocukları babaları tarafından Cezayir'e kaçırılmış Fransız kadınları Cezayir'in Anneleri'yle tanıştıktan sonra bu evrensel sorun konusunda dünyayı uykudan uyandırmak için bir kitap yazılmasının gerekli olduğunu anladım. Uluslararası çocuk kaçırma olaylarının nedenlerine büyük bir ilgiyle eğilen Arnie Dunchock bu yeni planıma destek verdi. Bu konuda yazılması gereken çok şey bulunduğunu bildiğinden, bu işte kendi payının da bulunmasını istedi. Üç yıl süreyle, zamanının çok büyük bir bölümünü bu kitabı gerçekleştirme işine adadı.

Arnie'nin önem verdiği bir işe nasıl dört elle sarıldığına kendi gözlerimle tanık oldum. Cinayet suçundan dolayı 1985 yılında hapse atılan Frank Garcia adındaki Meksika kökenli bir Amerikalı'nın davasını izlemeye çağırıldım. Dava hakkında yeni bilgiler edindikçe ilgim daha da arttı. Frank'a yakınlık duymaya başladım; haksız yere hüküm giymenin ne demek olduğunu biliyordum.

Arnie'nin davayı temyiz ettirmek için maddi bir karşılık beklemeden nasıl canla başla çalıştığını görünce onu gerçekten takdir ettim. 1988 yılının Kasım ayında Frank'e yeniden yargılama hakkı tanındı.

Cezayir'in Anneleri ile ilk buluşmamdan iki yıl sonra 1990'da, Arnie ile kız kardeşi Joan, Paris'teki yeni bir görüşme için Mehtap ve bana eşlik etti. Onlarla ilgili öykülerin, bu yeni kitabın büyük bir bölümünü kaplayacağına inanıyorduk.

Paris'e gitmeden kısa bir süre önce Mehtap "Sen çalışacağına göre ben de Fransızca öğrenemez miyim?" diye sordu. Fransız yayıncım Antoine Audouard, Mehtap ile Joan için, ilkokul öğrencilerine ikinci dil olarak İngilizce dersi veren bir öğretmen ayarladı.

Yazın danışmanım Michael Carlise'ın film yıldızı olan bir arkadaşı, çekim işi için yurtdışında bulunacağı süre boyunca Paris'teki dairesini bize kiralayabileceğini söylemişti. Kızım ve benim için bu bulunmaz bir fırsattı. Daha önce Paris'e dört kez gelmiş, her seferinde bir otelde kalmıştık. Fransız yayınevi Fixot'nun sahibi bize bir araba ve şoför tahsis etti. Bu kez Paris'i yakından tanıyacak, Metro'ya binerek kendi yolumuzu kendimiz bulacaktık. Otomobil diyarı Michigan'dan gelen kızım ve benim için çok hoş bir deneyim olacaktı bu gezi.

Bir Pazar akşamı Paris'e indiğimizde, elimizde şehir haritası bile yoktu ama Mehtap hiç kaygı duymadı. "Yarın sabah Hotel Balzac'a gitmek istiyorum. Oradaki adam İngilizce biliyor, bize bir harita verebilir," dedi.

"Hotel Balzac'a nasıl gidileceğini biliyor musun?" diye sordu Joan.

"Beni Champs-Elysées'ye götürürseniz, yerini bulurum," dedi Mehtap. Daha sonra Mehtap ile Joan çok iyi anlaştılar. Paris'i, benim altı gezimde becerebildiğimden çok daha iyi tanımayı başardılar. Bu arada Arnie ile birlikte, şimdiye kadar rastlamış olduğum en ilgi çekici insanlar olan Cezayir'in Anneleri ile buluştuk.

1980 Ağustosunda, Amar ve Ferid Huaş, babalarının Cezayir'deki ailesini görmek için, yeni bir macera yaşama düşüncesi ile Fransa'daki evlerinden ayrıldılar. Bu çocuklar, Cezayir'den yaklaşık 300 km. uzaklıkta, kuzey merkezindeki Gardaya'yı daha önce 1979 yılında görmüşlerdi. Bu ilk yolculukları biraz zor geçmişti ancak şimdi daha büyüktüler; Amar on üç, Ferid ise on iki yaşındaydı. Babaannelerini, dedelerini ve diğer akrabalarını-özellikle dört yıl önce birlikte oynadıkları kuzenlerini- görmeye can atıyorlardı. Üstelik her zaman saygı duyup güvendikleri babaları da onlara eşlik edecekti. Birkaç hafta sonra okullar açılınca da birlikte geri döneceklerdi. Tatil, göz açıp kapayıncaya kadar bitecekti.

Eylül ayında İbrahim Huaş, oğullarına 'hasta' olduğunu ve Fransa'ya dönüşlerini ertelemek zorunda kalacaklarını söyleyince, Amar ile Ferid tatil devam ettiği için sevindiler. Günlerin geçtiğini, babalarında ise herhangi bir hastalık belirtisi bulunmadığını görünce de ne olup bittiğini merak etmeye başladılar. 'İyileşme'sini bekledikleri babaları tarafından bir Müslüman okuluna yazdırılınca, kısa süre sonra beklemekten yoruldular. Amar ile Ferid tek kelime Arapça bilmiyordu; öğretmenlerden bazıları kendileri için çeviri yapıyor olsa da, diğerleri durum-

larına aldırış bile etmiyordu. Çocuklar yeni bir dil öğrenmek için özel bir ilgi duymuyorlardı. Nasıl olsa yakında Fransa'daki okullarına geri döneceklerini düşünüyorlardı.

Anneleri Marie-Anne, Paris'in bir banliyö kasabası olan Massy'de, İbrahim'in hastalığıyla çocuklarının ertelenen dönüşlerini haber aldığında kuşku duymaya başladı. Marie-Anne, kocasıyla birlikte idare ettikleri dükkânı bırakıp yönetici sekreterliği işine geçince evlilikleri de sallanmaya başlamıştı. İbrahim, Marie-Anne'ın bağımsızlığından tedirgin olmaya başlamıştı. Karısının kendi işletmesinin dışında çalışmasına şiddetle karşı çıkmıştı. Dükkânı bir süpermarkete satıldığında kızgınlığı daha da arttı.

Dış görünüşünden, İbrahim durumu kabullenmişe benziyordu. Marie-Anne'la Katolik kilisede evlenmişler, oğullarını da vaftiz ettirmişlerdi. Son zamanlarda ise sürekli Fransızca konuştuğu, Arapça tek bir söz söylemediği, zamanını da Fransızlarla geçirdiği halde, kendini zorlanmış ve dışlanmış hissediyordu; tıpkı Amerikalı doktorların tacizlerine katlanmak zorunda kalan Mudî gibiydi. İbrahim, 1962 yılında yerleştiği topraklara karşı çıkma alışkanlığı edinmişti. Fransa'nın 'bir çöp tenekesi' olduğunu söyleyip duruyordu. Mudî ve Halid Said gibi, o da Batılı kültürün çocukları kötü yola ittiğine, Amar ile Ferid'in büyüyünce uyuşturucu kullanıp suç işleyeceklerine inanıyordu. İbrahim, karısının ardından çocuklarının denetimini de elinden kaçıracağından korku duyuyordu.

Dört gün sonra Marie-Anne ikinci bir mektup aldı: İbrahim, çocuklarla birlikte Cezayir'de kalacaktı. Önce okuduklarına inanamadı; bomba, hedefini şaşırmamıştı. Marie-Anne'ın ikinci

tepkisi karşı çıkmak oldu; bunu İbrahim'in yanına bırakmayacaktı. Hiç kuşkusuz Fransız yasaları, Fransız oğullarının vakit kaybetmeden iadesini isteyecekti. Fransız Adalet Bakanlığı'na telefon ettiğinde, kendisine destek yerine çok az bilgi verildi. Bu arada benzer olaylar üzerinde durduklarını öğrenebilmişti. Marie-Anne, daha önce bu tür kaçırma olaylarını hiç duymadığı için şaşırıp kalmıştı.

Ekim başlarında Marie-Anne Cezayir'e gitti. Fransız Elçiliği, İbrahim ile buluşmalarını sağladı. Oraya kocasıyla konuşmak için gelmişti ama önce çocuklarının bu konu hakkında ne düşündüklerini bilmek istiyordu. Bir taksiye binip İbrahim'in oturduğu apartmana gittiler. Babaannelerinin yanında kalan oğullarıyla konuşabilmek için birkaç saat beklemek zorunda kaldı.

Amar ile Ferid, annelerini görünce hem heyecanlanmış, hem de korkuya kapılmışlardı. Annelerinin gelmesine bir anlam veremediler. Önce kötü bir şey olduğunu sandılar.

Ardından annelerinin yüzündeki acı ifadeyi gördüklerinde, o daha bir şey söylemeden her şeyi anladılar. "Babanız sizin sürekli olarak burada kamanızı istiyor," dedi Marie-Anne söze başlarken.

"Ama anne, biz eve dönmek istiyoruz!" dedi Amar karşı çıkarcasına. "Okula gitmemiz gerekiyor."

Marie-Anne, elinden geldiğince onları yatıştırmaya çalıştı: "Şimdilik gelemezsiniz ama sizi geri getirmek için ne gerekiyorsa yapacağım," dedi.

Bu, çocuklarına verilmiş bir sözdü; gelecekte yaşanacak olaylar da annelerinin asla hafife alınmaması gerektiğini kanıtlayacaktı.

Çocuklar İbrahim'e olup biteni sordular. Babaları onları neden orada tutmak istiyordu? Planı neydi? Genellikle kendine daha fazla güvenen ve babasına cesurca karşı koyan Amar "Biz Fransa'ya geri dönmek istiyoruz, baba," dedi.

"Kes sesini!" dedi babası sert bir ses tonuyla. "Bu işe karışma!" Cezayir'e geldiklerinden bu yana İbrahim çocuklarına karşı daha sert, hatta bir diktatör gibi davranıyordu. Üstelik çok da öfkeliydi. Amar ve Ferid için doğru olanı yaptığına kendisini inandırmıştı. Zaman içinde çocuklarının kendisini anlamasını ve teşekkür etmesini bekliyordu.

İbrahim durumu yanlış değerlendirmişti. Çocuklar isyan halindeydi. Bir yandan da tatillerinin uzatılmasına sevinmiş olduklarından dolayı kendilerini suçluyorlardı. İstemeden de olsa babalarının amacına ulaşmasına yardımcı olmuşlardı. İbrahim'e karşı inanılmaz bir öfke duyuyorlardı. Babaları onlara yalan söylemişti. Bahaneler uydurup onları evlerinden, arkadaşlarından ve Fransız ailelerinden koparmıştı. Gardaya'ya geldikten sonra bile gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek için hastalık bahanesini öne sürmüştü.

Ailenin tüm fertlerinin de bu işin içinde olduğunu anlamışlardı. Buraya geldiklerinden beri bir akraba evinden diğerine sürüklenmişlerdi. İlk başlarda kuzenlerinin arkadaşlıklarından hoşlansalar da, sonradan bundan rahatsız oldular: Bu insanlar onların bekçileriydi. Sonra da İbrahim'in kaçırma olayını Nisan ayında aileyi görmek için kısa bir ziyaret yaptığı sırada planladığının sonucuna vardılar. İbrahim'in akrabaları, "Geri dönmesene!" diye onu sıkıştırmıştı. "Burada hava her zaman güneşli. Kendi evinde, çocuklarınla birlikte olacaksın ve hayat senin çok daha kolay olacak."

Amar ve Ferid, Cezayir'e gitmek için zorlanmamışlardı. Aslında babalarının peşine isteyerek takılmışlardı ki bu çocukları daha fazla rahatsız ediyordu.

Ebeveynleri tarafından kaçırılmış çocuklar ensest bir ilişki ya da tacize maruz kalmışçasına acı çeker. Amar ile Ferid babalarına güvenmişlerdi. Hatta onu bir ilah olarak görüp peşine takılmış, onun gibi olmak istemişlerdi. Öz varlıkları soru sorulmadan, iradelerine karşı gelerek, onlara el konularak babaları tarafından çalınmıştı.

Marie-Anne, Gardaya'da iki hafta kaldı. Çocuklarına göz kulak olmak için oraya taşınmayı düşündü bir ara ama sonra bu düşünceden vazgeçti. Cezayir'de kalacak olursa Müslümanlığı kabullenmesi gerekecekti. İbrahim ona tek başına çocuklarından uzak kalabileceği bir yer göstermişti. "Yeni yaşamlarına alışmak zorundalar," demişti kocası. Üstelik Cezayir yasalarına göre çocukları geri alma şansına sahip olmadığını da biliyordu. Fransız mahkemelerine başvurduğu takdirde başarılı olacağını sanmaya devam ediyordu.

Amar ile Ferid, gözyaşları arasında annelerinden ayrılırken yakında, belki de gelecek ay kavuşacaklarını düşünerek ona sarıldılar. Çocuklar annelerine kavuşacakları günün yakında olduğunu düşünerek umutla bekliyorlardı. Hatta yanlarında götürecekleri Cezayir hatıralarını bile düşünmüşlerdi.

Marie-Anne, uluslararası çocuk kaçırma olayları kurbanlarının hiçbir ülke tarafından koruma altına alınmadığını ve ancak her iki tarafın saygı göstereceği yeni yasalar yürürlüğe girdiğinde olayların düzene girebileceğini öğrenene kadar bir hayli zaman geçti.

Fransa ile Cezayir'i birbirinden Akdeniz'in 200 kilometrelik bir bölümü ve bir saatlik uçuş uzaklığı ayırıyordu. Bu iki kültür tutkuyla, sık sık da şiddetle yüzyıllardır birbirleriyle iç içeydi. Bir zamanlar Müslümanlar tarafından bir bölümü ele geçirilen Cezayir, 1834'ten 1962'ye kadar Fransız egemenliği altında kalmıştı. Tarihte ise bağımsızlık savaşlarını kazanmışlardı. Bu savaş, Fransa'nın Vietnam'ı sayılırdı; upuzun, nedenleri belirsiz, oldukça kanlı bir savaştı. Hem kazanan, hem de kaybeden tarafta rahatsızlık ve kin duyguları bırakmıştı.

Son yıllarda, Fransa'ya sayısız göçmen gelmişti. Gelenlerin 800.000 kadarı Cezayirliydi. Çoğunluğu genç olan bu Kuzey Afrikalılar, yaklaşık yüzde kırk olarak tahmin edilen işsizlik kadar ırkçı politikacılar nedeniyle göç ediyorlardı. Ülkede, kültürel sınırın her iki tarafında da güvensizlik egemendi.

Cezayirli erkeklerle Fransız kadınların evliliklerinde (Tersi çok nadirdi; Müslüman kadınların Müslüman olmayan erkeklerle evlenmeleri yasaktı.) derin bir boşluk oluşuyordu. Fransız yasalarına göre karı-koca eşittir; çocuklarının eğitim ve geleceklerine ikisi birlikte karar verir. Bu ortaklaşa velayet, eşler boşansa bile sürüyordu. 1984'te Cezayir'de kabul edilen Aile Yasası ise İslam hükümlerine bağlıydı ve babayı ailenin reisi olarak kabul ediyordu. Çok eşlilik yasaldı ancak bu sadece erkekler için geçerliydi. Kadının evlenmeden önce himayesi altında bulunduğu erkekten izin alması gerekiyordu sonrasında ise kocasının isteklerine boyun eğmekle yükümlü oluyordu.

Yasalara göre anne çocuğun bedenini, baba ise aklını besliyordu. Çocuklarına gelenekleri, inancı ve iyi bir Müslüman olmanın şartlarını öğreten babaydı.

Fransa'daki Cezayirlilerin erkek egemenliğini sürdürmek istemeleri, bir başka Müslümanlık kuralı ile çelişiyordu: Aile içi istikrar ve uyumun önemi bu durumda çiğneniyordu. Paris'teki Büyük Cami'nin baş imamı Şeyh Abbas, çocukların Cezayir'e kaçırılması konusuna (1980 ortalarında bu rakam üç bine ulaşmıştı.) şöyle karşı çıkıyordu: "Bu çocukların anneleri tarafından büyütülmemesi beni son derece rahatsız ediyor. Annelerinin yerini hiç kimse dolduramaz. Bu gerçeği kabul etmek gerek. Ama herkes şunu anlamalı, ailenin reisi baba, çocuğun geleceğinden sorumludur. Çocuk onun adını ve dini kimliğini taşır."

Cezayir'de bir çift boşandığında, çocuğun tek hamisi baba olarak kalıyordu. Anneye velayet verilse bile karar verme yetkisi yoktu ve çocukların dini ve İslam hükümlerine göre yetiştirilmesi babanın sorumluluğundaydı. Kültür karışımı olsun ya da olmasın, her üç evlilikten birinin boşanmayla sonuçlandığı Fransa'da yaşayan Cezayirli erkekler, Fransız hâkimlerinin, velayetle ebeveynlik yetkisini sürekli anneye verdiğini gözlemliyorlardı. Bu durum babaları zor duruma sokuyordu. Fransız toplumu tarafından reddedilen ve kararlarını da yitirdikleri için zaten kırgın olan bu erkekler, sonuçta İslam dinine yeniden ve coşkuyla sarılıyordu. Bu durumda kalan tek bir seçenek vardı, o da çocuklarını Cezayir'e kaçırmak. Yaptıkları nedeniyle ahlaki kaygıları olmuyordu ve ülkelerine döndüklerinde devlet tarafından destek görüyorlardı.

Bütün bu bilgiler ışığında İbrahim Huaş, çocuklarını kaçıran babaların bir temsilcisi olarak kabul edilebilirdi. Fransa'da kendini kötü hissetmesi ya da ona kötü davranılması için hiçbir neden yoktu. Evliliği bozulduğunda onu orada tutacak fazla bir

bağı da kalmamıştı. Aslında hepsi bundan ibaretti. Geri dönerken çocuklarını da yanında götürmek onun sorumluluğuydu.

Amar ile Ferid için ise Cezayir'deki yaşam tarzına mutlu bir şekilde ayak uydurmak pek mümkün değildi. En iyi koşullar sağlanmış olsa da, kültüre alışmak çok kolay değildi. Her şey alabildiğine yabancıydı: Dil, geleneksel kıyafetler (Okulda fes takılıyordu.), din, sosyal durum gibi… Gördükleri tek kapalı olmayan yüzler babaannelerine ya da halalarına ait oluyordu.

Bu durumda olan insanlar uygun koşulların hayli uzağındaydılar. Orada geçirdikleri bir yıl dolup ikinci yıla girdiklerinde bile Cezayir'den kaçabilme umutlarını sıkı sıkıya korumaya devam ettiler. Marie-Anne, altı ayda bir çocuklarını görmeye geliyordu. Her ziyaretinde çocuklar bu kez Fransa'ya geri döneceklerini umduklarından annelerini büyük bir heyecan içinde karşılıyorlardı. Bağlanacakları başka bir umut da yoktu.

Amar ile Ferid, her gün ve her fırsata diğerlerinden farklı olan müdür tarafından sıkı bir denetim altında tutuluyorlardı. Sınıf arkadaşları onları kabullenmiş olmakla birlikte, iki kardeşi 'deniz ötesinden gelen', başka bir yere ait insanlar olarak görüyorlardı. Yavaş yavaş akıcı bir biçimde konuşmayı öğrendikleri Arapça dışında Kuran, İngilizce ve Fransızca derslerini ezbere dayandığı için sıkıcı ve yavaş buluyorlardı. Fransa'daki sınıf arkadaşlarından geri kaldıklarının da farkındaydılar.

1981 yılının Ocak ayında, Marie-Anne kaçırılma olaylarıyla ilgili bir televizyon programı izledi. İki çocuğunu Suudi Arabistan'dan geri alabilen Gabrielle Barton ile yedi yaşındaki çocuğu Cezayir'e kaçıran Jocelyn Bany ile irtibata geçti. Yasal çözüm yolundan umudunu kesen Marie-Anne, heyecan ve deh-

şet verici bir planı gözden geçirmeye başladı. Marie-Anne çocuklarını kaçırmaya kararlıydı.

Mart ayında çocuklarını görmek için Gardaya'ya gitti. Çocuklarıyla ilişki kurabilmek için bir şifre buldu ve onlardan herhangi bir olasılık karşısında her zaman hazır bulunmalarını istedi. Sahte pasaportlar için çocukların vesikalık fotoğraflarını çekti; sonradan da başarabilmek için hiçbir şansı olmadığını anladı. Bunun bir nedeni de şuydu: İbrahim, Marie-Anne'in her hareketini kuşkuyla karşılıyor ve çocuklarıyla tek bir dakika yalnız kalmaması için her türlü önlemi alıyordu. Marie-Anne, sahte pasaportlar kontrolden geçse bile İbrahim'in yazılı izni olmadan çocuklarını ülke dışına çıkaramayacağını öğrenmişti. Üstelik Gardaya ile Cezayir sınırı arasında 125 kilometrelik bir Sahra Çölü vardı ve bunu aşmak olanaksızdı.

Anneleriyle rahatça görüşememek çocukları mutsuz ediyordu. İbrahim'in ailesinin Marie-Anne'e değer vermemesine de kızıyorlardı. İbrahim'in ailesi Marie-Anne'i ikinci sınıf vatandaş görmekle kalmıyor, aynı zamanda Hıristiyan olduğu için 'mundar' görüyorlardı. İbrahim işi daha da ileri götürmüş ve karısının evdeki hiçbir şeye dokunmaması için emir vermişti.

Anne ile oğulları, birbirlerine yakın oturup karşılıklı sessiz işaretler gönderebilmek için sürekli yap-boz oynamak zorunda kalıyorlardı. Arada bir gizlice ortadan kaybolarak, İbrahim'in boğan bakışlarından kurtulabilmek için avluya çıkıyorlardı. Avluya çıkar çıkmaz kucaklaşıyor, öpüşüyor ve günün birinde yine bir arada olmanın hayallerini kuruyorlardı.

İki haftalık gezi göz açıp kapayıncaya kadar bittiğinde Marie-Anne Fransa'ya geri döndü. Eve geldiğinde, oğullarından

bir mektup aldı. Mektupta çocuklar "Anne dikkatli ol babam yeniden evlenecek," yazıyorlardı. Marie-Anne, geride bırakılanların birçoğu gibi, ülkesindeki yasal sisteme başvurmayı denedi. Boşandı ve kızlık adı olan Marie-Anne Pinel'e geri döndü. Fransız mahkemelerinden Amar ve Ferid'in velayetini elde etti ancak hemen ardından da kendinden öncekilerin pek çoğu gibi, bu kâğıt parçasının geçersiz olduğunu fark etti. Bu iki milletin uzun süreli ilişkilerine karşın ya da belki de sırf bu sebepten dolayı Fransız hükümlerinin Cezayir'de hiçbir geçerliği yoktu.

Marie-Anne, Cezayir mahkemelerinden velayet almaya niyetlense de reddedildi. Ülkedeki İslam yasaları oldukça açıktı. Bununla birlikte mahkeme, İbrahim'in karısına tazminat ödemesine karar verdi; bu para en azından mahkeme masraflarını karşılayacaktı.

1982 yılında İbrahim yeniden evlendi, çocuklar diğer akrabaların yanından alınıp babalarının evine yerleştirildiler. Orada özellikle de babaları siyasal bir takım olaylar yüzünden iki ay hapiste kaldığında üvey anne baskısı altında kalmışlardı. Bir gece Amar, dönüş saatini biraz uzatıp eve 10.30'da dönünce, üvey annesi tartışmaya tokat atarak son vermişti.

İbrahim'in emirlerine uyan Amar ve Ferid, istemeden de olsa dini vecibeleri yerine getiriyor ve Ramazan ayında oruç tutuyorlardı. Aslında yaptıkları şeyleri anlamsız buluyorlardı; onlara göre hepsi boşuna yapılmış şeylerdi. Babalarını namaz kılarken gördükçe ona karşı besledikleri kin daha da artıyordu. İbrahim aileyi dağıtmış, oğullarına yalan söylemiş, onları nefret ettikleri bir yerde kalmaları için zorlamıştı. Çocukların çektiği bu işkenceye sessiz kalan akrabalar nasıl oluyor da kendilerini birer

Müslüman olarak niteleyebiliyorlardı? Bunu gören Ferid "Bu insanlar ak deyip kara, kara deyip ak yapıyor," diyordu.

Çocukların çevreye karşı tutumları, babalarıyla aralarında duygusal bir mesafe açılmasına neden oldu. Zaman içinde, Amar ve Ferid babalarından korkmaz oldular, bu arada ona karşı saygıları da kalmamıştı. Mehtap da aynen onlar gibi, Mudî "Evimize dönmeyeceğiz," dediğinde babasına karşı saygısını yitirmişti. Oğlanların ilahı gözden düşmüştü. Son derece dürüst olduğunu savunan ama yaşamlarını affedilemez bir yalan üzerine kuran bu adam için yalnızca acıma hissi duyup aslında onu hor görüyorlardı.

İbrahim, oğlanların anneleriyle olan her türlü ilişkilerini baştan beri engellemişti. Arkadaşları ve akrabalarından oluşan posta merkezi çalışanlarına verdiği talimat üzerine, iki taraf arası her türlü mektuplaşma, hatta Marie-Anne'in doğum günü tebrikleri ve Noel kartlarına bile el konuluyordu. Hatta üvey anneye, okul kitaplarının arasında annelerinin fotoğrafını bulacak olursa yırtmasını emretmişti. Ancak İbrahim, annenin oğullarını geri almak için verdiği savaşı durduramayacaktı.

Marie-Anne ile tanıştıktan sonra, öykülerimiz arasındaki benzerlikler, çaresizlik duygusu, yasal sistemin yarattığı hayal kırıklığı, Müslüman dünyasında aşağılanma gibi ortak özellikler beni çok etkilemişti. Aynı zamanda belli başlı farklılıklar da vardı kuşkusuz: Birlikte götürülmüş olduğumuz için, ben kızımın yanında kalabilmiş, kaçışımızı planlayabilmiş ve durumu nispeten kısa bir süre içinde çözüme ulaştırma şansına sahip olmuştum. Marie-Anne'in elinde böylesine bir olanak yoktu. Onun avantajı ise doğduğu ülkedeki rahatlığı ve etrafından aldığı güç-

tü. Ayrıca tek başına savaşmak yerine, başkalarıyla birlikte ortak hareket etmek açısından, benden birkaç yıl önde bulunması da onun lehineydi.

Annie Sugier, 1.60 m. boyunda, bitmez tükenme enerjisi olan, iradeli bir kadındı. Sesi yumuşak ve tizdi ama kendine duyduğu güven ve kararlılığı her zaman göze çarpan özelliğiydi.

Annie, Fransız Atom Enerjisi Komisyonu'nda çalışan bir mühendisti. Yurtdışında yaşamış ve başka kültürler hakkında fikir sahibi olmuştu. Feminizm davasına yürekten bağlıydı ve Jocelyn Bany ile 1981 yılında bu sebeple tanışmışlardı. Tek çocuğu çok uzaklara kaçırılmış olan ve yardım etmek için elinden hiçbir şey gelmeyen bu kadına duyduğu acıma hissiyle, Annie, Jocelyn'i, kendi arkadaşlarından Linda Weil-Curiel adlı feminist bir avukatla tanıştırdı. Jocelyn'in davasının birçok benzeri bulunduğunu fark eden Annie ile Linda, 'Kaçırılmış Çocukların Annelerini Desteklemek İçin Dayanışma Vakfı'nı, takma adıyla 'Cezayir'in Anneleri'ni kurdular. Kendilerine yardımcı olmaları için üç tane de arkadaş seçtiler: Yayın araştırmaları yapan Chantal Hanoteau; emekli bir fizikçi olan Odette Brun ve Belçika Parlamentosu üyesi Anne-Marie Lizin.

Bu kadınlar kendilerini, geride bırakılmış ebeveynlerin lideri olmaktan çok, 'çobanı' olarak görüyorlardı. Ama asıl 'manevi anneler' adını hak ediyorlardı. Hiçbirinin kendi çocuğu yoktu. Yine de hepsi uluslararası çocuk kaçırma olaylarını engellemek için dayanılmaz bir istek duyuyorlardı içlerinde. Feministtiler ama Voltaire ve Fransız Devrimi'nden kaynaklanan uluslararası insan hakları ve eşitlik kavramına saygı duyuyorlardı.

1983 yılının Kasım ayında, Cezayir'in başkanı Şadli Bencedid resmi bir ziyaret için Fransa'da bulunduğu sırada, manevi anneler Paris'teki Cezayir Büyükelçiliği önünde bir gösteri yürüyüşü düzenlediler. Polis onları kabaca engelledi, kadınların birçoğu tutuklanıp polis arabalarına tıkıldı. Annie, Marie-Anne Pinel ile ilk kez burada karşılaştı. Bu gösteri, Cezayir'in Anneleri'nin resmen doğuşu oldu.

Tutuklamalardan yılmadılar. Yaptıkları açıklamaya göre, bir sonraki hareketleri, kamuoyunun dikkatini olaya çekmek amaçlı olacaktı. *Liberté* adındaki gemiye binerek Cezayir'e gidecek, oradaki resmi görevliler ve çocuklarıyla görüşmeye çalışacaklardı. Basının taktığı adla, '*Cezayir Gemisi'* yaklaşık otuz kadınla birlikte, 6 Temmuz 1984'te yola çıktı. Aralarında, Fransa'da yaşayan bazı etnik Kuzey Afrikalı kadınlar da bulunuyordu.

Marsilya Limanı'nda toplanan kadınlar hem heyecanlı, hem de sinirliydiler. Marie-Anne oğullarını altı ayda bir ziyarete gidebiliyordu ama diğer anneler çocuklarını yıllardan beri görmemişti. Cezayir'de tutuklanacak olurlarsa ya da her şeye rağmen çocuklarını göremezlerse ne olacaktı? Akla gelen birçok soru vardı: Çocukları yemek yiyorlar mıydı? Geceleri ağlıyorlar mıydı? Yeni hayatlarını kabullenmişler miydi? Kabullenmişlerse huzurlarını bozacaklardı? Çocuklar annelerini tanıyabilecekler miydi? Çocukları geri aldıkları takdirde onları geçindirebilecek gelirleri olabilecek miydi?

Yolculuk günü yaklaştıkça, Fransız ve Cezayir hükümetleri artan gerginliği hissediyor ve eğer protestodan vazgeçecek olurlarsa, annelere açık uzlaşma önerileriyle yaklaşacaklarını bildiriyorlardı. Annie kararsızdı, çünkü hangisinin en iyi yol

olduğundan emin değildi. Grubun düzgün bir organizasyon yapılamayacak kadar kalabalık oluşu nedeniyle, Cezayir'e varınca birbirinden ayrı düşen kadınlar arasından tutuklananların çıkabileceğinden kaygı duyuluyordu.

Anneler *Liberté*'ye binmek üzereydiler ki, Annie bir duyuru yaparak "Gemiye binmiyoruz! *Cezayir Gemisi* gezisi iptal olmuştur!" dedi. Çok şaşırmakla birlikte, anneler Annie'ye saygı gösterip karara uydular.

Annie, kelimeler ağzından çıkar çıkmaz söylediklerinden pişman olmuştu. Sonradan, "1984 yılında gemiyi durdurmakla hata ettim," diye itirafta bulundu. "Kabul edilebilir bir hata değildi." Umut verdiği, kafalarına beklentiler yerleştirdiği o kadınların hepsini yüzüstü bırakmıştı. Güvenmiş olduğu hükümetler ise söz verdikleri uzlaşma işinde yan çizmeye devam ediyorlardı. Bunun büyük bir hata ve sorumluluk olduğunu düşünüyordu. O andan itibaren, çocuklarıyla yeniden ilişki kurabilmekten başka bir şey düşünmeyen bu kadınlar için iki katı çaba harcayacaktı.

Yapılacak ilk iş olarak, her tür koşul altında güvenebilecek beş anneyi temsilen seçilen bir grup oluşturmaya karar verdi. Bu kadınlar dürüst, kesinlikle haktan yana, birlikte çalışmaya kendini adayacak ve ortak amaçları için her şeylerini feda etmeye hazır kişiler olmalıydılar.

"İnsanlardan mükemmel olmasını beklememiz gerektiğini biliyorduk," dedi Linda Weil-Curiel, "Ama başarıya ulaşabilmek için bu kadınların mükemmel olması gerekiyordu."

Annie, Marie-Anne Pinel'in bu beş kişiden biri olması gerektiğinden emindi. "Baştan beri Marie-Anne hoşuma gidiyordu,"

dedi. "Her zaman dakikti, kendisinden istenen her şeyi yaptı ve fazla da konuşmadı. Tam aradığım kişiydi."

Tıpkı politikacılar gibi manevi anneler de, uğrunda savaşılan şeylerin kolay kolay elde edilemeyeceğini biliyorlardı. Uzun süredir bu işin içindeydiler. Gelecek yedi yıl boyunca, zaman ve para açısından çok büyük özveride bulunacaklardı (Bazen, kuruluşu hemen hemen tümüyle kendi ceplerinden desteklemek zorunda kalacaklardı.).

Manevi anneler, ilke ve uygulama açısından ortaklaşa grup çalışmalarının gerekliliğini anlamışlardı. Diğer insanlardan çok daha güvenilir, bencillikten uzak, kendilerini işlerine adamış kişilerdi. Liderleri Annie, özel davaların konuşulmasını desteklemiyordu. Annelerden amaçlarına ulaşmaları bekleniyorsa, birleşmeleri ve güçlerini tek noktada toplamaları gerekiyordu; Annie bu davaya inanıyordu.

Yaptıkları çalışmalar duyuldukça, Cezayir'de çocukları bulunan düzinelerce anne onlara yakınlaştı. Anneler için bu çalışma en olumlu tedavi türüydü. Birlikte oldukları zamanlarda enerjilerini boşaltıyor ve gerginlikten kurtuluyorlardı.

Gemi fiyaskosundan sonra, "Bize mantıklı görünen şeyleri birlikte yapmaya karar verdik," dedi temsilci olarak seçilenlerden Jocelyn Bany. "Çocuklarımızın geri verilmesini isteyemeyeceğimizin farkındayız. Bu nedenle pazarlık etmeye ve elde edebileceğimizi bildiğimiz şeyleri istemeye çalışıyoruz."

"Hükümet'i cezalandırmak, zayıflığını vurgulamak istedik," dedi Annie. "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na başvurup Fransız temsilciyle tanıştık. Bize 'Bu işin ne zamanı, ne de yeri,' dedi. Bunları dinlemeye katlanamazdım."

Temel istekleri, ziyaret haklarıyla birlikte, bu hakları koruyacak sistemin oluşturulmasıydı. Fransa ve Cezayir'in hükümet çarkları insanı çıldırtacak kadar yavaş ilerliyordu. Cezayir'in Anneleri, bir kez daha aralarında para topladılar. Amar ve Ferid Gardaya'ya kaçırıldıktan yaklaşık beş yıl sonra, 17 Temmuz 1985'te, temsilci grup Cezayir'e gitti, nöbetçi sekreteri yakaladı, Cezayir'deki Fransız Elçiliği ikametgâhına girip sırt çantalarıyla çimenlerin üzerine oturdu ve yerinden kıpırdamayı reddetti. İlk başlarda elçilik resmi görevlileri gitmeleri için baskı yapmaya çalıştılar: "Buranın bir elçilik olduğunun farkında mısınız? Asıl istediğiniz şey ne? Burada kalamazsınız." Ama onlar kalmaya devam ettiler. Derken görevliler onları korkutmaya çalışarak geceleri binanın köpekler tarafından korunduğunu söylediler.

Anneler etkilenmedi. İçlerinden biri "Sorunumuz çözülene kadar bir yere gitmeyeceğiz," dedi.

Fransız Büyükelçisi zor durumdaydı. Bu kadınlar ve rahatsız edici protestolarını desteklemek istememişti. Bu arada onların göz önünde gecelemelerine de razı olamazdı. Bir sığınak sağlamak zorundaydı; istemeyerek de olsa, bir zamanlar 'snack bar' olarak kullanılan küçük, tek katlı boş bir binayı onlara açtı.

Kuşatma başlamıştı. Dava için işlerini bırakıp gelmiş olan anneler, orada ne kadar kalacaklarından ya da başarı elde edip etmeyeceklerinden emin değillerdi. Fransız Hükümeti'nin eli kolu bağlıydı. Kuşatma ne kadar çirkin olursa olsun, annelere engel olmaya çalışmaları da halkla ilişkiler açısından bir felakete yol açacaktı. Bu arada şans eseri olarak, kaçırılan bir uçak Cezayir'e indirilmiş, uluslararası basını da peşinden sürüklemişti. Kaçırılan uçak işi birkaç saat içinde çözüme kavuşunca gaze-

tecilerin elinde haber kaynağı olarak, yakında çok ünlü olacak 'annelerin kuşatma harekâtı' dışında hiçbir şey kalmamıştı.

Kaldıkları yer hiç de konforlu sayılmazdı. Kadınlar, tek bir büyük oda içinde, uyku tulumlarının içinde, parke üstünde uyuyorlardı. Odanın yanında gaz fırını, küçük bir buzdolabı, araç gereçleriyle küçük bir mutfak vardı. Bir de soğuk suyun aktığı duşlar…

İlk birkaç gece, kadınlar, teker teker heyecan içinde dinlenen öykülerini anlattılar. Daha sonra anılar tekrarlandıkça heyecan da bitti. Anlatılan öykülerin neredeyse hepsi birbirinin benzeriydi.

Günler hoş bir monotonluk havası içinde geçiyordu. Televizyon ya da telefon yoktu, radyoları da günün belli saatlerinde tek bir istasyonu alabiliyordu. Annie, Linda ve içlerinde bir din kadını olmak üzere birçok kişi kurye olarak çalışıyor, sabundan tabağa, kitaptan diş macununa kadar her şeyi eve taşıyordu. Amar bir spor karşılaşması nedeniyle Cezayir'e gelip kısa bir ziyaret izni alarak elçiliğe uğrayınca Marie-Anne oğluyla kısa bir süre de olsa görüşebilmek için ara verdi.

Beş kadın, 21 Haziran'da Annie'ye yazdıkları mektupta "Buradan ayrılmayacağız. Altı ay burada kalma durumunda olsak bile, moralimiz yerinde… Bundan kötüsü olsa da biz katlanmaya hazırız. Orada kal! Sana güvenebileceğimizi biliyoruz," dediler.

Kuşatmanın dördüncü ayında annelerden biri bocaladı. Helene Montetagaud, elçilikte tek bir gün daha kalmaya katlanamayacağını söyledi. Grubun imgesini bozmamak için, Helen'in 'Paris elçileri' olmak üzere yanlarından ayrılacağı duyurdular. Helene, annelerin dayanışması ve elçilikte sürdürdüğü yaşam

konusunda Fransız Parlamentosu ile görüştü. O günden sonra, her haftanın Çarşamba günü Fransız cumhurbaşkanına, başbakana, adalet bakanına ve meclis üyelerine kırk beyaz gül gönderdi. Başlarda çiçekler taptazeydi; sonradan annelerin solan umutlarını simgelemesi için dökülmüş güller taze güllerin yerini aldı.

Uluslararası büyük reklamlar sayesinde kuşatma etkisini gösterdi. Hükümetin o paslı çarkları en sonunda doğru yönde çalışmaya başlamıştı. Fransız ve Cezayirli resmi makamlar, bir anlaşma önerisinde bulundular. Anneler protestoyu kesmeye yanaştıkları takdirde, her iki hükümet de ziyareti kolaylaştırmak için bir aracı saptayacak ve kaçırılma olaylarını çözümlemek, çocukların Noel ziyaretlerini güvence altına almak için 'hakları gözeten yasalar' üzerinde çalışacaktı.

Elçiliğe adım atıldıktan beş ay sonra 24 Kasım günü, geride kalan dört manevi anne de orayı terk etti. Maceraları henüz bitmemişti ama geriye dönüp baktıklarında, Cezayir'de geçirdikleri zor günleri, ortak çalışmalarının doruk noktası olarak değerlendireceklerdi.

Anneler beklemekten yorulmuştu. Tatil yaklaşmış, çocuklar yine eskisi gibi ulaşılmaz biçimde Cezayir'de kalmışlardı. Şadli Hükümeti sınır ötesi tatil ziyaretlerini koşullu olarak gerçekleştirme kararını almıştı ama yürürlüğe koymak için, çocukların geri dönmeleri konusunda Fransa'dan resmi güvence bekliyordu.

25 Kasım 1985 yılında, Marie-Anne Pinel Fransız Cumhurbaşkanı Miterrand'a bir mektup yazdı:

"Cezayir'deki Fransız Elçiliği'ne yaptığımız barış amaçlı kuşatmadan tam beş ay sonra, çocuklarımızı almadan geri döndük.

Şimdi Noel arifesindeyiz ve çocuklarım Amar ve Ferid Huaş'ın bir kez daha Fransız ailesinin sevgisinden uzak kalacağı düşüncesine artık dayanamıyorum… Amar ve Ferid'in Noel tatilini geçirmek üzere 20 Aralık-3 Ocak tarihleri arasında Fransa'ya gelmeleri konusunda Başkan Şadli ile görüşmenizi rica ediyorum.

Çocuklarımı bu süre sonunda geri göndermeye ve bu olayı fırsat bilip velayet kararı çıkartmak üzere Fransız kanunlarından faydalanmayacağıma şerefim üzerine söz veriyorum…"

Marie-Anne'ın babası, Denizcilik Bakanlığı'ndaki patronu ve Massy'nin belediye başkanı, Miterrand'a benzer çağrılarda bulundular. Başkan cevabında, resmi bir anlaşma olmadan herhangi bir güvence veremeyeceğini bildirdi. Cezayir'in anneleri, bir grup siyaset ve din adamına -Fransız Komünist Partisi'nden Protestan Federasyonu ve Müslüman lider Şeyh Abbas'a kadar- başvurarak bireysel yazılı güvence istediler. Annie, çocukların zorluklarla karşılaşmadan ülke dışına çıkmalarını sağlamak için, Cezayir'e dönerlerken onları uçağa kadar geçireceklerine söz verdi. Sonuçta anneler bir Fransız hâkim önünde, tatil sonunda çocuklarını geri göndereceklerine dair yemin ettiler.

Koşulların yerine getirildiğini gören Cezayir Hükümeti, anlaşmayı yürürlüğe koydu. Babalar karşı çıkınca, polis evlerine kadar gidip çocukların kendileriyle birlikte gelmelerini istedi.

İlk sınır ötesi ziyarete katılım oranı hiç de yüksek değildi: İçlerinde Amar ve Ferid olmak üzere yalnızca on çocuk bulunuyordu. Fransız aileler çocuklarının dönüşünü kutladılar, ancak kimse tam anlamıyla rahat değildi. Herkes bu tatilin, ayrılık acısını hafifletecek kısa bir süreç olduğunu biliyordu.

İki hafta sonra anneler, zor bir işkenceyle karşı karşıya kaldılar. Bu, bir gösteride tutuklanmaktan, beş ay süreyle yerde yatmaktan daha zordu. Çocuklarını görme hakkını kötüye kullanmayacaklarını babalara kanıtlamak, Cezayir Hükümeti'nin güvenmiş olduğu 'şeref sözü'ne sadık kalmak, karşılıklı dayanışma içinde olduklarını da göstermek için bütün çocukları zamanında geri gönderdiler.

Annelerin kederi akıl almaz boyutlardaydı. Çocuklardan biri, babasına dönmektense olmayı tercih ettiğini itiraf etmişti. Anneler sözlerinden dönüp çocukları yanlarında tutmaya kalkıştığı takdirde, Cezayirlilere karşı koymak için ellerinden bir şey gelmezdi. Yine de bu güçlü kadınlar, annelik içgüdülerini bastırarak içlerindeki sesin tersini yaptılar ve içleri kan ağlasa bile çocuklarını geri gönderdiler.

Amar Huaş'ın özel bir durumu vardı. On sekiz yaşındaydı ve Fransa'daki yasal konumu yetişkinken, Cezayir'de henüz çocuk sayılıyordu. Cezayir'de yetişkinlik yaşı on dokuzdu. Geri dönme sözünü Gardaya'da kendisi imzalamak zorunda kalmıştı. İsteseydi, rahatlıkla Fransa'da kalabilirdi. Sözünden dönmeyi aklından bile geçirmedi. "Çok cesur ve olgun bir çocuktu," dedi Linda. "Kalsaydı, görüşmeleri tehlikeye sokacağını biliyordu, bu nedenle Cezayir'e geri döndü. Başkaları için kendini feda etti."

Yine bu sıralarda, Ocak 1986'da, manevi annelerden birisi kendi geleceğini ve özgürlüğünü tehlikeye sokacak bir görev üstlendi. Fransız vatandaşı olmayan Anne-Marie Lizin, manevi annelerle Cezayir Hükümeti arasında güvenilir bir aracı olmuştu. Belçika'ya dönüşünde ise kendi hükümeti annelerin hareketini tanımadı. Avrupa Parlamentosu'nun Belçika temsilcisi olan Marie-Anne ise bu duruma katlanamıyordu.

Anne-Marie'nin asistanı Ginny, öyküsü tıpkı benimkiyle Marie-Anne Pinel'inkine benzeyen Belçikalı bir kadın tanıyordu. Önceki yıl bu kadının kocası, buluğ çağındaki oğluyla kızını hafta sonuna bir düğün törenine katılmaya çağırmıştı. Gider gitmez babaları, onları Cezayir'in yakınlarında küçük bir köyde akrabalarının yanına bırakarak anneleriyle her türlü teması kesti. Çocukların okul belgelerini almak için Belçika'ya dönen baba, tutuklanıp hapse atıldı. Sonuç olarak baba hapisteyken, çocuklar da babaannelerinin yanında, parasız kalmışlardı.

Çocuklar Belçika Büyükelçiliği'ne gidip Belçika'ya dönebilmek için yardım isteyince diplomatların ellerinin bağlı olduğunu öğrendiler. Anne-Marie, Brüksel'deki resmi görevlilerden aşağı yukarı aynı yanıtı aldı. Dışişleri Bakanı "Gerçekten elimden bir şey gelmiyor, çünkü Cezayir ile herhangi bir anlaşmamız yok," dedi kendisine. Ortada anlaşma bulunmadığından, Belçika Hükümeti bu olayda Cezayir'e baskı yapmaya yanaşmıyordu. Aslında bunun özel bir nedeni vardı. İki ülke arasındaki doğal gaz anlaşması sallantıdaydı.

Yine de hükümet, Anne-Marie'ye değişik bir mesaj gönderdi. Yüksek düzeyden resmi bir görevli "Bir şeyler yapmalıyız ama bunu resmi yoldan yapamayız," dedi.

Anne-Marie, bürokratik ayak bağları konusunda çok söz duymuştu. "Resmi bir eylem yapılması için yıllarca beklemek gerekir," diye yakındı. Bu çocuklar uzun zaman bekleyemezdi; bir tanesi şimdiden üniversitede bir yıl kaybetmişti. Anne-Marie bir deneme yaparak devleti sınamaya karar verdi. Yanına bir gazeteci alıp takma bir adla Cezayir'in Tunus sınırında bulunan Annabas'a gidecekti. Çocuklar Tunuslu bir şoför tarafından evlerinden alınıp onun yanına getirilecekti. Anne- Marie ile gazeteci, çocukların ebeveyni gibi davranarak onları sınırdan geçirecek, orada kendilerini bekleyen kocasıyla birlikte uçağa binip Belçika'ya geri döneceklerdi.

Son anda planları suya düştü. Birileri Anne-Marie'nin niyetini Cezayirlilere açıklamıştı. Annabas'ta uçaktan indiğinde tutuklandı. Tunuslu şoför, çocukları kaçırdıktan birkaç dakika sonra polis tarafından durduruldu ve çocuklar akrabalarına geri verildi. Ne olup bittiğini anlayamamışlardı ve uzun süre bu konuda kendilerine tek bir söz söylenmedi.

Anne-Marie ile gazeteci arkadaşı bir geceliğine hapiste tutulduktan sonra bir otele gönderildiler, altı gün burada gözaltında tutuldular. Kendilerine uygarca davranıldı. Belçika elçisi "O kadına el kaldırmayın!" diye rica etmişti ama dış dünyayla ilişkileri kesilmişti. Anne-Marie, bu skandal sonucu siyasal kimliğinin zarar görmesinden korkuyor ve uzun süre orada tutulacağından kaygı duyuyordu.

Sorgulanması sırasında, Cezayir resmi görevlilerine çocukların durumunu sordu ve Belçika'ya dönmek için serbest bırakılmaları konusunda ısrar etti. Cezayirliler durumu tartışmaya hazırdı ancak önce babalarının Brüksel'de hapisten çıkmasını

şart koşmuşlardı. Anlaşma yapıldı. Anne-Marie ile gazeteciye karşı açılan dava düştü, baba serbest bırakıldı ve tüm aile, yeni bir anlaşmaya varmak için Cezayir'de buluştu. Babaya karşı hâlâ çelişkili duygular besleyen anne, onu kabul etti.

Yenik düşmüş görünmek istemeyen Cezayirliler, annenin Belçika'ya tek başına dönmesi, babayla çocukların ertesi hafta televizyon kameraları önünde onu izlemesi konusunda ısrarla durdular.

Anne-Marie, çocuklarının eve dönüyor olmasından dolayı çok mutluydu. Belçika'ya uçakla dönerken bu eylemin son siyasal eylemi olduğunu düşünüyordu. Brüksel'de uçaktan inerken kendisini karşılayan arkadaşına "Hapse hemen mi giriyorum?" diye sordu.

"Şaka mı yapıyorsun?" dedi arkadaşı. "Sen günün kraliçesi oldun." Arkadaşı haklıydı. Anne-Marie'nin tutuklanması Avrupa'da büyük manşetlerle duyurulmuştu. Yokluğu sırasında ünlü olmuştu. Ender bulunan bir özelliğe sahipti: Kalbinin sesini dinleyen bir siyasetçi olarak herkes ona hayrandı. Onun bu 'kahramanca' kurtarma eylemi mesleğini sona erdirmek bir yana, çok daha yükseklere taşımasına vesile olmuştu. Kısa bir süre sonra, kıtanın bütünleşmesini sağlayacak 1992 Avrupası'nın Belçika Dışişleri Bakanı oldu.

Ülkesine geri dönen üç çocuğa, Bayan Lizin'in kahramanlığı konusunda ne düşündükleri sorulduğunda, gururla "Çok iyi," dediler.

Fransa'da, Cezayir'in Anneleri'ni yine mücadele bekliyordu. Görünüşe göre Fransa için çocuk kaçırma olayları konusunda

Cezayir ile ikili görüşmeleri başlatmanın zamanı gelmişti. Ancak 1986 yılının Mart ayında Fransız sosyalistleri, hükümetteki yerlerini 'Neo-Gaullistler'e kaptırınca, görüşmeler askıya alındı.

Elçilik kuşatmasının ilk yıldönümünde, Marie-Anne Pinel Paris'teki kutlama için diğer annelere katıldı. Bir gazeteci, açıkça Amar'ın Cezayir'i terk etmek isteyip istemediğini sorunca, Marie-Anne, büyük oğlunun çalıştığı müzik dükkânına telefon açtı. Amar tereddüt etmeden "Geliyoruz," dedi.

Amar, annesine sürekli oradan Ferid ile birlikte ayrılacağını söylüyordu. On dokuz yaşını doldurunca, Cezayir'e iki kişilik uçak bileti satın aldı. Başkente gelir gelmez, Amar ile Ferid Fransız Elçiliği'ne girmek istediler. Sığınma, adalet, yurda dönüş hakkı için kuşatma sırası şimdi onlardaydı. Ellerinde belge bulunmayan gençler kapıdan geri çevrildiler. Fransız yurttaşlık hakları düşmüştü; elçilik onları birer Cezayirli olarak görüyordu. Kalacak yerleri yoktu. Yüzüstü bırakılmışlardı. Tahran'daki İsviçre Elçiliği bizi kabul etmeyince, Mehtap ile ben de aynı hayal kırıklığını yaşamıştık.

Amar ile Ferid bunu izleyen iki haftayı çeşitli Cezayirli arkadaşlarının yazlık evlerinde geçirdiler. Kısa zamanda, babalarının kendileri için tutuklama emri çıkarttığını haber aldılar; on yedi yaşındaki Ferid yasadışı bir kaçaktı. Cezayir yasalarına göre yetişkin sayılan Amar ise küçük bir çocuğu baştan çıkarma suçundan aranıyordu. Polis kapılarına dayandığında, arkadaşları onları hiç görmediğini söylerken, iki kardeş banyoya saklandılar.

"Burada yakalanacak olurlarsa başınıza bela alırsınız, hem de büyük bir bela," dedi polis uyarıda bulunurcasına.

O noktada, yıllardır birbirinin en yakın müttefiki olan iki kardeş, zor bir seçim yapmak zorunda kaldılar. Arkadaşlarını korumak için ayrılmak zorundaydılar. Amar, tutuklanmaktan kurtulmak için o sırada Cezayir'de bulunan Fransız Elçiliği rehberi Linda Weil-Curiel'in yardımıyla Fransa'ya uçacaktı. Bu arada Ferid, otobüsle Gardaya'ya dönecek, İbrahim sorgulanması için onu karakola götürecekti. Kendisine nerede olduğu sorulduğunda "Gitmek istediğim yerdeyim," diye yanıtladı Ferid.

Amar, duygularını bastırmaya çalışıp hâlâ acı çeken kardeşine ihanet ettiğini düşünmekten kendini alamıyordu. Ferid'in Gardaya'daki yaşamı biraz düzelmişti aslında. Zamanın geçmekte olduğunu gören İbrahim, küçük oğlunu denetlemekten vazgeçti. Ferid artık istediği kişi ile görüşebiliyor ve geç kalmış bir uyum içinde yaşıyordu. Özgürlüğüne kavuşması için on sekiz ayı kalmıştı.

Bir gün Ferid'in üvey annesi, bir geceliğine ailesinin evine gitmek istedi. İbrahim iki küçük çocuğunu yanında götürmesine izin vermedi ve ertesi gün de karısını geri kabul etmedi. Onu boşayarak çocuklarını yanında tuttu. Çocuklar bir daha annelerini göremedi.

Ferid üvey annesinin tarafını tuttu. Birinin annesinden ayrı kalmasının ne kadar zor olduğunu biliyor ve bu çocukların Amar ile kendisi gibi yalnız yaşamalarını düşünmek bile istemiyordu. Ferid'in yalvarmalarına karşın annenin çocuklarını bir daha görmesine izin verilmedi.

1986 yılında sınır ötesi kış ziyaretleri yapılmayacaktı. Müslümanların bu konudaki duyarlılığını hatırlatan Şeyh Abbas, an-

nelerin bu gezileri 'Noel ziyaretleri' olarak adlandırmaya bir son vermelerini önerdi. Cezayirli babalar çocuklarını göndermeyi reddettiler ve bu kez yazısız anlaşma için kimse bir zorlama yapmadı.

Cezayir'in Anneleri ateş püskürdü. İstenen her şeyi yapmışlardı ama çocuklar kendilerinden uzak tutulmaya devam ediliyordu. Anneler yeni bir tasarı hazırladılar: Paris'ten Cenevre'ye üç haftalık protesto yürüyüşü yapacaklardı. Yılın en soğuk mevsiminde 200 km. yürüyeceklerdi.

Bir anne, bu yürüyüşe çok öfkeli olduğu için katıldığını söyledi. Gruba katılan İngiliz Margaret Hughes "Uzun süredir bize fazla umut verilmedi ve bu yürüyüşü, mümkün olduğunu düşündüğümüz için yapıyoruz," diye ekledi. "Pazarlığa oturmak amacıyla yürüyoruz."

Paris'te bir basın konferansında, Anne-Marie Lizin şu açıklamayı yaptı: "Bu, umutsuzluktan kurtulmak için yapılan bir yürüyüştür, aynı zamanda da diğer ülke halklarının çocuklara karşı şiddet gösterilerine suç ortağı olmasını engellemek amacındadır. Çocuklara, sınırlar ötesinde yaşayan anneleriyle babalarını görme hakkının tanınmasını istiyoruz."

Bir bildiri yayınlayan manevi anneler, soylu bir çağrıda bulundular: "Babalarla anneler, çocukları için birbirleriyle çekişirken, yürüyüşe katılanlar kaçırma hareketinin asla bir sevgi kanıtı olmadığını, bu şiddet eyleminin çocuğa kesinlikle zarar verdiğini açıklığa kavuşturmak istiyorlar… Orman kanunu, aile ortamındaki özel ilişkilere asla egemen olmamalı."

Annelerin de istekleri vardı: Çocukların hareketlerinin serbest olması ve her iki tarafa da serbestçe onları görme hakkının

verilmesi. Avrupalı bir arabulucu ile randevu ayarlandı; ayrılanların yerine yeni bir Fransız arabulucu atanması; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun resmen tanınması ve Fransa ile Cezayir arasında resmi ve kalıcı bir anlaşma imzalanması amaçlanıyordu.

Cezayir Hükümeti, dünya kamuoyunun gözleri önünde, yürüyüşü durdurmak için elinden geleni yaptı. Annie dersini almıştı; manevi anneler, Cezayir'in kendileriyle konuşma davetini reddettiler. Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterrand, sıcak bir mesaj göndererek 'Başkan Şadli ile bu sorunu özel olarak görüşme' konusunda onlara söz verdi.

10 Şubat 1987 günü anneler, televizyon kameraları eşliğinde Paris'ten ayrıldılar. Altı gün sonra Starzburg'a ulaştılar. Cezayirliler iki saatlik bir ziyaret için birçok çocuğu uçakla oraya göndermişlerdi. Anneler havaalanında çocuklarıyla buluştukları sırada beklenmedik bir sürprizle karşılaştılar: Yanlarında babalarıyla, koruyucuları gibi duran başka erkekler de vardı.

Anneler ile çocukların buluşmaları hem hoş, hem de acıklı anlara sahne oldu. Annelerin içindeki yıllardır çocuklarını görmeyenler birbirlerini tanıyamadı bile. Aynı dili konuşmuyorlardı artık. Anneler umutsuzca çocuklarını kucaklayıp öpmek isterlerken, çocuklar ürkerek geri çekiliyorlardı.

Cezayirli arabulucu, annelerle babaların barışmalarını, en azından geceyi birlikte geçirerek anlaşmazlıkları çözmelerini diliyordu. Yıllar önce ayrılmış ya da boşanmış birçok kadın için bu imkânsızdı. Babalar, çocuklarının bütün bir geceyi anneleriyle yalnız geçirmelerine karşı çıktılar.

"Yenildiğimizi hissettik," dedi Jocelyn Bany.

Kendi kızı uçakta bulunmayan Helen Montetagaud, "Asıl sorun," diye başladı, "Babalar, çocuklarının Fransa'ya gelmişken Cezayir'e geri dönmek istemeyeceğini düşünüyorlardı. Anneler ise gitmelerine izin verecek olurlarsa bir daha geri dönmeyeceklerinden korkuyorlardı. Bu, çözümü olmayan bir kısır döngüydü."

Bu analiz bir kehanetten farksızdı.

Grup, çocuklarından yeniden ayrılma acısıyla Starzburg'dan ayrılmadan önce, Annie, annelerle babaların sınır ötesi ziyaretler konusunda özel sözleşmeler imzaladıklarını bildirdi. Bu sözleşmeler hiçbir mahkemede zorlayıcı unsur olmasa da, Cezayir Hükümeti bunları kabul edeceğine söz verdi.

Annie, protestonun henüz bitmemiş olduğunu açıkladı; "Anneler yalnız kendileri için değil başkaları için savaşıyorlar. Çocuklara, anneleri ve babalarıyla gerçek ve sürekli bir ilişki hakkını tanıyacak olan sözleşmenin imzalanması için uğraşıyorlar." Grup, İsviçre'ye baskı yapacaktı.

Anneler Cenevre'ye ulaştığında, medya her türlü direnişi silip süpürecek kadar büyük bir fırtınayla uyanmıştı… İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Leonid Emenod, sıcak bir ağırlama konuşması yaparak "Annelerin acısı, insanlık acısıdır, çünkü anneler, hayatın ve barışın kaynağıdır… Uluslararası topluluğun, sizinki dâhil pek çok soruna çözüm getireceğine inanıyoruz," diye açıkladı.

Birleşmiş Milletler'in Cezayir elçisi, daha belirgin bir destek sundu: "Çok üzücü bir sorunla karşı karşıyayız ve hepimiz bunun bilincindeyiz. Biz Cezayir'de durumun iki yönlü olduğunu

düşünüyoruz. Lütfen bizi affedin ama babaların da tıpkı anneler gibi birer kalbi var. Bu arada kimse sorununuzu zorlaştırma niyetinde değil ve ben bunun çözümlenebileceğine inanıyorum."

Cezayir'in Anneleri, üstünde durdukları birçok noktayı kabul ettirmişlerdi: Birleşmiş Milletler onları resmen tanımış, Cezayir ziyaretleri konusundaki anlaşmayı bir daha gözden geçirmiş ve ikili sözleşme için pazarlığa oturmaya yanaşmıştı. Bunca konu halledildiği halde annelerin kuşkuları tam anlamıyla silinmiş değildi. Yürüyüşe katılan annelerden biri olan Marie Paule Meziani "Çocuklar satranç taşları gibi kullanılıyor," dedi. "Herkes haklardan söz ediyor ama kimse çocukların çektiklerini dile getirmiyor."

Cenevre görüşmeleri devam etti. Annie'nin görüşüne göre, anahtar çözüm 'yargı yetkisi' ilkesini belirlemek, yani belirli bir davada velayet verme yetkisinin hangi ülkeye ait olacağına karar vermekti. Bu ilke, milliyetçi duygularla -Çocuk büyütme konusunda Fransa'nın mı, yoksa Cezayir'in mi uygun ülke olduğu düşüncesiyle- değil, çocuğun çıkarlarına uygun olarak belirlenmeliydi. Çocuğun süreklilik gereksinimi gözetilmeli ve kaçırılma tehlikesinden korunmalıydı.

Fransızlar, Cezayirlilerin duyarlı oldukları bir noktaya saygı göstererek, kültürel üstünlük taslamadıklarını savunuyorlardı. Bir Fransız delegenin Birleşmiş Milletler Komisyonu'nda belirttiği gibi; "Bu çocukların, anne sevgisi kadar baba sevgisine, anneanne şefkati kadar babaanne şefkatine, hatta her iki tarafın kültüründen yararlanmaya ihtiyacı vardı."

Havada bir umut kokusu vardı ve anneler bu kokuyu içlerine çekmeye başladılar. Yeni Fransız arabulucu Claude Allaer "İki hümanist her zaman bir anlaşmaya varabilir," dedi.

1987 yılının Temmuz ayında yirmi altı çocuk, ikinci sınır ötesi ziyareti olaysız gerçekleştirdi. Aralık ayında kırk dört çocuk daha Fransa'ya gitti.

Bu olaylarda neşe olduğu kadar hayal kırıklığı da vardı. Kış ziyaretindeki çocuklardan biri, on yıldır annesini görmemişti ve buluşmalarına tanık olan herkes inanılmaz bir biçimde etkilendi. Ama çocuklarını karşılamak için Orly Havaalanı'na gelen annelerden birçoğu, babaların son anda sözünden caydıklarına şahit oldular. Bazıları oğullarını göndermiş, kızlarını göndermemişti; bazıları da çocuklarından hiçbirini göndermemişti. Annelerden on tanesi havaalanında açlık grevi yapmaya başladı.

Diğerleri için ziyaret çabuk geçti… Ve derken olmaması gereken şey oluverdi. Fransız annelerden biri, on yedi yaşındaki oğlunu Cezayir'e geri göndermeyi reddetti. Annie haberi duyduğunda "Bu tür davranışların dürüstlükle hiçbir ilgisi yok," dedi yaptığı açıklamada.

1988 yılının Mart ayında, ikinci bir olay daha oldu ve bu seferki daha üzücüydü. Kızı yedi yıl önce kaçırıldıktan sonra ilk kez özel bir ziyaret düzenleyebilmiş olan başka bir anne, sözünü tutmayıp kızını alıkoymaya karar verdi. Diğer anneler, onun ana grubun en duyarlı üyelerinden biri olduğunu ve öyküsünün de özellikle hüzün verici niteliğini biliyorlardı. Cezayirli baba, Suudi Arabistan'da çalışıyor ve Fransa'da yaşıyordu. Kızını ise ailesinin yanında bırakmıştı.

Bu iki olay çok kötü karşılandı. Uzlaşma çalışmaları sırasında Cezayirliler sözüne sadık insanlarla işbirliği yapmanın önemini vurguladılar. İki ülke kültür ayrımı ve dayanılacak herhangi bir yasal düzen eksikliği nedeniyle, annelerin şeref sözü diğer tarafı

harekete geçirecek tek dayanaktı. Cezayirliler, ikili anlaşmalarda aslan payının kendilerine düşeceğine inanıyorlardı. Annelerin sözüne güven duymadıkça, ellerindeki gücü devretmeye de gerek görmüyorlardı.

Büyük bir çoğunluk verdiği sözü tutmuştu. İki kişi dışında. Anneler, bu iki olayın inanılırlıklarını kökünden sarsacağından korkuyorlardı. Her şeyden öte, çocukların haklarını koruma konusundaki ikili görüşmeleri tehlikeye sokabileceğinden kaygılanıyorlardı.

Ancak manevi anneler, kalpleri kırık olsa da, yorulmak nedir bilmiyorlardı. Özellikle Annie, geri çekilmeyi ya da teslim olmayı kabul etmemiş, olumsuz olayları olumlu hale getirmeyi başarmıştı. Anne-Marie Lizin, Annie'nin tanıdığı insanların en zekisi olduğunu söylüyordu. Cezayir'in Anneleri'nin yıllardır halktan aldığı destek sayesinde, Annie ile Linda, Nisan ayında üst düzeyden resmi bir görevli ile görüşmek üzere Cezayir'e döndüler.

İlk olarak, manevi annelerin çabalarının temelde son derece onurlu olduğunu ve dünyanın Cezayir'den de onurlu bir davranış beklediği bir anlaşma imzalanması için herkesin çağrıda bulunacağını söylediler.

İkincisi, sınır ötesi ziyaretler yetersizdi ve uygulanması da kolay değildi. Gelecek yıl anneler iki yüz çocuk; bir sonraki yıl da dört yüz çocuk bekleyeceklerdi.

Üçüncüsü, o iki olay, insanların zayıflığının üzücü bir belirtisiydi ve anneleri ya da babaları yürekleriyle vicdanları arasında bir ayrım yapmaya zorlamanın haksızlık olduğunu anımsatıyordu. Özel ahlaki anlaşmalar yetersizdi. Zorlayıcı gücü, aynı

zamanda yasal ve sosyal açıdan resmi onay niteliği olan bir anlaşma gerekliydi. İki taraf da, kaderlerini belirleme konusunda aralarında en küçük bir kuşkunun yer almasına izin verecek durumda değildi.

Linda, yaşanan zorlukların kendilerine büyük ölçüde yardımcı olduğunu söylüyordu. "Biz hep bir anlaşma olsun istemiştik. Bu olaylar da, yasal bir araç bulunmadan sorunu çözümleyemeyeceğimizi gösterdi."

Annie ile oradan ayrıldıktan sonra Linda, Cezayirli görevlinin "Sonuca ulaşmalıyız," türünden şeyler söylediğini anımsattı.

"Fransa'ya dönüp başbakanlık danışmanlardan biriyle görüştük" diye devam etti Linda. "Cezayirli görevlinin söylediği bu sözlerin diplomatik dilde özel bir anlamı bulunuyormuş ve son derece önemliymiş. Danışman, yeni tartışmaları başlatabileceğini söyledi."

Böylece *antlaşmaya* götürecek tartışmalar eskisinden de canlı olarak yeniden başladı. Ama bir eksik vardı: Herkesin saygı duyduğu ve çocukların Cezayir'e geri dönmesi konusunda kişisel güvence veren Fransız arabulucu Claude Allaer, ilk olaydan sonra görevinden çekilmek zorunda kalmıştı.

Çarpıcı bir karşıtlık göstergesi olarak, bu süreç içinde Ferid Huaş'ın davranışlarını belirtmekte yarar var. Üçüncü sınır ötesi ziyaret sırasında Ferid on dokuz yaşını doldurmak üzereydi, yani Fransa'ya göre yetişkindi. Cezayir'de de yetişkin sayılmasına çok az kalmıştı. İsteseydi Fransa'da kalabilirdi; kimse onu geri dönmeye zorlayamazdı.

Ama Ferid tam tersini, annelerle babaların, her zaman için çocuklarından yapmasını bekledikleri şeyi yaptı. Annesinin ve

onun grup içinde oynadığı özel rolün uluslararası değerini görebildi. Ağabeyi gibi o da, yalnızca kendinin değil, *tüm* çocukların özgürlüğüne yardımcı olmak istedi.

Anneler, baskıyı sürdürmek gerektiğini biliyorlardı. Claude Allaer devre dışı kaldığından ve antlaşma da henüz teori aşamasında olduğundan, o yaz tatilinde çocuklarını görebilme konusunda çok da umutlu değillerdi. Çektikleri işkenceyi göstermek için içlerinden altısı, Anneler Günü'nde Orly Havaalanı'nda bir kez daha açlık grevine başladı. Bu grev, bir aydan fazla sürdü ve bir anne ciddi bir şekilde hastalandı. Başkan Mitterrand'ın helikopterle grevcileri ziyarete gelişi, hareketin artan etkinliğinin bir belirtisi oldu.

Uzlaşma görüşmeleri kritik bir aşamaya girince, anneler topu Mitterrand'ın Göçmen İşleri Bakanı Georgina DuFoix'ya attılar. Annelerin davasına öncelik veren ilk resmi Fransız olan Georgina, ilk sınır ötesi ziyaret için 1985 yılında annelerle bir uçak gezisi düzenledi. Tıpkı Annie Sugier ve Anne-Marie Lizin gibi, o da protokol düzeyinde kişisel onurun önemini kavrayarak Cezayirliler'in güvenini kazandı. Bir seferinde bir resmi görevliye "Sizden diplomat sözü değil, erkek sözü istiyorum," dedi.

Cezayirliler Georgina'yı "O kadar kararlı ve ısrarlı ki, aslında bir erkek olmalıymış," diye övmüşlerdi.

Allaer ayrılmış olmakla birlikte, düşünceleri kendisinin hazırlatmış olduğu antlaşma taslağı çalışmalarında yaşıyordu. Geride bir tek dünyevi görevin gözden geçirilip düzenlenmesi gereği kalmıştı. Görüşmeciler, antlaşmanın geçmesi ve her iki

taraf için saygı gösterilecek bir yasa otoritesi haline gelmesi için belgenin son halinde kullanılan ifadenin son derece kesin olması gerektiğini kavradılar.

Her şeyden öte, antlaşma Cezayirliler'in kültürel duyarlılıklarıyla uyumlu olmalıydı. Linda'nın belirttiği gibi, "Bir Cezayirli'ye ailesinin başkanı olmadığını ve çocukları üzerinde söz sahibi olamayacağını söyleyemezsiniz." Ya da Cezayirliler'in vurguladığı gibi: "Gururlu bir babanın çocuğundan vazgeçmesini bekleyemezsiniz." Bunları göz önünde bulunduran Linda, antlaşmada 'anne' ya da 'baba' gibi sözcüklerden kaçınılması gerektiğini ekledi. Hiçbir anlaşma, her iki ülkenin yasal geleneklerini bağdaştıramayacaktı. Sözleşmelerde 'veli olan ebeveyn' sözü geçecek ve çocuk için en iyi olanın üzerinde durulacaktı. Yasalardan çok gerçeklere dayanacaktı.

Sözleşmenin iki ana ilkesinde kuşkuya hiç yer yoktu. Birincisinde, çocukların evi olarak kabullendikleri yerde kalmaya hakları olduğu ve ne annenin ne de babanın, çocuğu bu yerden ayıramayacağı belirtiliyordu. İkincisi ise, çocukların her iki tarafla da ilişki halinde olma hakkını kabul ediyor ve veli olmayan ebeveyni düzenli olarak görebilmesini buna dâhil ediyordu.

Bir araya gelen Manevi Anneler, bu ilkelerin uluslararası çocuk kaçırma olaylarının çoğunu ortadan kaldıracağına inanıyorlardı. Ebeveynler, kaçırılan bütün çocukların vakit kaybetmeden ülkelerine iade edileceklerini anlarlarsa bunu yapmaktan çekineceklerdi. Ebeveynlik haklarının tehlikede olmadığına inanırlarsa, evlilik durumuna bakmaksızın, ilk elden bunca umutsuz bir yola girişmeye de daha az eğilim duyacaklardı. Çocuklar, aileler, kültürler ve ülkeler arasında serbestçe hareket edebilirlerse, kimsenin onları durdurmasına gerek kalmayacaktı.

Gelişmelerle birlikte antlaşma da kabul edildi. Dünya kamuoyu karşı koyulmaz bir güç oluşturdu. Sınır ötesi ziyaretler çok yetersizdi. En önemlisi de, antlaşma Cezayirliler'in korkularını hafifletecek biçimde hazırlanmıştı. Ebeveynlik hakkını babanın elinden koparıp alacak bir Fransız tuzağı değildi. Anne ile babanın, velayet ve ziyaret yetkisini paylaşmasını ve her iki çocuğun haklarının yerine getirilmesinde sorumluluk sahibi olmasını sağlıyordu.

Yedi yıl süren ağır ilerleyen gelişmelerden sonra, tarihi an gelip çattı. 1988 yılının Haziran ayında Georgina DuFoix Cezayir'e çağrıldı. "İmza zamanı geldi. Bu iş şimdi yapılmalı. Hemen gelin," diyordu Cezayir sözcüsü.

Üç gün sonra, 21 Haziran'da, Fransız-Cezayir sözleşmesi imzalandı, mühürlendi ve teslim edildi. İçinde Cezayir'in Anneleri'ninki de bulunan bütün tartışmalı kaçırma olaylarının çözümü için, geçici bir ikili komisyon kuruldu. Gelecekteki olaylar, doğruca mahkemelere gidecekti.

Bunun, insan ilişkileri tarihinde yer alan en önemli olay olduğuna inanıyorum. Zaferlerin en güzeliydi, çünkü kaybeden taraf yoktu. Cezayir'in Anneleri artık çocuklarından ayrı düşmeyeceklerdi. Cezayirliler, karşılıklı olarak kötü kader zincirlerini kırıp başka bir kültürün değerlerini kabullenerek dünyada saygın bir yer edindiler. Bundan böyle kötü kişi olarak görülmeyeceklerdi.

İşin en güzel yanı, çocukların kazancıydı. Şimdi bir değil, iki ebeveyne sahip olan ve gelecekte kaçırılma tehlikesinden kurtulan bütün çocuklar… Kısacası hakları tanınmış olan tüm dünya çocuklarının kazancıydı bu.

'Yargı yetkisi'ni tanımlayan Fransız-Cezayir antlaşması, bugün dünyada çocuk kaçırma olaylarını kontrol altına alarak hukuksal milliyetçiliğin üstesinden gelmiştir. Cezayirli bir baba, artık Cezayir yasalarından destek alacağını düşünemeyecek, yine aynı şeklide bir Fransız anne, Fransız mahkemesinden doğal bir avantaj elde etmeyi beklemeyecektir. Antlaşmaya göre, uluslararası velayet davalarında yargı yetkisi, anneyle babanın evlendiği, birlikte yaşadığı, çocuklarını büyüttüğü; kısacası çocukların kendi evleri olarak kabul ettikleri bölge olacaktır.

Uygulamada, anlaşma kapsamında ele alınan olayların çoğunda çocuklar, Cezayir'deki babalarından Fransa'daki annelerine geri verildiler. Bununla birlikte, anlaşma uyarınca, yaşları ve kalış süreleri göz önünde bulundurulan bazı çocuklar Cezayir'de bırakıldı.

Yetki kararı çıkar çıkmaz, mahkeme çocuğun ülkesine geri dönmesini zorunlu kılmaktadır. Aynı zamanda, veli olmayan tarafa da ziyaret hakkı tanınır.

Anlaşma uyarınca, kararı yürürlüğe koyma hakkı, ülkelerin adalet bakanlıklarına aitti. Akdeniz'in her iki yanında da mahkeme kararları ciddiye alınmaktadır. Gerek Fransa, gerekse Cezayir'deki resmi yetkililer, söz konusu çocuğu araştırıp bulmakla; yargıca yardımcı olacak her türlü bilgiyi sağlamakla ve mahkemeden çıkan karara uyarak çocukları velayet sahibi ebeveyne iade etmekle yükümlüdürler. İade sürecinin uzatılmasına göz yumulamaz. Genelde, mahkemeden velayet kararı çıktıktan birkaç ay sonra, çocuklar geri gönderilmektedirler.

Cezayirli babaların direnmeyi sürdürmesine karşı antlaşmada yaptırım gücü bulunmaktadır. Yasal görüşmeleri engellemeye

kalkışacak bütün veliler suçlu görülür. Veli olmayan taraf, ziyaret sonrası çocuğun iadesini geciktirecek olursa da yerel yetkililer onu bulup evine geri gönderir.

Fransız anneler anlaşmadan iyi bir sonuç elde etmiş olsalar bile, istediklerini yapma hakkına sahip değillerdi. Çevreye uyum sağlama konusunda çocuğun ikinci kez rahatsız edilmesini engellemek amacıyla (ping-pong sendromu), kaçırılma olayının üstünden bir yıl geçmeden önce anne, antlaşmanın uygulanmasını talep etmek durumundadır. Bu süreyi aşacak olursa, Fransız mahkemesinin yargı yetkisi Cezayir mahkemesine geçer. Eğer anne de kandırılıp kocası tarafından Cezayir'de tutulmuşsa, önce Fransa'ya dönüp kocasını boşaması, sonra çocuklarını geri almak için dava açması gerekir. Bu süreç içinde onları görmeye gitse bile, otelde ya da tarafsız bir yerde kalmalıdır; kocasıyla evlilik hayatının sürdüğü izlenimi verirse karar yetkisi Cezayir'e geçebilir.

Fransız-Cezayir antlaşması eksiksiz değildir. Cezayir'in onayını alabilmek uğruna, birçok grup kapsam dışı bırakılmıştır: Gayrı meşru çocuklar, Fransa'da evlenmiş ancak başka ülke vatandaşı olan kadınlar, Fransa'da doğmuş ancak Cezayirli babadan olma anneler (Cezayir yasaları uyarınca, yurttaşlık babadan geçer ve çift yurttaşlık diye bir şey yoktur; babası Cezayirli olan bir kadın Cezayirli sayılır, bu nedenle de Cezayirli bir babaya karşı çocuk kaçırma davası açamaz.)…

Ancak hiçbir şey, Cezayir'in Anneleri'nin benzersiz başarısını lekeleyemez. Onlar, daha önce hiçbir grubun, hiçbir hükümetin yapamadığını yaptılar: Hıristiyan ve Müslüman toplumlar arasında, çocuk velayeti konusunu etkin bir anlaşmaya bağladı-

lar. Kendilerini bu işe ruhen ve bedenen adayarak, gönüllü bir şekilde tehlikeye atılarak, kendilerine yardım edebilecek güçlü insanları ikna edebilme yeteneklerini sergileyerek dağları yerinden oynattılar.

Fransa-Cezayir antlaşması onaylandığından beri iki ülke arasındaki kaçırma olayları gözle görülür biçimde azaldı. Parlak başarısı, Müslüman ve Müslüman olmayan devletlerle, belirgin farklılıklar gösteren başka ülkelere örnek teşkil ediyor.

Amar ile Ferid, bugün biri yirmi dört, diğeri ise yirmi üç yaşında iki delikanlı. Cezayir'de yıllarca çektikleri acıların etkisi hiç geçmeyecek; olması gerektiğinden çok daha soğukkanlı ve korunma gereği duyan kişiler. 1990 yılında aileyi görmeye gittiğim sırada, Ferid "Çocukluk yıllarımı yaşamamış gibi hissediyorum," dedi bana.

Zaferle biten hikâyeler, bir yandan da hüzün verici oluyordu. İbrahim Huaş, 1980 yılında çocuklarını Cezayir'e götürmek için onları kandırdığı sırada kuşkusuz iyi niyetliydi. Karışık nedenlerle, çocuklarını iyi tanıdığı bu topraklara götürmeye kendini gerçekten zorunlu hissetmişti. Çocuklarının, babalarının mirasını, kültürünü ve dinini tanıyıp kabullenmelerini ummuştu.

Ancak İbrahim'in taktiği geri tepmişti. Babanın baskısı nedeniyle çocuklar ona duydukları saygıyı kaybetmekle birlikte ülkesini tanımak için bir heves de duymamışlardı. Yeni evlerinde her şeyi tepkiyle karşıladılar, çünkü kendilerini hapse tıkılmış hissettiler. Bu yaşlarda kaçırılan çocuklar arasında oldukça yaygın ve üzüntü vereci bir belirtiydi bu. Bir solukta hem annelerini hem de babalarını kaybetmiş oluyorlardı. Biri geride bırakılmıştır, diğerini de istemezler.

Babalarına karşı kin duyup kırgın olmaya devam etseler de, Amar ile Ferid'in mutsuz olduklarını söylemek doğru olmaz. Marie-Anne'den ayrı geçen yılların eksikliğini gidermek istercesine olabildiğince çok anneleri ile birlikte oluyorlar. Annelerine bu denli hayran ve bu kadar seven çocuklara hiç rastlamadım. Kardeşçe çekişme ve rekabetler dışında, birbiriyle bu kadar gurur duyan kardeşler de görmedim hiç. Karşılıklı saygı göstermesini bilen, kuşaklar arası uçurumu aşmasını becerebilen bir aile; annelik değeri, onlardan çocuklarına geçerek, hep yaşatılacak.

Dünya çapında duyduğum öyküler arasında bunun benim için özel bir anlamı bulunuyor. Amar ve Ferid ile tanıştıktan sonra, kendi oğullarımın da birbirine ve bana bu kadar bağlı kalmalarını diliyorum. Aile bağlarından daha önemli bir şey yoktur; bunun ne demek olduğunu, bizim gibi bu bağların tehdit edildiğini görmüş olanlar çok iyi bilir.

9. Bölüm

Yerine Getirilen Adak

1990 yılının Mart ayında, Mehtap ile birlikte Tel Aviv'e gittik. Çekimleri başlatılan *'Kızım Olmadan Asla'* filmi bizim için yeni ve heyecanlı bir deneyim olacaktı.

Mehtap ile birlikte Ben-Gurion Havaalanı'na iner inmez, beş yıl önce Tahran'a gelişimizin filme alınmaya başladığı film setine gittik. İlk başta olayları tekrar yaşar gibi oldum; bazı sanatçılar tıpatıp gerçek karakterleri andırıyordu. İran'da başımıza gelenler konusunda duydukları üzüntüyü dile getirdiler hemen.

Mehtap rolünü oynayan altı yaşındaki Sheila Rosenthal, harika bir çocuktu; Mehtap da, ben de, gözlerinin içine bakar bakmaz sevdik onu. Yeni kaçtığımızı sandığı için şaşkın görünüyordu. Başarmış olduğumuza çok sevindiğini söyledi ama ata binerken yorulup yorulmadığımızı merak ediyordu.

Henüz nefes alacak kadar zaman bulamadan, beni canlandıran Sally Field ile tanıştırıldık. Ona söyleyeceklerimi hazırlamak için zaman ayırmamıştım. Rolü almış olduğundan dolayı ne kadar sevindiğimi söyledim; o da 'inanılmaz öykü'nün kendisini etkilediğini söyledi.

Okul sahnesinde figüran olarak görünen Mehtap ile birlikte İsrail'deki film setinde üç hafta geçirdik. Mehtap, İran'dayken benden ayrılarak zorla gönderildiği okulda kendini tuhaf hissedip korkardı. Şimdi ise rol gereği olduğundan, önlüğünü giyip eşarbını takarak, bele oturan mantosunu üstüne geçirmek onu eğlendiriyordu.

Bir gün, İranlı kılığındaki üç yüz figüran, okulun balkonunda bekleyip biz yaklaşırken, "Mehtap, Mehtap," diye seslendiler. Gerçek Mehtap ile konuşmak için can atıyorlardı.

Sheila harikaydı. Şimdiden profesyonel olmuştu, Mehtap'a rol tekniklerini öğretti. Sahne çekildikten sonra "Mehtap çok iyiydin," demeyi de ihmal etmiyordu. Yeni öğrendiği İbraniceden çeviriler yaparak gurur duyuyordu. Sheila Mehtap'ı tanıştırırken "İşte gerçek Mehtap," diyor ve ekliyordu. "Ben yalnızca Mehtap rolündeyim."

Mehtap, Sally'nin makyajcısı Lee Harmon ile de arkadaş oldu. Lee, saatlerce Mehtap ve Sheila ile konuşuyor, kâğıttan uçaklar yapıp hep birlikte uçuruyorlardı. Mehtap'a büyükbabasını hatırlatıyordu; o da onun gibi şakacıydı ve balık tutmaktan hoşlanıyordu. Film çekimi bittikten uzun süre sonra, Mehtap onu hâlâ hatırlıyor ve hakkında sorular soruyordu.

Lee bir gün Mehtap'a "Gel sana yumruk yemiş bir surat yapalım," dedi. Yaptı ve son derece de gerçekçi oldu. Daha sonra da elinin üzerinde büyük bir yanık yarası yaptı.

Tel Aviv'in eski Arap bölgesi Yafa, esrarengiz bir biçimde Tahran'ı andırıyordu. Film için İran'dan Farsça duvar yazısı posterleri getirtilmişti. Sokak tabelaları ve binaların yan taraflarına Ayetullah Humeyni'nin büyük boy resimleri asılmıştı. Araba-

lar, İran Pakonlarına benzetilmek için beyaza ya da Tahran'ın taksileri gibi turuncuya boyanıp sahte İran plakaları takılmıştı. Kıyafetlerin gerçek izlenimi vermesi için İranlı danışmanlar çağrılmıştı. İsrailliler olup bitenleri merak ediyorlardı. İzlemek için o kadar çok insan toplandı ki, polis gelip araştırma gereğini duydu. Uflandlar, bir basın bildirisi yayınlayarak "Bu yalnızca bir film çekimi. Ayetullah Tel Aviv'i kuşatmış değildir," dedi.

Bütün bu benzerlikler, İran'dan yalnızca üç yüz km. uzaklıkta ve Mudî'nin yakınında bulunduğumuzu hatırlattı bana. Bu yakınlık ve bitmek bilmeyen İsrail-Filistin sorunları nedeniyle İsrail'e gitme konusunda çekimser kalmıştım. Uflandlar, Michael Carlise ve Dışişleri Bakanlığı, İsrail'in güvenlik açısından dünyanın en sıkı korunan ülkesi olduğunu belirterek bana güvence verdiler. Chicago'dan ayılırken El-AL pasaport kontrolündeki görevliler beni İranlı soyadım nedeniyle durdurduklarında güvenlik konusunun iyi olduğuna inandım. Yolculuk gerekçemi, İsrail'deki prodüktörleri aramadan kabul etmediler. El-Al personeli daha sonra özür diledi ama bu kadar özenli oluşları beni rahatlamıştı.

Kısa zamanda, setteki gündelik etkinliklere kendimi kaptırdım. Gözlerimin önünde hayatımın canlandırılması tüyler ürpertici olmakla birlikte yine de beni büyülemişti. Birçok sahneyi severek izledim ama bazılarında da, doğrusunu söylemek gerekirse epeyce zorlandım. Sheila'nın ilk kez yalnız kaldığında dehşete düştüğü sahne tüylerimin diken diken olmasına neden oldu. Bir an için oturduğum yerden kalkıp onu kollarımın arasına almak istedim. Bana en zor gelen, Mudî'nin bana kötü davrandığı sahnelerdi. Gerçeğini o kadar çok andırıyordu ki, İran'da çekmiş olduğum acıları bir kez daha yaşar gibi oldum.

Aylar öncesinde, John Goldwyn ve Chris Bomba ile senaryo üzerinde saatlerce çalışmıştım. İş bittikten sonra beni överek "Sizinle tanıştıktan sonra, rolünüzü kim oynarsa oynasın, ortaya gerçek bir kişilik yerine herkesin rahatlıkla bağ kurabileceği sıradan bir kişilik çıkacaktır," dediler.

Sally Field'e başrol verilmesini baştan beri benimsedim. Filmlerinde oynadığı rolleri canlı ve inandırıcı buluyordum. Canlandırdığı karakter konusunda benimle görüşmemişti ama yönetmen Brian Gilbert ile yaptığımız senaryo çalışmaları vasıtasıyla, onunla iletişim kurduğumuzu hissettim. Çekim sonrası her gün 'montajları' izlemek ve hissetmiş olduklarımı aynen yansıtan Sally'nin gözlerine bakmak beni büyülüyordu. Özellikle de, Mehtap ile birlikte zaman kazanıp kaçış planı düzenlemek amacıyla Mudî'ye İran'da yeni bir hayat düzeni kurmak istediğimi söylediğim sahne beni çok etkiledi. Sally, Mudî'yi canlandıran Alfred Molina'ya sarılırken bu sahte barışma sahnesinde kamera Sally'nin gözleriyle buluşuyor ve söylediklerileyle düşündüklerinin birbirinden farklı olduğunu, sevgisinin gerçek olmadığını hemen o an hissedebiliyorsunuz.

Sally setteki ilk gününde beni şaşırtmıştı. Yeni sahne hazırlanması sırasında görevliler rahatça çalışabilsin diye birlikte karşı tarafa yürürken Sally birdenbire durdu, yere eğilip hatırladığım kadarıyla plastik bir kahve fincanını alıp çöpe attı. Bir film yıldızı için alışılmadık bir hareketti bu. Sahne aralarında profesyonelce nakış işliyordu.

Mehtap ile uçaktan İsrail'e adımımızı attığımız andan başlayarak, Uflandlar bizimle sürekli olarak ilgilendiler. Otelle set arasında onlara ait limuzin ile gidip geldik. Öğle yemeklerinde bizimle birlikte oldular ve akşam olduğunda bizi bir şeyler ye-

mek için dışarı davet ettiler. Harry, NBA basketbol finallerinde başı çeken ve Mehtap'ın çok sevdiği Detroit Pistons takımı hakkında sohbet etmekten asla bıkmadı. Birlikte geçirdiğimiz zaman süresince yönetmenlerle sıkı bir dostluk kurduk. Şefkatli ve koruyucu tavırları, film bittikten sonra da devam etti.

Film çekiminin ilk haftasında Uflandlar, kaçış sahnesinin senaryodan çıkartılacağını açıkladılar. İsrail'in kuzeyindeki Eliat Dağları'na güvenmişlerdi. Ama kış olup da kar yağmadığında planları alt üst olmuştu. Yönetmenler, karsız sahnenin etkileyicilikten uzak kalacağını düşünüyorlardı. Sahne senaryodan çıkarılınca hem işleri kolaylaşacak, hem de daha tasarruflu olacaktı. MGM-Pathe'ın yöneticisi Alan Ladd, güvenlik nedeni ile karlı sahnelerden dolayı baştan beri huzursuzdu.

Brain kaçışın hikâyede çok önemli bir yerinin olduğunu vurgulayarak sahnenin İspanya'nın karlı dağlarında çekilmesini önerdi. Uflandlar, çok fazla para harcamaya, hem de zaman kaybına neden olacağını söyleyerek bu öneriyi reddettiler. Atlanta grubu, Amerika'daki sahneleri görüntülemek için hazırdı; başka bir yer araştırmak için yeterli zamanları da yoktu.

Sally, Brian'dan da fazla üzülmüştü, hatta bir seferinde onları filmden ayrılmakla bile tehdit etti. Harry, felaketi önlemek için bir uzlaşma önerdi: Kaçış görüntülenecek ancak sahne İsrail'de ve karsız çekilecekti. Sally kalmayı kabul etti. Brian, aceleyle senaryoyu yeniden yazdı; soğukla mücadele etmek yerine, sıcakla savaşmak zorunda kalınacaktı. Gerisi de kendiliğinden geldi.

Tahran'da tutuklu olduğumuz sırada bir adak adamıştım. İran'da buna *nasr* deniyordu ve İranlılar arasında yaygın bir alışkanlıktı. Örneğin, Mudî'nin yeğeni Rıza'nın oğlu Mehdi, çarpık ayaklı doğmuştu. Ameliyat edildikten sonra, demirden destekli

özel ayakkabılar verildi. Annesiyle babası adak adadı: Mehdi yürüyecek olursa hep birlikte Meshed'de hacca gideceklerdi. Ben de adak adadım; kaçmayı başarırsak, Mehtap'ı Kudüs'e götürecek, onunla birlikte İsa'nın geçtiği yollardan yürüyecektim.

Çekimlere katıldığımız sırada Uflandlar, istediğimiz yere gidebilmemiz için bize şoförlü bir araba verdiler. Mehtap'ın hemen hemen her gün set çalışması vardı ama birkaç gezi yapabildik. İlki Jerişo, Masada ve Ölü Deniz gezisiydi. Filmde Mudî'nin ablasını canlandıran Mony Rae bizimle birlikte geldi. Garip bir histi, İranlı akrabalarımızla yola çıkmış gibi olduk. Mony Rae'den hoşlanmış olmamıza rağmen, o bizimle beraberken zor anlar yaşıyordu, çünkü filmde bana karşı çok çirkin bir rolü vardı. Benden sürekli olarak özür diler gibi bir hali vardı ama aramızda sıcak bir arkadaşlık doğdu.

Mehtap ile birlikte Jerişo'nun duvarlarının yerle bir olduğunu görünce nefesimiz kesilir gibi oldu. Masada'nın tepesinde Kral Herod'un sarayına girince, orada yapılan kurban törenlerini hatırladık. Ölü Deniz çok güzel, çok kokulu, nadir rastlanan bir görüntüydü. Çözülen mineraller suyun yoğunluğunu o kadar arttırmıştı ki, yüzmek için içine girdiğimde dibe dalamadım.

Mehtap sık sık bir ülkeyi, oraya kaçırılmış olan bir çocukla bağdaştırırdı. Ürdün Nehri'nden karşı tarafa bakarken, oradaki bir erkek çocuğunu düşündü ve "Keşke oraya gidip onu kurtarabilseydik," diyerek yakındı.

Otoyola çıktığımızda, çadırlarda yaşayan Bedevi kabileleriyle, dağların tepelerinde dolanan deve siluetleri gördük. Zaman içinde geriye dönmüş gibiydik. Çadırların dışında bir tek kadınlar görünüyordu. Şoförümüzün anlattığına göre, gündelik işlerin hepsini kadınlar yapıyordu. Bedevilerin sosyal yapısında erkeğe düşen, savaş için dinlenmek ve ailesini korumaktı.

İnsanların bu kadar ilkel biçimde yaşayabildiklerine inanmak kolay değildi. Elimizdeki modern imkânları düşündükçe, onların yaşam tarzını gözümde bile canlandıramıyordum.

Yine otoyol boyunca, eski savaş alanlarını gösteren Yedi Gün Savaşları'ndan kalma paslanmış kamyon ve tankları gördük. Savaş ve kalıntıları, İsrail'de eskide kalmış bir tarih değildi. Hava, geçmiş ve gelecekteki savaşların gerilimiyle yüklüydü. Günün birinde savaşa çağırılacaklarını, belki de öleceklerini bile bile çocuk yetiştiren ailelere gerçekten acıdım. Peki ya gelecekleri belirsiz çocuklara ne demeliydi?

Birkaç gün sonra adağımızı yerine getirmek için Kudüs'e gittik ve ilk önce Zeytin Dağı'nda konakladık. Zamanlamamız mükemmeldi. Uğurlu Cuma ve Paskalya bayramına rastlayan Pazar günü arasındaki cumartesiydi.

Rehberimiz Uri, İngilizceyi çok iyi konuşan bir arkeoloji uzmanıydı. Kentlerin değişik bölgelerde nasıl üst üste kurulduğunu açıkladı bize. Gördükleri karşısında epeyce heyecanlanan Mehtap'ı arkeoloji merakı sardı. Uri, yakınlarda birilerini aynı sokakta dolaştırdığı sırada arabanın camlarının taşlandığını anlattı. Bir saldırıdan korktuğu için, benzin almak için servis istasyonuna gitmeden önce bizi İsa'nın mezarının başında bıraktı.

Mehtap ile birlikte, İsa'nın öğretilerini yaydığı ve duaların indirildiği yerleri gezdik. İsa'nın yattığı yeri ve mezarını gördük. Rehberimize göre çarmıha gerildiği yer, ne yazık ki artık bir otobüs durağıydı.

Bölgedeki çatışmalara karşın ziyaretçi sayısı oldukça yüksekti. Filistin gösterileri nedeniyle kentin bir bölümünden geçile-

miyordu. Sonradan okuduğumuz haberlerde, ertesi gün orada üç kişinin öldürüldüğünü öğrendik.

Güvenliğin tehlikede olmasından dolayı Kudüs'ün sınırına kadar gidebildik. Orada büyük bir dükkâna girdik ve Mehtap'a altın bir bilezik almak istediğimi söyledim. Ancak kızım bilezik yerine 'Nativite' tablosunu beğendi. Ben de kendime zeytin ağacına işlenmiş bir 'Son Yemek' seçtim.

Yafa'ya dönüşümüzde filmin İsrailli senaryo yönetmeni, bizi ailesiyle birlikte hamursuz *seder* yemeğine davet etti. Aileden birçok kişi İngilizce konuşabiliyordu. Elimize birer İngilizce *hagadahb* dua kitabı verdiler. O kadar nazik davrandılar ki, her şeyi teker teker açıklamaya çalıştılar. Onlarla birlikte olma fırsatını bulduğum için çok mutluydum. Hem bir dini tören izleyebilmiş, hem de otel dışındaki bir yaşam tarzını görebilmiştim. Bu aralarda, Sheila'nın annesi, otelde kaldıkları dairede, Sheila'nın üç yaşındaki kız kardeşi Nicole için bir doğum günü partisi düzenledi. Sally ve kocası, iki yaşındaki oğulları Sam, onun dadısı, Mehtap ve ben partiye katıldık. Oda servisi vasıtasıyla ısmarlanan pasta hoş bir sürpriz oldu. Her zamanki gibi bir çikolatalı pasta görünümündeydi ama sonradan aslında hamursuz matzo ununda yapılmış olduğunu öğrendik.

Alfred Molina ile tanışmak benim için çok keyifli oldu. Alfred kocam hakkında birtakım sorular sordu. "Mudî bu durumda ne yapardı? Nasıl davranırdı? Ne söylerdi? Amerika'daki evde Mehtap ile birlikte nasıl zaman geçirirdi? Onunla bir yetişkin gibi mi konuşurdu, yoksa çocuklaşır mıydı?" Alfred eski kocama hiç benzemiyordu; daha uzun boylu ve zayıftı; ayrıca sakallıydı ve saçları daha gürdü. Alfred rolünü ciddiye alıyordu. İnandırıcıydı; Mudî'nin ses tonunu ve davranışlarını çok iyi yakalamıştı.

Sonunda, Mudî ile özel olarak görüşmesi gerektiğini söyleyerek ona şaka yaptım.

Alfred, başkalarıyla çok iyi anlaşan, dikkatli ve cana yakın bir insandı. Yemeklerini kendi odasında yeme fırsatı varken, çekim grubuyla birlikte çadırın içinde yemeyi tercih ediyordu. Çevresinde bulunanlara sık sık başarılı komedyenlerin taklitlerini yapıyordu ama rolünü de çok ciddiye alıyordu. Karısı da film yıldızıydı ve onunla birlikte gelmişti. Hikâyemi ilk kez ne şekilde duyduklarını birlikte anlattılar. Kitap tanıtımı için 1988 yılında İngiltere'deydim. Benimle yapılan röportaj BBC radyosundan yayınlandığı sırada onlar da mutfakta yemek yiyorlarmış. Alfred karısına "Bu hikâyeden harika bir film olur," derken günün birinde bu filmin başrolün oynayacağı aklının ucundan bile geçmemiş. Filmde beni canlandıran karaktere nasıl oluyor da inandırıcı bir şekilde kötü davrandığı konusunda sık sık şakalar yapıyorduk. Karısı şakayla karışık "Evde epeyce prova yapıyor," dedi. Biz de çekimler sırasında ona bunu sık sık hatırlatmayı ihmal etmedik.

Bundan sonraki aşamada kaçış sahnesi, Atlanta'nın Georgia kentinde çekilecekti. Birçok filmde olduğu gibi *'Kızım Olmadan Asla'* da bölümler halinde filme alınıyordu.

İsrail dönüşü kızımla birlikte Paris'e, Fransız yayıncım Bernard Fixot'ya uğradık. Kitabın satışı 1,5 milyonu aşmıştı. Bernard "Kutlanacak bir konu olduğunda burada Maxim'e gidilir," dedi.

Editörüm Antoine Audouard ile karısı bizi otelden almaya geldiklerinde, Mehtap'ın bu kadar büyümüş olduğuna şaşırdık-

larını ve kızımın giymiş olduğu çizgili pamuklu elbise içinde çok güzel göründüğünü söylediler. Efsanevi restoranda kızıma övgüler yağdı. Fransız ajanımız Michelle "Elbisen çok güzel Mehtap, nereden aldın?" diye sordu.

Başkalarının yanında çekingen davranan Mehtap, genelde bu tarz sorulara cevap vermezdi. Ama bu kez öyle olmadı. Alışılmadık bir şekilde yüksek bir ses tonuyla, "K Mart," dedi. Aslında elbiseyi ona, herkesin pahalı bir çocuk mağazası olarak bildiği bu mağazadan Amerika'daki malum indirimlerden birinden yararlanarak yola çıkmadan önce aceleyle aldım.

Uzun bir gezi olmuştu, Michigan'a dönüşümde yapılacak çok iş vardı. Gelen mektup sayısı tahminlerimin çok üzerindeydi. Eve geleli henüz birkaç saat geçmişti ki, Bill Hoffer beni arayarak bir yazar arkadaşının dostuna ait çocukların İran'a kaçırıldıklarını haber verdi. "Onu arayabilir misin?" diye sordu.

Jessie Pars'ı vakit kaybetmeden aradım. Altı yaşındaki oğlu ve sekiz yaşındaki kızının geçen hafta kaçırılmış olduğunu anlattı. Umutsuzdu ve kime başvuracağını bilmiyordu. İki gün sonra Arnie ile birlikte bir şeyler yapabilme umuduyla Philadelphia'ya geçtik.

Jessie, kız kardeşi ve onun kocası, bizi havaalanında karşılayarak evlerine götürdüler. Eve girdiğimizde ailenin Paskalya sepetlerinin masanın üzerinde durmaya devam ettiğini gördük. Odanın bir köşesinde de çocukların oyuncakları duruyordu. Jessy "Çocuklar babalarıyla birlikte yola çıkarlarken, oğlum Cy'ın yoldan bana el sallayarak 'Anne, doğum günüme Bobby'yi çağırmayı sakın unutma,' deyişi gözümün önünden gitmiyor,"

dedi. Gözyaşlarına engel olamıyordu. "Bugün onun on altıncı doğum günü."

Jessie, eski kocasıyla yaptığı telefon görüşmelerini kayda almıştı. Bantları dinledik, kayıtların birinde sekiz yaşındaki kızının mesajı da vardı. Sarah ağlamaklı bir sesle "Anne gel ve beni al. Ama hemen gel!" diyordu. Bantları dinlemek için masanın etrafında toplanan herkesin gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Kuzey İran'ın bir köyüne kaçırılmış olan bu çocuklara yardım için bir an önce bir şeyler yapılması gerektiğini bilmeyen yoktu.

Ertesi gün filmin geri kalan bölümlerinin çekimi için Atlanta'ya gitmem gerektiği için, o gün öğleden sonra eve döndük. Jessie ile sürekli olarak bağlantı halindeydik. Eski kocasıyla görüşmeyi sürdürdüğü takdirde çocuklarını İran'dan çıkarması için ikna edebileceğine dair onu cesaretlendirmeye çalışıyorduk. Çocukları geri almanın başka bir yolu da yoktu.

Doktorumuz Ali'nin eşi ve arkadaşım Mary Ann Moris, Mehtap ve benimle birlikte Atlanta'ya geldi. Kızı Jaime ile yeğeni Haley de Mehtap'a arkadaşlık ediyordu. Daha sonra Arnie ile Michael Carlise de bize katıldı. Benim için çok önemli olan bu insanların çevremde olup biten heyecanı paylaşmaları çok hoşuma gidiyordu.

Uflandlar ile Brian'ın, büyük bir dikkatle Alpena'daki nehir kıyısındaki evimizin tıpatıp bir benzerini oluşturmalarına bir kez daha hayran kaldım. Evin nehre bakan tarafı, camekânla kaplıydı. Aslına öylesine çok benziyordu ki, Alpenalı birçok kişi, filmin orada çekildiğini sandı. Çekim işinin Alpena'da ya-

pılmasını ben istemiştim ancak Mayıs ayının soğuğu hoş bir etki bırakmayacaktı. İran'dan kalan eşyaları deniz yoluyla sete göndermiştim. Bunların içinde Mehtap'ın beşiği, eski oyuncaklar ve kendi küçüklük kıyafetlerini giydirmiş olduğu oyuncak bebekler vardı.

Evin gerçek sahibi olan Bay ve Bayan Brooks, yabancı birinin bir gün kapılarını çalıp "Evinizde bir film çekilmesi için izin verir misiniz?" diye sorduğunu söylediler bize. Tereddüt bile etmeden evet demişler ve hemen çekim heyecanına kapılmışlar. Sözleşme imzalandıktan sonra, evin eşyalarını kaldırıp tümüyle değişik mobilyalar ve aksesuarlar getirilmişti. Yeni perdeler dikilmiş ve asılmış ama Brian içeri girer girmez, "Olmamış bunlar, indirin," demiş. Vakit kaybedilmeden yeni perdeler getirilmiş. İş bittiğinde, içerisi altı yıl önceki yerin neredeyse aynısıydı.

Atlanta'da beş gün süren çekim oldukça zor geçti. Oyuncular İsrail'de haftanın yedi günü devam eden çekimlerden bitkin düşmüştü. Özellikle de Sally'nin iki yaşındaki kızı zaman farkına uyum sağlayamamıştı. Herkesin sinirleri alabildiğine gergindi.

Sonunda çekim bitti. Dış sahne çekimleri sona erince büyük bir kamyon geldi ve nehir kıyısını güzelleştiren çiçekleri topladı.

İç sahneler çekildikten sonra her şey yüklenip götürüldü. Duvar kâğıtları değiştirildi ve duvarlar yeniden boyandı. Ekibin gidişi de, gelişi kadar hızlı oldu.

Ocak 1991'de filmin dünya galası yapılacaktı. MGM, Mehtap ve beni, Aralık ayında filmin perdeye ilk yansıyışını görmek üzere New York'a davet etti; Noel havasıyla kent görülmeye değer bir güzellikteydi. Heyecanımızı dünyayla birlikte paylaşmadan önce filmi içimize sindirmek için güzel bir fırsattı bu.

Gösteri, William Moris ajansının alt katında gerçekleşti. Yaşamımızın beyaz perdede yansımasını seyredeceğimiz için biraz huzursuz olmakla birlikte, destek veren bir grupla birlikte olmak kızımı da, beni de rahatlatmıştı. Michael, eşi Sally ve 1988'de Paris'te tanıştığımız, Mehtap'ın yakın arkadaşı olan üvey kızı Holly de bizimle birlikteydi. Mehtap, Holly'nin de gelmesini özellikle istemişti. Arnie de yanımızdaydı.

Sürekli olarak sette bulunduğumuz halde, filmi bir bütün olarak ilk kez görebilmiştik. En başlarda, Mudî İran'ı terk etmemize izin vermediğini söylediği anda ağlamaya başladım. Gerisini izleyebileceğimden kuşkuluydum. O güne kadar en iyi arkadaşım olan kocamı kaybettiğim, Mehtap'ın da babasını kaybettiği bir andı bu.

Mehtap'a baktım ama kızım filmi hayret verici bir olgunlukla karşılıyordu. Pek heyecanlı göründüğü söylenemezdi, belki de Alfred Morina'yı babasına benzetmediğinden olabilirdi. Sonunda duygularını gizleyemez oldu. Mudî'nin ona, benim İran'dan ayrılacağımı, onun da bir daha beni göremeyeceğini söylediği sahnede Mehtap ağlayıp titremeye başladı. Elini tuttum ama duygularını bastırmak istemedim. İçinden geliyorsa ağlamasının önemli olduğunu düşündüm. Ancak titremesi şiddetlendiğinde, salonu terk etmek isteyip istemediğini sordum kendi kendime.

O sahne hiç unutamayacağım bir günü bana yeniden yaşattı. Tahran'daki evimizde, Mehtap, Mudî'nin muayene odasına girdi. Dışarı çıktığında yüzünde nefret ve beni suçlayan bir ifade vardı. Cesurca acı bir ses tonuyla "Beni terk edeceksin!" diye bağırdı. Bunun doğru olmadığını, babasının beni gitmem için zorladığını açıklamaya çalıştım ona. Onu sakinleştirmek için "Sen olmadan İran'dan ayrılmayacağım!" diyerek kızıma söz verdim.

Yaklaşık beş yıl sonra, Mehtap'ın kafasında İran'da yaşamış olduğumuz o gün hakkında bazı sorular olduğu çıkmıştı ortaya. Ama soruların tamamını film yanıtlamıştı. Devamında yüzüme baktı ve gözyaşlarının arasında gülümsemeye çalışarak "Teşekkürler anne," dedi.

Yaptıklarımın doğruluğu hakkında hiçbir zaman kuşkum olmadı, şimdi ise bunlar, en önem verdiğim kişi tarafından da doğrulanmıştı. Bu film için tek bir bilet satılmayacak olsa bile, her şeye değmişti.

Ertesi gün, galada giymesi için Mehtap'a bir elbise aldık. Soyunma odasından çıktığında, özgürlüğü için dağları aşan o küçük değildi artık. Güçlü ve karakter sahibiydi ve ben ona kızım demekten gurur duyuyordum.

Galamızın, doğduğum ve yerlisi olmaktan gurur duyduğum Michigan'da yapılmasını istiyordum. Ailemle arkadaşlarımın büyük bir bölümü orada yaşamaya devam ediyordu. Los Angeles ya da New York'ta göz kamaştırıcı ancak önem verdiğim insanların birçoğunun katılamayacağı bir gala istemiyordum.

Yerel bir hizmet kuruluşu, o bölgeyle sınırlı kalma koşuluyla yardım önerisi yapınca, MGM'ye konuyu açma cesareti buldum. Stüdyo ilk tepki olarak bunun büyük bir olay haline getirmek istediklerini ve küçük bir kasabanın, Sally Field ve Alfred Molina gibi büyük yıldızlara gereken değeri verebileceğinden kuşku duyduklarını belirtti.

Ancak stüdyonun halkla ilişkiler sorumlusu, hizmet kuruluşundan bir temsilciyle tanıştıktan sonra, yapılan hazırlıklardan

hoşnut kaldı. Bu galaya katılan halktan biri olmaktan dolayı gurur duyacaktı.

O sırada Basra Körfezi'ndeki çalkantılar gitgide artarak devam ediyordu, ben de o yöre halkı için endişe duyuyordum. Filmin reklamları, kendimi henüz hazır hissetmeden başladı. Birdenbire, çevredeki bütün televizyon ve radyo istasyonları evime gelip benimle görüşme yapmak istedi.

CNN, ortak çalışmamız sırasında Kasım ayında tanıştığım, çocukları Irak'a kaçırılmış olan Mariann Said'i getirdi. Körfezde uzayıp giden savaş nedeniyle muhabirler benim Mariann'a yapacağım önerileri duymak istiyorlardı. Çocuklarından ayrı düşen Mariann öylesine perişandı ki, burada yaşamak için bir nedeni kalmamıştı. Irak'tan çıkabilme güvencesi bulunmasa da, onun yerinde ben olsaydım, başka seçeneğimin kalmadığını anlardım. Mehtap orada olsaydı, onunla birlikte olmak için Irak'a gitmekten asla çekinmezdim.

Yaklaşmakta olan festival hazırlıkları sırasında, dünyanın dört bir yanında çocukları ellerinden alınarak yalnız bırakılan binlerce anne-babayı ve acı çeken bir o kadar çocuğu unutmuş değildim. Yalnız Amerika'da haftada sekiz, yılda dört yüzü aşan olay Dışişleri Bakanlığı'na aktarılıyordu.

Tanıtım devam ediyordu. Bunca işin arasında evimi toparlamaya çalışıyordum. Oğullarım galaya katılmak istemediklerini söylediklerinde çok şaşırdım. Onların katılmalarına kesin gözüyle bakıyor ve ailenin birer parçası olarak Mehtap ile yanımda olmalarını istiyordum. O akşam ne yapmayı düşündüklerini sorduğumda ikisi de bocalayıp rahatsız olduklarını söylediler. Ailemizin geçirdiği sarsıntıları, Mehtap kadar kolay atlatamamışlardı. Duygularını açıkça dile getirmek yerine, tıpkı benim

yaptığım gibi onları yok saymayı tercih etmişlerdi. *'Kızım Olmadan Asla*'yı okumadıkları gibi, İran'da yaşadıklarımız konusunda konuşmaktan da hep kaçınmışlardı.

"Anne, bir türlü anlamıyorsun," dedi John, gözleri dolarak. "Sen oradayken, geceleri yatağıma girdiğimde bir türlü uyuyamıyordum, çünkü öldün mü, yoksa hayatta mısın bilmiyordum." Üçümüz birlikte ağlarken Joe "Geri gelip gelmeyeceğini bile bilmiyorduk," dedi.

Joe ile John'un Mehtap ile benden daha fazla acı ekmiş olduğu aklıma bile gelmemişti. Ama birinin akıbeti hakkında bilgi sahibi olmamak en büyük acı olmalıydı. İran'dayken bana en zor gelen Mehtap'tan ayrılmak olmuştu. Nerede olup ne yaptığını bilememek, Mudî'nin en kötü dayağından daha beterdi.

Sonunda Joe ve John da galaya katıldı.

Teksas'tan, New York'tan, California'dan, Batı Virginia'dan arkadaşlar, ailem ve yöredeki dostlarımla bir araya geldiler. Heyecanımızı, bizi desteklemiş olan insanlarla paylaşma fırsatını İran'dan dönüşümden bu yana ilk kez buluyordum.

Sheila ile ailesi California'dan gelince gala Mehtap için de renklendi. Sheila çok güzel bir çocuktu, sette ya da dışarıda ne kadar neşeli, ne kadar eğlendiriciydi. Gala'dan bir önceki akşam, Acem yemekleri hazırlayıp birçok konuğu evime davet ettim. Michael hikâyemin kahramanları olan Mehtap'a, Sheila'ya ve bana kadeh kaldırdı. Herkes yerine oturduktan sonra, çatalın ucuyla kadehe vurarak çıkarılan bir ses üzerine hepimizin dikkati yerde kurulan sofra başına bağdaş kurmuş Sheila'ya çevrildi. Herkesi kendine hayran bırakan nazik ve sıcak bir edayla kadehini kaldırıyordu. Babasına baktığımda, yanaklarından yaşlar

süzüldüğünü gördüm. Mehtap ile yıllar boyunca sürecek bir arkadaşlık kurmuşlardı.

5 Ocak 1991 yılında gala günü öğleden sonra, yüzlerce arkadaşım ve aile bireyi kokteyl parti için evimde toplandı. Mehtap'ın birinci sınıftan beri en yakın üç arkadaşı Angie, Jamie ve Cathie, onu eğlence ekibi ve diğer konuklarıyla paylaşmak zorunda kaldıkları için biraz kıskanmış gibiydiler.

Christy Han, bu partiye en küçük oğlu Eric, annesi, babası ve bazı akrabaları ile birlikte geldi. *'Kızım Olmadan Asla*'yı sonuna kadar okuma işinin Christy'e çok zor gelmiş olduğunu biliyordum. (Kitabı oğulları kaçırılmadan önce almış ama kocası kitabı ortadan yok etmişti.) Üst üste fotoğraf çeken kameralarla televizyon ekibinin heyecanına karşın, Chisty'nin Eric'i kolları arasında tutuşu gözümden kaçmadı. Pakistan'da bulunan Jonathan ve Adam için içim sızladı. Christy filmi izleme cesaretini kendinde bulamamıştı. Arka planda Türk kenti, Sally Field'in kararlı bir anne edasıyla küçük Mehtap'ı özgürlüğe götürüşünü gösteren tanıtım posteri, onun neredeyse odadan dışarı çıkmasına neden olacaktı.

"İçim parçalandı," dedi sonrasında. "Sally Field'in yüzü, bütün hissettiklerimi yansıtıyordu. Kollarımın arasından alınan çocuklarıma sarılışımı hatırlattı bana. Pakistan'da bulunduğum bir yıl boyunca, istediğim tek şey onlarla birlikte kaçmak ve her şeyi ardımda bırakmaktı."

Christy'nin acısını paylaşmak, filmin çocuk kaçırma olaylarına ışık tutması ve gelecekteki olayları engellemesi konusunda duyduğum umutları yeniledi.

Benim için zor bir gündü. Açılışa iki bin kişi geldi. Ancak bundan fazlasıyla gurur duyacak, bütün bunların sorumlusu

olan tek kişi babamdı. Bana kararlı olmayı o öğretmişti, "İsteğin olduğu yerde, çare de vardır," derdi hep. O gün onu daha da fazla özledim ama ruhunun bizimle birlikte olduğunu biliyordum.

Ertesi sabah tanıtım turunu başlatmak için California'ya gitmek üzere yola çıktım. Evi arayarak Mehtap'a "Arkadaşların filmi beğendi mi?" diye sordum. "Limuzinle yolculuktan hoşlandılar," dedi bana. Mehtap'ın arkadaşları onu başka bir isimle tanıyorlardı ve Sheila ondan beş yaş küçük bir kızı canlandırıyordu. Ekrandaki karakterle kızımın arasında bir bağ kuramamış olmalıydılar.

Galadan üç gün sonra, Sally ile birlikte Oprah Winfrey şovu için uçakla Chicago'ya gittik. Uzun zamandır görüşemediği arkadaşı bir gibi davrandı bana. Uçak havalandıktan inişe geçinceye kadar, hiç durmaksızın sinema dünyasındaki olayları anlattı durdu. Sally bir kez uçak kazası geçirmişti; uçuş korkusunu ancak konuşarak yenebiliyordu.

Bu arada Oprah, bana karşı çok içten ve samimi davrandı. Kulise gelerek filmi bir gece önce izlediğini söyledi. Barbara Walters ile ilk görüşmemden itibaren hikâyemi takip etmişti. Ertesi gün şovuna çıkacağımı bildiği için de, film boyunca yerinde zor durmuştu. Mehtap ile benim İran'dan kaçamayacağımızı düşünerek içi içini yemişti. Oprah, filmi gerçekten çok sevmişti ve şov nedeniyle çok heyecanlıydı.

Ancak diğerleri film konusunda çok da cömert sayılmazdı.

Baştan beri filmin eleştirilmesini bekliyordum ancak Roger Ebert'in zehir zemberek yazısı beni alt üst etti. Ebert'in eleştirisi 5 Ocak'ta yayınlandı. Aynı gün, filmin Michigan'da galası

yapılmış, bir hafta önce de uluslararası gösterime girmişti. Ülkenin dört bir yanına dağılan Ebert yazısında, 'ırkçılık' yapıldığını söyleyerek saldırıyordu, oysa herkes bundan uzak durmak için elinden geleni yapmıştı.

Bill Hoffer ile birlikte kitabı yazarken, yalnızca olanları doğru biçimde anlatmayı hedeflemiştik. Çevreden tepki alabileceğimizi düşünmediğimiz gibi, İranlılar'a haksız davrandığımızı iddia eden birkaç eleştiri almıştık. Filmde daha duyarlı davranıp senaryoda değişiklik yaptık. "Filmi izleyen insanların, bütün İranlılar'ın Mudî gibi olduğunu düşünerek sinemayı terk etmemeleri bizim için çok önemliydi." Üstelik Mudî'nin dayak atma sahnelerini azaltmış, sempatik İranlı karakterlerin bulunmasına özellikle önem vermiştik. Bunların arasında, yardımsever dükkân sahibi Hamdi ile kendini hiç düşünmeden bizi ülkeden dışarı çıkaran olağanüstü insan, Amahl vardı.

Sinema eleştirmenlerinin acele yargısıyla bu çabaların hepsi gözden kaçmış oldu. Robert Ebert'in ön eleştirisi yapacağını yaptı ve görünüşe bakılırsa tüm dünya dergilerinde yankı buldu. Ebert'in görüşleri yayınlandıktan günler sonrasında bu eleştirilerin televizyonda da kesintisiz yayınlanması bir ironiden farksızdı.

Filmde birkaç talihsiz hata vardı; özellikle de kaçış sahnesinde. Bunun kitaptaki gibi, en etkileyici sahne olması gerekirdi ancak çok zayıf kalmıştı. Çekimler sırasında kar olmayışı büyük bir eksiklikti; kaçarken çekmiş olduğumuz sıkıntılar çok daha korkunçtu. O dağlarda gerçekten öleceğimi hissetmiştim. Soğuktan donarken, kaçakçıların lideri Mosehn'e beni bırakarak Mehtap'ı alıp gitmesini söylemiştim. Yolun sonuna gelmişken her şeyin oluruna bırakıldığı bu sahne ekrana yansıtılamamıştı.

Filmin kapanış sahnesinin, Türkiye'nin Ankara kentindeki Amerikan Büyükelçiliği önünde bayrağımızın dalgalanma sesiy-

le bitmiş olması tek tesellimdi. Filmin ırkçı olduğu konusunda yapılan eleştirilere karşın, zamanlama kötü olmasaydı gişe rekorları kırabilirdi. 11 Ocak Cumaya rastlayan açılış gününde ülkenin doğu yakası kış fırtınası nedeniyle karlar altındaydı. Bu arada, San Diego'da bir sinemaya bomba ihbarı yapılmıştı. Batı kıyısı izleyicilerinin metal detektörlerden geçmesi gerekmişti. Birkaç gün içinde Sally ölümle tehdit edilmiş ve özel koruma tutmak zorunda kalmıştı.

Bunu izleyen üç gün süreyle -Cumartesi, Pazar, Pazartesi- film iyi iş yaptı. Ancak Salı günü, Başkan Bush'un Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi için tanıdığı süre dolunca, Amerika Irak'a saldırdı. Ondan sonraki iki hafta boyunca Amerikalılar sinemaya gitmek yerine evlerinde oturup dikkatlerini televizyona yönelttiler.

Çöl Harekâtı, her türlü filmden daha önemliydi tabii ki. 1984-1986 arasında İran'da yaşananları insanlara anlatmaya çalışmak için yıllarca çaba sarf etmiştik. Şimdi ise dünyanın dört bir yanındaki izleyiciler, savaşı olduğu gibi, canlı görüntülerle görebiliyorlardı. Sinema salonlarına dönüş yapan insanlar, can sıkıcı gerçekten uzaklaşmak için değişik şeyler bekliyorlardı. İran'da geçen ciddi bir filmin artık pek bir şansı yoktu.

'Kızım Olmadan Asla' Avrupa'da daha iyi koşullar altında gösterime girdiği için, gişelerde beklenen sonucu alabildi. Almanya'da haftalarca en fazla izlenen film oldu. Kusurları olmakla birlikte, filmin uluslararası çocuk kaçırma olaylarına ışık tuttuğuna inanıyorum.

10. Bölüm

Mudî'nin Tepkisi

'Kızım Olmadan Asla' ilk kez St. Martin tarafından Amerika'da, tekrar tekrar gözden geçirildikten sonra yayınlandı ve çok sattı. Oradan da dalga dalga yayıldı. İngilizce dışında ilk kez Fransa'da yayınlandı; buradaki satış 1990 yılında *Guinness Rekorlar Kitabı*'nda belirtildiğine göre, belgesel kitaplar arasında gelmiş geçmiş en yüksek düzeye ulaştı. Onu izleyen en büyük dalgalanma İsveç'te oldu. Her iki buçuk evden birine giren bu kitap, nüfusun üçte biri tarafından okundu. En büyük fırtına Almanya'da koptu. Satış dört milyonu aştı ve iki yıl süreyle en çok satan kitaplar listesinin başında yer aldı. Sonuç olarak 1990'da Almanya'da Yılın Kadını seçildim ve bu, benim için büyük bir onur oldu.

Söylenenlere göre kitap yaklaşık yirmi dile çevrildi ve satışı 15 milyona ulaştı.

*'Kızım Olmadan Asla'*yı üç kıtada en çok satan kitap haline getiren şey neydi? Kuzey Amerika ve Avrupa'da olduğu kadar Avustralya'da da liste başı olmuştu. Kitabın evrensel bir konuyu yakalamış olduğunu söyleyebilirim; ebeveyn ile çocuk arasın-

daki bağ tehlikeye girdiğinde bir insanın neler yapabileceğini işliyordu. Kitaptaki heyecan ve hüznün altında yatan şey aslında sıradan olaylardı. İran'da tutsak edildiğimi anlamadan önce bile oradaki insanların ne şekilde yaşadıklarını; pirinci ne şekilde satın alıp pişirdiklerini, çamaşır ve bulaşık yıkamalarını, hatta tuvaletleri ne şekilde kullandıklarını anlatmak istedim. Hangi düzeyde olursak olalım, hepimizin bir gündelik ev yaşantımız var ve değişik insanların alışkanlıkları doğal olarak ilgimizi çekiyor.

'Kızım Olmadan Asla' Amerikalı bir kadının gerçek öyküsü olmakla birlikte, anlatılan olaylar dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir insanın başından geçebilirdi. Özellikle Batı Avrupa'da meydana gelen son göçler, iki ayrı kültürden gelen insanlar arası evliliklerle iki uyruklu çocukların sayısında belirli bir artışa neden oldu. Fransız ve Cezayirliler, Almanlar ve Türkler, Belçikalılar ve Faslılar yan yana yaşıyor ve çalışıyorlar. Ailedeki roller ve sorumluluklar konusunda sahip oldukları farklı anlayışlar, çocuk doğana kadar ortaya çıkamayabiliyor.

Hikâyemizin bu konuya cesur bir yaklaşımı olduğunu kabullenmekle birlikte, hiçbirimiz bunun dünya çapında bir olay haline geleceğini düşünmemiştik.

Yazarların dünyasına ne kadar yabancıysam, kalabalık önünde konuşma konusunda da o kadar yeniydim. Bilmek zorunda olduğum ama bilmediğim şeyler için kaygılanacak zamanım bile olmadan kendimi büyük bir kitabın ortasında buldum: Beverly Hills Country Club. Kendi kendime öykünün tek uzmanı olduğumu hatırlatarak, ilk günden itibaren izleyicilerimin önünde rahat davranmaya çalıştım.

Kitabım yayınlandıktan sonra, pek çok yerden konferans teklifi aldım ve programım sürekli dolup taştı. Küçüklü büyük-

lü gruplar karşısında yaptığım konuşmalar arasında anılmaya en değer olanı, Mehtap ile ikimizin Utah, Provo'da, 4 Temmuz 1991 kutlamaları sırasında Amerikan Özgürlük Ödülü'nü almak üzere seçildiğimizde yapmış olduğumdu. Mehtap ödül alanlar içinde en genç kişiydi. Bu uluslararası onuru, Kudüs Valisi Teddy Kollek ve Irak kuşatmasından sonra adamlarıyla birlikte kalabilmek için kendini tehlikeye atan Amerika'nın Kuveyt Elçisi Nathaniel Howell ile birlikte paylaşmıştık. Bundan da önemlisi, eski İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'ın, Bringham Young Üniversitesi stadyumunda, yirmi bin kişi önünde yapacağı konuşma iptal edilince, benden onun yerini almam istenmesiydi. Dinleyici kitlesinin büyüklüğüne karşın kendimi hiç bu kadar rahat hissetmemiştim.

Formaliteler bittikten sonra Mehtap ile birlikte, Alan Osmond'un evinde, Osmondlar tarafından verilen bir davete katıldık. Eğlencenin doruğunda, sıcak hava balonunda içeri girmem gerekiyordu. Deneme aşamasında ev sahiplerim beni sınavdan geçirdiler. Hava balonu kullanabilmek için, kollarım sırtımda bağlı olarak yere diz çöküp dilimle bir 'şampanya' kadehini (Bu defa şampanya yerini üzüm suyu almıştı.) tutup tek bir damla bile dökmeden içmem gerekiyordu. Testi geçtiğimde, gelecek seferki inişimin daha yumuşak olacağını biliyordum.

Konuşma programım çok yorucuydu ama yine de her seferinde tanıtımı izleyip soru-cevap aşamasına geçecek cesareti kendimde buluyordum. Yabancı bir ülkede katlanmak zorunda kaldığım zorlukları başkalarıyla paylaşmak, aynı zorlukları yaşayıp o zamana kadar susturulmuş insanların dertlerini bana açmalarına neden oluyordu.

Dinleyicilerim arasında, iki değişik kültürden olsun ya da olmasın, yıpratıcı ilişkiler yaşamış insanlar bulunuyordu. İlk konuşmalarımdan birinde, düzgün kıyafetli bir kadın "Ben bir Amerikalı ile evli, Amerika'da yaşayan bir Amerikalı'yım… Ve siz benim öykümü yazdınız. Kendi evimde bir tutukludan farksızım. Siz bir kadındınız, Müslüman değildiniz, bir Amerikalı'ydınız. Hikâyenizi okuduktan sonra, her şeyin üstesinden gelebildiğinizi gördüm ve kendi yaşamımı değiştirebileceğimi anladım. Ve sonunda da değiştirmeyi başardım," dedi.

Hiçbir zaman tam anlamıyla o tür bir girdaba girmemiş olduğum için, kendimi hırpalanmış bir kadın olarak görmüyordum. Kurtulmak için durmaksızın var gücümle savaşmıştım. Birbirinin benzeri yanıtlar aldıktan sonra, konuşma konularımın arasına, hırpalanan kadınlar ve kadın haklarını da dâhil ettim.

Birçok kişi bana, kitapta adı geçen Ellen Rafai hakkında soru sordu. Ellen Rafai, Tahran'da Kuran kursunda tanışıp arkadaş olduğum Michiganlı bir kadındı. Kadın sığınma merkezinde çalışan Ellen'in kuzeni Florence, 1987 yılında erkek kardeşim Jim'e telefon ederek onu aramamı istedi. Florence'i aradım ve Elen'in, kocası Hürmüz, iki çocuğu Jessica ve Ali ile birlikte Florida'ya, Ellen'in ailesini görmeye geldiklerini öğrendim. Bana Ellen'in kocasının, ona ve çocuklarına karşı kötü davrandığını ve Ellen'in İran'a geri dönmek istemediğini söyledi.

Ona telefon numaramı verecek kadar güvenmediğimden, Ellen'i birkaç kez kendim aradım. Farsça okuyup yazmada beşinci sınıf düzeyine geldiğini büyük bir sevinç içinde bana anlattı. Florence'in söylediklerini doğruladı ve "Betty, anlayacağını umuyorum. İran'da kendimi düşünmek zorundaydım. Sana yardım etmeyi her zaman istedim ama Hürmüz'ün gazabından da

kendimi korumam gerekiyordu. Yılda iki ya da üç kez, yoluna kim çıkarsa çıksın ortalığı kasıp kavuruyor," dedi. Çoğunlukla kendi hatası yüzünden dayak yediğini söyledi. "Çocukları dövdüğü sırada araya girdiğim takdirde Hürmüz deliye dönüyor. Jessica'yı öylesine kötü dövüyor ki, artık bunun cezalandırma olduğunu söylemeye dilim varmıyor. Git gide uyguladığı şiddeti arttırıyor." Bir defa kocasının kızını tahta elbise askısıyla dövdüğünü de söyledi. "Tahta üç parçaya bölünmüş, kızım feryatlar içinde ağlıyor. Askıyı gördüğümde aklımı kaçıracağımı sandım!" Jessica annesine Hürmüz'ün askıyla sırtına nasıl vurduğunu anlatmıştı. Askı kırılınca, parçaları toplayıp, bir kez daha parçalanıncaya kadar vurmaya devam etmiş. "Bağırıp çağırdığımda bu kez de beni dövdü. Kulak zarımı da sanırsam seninle tanışmadan önce patlatmıştı. Hakaretlerin en korkuncu da, bizi hiçbir iz bırakmadan dövme becerisine sahip olmakla övünmesiydi. İran'a gitmemizden bir ay kadar önce, bunu da yaptı. Jessica'ya vurmaya başladı, üzerine yürüyünce beni de dövdü. Kollarımı geriye çevirip olanca gücüyle sıktığı için her tarafım çürük içinde kalmıştı. Ertesi sabah uyandığımda, boynumu hareket ettiremedim, sırtım hâlâ berbat durumdaydı."

Ellen, Florence'in kendisine kadın sığınma evinde bir iş bulacağına dair söz verdi. Bunu ailesine de açıklamıştı çünkü ailenin desteği gerekliydi. Ama babası onun İran'da kalmasını istiyor, kocasının iyi bir insan olduğunu ve kesinlikle düzeleceğini söylüyordu.

Tahran'dayken Hürmüz, Ellen ile benim önümde Mudî'ye, İran'a ilk geldiklerinde karısıyla arasında sorun çıktığını anlatmıştı. Ellen, İran'da yaşamaktan hoşlanmamıştı ama dayağı yiyince boyun eğmişti. Sonunda Müslümanlığı kabul etmiş ve 'iyi

bir eş' olmuştu. Bunları duyunca, Mudî'nin de benden aynı şeyi beklediğini anlamıştım. Mudî, 'uyum gösterdiği için' Ellen'den hoşlanıyordu.

Ellen'e, "Her şeyin yolunda olduğunu düşünmeleri bir şey değiştirmiyor. Yaptıkları şeylerin yanlış olduğunun farkında bile değiller," dedim.

Ellen, babasının haklı olabileceğine inanmak istiyordu. "Hürmüz beni bir daha dövmeyeceğine yeminler üzerine yeminler ediyor, bir daha yapacak olursa, İran'dan ayrılıp Amerika'ya geleceğimizi söylüyor," dedi.

Ellen, *'Kızım Olmadan Asla*'yı *Ladies Home Journa*l'da çıkan dizilerden okuduğunu söyledi. Florence bütün bunların gerçek olabileceğine inanmıyordu ama Ellen ona, "Kelimesi kelimesine okudum, hepsi de gerçek, onun her zaman yanında bulunduğum için her şeye şahit oldum. O günleri tarihlerine varıncaya kadar iyi hatırlıyorum," demişti.

Hürmüz ile kendisinin, İran'daki yaşamı kabullendiklerini ve daha mutlu olduklarını sandıklarını söyleyerek devam etti. Niyetimi ona açıklamamış olduğum için hayal kırıklığına uğramıştı. Ama ben Ellen'e güvenemeyeceğimi biliyordum, çünkü kaçışımızdan birkaç gün önce, Mehtap ile birlikte kaçmak istediğimi Mudî'ye bildirmenin onun 'Müslümanlık görevi' olduğunu ifade etmişti.

Ellen, Mehtap ile benim kaçmış olduğumuzu nasıl öğrendiğini anlattı. "İlk sorguya çekilen ben oldum. Üzerinden yirmi dört saat geçmeden polis beni görmeye geldi. Mudî ile yeğeni Mamal, kimseye güvenmediklerinden, evimi kontrol etmek istediler."

İran'da tanıştığım bazı Amerikalı kadınların bana yardım ettiklerini sandıklarından ağır kuşku altında bulunduklarını söyledi bana. "Mudî polisleri gönderince, gözaltına alındılar. Mudî'nin ablasının komşularından Amerikalı bir kız kocasıyla birlikte karakola alındı."

"O hiçbir şey bilmiyordu!" dedim. "Kimsenin bir şeyden haberi yoktu."

"Ondan kuşkulandılar," diye devam etti Ellen. "Mudî yalan söylediğinden emindi, evini araştırmak istedi, çünkü onun evinde saklandığınızı düşünüyordu. Kızcağız zor durumda kaldı."

Üzülerek, "İşte bu nedenden dolayı hiç kimseye haber vermek istemedim; çünkü kimsenin benim yüzümden suçlanmasını istemiyordum," dedim.

Ellen'in verdiği bilgiler, eve döndükten uzun bir süre sonra Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bir telefonda söylenenlere aynen uyuyordu. "Bazı Amerikalılar'ın başı dertte" demişti sözcü. "Mudî sizin Tahran'da saklanmaya devam ettiğinizi sanıyor. Bazı insanları kurtarmak için ona telefon edip ülke dışında bulunduğunuzu söylemeniz gerekiyor." O sırada Mudî ile konuşmayı düşünemezdim bile. Bundan dolayıdır ki benim yerime Mudî'yi kız kardeşim Carolyn aradı. Amerika'da olduğumuzu bilsin istemiyordum ama bu masum Amerikalılar'ın üzerindeki kuşkuyu ortadan kaldırmak için, Carolyn Mudî'ye, İran dışındaki başka bir ülkede bulunduğumuzu söyledi. O ise para ve pasaportlarımızın olmadığını bildiğini ve İran'ın dışına çıkmadığımızdan emin olduğunu söylemişti.

Ellen'a "Ben yapmam gerekeni yaptım, hayatımızı mahveden Mudî oldu," dedim.

"Sana hak veriyorum," dedi Ellen. "Kendini suçlaman için hiçbir neden yok." Ardından devam ederek "Betty, seni öldürebilirlerdi! O sınırda başına her türlü şey gelebilirdi. Bu kadar cesur olmana inanamıyorum. Senin yerinde ben olsaydım, böyle bir şeyi yapmaya asla cesaret edemezdim."

Kaçış söz konusuyken, Ellen'e asıl Mehtap'ın ne kadar cesur olduğunu anlatmadan geçemedim. "Beş gün boyunca yiyeceksiz kaldık. Ve kızım sadece bir kez 'Anne çok acıktım,' dedi. Üşüdüğünden, yorulduğundan ya da acıktığından hiç yakınmadı. Tek istediği şey eve gitmekti. Kızımın öleceğini sandım. Ona 'Özür dilerim, bu işi başaracağımızı sanmıyorum,' dediğimde kızım 'Ben yapabilirim, güçlüyüm, Amerika'ya gitmek için her şeyi yaparım,' dedi. Ve yaptı da, o çok güçlü bir çocuk."

Ellen özgürlük arzusunu vurgulamak istercesine "Tanrım, Almanya'da uçaktan indiğimizde ben de aynen bu şekilde hissettim. Frankfurt'ta Amerikan Elçiliği'ne gidip pasaportlarımızı aldık. Serbest olma duygusu öylesine güzeldi ki…" dedi.

Ellen ile Hürmüz, Mudî'yi 1987 yılının Mayıs ayında görüp ailesini sorduklarında Mudî, "Ailem yok artık. Ben belli bir sınıfa mensubum ve doktorların arasında oldukça yoğunum," demiş. Ellen, Mudî'nin ablasının onun için yeni bir gelin seçtiğini ama Mudî'nin ablasıyla bundan dolayı altı ay boyunca konuşmadığını söyledi. Geldiğimizden beri yirmi dört saat boyunca çalışmaktan başka bir şey yapmıyormuş.

Ellen, "Mudî'de aşırı paranoya belirtisi var. Herkesin onun peşinde olduğunu sanıyor. Amerika'da olduğu sıralarda CIA tarafından takip edildiğini, hatta senin de bir ajan olduğunu iddia ediyor. Gerçekte hayal gördüğünü sanıyorum."

İran'dayken Mudî'nin bana da bu tür kuşkularından söz ettiğini anımsıyorum. Hatta CIA tarafından izlenecek kadar önemli bir kişi olduğunu nereden çıkarttığını bile sormuştum.

Ellen, Mudî'nin bana çok kızgın olduğunu ama aynı zamanda da duygusal bir bağla bağlı olduğunu söyledi. Benim için "Okullar açıldığında geri gelecektir," demiş, sonra Noel yaklaştığında "Belki Noel'de burada olur," demiş. "Belki bu gün, belki şu gün gelir," diyerek kendini avutmaya çalışmış.

"Bize yaptıklarından sonra nasıl oluyor da geri geleceğimizi düşünebilir?"

"Biliyorum," dedi Ellen. "İnanamıyorum, bildiğim bir şey varsa o da Mudî'nin birkaç kişiliğe sahip olduğu. Öfkelendiğinde kendinden geçiyor. Öfkeli olmadığı zamanlarda da yaptığı kötülükleri hatırlamıyor."

Ellen'e hâlâ Mudî'nin intikam almasından korktuğumu söyledim. "Çok zor oldu ama normal bir hayat sürdürmeye çalışıyoruz."

"Mudî bize karşı hiçbir zaman tam anlamıyla dürüst olmadı," dedi Ellen. "Senin yerinde olsam korunmaya devam ederdim. Bize söylemediği çok şey var."

Ellen'e, kendisi için neler düşündüğünü sordum. Ona kızının bana sürekli olarak büyüdüğünde evden kaçacağını ve Hıristiyan olacağını söylediğini hatırlattım.

"Jessica için çok üzülüyorum," dedi Ellen. "Ben otuz yaşındayım ve bazı şeyler uğruna başka şeylerden vazgeçebilirim. Ama o, kendi hayatını kurabilecek yaşa geldiğinde ona vereceklerimle yetinmek zorunda kalacak."

Baskı yapmak istercesine "Ama biliyorsun ki, İran'da bulunduğu süre boyunca kendi kararlarını veremeyecek. Hürmüz günün birinde ona sormadan birisiyle evlendirmeye karar verirse hiçbir seçeneği olmayacak. Hayatının sonuna kadar İran'da kalacak."

Ellen, Jessica'nın Florida'da kalmak için yalvardığını itiraf etti. "Ne kadar zor durumda olduğumu tahmin bile edemezsin. Çocuklarım tatilin tadını çıkartıyor, hatta kocam bile benden fazla eğleniyor ama ben işkence çekmeye devam ediyorum. Bilinmeyenden korkuyorum, duygusal, hatta belki de zihinsel sorunlarım var. Sekiz yıl boyunca İran'da kaldım ve inanılmaz etkilendim. Aşağılık kompleksi gibi bir şey bu. Kendimden senin olduğun kadar asla emin olamıyorum. Sen hayatına yön verebiliyorsun ama ben bunu yapmak için kendimi hazır hissetmiyorum."

Konuşmasına devam ederek "İran'da yaşamaktan nefret ediyorum, ama kocamdan vazgeçebilir miyim, bilemiyorum. Bunu yapmak için kararsızım. Tek başına yaşayabileceğimi sanmıyorum," dedi.

Hürmüz'ün Amerika'da yaşamayı düşünüp düşünmediğini sordum. "Hayır, istemiyor," dedi. "Ona yalvardım. Bu kez benimle birlikte gelmesi için baskı yaptım. Bir şeyler olsun da, Amerika'da kalalım diye dualar ettim."

Ellen'e, onu kalmaya ikna etmek için çaba harcamayacağımı ama kendi vermiş olduğum karardan pişman olmadığımı ve kendisinin de bunu başarabileceğini söyledim. İlk görüşmemizden beş hafta sonra, ayrılmak üzere olduğunu öğrendim. "Çocuklarla birlikte havaalanına gitmek üzereyiz," dedi bana. "Okula gitmeleri gerekiyor. Hürmüz biraz daha fazla para kazanmak için ailemin yanında kalacak. Dayak atsa da, bize o bakıyor."

Ellen'in hikâyesi benzersiz değildi. Kocası ona İran'ı terk edemeyeceğini söylediğinde, bunu kabullenmek zorunda olduğunu düşünmüştü ve bu, alışılageldik bir tepkiydi. İran'da bulunduğum süre içinde benimkinden çok daha berbat durumda olan kadınlarla da tanışmıştım ama içlerinde kaçmaya çalışanı yoktu. Kaçmalarının olanaksız olduğu kendilerine söylendiğinde kaderlerine boyun eğmişlerdi.

Geriye dönüp yaşantımın ne kadar farklı olabileceğini düşünmeye çalıştıkça, Mudî'nin İran'dan asla ayrılmayacağımızı bana söylediği günü hatırlıyorum. Ona itaat eden bir eş olsaydım belki de hiçbir zaman dayak yemeyecektim. Ancak o zaman da yaşamış olduğum şeyleri anlatma özgürlüğüne sahip olduğum ülkeme dönmemiş, bir esir hayatı yaşamaya devam etmiş olacaktım.

Mudî'nin davranışları, ailemi gözle görülür biçimde etkilemişti. Talihsiz yolculuğumuz öncesinde, eski kocamı sever ve ona güvenirlerdi. Babam Mudî ile İkinci Dünya Savaşı sırasında asker olarak bulunduğu İran konusunda sohbet etmekten hoşlanırdı. Annem ise yaptığı şeyler, özellikle de Mehtap'a yaptığı babalıktan dolayı ona hayrandı.

Ancak Mehtap ile beni İran'da tuttuğu sırada sevileri kine dönüştü. Kendilerini alabildiğine aldatılmış, kötüye kullanılmış hissettiler ve kinleri tüm yabancıları hedef aldı.

Babam, yaşamının sonuna kadar, inanılmayacak kadar açık görüşlüydü. Ancak herkesten çok acı eken annem, kötü duygularını saklamaz olmuştu. İran'a gidişimizden bir yıl sonra, 1985'te, emlak işlerimizi takip etmek için Alpena'ya geçerek, buradaki Veraset Mahkemesi'ne çıkmıştı. Bir daha görememekten korktuğu kızının mal varlığı ile ilgilenmek ona bir işkence gibi gelmişti.

Alpena'da bulunduğu sırada, üç kuşaktır orada yaşayan ve bizim yakın dostumuz olan Parsegyanlar'a uğramıştı. Ailenin büyükannesi Nana, bundan yetmiş yıl önce, Ermeni katliamı sırasında yetim kalmıştı. Parsegyanlar, yetiştikleri yeni topraklarda başarılı olabilmek için inanılmaz engellerle savaşmak zorunda kalmışlardı. Mudî, Müslüman olmadıkları halde bu insanları çok seviyordu.

Bizi kaçırmaya çalışan Pakistanlı arkadaşlarımız Tarık ve Farzana gibi, Parsegyanlar da, Tahran'a kaçırıldığımızı haber alır almaz harekete geçmişti. Mudî'ye telefon ederek ve mektup yazarak, Mehtap ile benim eve dönmemize izin vermesini rica etmişlerdi. Paketlerle yiyecek ve armağanlar göndermişlerdi. Tıpkı babam gibi, günün birinde geri döneceğimiz konusunda umutlarını asa yitirmemişlerdi. Bu arada, yığılmış kredi kartı borçlarını ödemeye yardımcı olmuşlar ve eşyalarımızı, kiralık evimizden bir depoya taşımışlardı. Mehtap ile geri döndüğümüzde bana yardım etmeyi teklif ettiler ve yanlarında kalmamızı istediler. Bizim için yapamayacakları hiçbir şey yoktu ve karşılığında da hiçbir şey talep etmiyorlardı.

Annemin acı ve kaygılarının yerini nefret almış ve annem bu nefreti Parsegyanlar'a yönelterek "Betty sizin yüzünüzden İran'da," diye onları suçlamıştı. "Yabancılarla görüşmemiş olsaydı bunların hiçbiri olmayacaktı."

Annemin öfkesi, Mehtap ile geri döndükten sonra da sürdü. Mehtap bana günün birinde tam anlamıyla iyi niyetle "Anne, bana Acem yemeği yapar mısın?" diye sorduğunda annem tıslayan bir sesle "Oradayken o pis şeyleri yeterince yediğini sanıyorum," dedi.

Babam annemin sahip olduğu duyguları paylaşmadığı gibi, anneme aldırış etmemem gerektiğini söylüyordu.

Mehtap'ın bu tarz şeylerden etkilenmediğini görmek sevindiriciydi. Yaşadığımız küçük kasabada, yabancı kökenli çok az insan vardı. Bir gün yolda yürürken kızım 'sari' giymiş bir kadını göstererek "Anne, bak bir Hintli, onunla arkadaş olursak bize *puri* -Hint ekmeği- yapar mı?" diye sordu.

Amerika'ya geri döndüğümüzden beri, vermiş olduğum mücadele hiç bitmedi. Gezi heyecanının bir başka yanının daha olduğunu öğrendim. Uykumu alamıyordum, Boş günüm, tatilim yoktu. Saat farkından dolayı uykusuzluk çekiyor, kâbuslar görüyordum. Bir insanın kaldırabileceğinden çok fazla iş yüklemiştim kendime.

1991 yılında üzerimdeki baskı daha da arttı. Film tanıtımı için verdiğim sözlerle, konuşma programlarım da ağırlaştı. Ocak ayında, bir boşanma davasında uzman tanık olarak dinlendim. Orta Doğulu kocayla mahkemede yüz yüze gelmek ve beni haksız göstermek için elinden gelen çabayı harcayan avukatla boğuşmak sinirlerimin iyiden iyiye gerilmesine yol açtı. 16 Mart, Cumartesi günü bardağı taşıran son damla oldu. Ohio, Dayton'daki iki günlük konuşma programımdan sonra, bir toplantıya katılmak için Washington D.C.'ye geçtim. Aynı akşam Michigan'a dönmek için bindiğim uçakta, sağ omzumdan göğüs kafesime doğru yayılan yoğun bir acı hissettim. Nefes almakta zorlandığımdan, ilk önce akciğerlerimde bir şey olduğunu sandım. O gece yatağıma uzandığımda ağrı boynuma kadar çıktı ve giderek daha da çok arttı. Bunun bir kalp hastalığından dolayı olduğunu düşündükçe korkum doruğa çıktı.

Pazar günü Arnie beni Carson Şehir Hastanesi'ne götürdü. Yoğun bakım servisine yatırıldım. Bir sürü testler ve röntgen filmlerinden sonra teşhisi duyduğumda içim rahat etti. Aşırı yorgunluk nedeniyle ülser başlangıcı ve safra kesesi iltihaplanmasından kuşku duyuluyordu. Mehtap'ın dışında hiç kimseye hastanede olduğumu söylemedim. Hastanede beş gün kaldım. Aylardır, kendi nefesimi dinleyip rahat edebileceğim birkaç gün olsun istiyordum. Özel odamda yatıp derin nefes alarak "Çok şükür, hayatımın her saniyesinin tadını çıkartabileceğim," dedim kendi kendime. Tabii ki hastane odası bir tatil köyü değildi ama neresi olursa olsun dinlenmeye ihtiyacım vardı.

Tek kaygım, o sırada on yaşında olan Mehtap'ın beni bu kadar bitkin görüp telaşlanmasıydı. Ama o, tıpkı John'un geçirdiği kazadan sonra olduğu gibi bunu kolayca atlattı. Yemekleri pişirdi, ütü ve çamaşır işini üstlendi. Hatta *Nevruz* için tek başına hazırlıklar yaptı. Eline kâğıdı kalemi alıp "Şimdi bana masaya konması gereken S harfiyle başlayan yedi şey söyle bakalım. Eve geldiğinde hepsini hazır bulacaksın," dedi. Nevruz'u benimsemiş olması hoşuma gitmişti.

Hastaneden çıktıktan sonra iki hafta süreyle kendimi çok hasta hissettim. Kırk beş yaşın tüm özelliklerini üzerimde taşıyor gibiydim. Bir süre önce Mehtap ile aramızda geçen bir konuşmayı hatırlatmıştı bu durum bana. Mehtap bana "Anne sen ne zaman doğmuştun Ellilerde mi altmışlarda mı?" diye sormuştu.

Gülümsemekten kendimi alamamıştım. "Kırklarda desem inanır mısın?" dedim sormuş olduğu soruyu yanıtlayarak.

Mehtap fal taşı gibi açmış gözlerle yüzüme baktıktan sonra kendini topladı ve beni öperek "Yine de seni seviyorum," dedi.

Sorular var olan ilginin göstergesidir. *'Kızım Olmadan Asla*'da adı geçen çeşitli kişiler hakkında birçok insan hep aynı soruyu sordu.

"Kaçmanıza yardım eden Amahl'a ne oldu?"

Üçüncü bir kişi aracılığıyla Amahl ile görüşmeye devam ettim. İran'da yaşamaya devam ediyordu. Oradayken bana birçok kez "Karımla çocuklarım ayrılmadıkça, ben de ayrılmayacağım," demişti. Anladığım kadarıyla sözünü tutmuştu.

Şükürler olsun ki kaçışımızla onun arasındaki bağlantı gün ışığına çıkmamıştı. Onunla ve ailesiyle bir gün, İran dışında dünyanın herhangi bir yerinde karşılaşacağımızı umuyordum.

"Peki, İran'da İsviçre Konsolosluğu'nda çalışan ve kaçabileceğinize inanmayan Helen Balaysan ne yapıyor?"

Helen tatil için İran'dan ayrıldıkça, her seferinde bizi arayıp halimizi hatırımızı soruyor. Mehtap'ı da çok seviyor ve iyi olduğundan emin olabilmek için telefonda konuşurken mutlaka kızımın sesini duymak istiyor.

Bir akşamüstü telefonu açtığımda yabancı bir erkek sesi "Telaşlanmayın ama numaranızı bana Helen verdi," dedi. Kendisinin California'da yaşayan İran kökenli bir Ermeni olduğunu söyledi. "Dul kaldım ve Helen ile evlenmek istiyorum," dedi. Helen ona, "Betty'i ara ve onayını al!" demiş.

Gerçekten gurur duymuştum. Bunun üzerine Helen, Tahran'daki İsviçre Konsolosluğu'ndan ayrıldı. Şu anda evli ve Amerika'da mutlu bir hayatı var.

"Peki, ya oğullarınız?"

Joe ve John çektiğimiz sıkıntılardan oldukça etkilendi. Olup bitenin üstesinden henüz tam anlamıyla gelebilmiş olmasalar da, ikisi de gurur duyduğum birer delikanlı oldu.

İran'a gittiğimde John on dört yaşındaydı ve en fazla acıyı da o çekmişti, çünkü bana haddinden fazla bağlıydı. Yokluğum sırasında babasıyla birlikte yaşamış ama ailemle de görüşmüştü. Mehtap ile beni düşünüp kaygılanarak uykusuz geçirdiği günler çok olmuştu. Hızla büyümek zorunda kaldığı için kendini buluğ çağını yaşamamış gibi hissediyordu.

Babama da çok yakındı. John saatler boyunca onunla konuşur, hatta onun 'kolostomi' torbasını bile boşaltırdı. Bir gün babam, gözleri dolarak "Onun yaptığını yapacak çocuk çok az bulunur," demişti. Büyükbabası öldüğünde, John en iyi arkadaşını kaybetti. Geçirdiği araba kazası ve tedavi sürecinde de çok zor günler atlatmak zorunda kaldı.

Babamın ölümünden sonra annem evde yalnız kalmak istemediği için John onu her akşamüstü arabasıyla gezdiriyordu. Kazadan sonra iyileşir iyileşmez, büyükannesine gittikçe daha fazla zaman ayırmaya başladı. Birbirlerine naz yapmaktan hoşlanıyorlardı.

Joe ise İran'a gittiğim sırada on sekiz yaşındaydı ve liseden yeni mezun olmuştu. Michigan'a döndükten sonra yanıma taşınıp bir otomobil fabrikasında geceleri çalışmaya başladı. Her akşam ona yemek hazırlayıp buzdolabına koyuyordum, geldiği zaman yemeği mikro dalgada ısıtıp yediğini duyduğumda içim rahatlıyordu. Çocuklarım yanımda ve güvendeydi.

Her zaman bir kız arkadaşı olan John'un aksine Joe daha çok erkek arkadaşlarıyla gezmeyi tercih ediyordu. Bir kız ar-

kadaşını eve getirdiğini hatırlamıyorum. Yirmi üç yaşına geldiğinde davranışları göz görülür biçimde değişti. Bu değişim Mehtap'ın bile dikkatini çektiğinden "Anne dikkatli ol. Joe bir şeyler istiyor," dedi. Evde yapılması gereken şeyleri söylemeden yapıyor ve alışılmadık bir biçimde dikkatli davranıyordu. Derken günün birinde telefon çaldığında bir kadın sesi "Joe orada mı?" diye sordu. Bugüne kadar onu evden arayan ilk kadındı. İki yıl sonra Joe ve Peggy evlendiler. Joe artık çok daha olgun ve mutlu görünüyor.

18 Eylül 1991 yılında sabah saat 8.10'da Carson Şehir Hastanesi, dört kiloluk yeni doğmuş bir bebeğin feryatlarıyla çınladı. Joe büyük bir gururla karısının başucunda duruyordu. Burası bir kuşak önce Joe ile John'un doğduğu hastaneydi. Mudî ile bu hastanede tanışmış, babamı da burada kaybetmiştim. Şimdi ise yeni bir bebek burada hayata merhaba diyordu.

Doğum beklenenden daha erken olmuştu. Joe, solgun, sinirli, düşüp bayılacakmış gibi bakıyordu. Sandalyenin üzerine çöküp kaldı. "Bir oğlum oldu," dedi hafif bir gülümsemenin eşliğinde. Köşeye kadar yürüdüğümüzde Dr. Roger'a rastladık. Doktor yüzümüze baktı ve "Her şey yolunda," diyerek içimize sur serpti.

Brandon Michael Smith, masanın diğer ucunda muayene ediliyordu. Rengi mordan normale dönmüştü. Ciğerleri gayet iyi çalışıyordu. Babalık sorumluluğunu üstlenmeye hazır görünen oğlumla gurur duydum. Amcası John da en az benim kadar gururluydu. Halası Mehtap okulda heyecan içinde bizden gelecek haberi bekliyordu.

Çocuklar hızla büyüdü. Hayat ne de olsa devam ediyordu.

Bana en çok sorulan soru: *"Mehtap nasıl?"* Her bakımdan harika görünen on iki yaşında bir kız oldu. Artık çocuk sayılmaz, gür dalgalı kumral saçları, iri ela gözleriyle çekici bir genç kız olma yolunda. Balık tutmaktan, Michigan State futbol kulübünden, Detroit Pistons basketbol takımından ve ne yazık ki televizyon izlemekten hoşlanıyor. Basketbol kız takımında oynuyor ve ben istediğim için de piyano dersleri alıyor. Giyiminde, yaşıtları arasında üniforma sayılan kazak ve kot pantolonu tercih ediyor ve Mudî'nin İran'a gitmeden önce aldığı gibi fırfırlı elbiselerden ve şık ayakkabılardan uzak duruyor.

Mehtap yaşıtlarından daha olgun, ağırbaşlı ve şaka anlayışı olan bir kız. Başından geçenlerden dolayı dünyada olup bitenlere merak içinde bakıyor.

Bir gün okuldan eve döndüğünde "Anne, bugün sınıfta kafam biraz karıştı. Öğretmen, Muhammed'den söz ediyordu, ben de İslam'ı anlattığını anladım. Diğer çocuklar ise bokstan bahsettiğini sandı," dedi. Okul arkadaşları öğretmenlerinin Muhammed Ali'den bahsettiğini sanmıştı. Benim kızım öğretmenini anlamıştı, çünkü diğer çocuklardan farklıydı.

Sık sık seyahate çıktığından dolayı coğrafya bilgisi çoğu arkadaşından daha iyiydi. Bebekliğinden başlayarak, gördüğümüz ülkelerden aldığımız bebekleri biriktirmişti. Bugün koleksiyonu o kadar büyüdü ki, odası neredeyse bebeklerle dolup taşacak.

Gezdiği yerlerle ilgili pek çok anısı var ama her zaman evine döndüğünde inanılmaz mutlu oluyor. Uzun süren bir gezi dönüşünde, ellerini yanaklarına dayayıp yüz kaslarını gevşeterek "Tanrım sana şükürler olsun, artık gülümsemek zorunda değilim," dediği zamanlar oluyor.

Öncelik verdiği konular arasında en önemlisinin hangisi olduğunu gayet iyi bilir. Zor durumdayken duaları kabul görmüş çoğu insan gibi o da oldukça dindardır.

Sağlam bir ahlak anlayışı var ve yanlış olduğuna inandığı şeyi ona kimse yaptıramaz. Başarılı ve istekli bir öğrenci olduğu okulunda, öğretmenleri sadece kurallara haddinden fazla bağlı olduğundan yakınıyor. Aslında demek istedikleri şeyi çok iyi anlıyorum. Avrupa turunu sona erdirmek üzere İngiltere'ye geldiğimizde, Mehtap ile birlikte bir Avusturya dergisi için söyleşi yapmıştık. Otelde fotoğraf çektikten sonra, birkaç poz da dışarıda çekmek istediler, yakınlardaki bir müzeye gittik.

"Çimenlere doğru ilerleyin," dedi fotoğrafçı. Adamı dinleyerek kızımın da yanıma gelmesi için işaret ettim ama o yerinden bile kımıldamadı. Geri dönüp beni izlemesini istedim ama yine reddetti. Mehtap kadar saygılı bir çocuk için, bu normal bir davranış değildi. Biraz terslenerek "Gel de bu işi bir an önce bitirelim," dedim.

Bana "Hayır orada 'Çimlere basmayınız,' yazıyor," dedi. Üç kişi daha kendisine yalvarsa da bir faydası olmadı. Mehtap'ın bu inadı bana Mudî'yi hatırlatıyordu. Yakın zamana kadar tıpkı babası gibi, çoraplarını çıkartırken ters yüz olmaması için dikkat ediyordu. Bir gün bana "Çoraplarımı ters yüz çıkartırsam, gerçekten cehenneme gider miyim?" diye sordu. Hayret ederek dona kaldım.

"Bunu da nereden çıkartıyorsun?" diye sordum.

"Çünkü babam giysilerimizi ters çıkartıp bırakırsak cehenneme gideceğimizi söylemişti," dedi.

Bunun boş bir inanç olduğunu belirtmek için kendimi zorunlu hissettim. Ama şu anda çamaşırları yıkarken doğru yapıp yapmadığımdan pek emin olamıyorum.

Evdeki hayatımız çoğu zaman sıradan ama eğlenceli ve güzel geçiyordu. Birlikte yemek pişiriyor, arta kalan zamanlarda da kızımın ödevlerine yardımcı oluyordum. Yine de yolunda giden bu hayatımız arada bir bozulabiliyordu. Mehtap da, ben de savaş bölgesinde yaşamış insanlar olarak geçmişimize ait korkuları yeniden yaşayabiliyorduk. Irak bombardımanını andıran bir gök gürültüsü bugün bile eskiye ait korkularımızı canlandırabiliyor.

Mehtap benim yanımda Mudî ya da İran hakkında rahatça konuşabiliyor ama ben kendimi Mehtap kadar şanslı hissetmiyorum, çünkü ailemin yanında bu konu hakkında konuşmaktan çekiniyordum. Annem kızıma babasını özleyip özlemediğini sorduğunda Mudî'nin yapmış olduğu kötülüklerin karşılığında beklenen bir şekilde "Asla!" diyordu. Belki de ön yargıdan çekindiğinden gerçek duygularını ifade etmekten kaçınıyordu.

İsveçli bir gazeteci ona "Babanı görmek ister misin?" diye sorduğunda Mehtap "Evet onu ziyaret etmek isterdim ama canımı acıtmaması için hapiste olması şartıyla," demişti. Aslında bu sözlerinde kin de yoktu, öfke de. Gerçekleşmesi imkânsız olsa da, babasıyla olmak, babası tarafından korumak isteyen küçücük bir kızdı o.

Filmin galasından tam on bir gün sonra ve film sinemalarda gösterime girdikten yalnızca beş gün sonra müttefikler Irak'ı bombalamaya başladılar. Karşı hava saldırılarında çıkan ateş televizyondan yayınlanınca Mehtap sinirli bir bakışla "Işıkları ka-

patıp alt kata insek iyi olacak," dedi bana. Bunu izleyen iki hafta boyunca en sevdiği eğlence programlarından vazgeçip gecenin on birine kadar haber programlarını seyretti.

Çoğu Amerikalı için Körfez Savaşı, yüksek teknoloji ürünü bir bilgisayar oyunuydu. Mehtap, o senaryoların ve haritanın ardında yatan şeyleri biliyordu, hatta bizzat cephe savaşlarına tanık olmuştu. Savaşın yayılmayacağını ve bizim saldırı bölgesinden uzak olduğumuzu kabullenmesi kolay değildi. Babası bize, Irak bombalarının Tahran'a ulaşamayacağını söylemiş olsa da yanılmıştı. Bu kez güvende olduğumuza kızımı inandırmak oldukça zordu.

Irak hava saldırılarıyla ilgili anılar yeniden canlanmıştı. Uçak sesleriyle sirenleri duyduğumuz, silah ve yanık et kokularını soluduğumuz o korkunç anları ikimiz de çok iyi hatırlıyorduk. Bu yeni savaşa katılanların duygularını da çok iyi anlayabiliyorduk.

Mehtap, İran'da tanıdığım insanlar ve özellikle de babası için kaygı duyuyordu. Onu sakinleştirmeye çalışırken, babasını düşünmesi beni duygulandırıyordu. Kısacık yaşamındaki en büyük sorunun üstesinden geleceğinin işaretiydi bu.

Mehtap ile doğduğu andan itibaren birbirimize çok yakın olmuştuk. Mudî Amerika'ya geri dönemeyeceğimizi bize bildirdiği anda kızımla olan yakınlığımız daha da arttı. Bunu izleyen on sekiz ay boyunca birbirimize sıkı sıkıya bağlı kaldık ve iki ortak gibi hareket ettik. Aramızdaki bağ bugün de sımsıkı.

Mehtap ile geçen her gün benim için çok değerli. Programım dolu olduğu zamanlarda bile elimden geldiğince onu yanıma alacak şekilde gezilerimi düzenlemeye çalışıyordum. Her gece

ona yatakta sarılarak "Tanrım, özgürce bir arada olmamıza izin verdiğin için sana minnettarız," diye dua etmeyi sabırsızlık içinde bekliyordum.

Birbirimizden ayrılmak bize zor geliyordu, hatta bana Mehtap'tan daha zor geliyordu. Ben yokken yanında kalan Lori adındaki bir 'ablası' vardı. Bir keresinde onu Almanya'dan arayarak, beklenenden üç gün önce, yani bir sonraki gün döneceğini söylediğimde "Neden bu kadar çabuk dönüyorsun," diye sordu. Mehtap bu şekilde konuştuğunda her şeyin yolunda olduğunu anladım.

Bana sürekli olarak "Mudî'nin geri dönüp Mehtap'ı götürmesinden korkuyor musunuz?" diye soruyorlar. Her zaman korktuğumu söylüyordum. Mehtap ile birlikte İran'dan ayrılalı 2000 gün olmuştu. Bazen zorunlu olarak, bazen de zorunlu olmasa da önlem almadığım tek bir gün bile olmadı.

Mehtap birçok yaşıtının sahip olduğu ayrıcalıklardan yoksun kalıyordu. Tek başına bisiklete binmesi yasaktı ve yalnız başına sokakta dolaşmasına da imkân yoktu. Sürekli olarak arkasından birilerinin gelip gelmediğine bakmak zorundaydı.

İki yazdır gönlüm istemese de, hafta sonu kamp gezilerine katılmasına izin verdikten sonra evde kendimi yiyorum. Evdeki güvenliğimize bunca önem verip kızımı hiçbir korumanın olmadığı bir kamp yerine göndermek aptallıktan başka bir şey değildi. Ama bu yine de bir adım atmış olduğumu gösteriyordu. Mehtap, okuldan eve tek başına ne zaman gelebileceğini sordu. Buna henüz hazır değildim ama yine de hayatı boyunca onu koruyamayacağımı biliyordum. "Beni gözleyen birine katlanmak zorundayım," diye yakınıyordu Mehtap. "Diğer çocuklar gibi olmak isterdim." Bu küçük, hem de mantıklı bir istekti ancak

İran'ı terk etmeden önce Mudî, Mehtap'ı geri alacağına ve beni öldüreceğine birkaç kez yemin etmiş olduğundan, kızımın arzusunu şu an için yerine getiremiyordum.

Tüm sabırsızlıklara karşın, Mehtap tehlike içinde yaşadığının farkındaydı. Televizyonda 20/20 programlarından birinde, babaları tarafından bir mezhep topluluğuna kaçırılan bir çocuğu annesinin nasıl geri aldığını anlatılırken, Mehtap'a bu konuda ne düşündüğünü sorduğumda kızım büyük bir ciddiyet içinde "Böyle bir şey olursa gelip beni kurtarmanı beklerim," dedi.

Mehtap birçok kaçırılma olayı ile ilgili bir gazete muhabirine "Başka çocuklara yardımcı olduğundan dolayı annemle gurur duyuyorum," dedi.

Kızımın büyüyüp serpildiğini gördükçe, Mudî'nin kaçırdığı ve önümüzdeki yıllarda kaçıracağı şeyleri düşünmekten kendimi alamıyordum. Mudî'nin kaybını ve Mehtap'ın inanç ve sevgisinin ne anlama geldiğini sadece ben biliyordum. Herkes gibi, benim de kendimden ve izlediğim yoldan kuşku duyduğum zamanlarım oldu. Çok şükür ki, kızım hep yanımdaydı ve beni destekliyordu. 1989 yılında anneler gününde, henüz ikinci sınıfa giden kızımın bana yazdığı satırlar inanılmaz değerli.

"Sevgili anneciğim,

Sen dünyanın en iyi annesisin! Seni o kadar çok seviyorum ki, dünyadaki bütün annelerden birini seçmem gerekse, yine seni seçerdim. Benim için sayamayacağın kadar çok şey yaptın. Anneciğim, yaşının iki ya da yüz iki olması hiç fark etmez, seni yine de çok seviyorum. Hiçbir şeyin değişmesini istemiyorum,

olduğun kadarıyla da mükemmel bir annesin. Sen olmasaydın ne yapardım bilemiyorum. Sen benim her şeyimsin.

Seni seviyorum anneciğim!!!

Mehtap'tan sevgilerle!"

Babam gibi, Mehtap da benden hep bir şey yapmamı bekledi. İran'dayken sürekli olarak "Anne, bir yolunu bul da Amerika'ya dönelim," diyordu. Vazgeçmeme asla izin vermedi. Her şeyi tehlikeye atıp niyeti belirsiz kaçakçılarla sarp dağları tırmanma zamanı geldiğinde Mehtap olağanüstü bir cesaret gösterdi.

'Kızım Olmadan Asla'nın bir başka anlamı daha vardı. Kuramsal olarak Mehtap'sız ayrılmaya razı olsaydım, İran'dan çok daha erken kaçabileceğim bir gerçekti. Çok zor gelse de benim yerimde olan birçok kişi bu yolu seçerdi.

Mehtap için çırpınmasaydım, bugün kızımın orada diri diri mezara gömülmüş olacağından hiçbir kuşkum olmazdı. Tahran'da birkaç ay geçirdikten sonra, bir gün elime kâğıtla kalem alıp yazı yazmaya çalıştığımı hatırlıyor gibiyim. Dizanteri ve umutsuzluktan öylesine perişandım ki, tek bir kelime bile yazamamıştım. İşte o an, ölmek üzere olduğum kafama dank etti; öleceğime gerçekten inanmıştım. Ama ölecek olursam, Mehtap da İran'da kalacaktı. Aynı gün Mudî'nin yanına gidip "Burada kalmak istiyorum, istediğin her şeyi yaparım," dedim. Kısa bir süre içinde hastalığım geçti. O gün hayata geri dönmüştüm.

İran'dan ayrıldığımdan beri Mudî'yi görmedim ama hayatımın üzerindeki etkisinden de kurtulamadım.

27 Aralık 1990 yılında, Mehtap Noel tatilinin bir bölümünü anneannesiyle geçiriyordu. Evde yalnız başına oturuyordum. Tanıtım ve film galası için hazırlıklarla geçen yoğun bir günün sonunda, başım yastığa değer değmez uyuyakaldım ama kısa bir süre sonra çığlıklar atarak uyandım. Mudî, yatağımın üzerinden bana doğu uzanmış, elleriyle boğazımı sıkarken, dudakları intikam almanın mutluluğu içinde gülümsüyordu.

Uyandığımda titriyordum. Ter içinde kalmıştım ve kalbim deli gibi çarpıyordu. Gördüğüm kâbus öyle gerçekti, öyle canlıydı. Bunun bir uyarı olup olmadığı düşüncesini bir türlü kafamın içinden atamadım. Mudî, hayatımıza girip her şeyimizi mahvetmekle bizi tehdit ediyordu. Şansımızın daha ne kadar yaver gideceğini bilmiyordum.

Mehtap ile birlikte kaçtığımızdan beri, Mudî'yi ve bize yaptığı kötülükleri düşünmediğim tek bir gün bile geçmedi. Ne zaman gelecekti? Ne zaman saldıracaktı? Bana karşı hangi silahı kullanacaktı ve Mehtap'ı düzenli hayatından çekip almaya kıyabilecek miydi? Gözümün önünde binlerce senaryo belirmiş ama kızımla birlikte dünyanın öbür ucunda bulunduğumuz bir sırada Mudî'nin ortaya çıkıp beni değil, kişiliğimi hedef alarak saldıracağı aklımın köşesinden bile geçmemişti.

17 Temmuz 1991 yılında Mehtap ile birlikte yola çıktık. *'Kızım Olmadan Asla'* filminin tanıtımı için dünyanın öbür ucuna, Avustralya'nın batı sahillerindeki Perth şehrine gidiyorduk. Gece geç vakit otele ulaştığımızda, İran'da tanışmış olduğum, sonradan Avustralya'ya göçen, Mudî'nin uzaktan akrabaları Mitra ve Celal'den bir mesaj bulunca çok şaşırdım.

Çifti en son olarak kaçışımızdan birkaç hafta önce görmüştüm. Yine birkaç ay önce, onlar da bizim için bir kaçış senaryosu yapmışlardı. Celal, yakınlarda bulunan bir fırın işçisiyle beni sahte bir törenle evlendirecekti. Adamla 'evlendiğimde' de onun pasaportu üzerinden Mehtap ile birlikte kaçacaktık. Plan umut verici görünüyordu ancak İsviçre Konsolosluğu, bu işten vazgeçmem için beni uyardı. İran makamları beni yakaladıkları takdirde iki kocalı olmaktan dolayı idam edilebilirdim.

Bu arada Mitra ailemden gelen mektupları alabilmem için beni konsolosluğa götürdü. Her gidişimde bir mucize olması için dua ederdim.

Celal ve Mitra, İran'da tanımış olduğum en dost canlısı insanlardı ancak Mudî ile aile bağları olduğunu düşünerek, telefon etmeden önce tereddüt ettim. Telefonda Mitra'nın sıcak sesini duyar duymaz, kuşkularım uçup gitti. Sekiz ay önce oraya yerleştiklerini söyledi bana. Celal, bilimsel araştırmacı olarak iş bulmuştu; Mitra bilgisayar öğrenimi görüyordu. "İstediğin zaman, istediğin yerde buluşabiliriz," dedi. O akşam saat sekizde görüşmek üzere anlaştık.

O gün yaptığım görüşmeler arasında, aklım hep İran ile ilgili anılara takıldı. Mitra'nın ailesi, Mudî'ninkinin aksine son derece ileri görüşlüydü. Yasaklanmış Batılı filmleri videodan izlemeye bile cesaret edebiliyorlardı. Mehtap ile 'E.T.' yi orada izledik. Mutfaklarında toplanıp kısık bir sesle kaçışımızdan söz ederdik.

Celal, Mudî'nin yeğeni Rıza ile evlenmiş olan Esi'nin erkek kardeşiydi. Mitra'nınkilerden daha dindar olan kendi akrabaları da Mehtap ile benden hoşlanıyordu. Sosyal durumları nedeniyle

Mudî'nin davranışlarına karışacak kadar yakın olmadıkları için, sevgilerini bizi evlerine davet ederek gösteriyorlardı. Celal'ın annesi Alimuhammed Hanım, çok sevdiğim balık yemeklerini pişiriyordu benim için. Mitra ila Celal sık sık bizi kendi dairelerine çağırırlardı ve gece boyunca bize evimizi hatırlatan Amerikan müzikleri dinlerdik.

O akşam Mitra ve Celal Perth'teki otelimize geldiklerinde, Mehtap'ı odada bırakarak onları lobide karşıladım. Yıllardır, dikkatli davranmak bende bir tik halini almıştı; yalnız olduklarından emin olmak istedim. Birbirimizi görür görmez, eski günleri yâd ettik. Ancak bu sefer üzerimizde *çador*'umuz yoktu. Birbirimize sarıldık; Mitra, makyajı ve kuaförden çıkmış saçlarıyla harika görünüyordu. Celal de beni kucaklayıp öptü. Kızları İda'yı benimle tanıştırdılar, bu güzel kızı son gördüğümde henüz bir yaşındaydı.

Birlikte odamıza çıkarken, Avustralyalı yayıncım bana bir zarf uzattı. Açtığımda, Almanya'da çıkan *Quick* dergisinden bir faks buldum. Arkadaşlarımla bir arada olmanın verdiği heyecan ile zarfı sonra okumak üzere kenara bıraktım.

Mitra, özgür olduğumuza hâlâ inanamıyordu. "İran'dayken kaçışın hakkında konuşurduk, bu işi gerçekten başardın. Ama bu çok tehlikeliydi!" dedi. Bizden birkaç ay sonra, bir başka arkadaşı daha kaçmaya çalışmış, *pasdar* güçleri tarafından vurulmuştu. Vücudu kurşunlarla delik deşik olduğundan, ailesinin maddi gücü cesedi geri almaya yetmemişti. İran'da cesedi geri almak için her bir kurşun deliği için para ödeniyordu.

"Hazar Denizi'ne gittiğimiz günü hatırlıyor musun?" diye sordu Celal, konuyu değiştirmek istercesine.

"Evet," dedi Mitra. "Denize bakıp Rusya'ya kadar yüzmek istediğini söylemiştin."

Celal, "Ben de senin o gezi sırasında, 'Günün birinde bir kitap yazacağım,' dediğini anımsıyorum. Ve dediğini de yaptın," dedi.

Celal'ın ailesinden çok çeken ve uzun bir süre önce İran'ı terk etmek isteyen Mitra, *'Kızım Olmadan Asla*'yı ancak İrlanda'da okuyabilmişti. Kitabın evliliğini kurtardığını söyledi. Okuması için Celal'e vermiş, o da Mudî'nin akrabalarıyla kendi davranışları arasında benzerlikler olduğunu görünce değişmeye karar vermiş. Şimdi ikinci bebeklerini bekliyorlardı ve hiç bu kadar mutlu olmamışlardı.

Celal, "Daha önce bunların hiçbirini düşünmemiştim," dedi. "Hiçbir şeyin farkında değildim. Kitabını okuyunca, suçlu olduğumu anladım." Kitaptaki bazı sayfaların kopyasını çıkartıp İran'daki ailesine göndermişti. Mudî'nin bunları okumuş olduğundan emindim.

Mitra ve Celal, Ellen Rafai'nin dört yıl önce bana söylemiş olduğu şeyleri doğruladılar. Mehtap ve ben İran'dan ayrıldıktan sonra Mudî içine kapanmış. Ablası, eniştesi ve yeğenlerinin dışındaki herkesle ilişkilerini kopartmış. Mudî'nin tüm hayatını mesleğine adadığını da söylüyorlardı. Talagani Hastanesi'nde gece gündüz çalışıyordu. Hatta ailesiyle ilgili her şeyden uzak durmak için hastanenin bir odasında kalıyordu. Tobby Tavşan'a ne olduğunu merak etmeden edemedim.

Mudî'nin yeğenleri hakkında da haberleri vardı ama çoğu kötüydü. Mecid, lisanssız kozmetik ithalatından dolayı iki kez tutuklanmıştı. Araklı eczacı Hüseyin de, yasadışı uyuşturucu sa-

tışından dolayı hapse girmişti. Rıza ve Mammal, kendi işlerini bırakmış Mecid ile ortak olmuşlardı.

Mitra ve Celal, üç yıl önce İran'daki ailelerini görmeye gitmişlerdi. Ailede söz sahibi olan Mudî'nin ablasının kocası Hacı Baba, onları öğlen yemeğine ve havuzda yüzmeye davet etmişti. Sohbet koyulaştıkça, sonunda Hacı Baba "Söyleyin bakalım, Betty kitabında bizim hakkımızda neler söylemiş?" diye sormuştu.

Eski arkadaşlarımla anılardan bahsederken saatler geçip gitti. Vedalaşırken, ertesi sabah kahvaltı sohbetime katılmaya ve Adelaid'e geçmek için öğleden sonra uçağa binmeden önce bizimle birlikte olmaya söz verdiler.

Uzun bir günden sonra, aklımda olan tek şey uyumaktı ama birdenbire elime geçen zarf geldi aklıma. Faksla gelen mektubu okumaya başladığımda bir an için donup kaldım. Mektupta, Alman televizyonunun önceki gün Mudî ile görüşme yaptığı yazıyordu. Birçok şey arasında, Mehtap ile İran'dan kaçmadığımızı; bizi orada kendi istediğimiz dışında tutmadığını, rahatça Zürih'e gittiğimizi, hatta uçak biletlerimizi bile kendi satın aldığını iddia etmişti. *Quick* ona inanmamıştı ve birilerinin benim hikâyemi doğrulamasını bekliyordu.

Mektupta yazılan mısralar gözlerimin önünde uçuyordu. İncinmiştim, öfkeliydim ama bir o kadar da hayret içindeydim. Mudî tanıdığım en iyi yalancıydı. Ama Amerika ve Türkiye'deki Dışişleri Bakanlıkları bir yana, milyonlarca okurun bir gerçeği hiçe sayacağı asla aklıma gelmemişti.

Mudî'nin zamanlaması her zamanki gibi çok kötüydü. Beni bir kez daha aldatmıştı. Kaçışımızdan beş ay sonra babamı kaybettiğimde, ihtiyaç duyduğum tek şey bir eşin desteğiydi. Şimdi

ise evimden ve arkadaşlarımdan uzakta, kızgın bir halkla baş etmek zorunda kalmıştım.

Sonraki saatleri telefonun başında geçirdiğim için, o gece gözüme uyku girmedi. Modern teknolojiye bu kadar minnettar olduğumu hatırlamıyorum. O anda Avustralya'daydım ama İran'da geçen bir olayı aydınlatmak zorunda kalmıştım. Henüz gündüz saatlerinde olan New York, Michigan ve Almanya ile görüşmeler yaptım. İlk görüşmeyi yazın danışmanım Michael Carlise ile yaptım. Alman yayıncım Gustav Lübbe, Verlag'daki editörüm ve yakın arkadaşım Anja'nın gazeteciler tarafından soru yağmuruna tutulduğunu ve umutsuzca bana ulaşmaya çalıştığını söyledi.

Hemen onu aramam gerekiyordu. Michael'dan, Mudî'nin çevrilmiş yorumlarını, Arnie'nin okuyabilmesi için evime faksla ulaştırmasını istedim. Arnie'nin kararına güveniyordum; her zaman için özel sezgileri olurdu. Keskin zekâsı ve bitmez tükenmez enerjisinin yanı sıra, beni nasıl sakinleştireceğini herkesten daha iyi biliyordu. Arnie, Mudî'nin söyleşini okuduktan sonra "Şimdi beni iyi dinle," dedi. "Biraz dur ve düşün. Beş erkek uzilerle kapına dayanmış olsaydı seni kurtarmak için hiçbir şey yapamazdım. Ama bu durum çok farklı. Michael da, ben de avukatız. Mudi'nin davranışıyla başa çıkabilecek güçteyiz." Mudî'nin söylediklerine bir yanıt hazırlamaya başladı.

Gece yarısının sonunda Anja'ya ulaşabildim. "Korkunç bir durum!" dedi haykırırcasına. Mudî yapmış olduğu görüşmeyi önceden çok güzel planlamış. Görüşmeyi İran halılarıyla döşenmiş saraya benzeyen bir evde yapmış, üstelik de bu evi İran'dan ayrılmadan kısa bir süre öncesinde bizim için aldığını söylemiş. Bu ev, Celal ve Mitra'nın, Mudî'nin içinde yaşadığını düşün-

dükleri tek odalı hastane dairesinden ne kadar da farklıydı. Mudî, beni asla dövmediğini ve Mehtap ile eve giriş çıkışlarımızı serbest bıraktığını söyleyecek kadar ileri gitmişti.

"Mudî yalan söyledi; biz yalan söylediğini biliyoruz," dedi Anja. "Ama yine de senin cevap vermen gerekiyor. Cevabı hemen vermezsen çok geç olabilir."

Anja'ya, Türkiye'de Van ile Ankara arası otobüs biletlerim dâhil birçok belgenin elimin altında olmadığını, hepsinin evde kaldığını söyleyerek bana biraz anlayış göstermesi için yalvardım. Ama Ankara'da polis merkezinde damgalanmış pasaportum yanımdaydı. Anja'ya bunun bir kopyasıyla, Michael'ın hazırlayacağı açıklamayı göndereceğimi söyledim.

Üç kıta arasında faks hatları hummalı bir şekilde çalışmaya başladı. Birkaç dakika içinde, pasaportumun kopyası dünyanın öbür ucuna ulaşmıştı.

Perth'de gün batımından önce, Arnie ve Michael, açıklama metnimi bitirdiler. Özel yerine genel yayın hakkı tanımaya karar verdim, çünkü Mudî'nin aksine bana para verip vermeyeceklerinin derdinde değildim. Açıklamam şöyleydi:

"Dr. Mahmudî'nin hikâyemi yalanlamak için beş buçuk yıl beklediği aşikârdır. Hikâyemi yalanlarken elinde hiçbir belge yoktur ve herhangi bir somut belge de kullanmamıştır.

Kocam ve kızımla yaşantım, aynen kitabımda anlattığım gibi olmuştur. Hikâyeme en küçük ayrıntısına kadar sahip çıkıyorum."

Sabahki konferansım beni bekliyordu. İçimden bir ses, "İlk uçağa atla ve eve dön," dese de benim için önceden bilet almış olan insanları yüzüstü bırakmama imkân yoktu. Arnie ve Michael, açıkça konuya girmemi, normal konuşma süremi kısaltmamı ve açıklama yapmamı önermişti. O güne kadar birisi çıkıp da "Mudî'den hiç haber aldınız mı?" diye sorduğunda cevabım "Hayır asla," olacaktı. Ama şu anda durum değişmişti; doğrudan olmasa da, Mudî'den haber almıştım. Kimsenin bir şeyler sakladığımı düşünmesini istemiyordum.

Birkaç dakikalık bir uykudan sonra, gece boyunca olup bitenleri Mehtap'a açıklamaya çalıştım. Ona ilk sorum "Dağları aştığımızı anımsıyor musun?" oldu.

"Evet," dedi sormuş olduğum sorudan kuşku duyarak.

"Babanın bizi dövdüğünü ya da eve dönmemizi engellediğini hatırlıyor musun?"

Kızımın aklını karıştırmıştım. "Evet, hatırlıyorum. Ama bunu nede soruyorsun?" diye sordu.

"Baban bir söyleşi yapmış," dedim ve olup biteni anlattım. Mehtap oldukça şaşırdı ve kendini incinmiş hissetti. Konuşmayı bitirdiğimde kollarını açtı ve beni kucaklayarak "Seni seviyorum, annem benim," dedi.

Babasının davranışı için özür diledim kızımdan. "Ben de seni çok seviyorum ve seninle gurur duyuyorum. Senin gibi harika bir çocuğa sahip olduğum için ne kadar şanslı olduğumu bilemezsin."

Konferans sırasında kendimi hasta hissedip titriyordum.

Olay her yerde duyulmuştu ve podyuma adımımı atar atmaz insanların gözlerindeki beklenti dolu bakışları gördüm. Tıklım tıklım dolu balo salonunda dikkat kesilmiş insanların sessizliği egemendi. Mudî hakkında açıklama yaparken kesildiğimi hisseder gibi oldum. Boğazım düğümlendi ve konuşma güçlüğü çektim. Gözyaşlarım yanaklarımdan süzülmeye başlamıştı. Bir an için ne yapacağımı bilemedim. Orada işi bırakmamam gerektiğini biliyordum; kimse neden ağladığımı anlamayacaktı.

Derin bir nefes aldım, bir yudum su içtim ve nasıl oldu bilmem, devam edecek cesareti kendimde buldum. Yanıtımı verirken, dinleyicilerimin desteğini hissetmeye başladım. Bu, Almanya'daki tepkinin bir belirtisiyse, kaygılanmam için artık neden kalmayacaktı.

Dinleyicilerin arasında bulunan Mitra ve Celal'in bu konuda ne düşündüklerini sordum kendi kendime. Çok şaşırmış oldukları kesindi; belki de önceki gece onlara karşı dürüst davranmadığımı düşünüyor olabilirlerdi. Konferans bitip iyi dilekler faslı sona erdiğinde, Celal'ın ilk söylediği şey "Mudî bunu nasıl söylemiş? Hepsi yalan!" oldu.

Daha sonra odaya çıktığımda, bundan sonra yapmam gerekenler hakkında konuştuk. Celal Mitra ile birlikte İran'da istemediğimiz halde tutulduğumuzu doğrulayabileceklerini söyledi. Mudî'nin beni dövdüğüne canlı olarak şahit olmamışlardı ama diğer aile üyelerinin konuşmalarına dayanarak, bize karşı kötü davrandığını doğrulamaya hazır olduklarını da eklediler. Mitra, Mudî beni dövdükten hemen sonra Mehtap ile yaptığı bir konuşmayı ve olayı aktarırken kızımın sesindeki acı ifadesini özellikle unutamamıştı. Celal, beni desteklemek için yazılı bir ifade verip bunu imzalayacaklarını söyledi ve sözlerini de tuttular.

Vermiş oldukları ifade şöyleydi:

"Biz, Bayan Betty Mahmudî'nin çok yakın arkadaşlarıyız ve Betty ile Mehtap'ın çektiklerine tanık olduk. Onlar İran'da istekleri dışında kalmaya zorlandılar ve oradan ayrılmalarına izin verilmedi.

Biz Mudî ile aynı ailedeniz, akraba olarak yakın ilişkilerimiz oldu ve Betty'nin İran'dan kaçabilmek için gösterdiği çabalara da tanık olduk.

Dr. Seyyid Bozorg Mahmudî (Mudî), Betty'yi fiziksel ve duygusal olarak taciz etti ve on sekiz ay süreyle ona hapis hayatı yaşattı…

Betty ile Mehtap'ın insanlık dışı bu tür davranışlara maruz kalmaları ve Mudî'nin yalan söyleyerek bütün yaptıklarını inkâr etmesi, gerçekten büyük haksızlık.

Bundan böyle Betty ve Mehtap'a daha fazla zorluk çıkartmayacağını ve kendini daha kötü bir duruma sokmayacağını umut ediyoruz, çünkü aynı şeylere şahit olmuş bir sürü insan olduğunu biliyoruz."

Özellikle Celal, Mudî'nin uydurmaları karşısında şaşkına dönmüştü. "Hırsızlık yaptığında elin kesilir," dedi. "Ama yalan söylersen, Müslümanlıkla hiçbir ilgin kalmaz."

Mudî'nin sözlü saldırısını izleyen günlerde, duyduğum öfke kine dönüştü. Ona karşı her zaman nazik davranmıştım. Hem de fazlasıyla nazik. Onun ailesiyle tekrar ilişki kurmasını sağlayan da bendim. Kızımın babasını iyi anılarla hatırlaması-

nı isteyen de bendim. Şimdi beslediğim tüm iyi niyetler boşa çıkmıştı. Mehtap beş yaşındayken, Mudî ondan vazgeçmiş; sonunda bunca zaman sessiz kaldıktan sonra onu bir kez daha yaralamıştı. Ona karşı duyduğum son saygı kırıntısı da yok olup gitti; benimle aynı duyguları paylaşan kızımı suçlamaya da hakkım yoktu.

Geçirdiğimiz fırtınalı günlerden birkaç gün sonra, Mehtap ile Adelaid'e geçtiğimizde, otel televizyonunda filmden reklam amaçlı birkaç bölüm izledik. İki sahneye yer verilmişti. Birincisinde Mudî'nin Michigan'da, bizi İran'da tutmayacağına dair Kuran'a el basarak söz verişi gösteriliyordu. İkinci sahne Tahran'da geçiyordu; bana bir daha asla ülkemi göremeyeceğimi haykırıyordu.

Mehtap "Anne, suna bak," dedi gözlerinden ateş saçarak. "Bu bölüm çok hoşuma gitti; Bu bölüm onun İran'a giderken yalan söylemiş olduğunu gösteriyor. Babam bize yalan söyledi!" Mehtap ile ben, Mudî ile ilgili son umutlarımızı yitirmiştik. Bizden, cesaretimiz dışında her şeyimizi geri almıştı; geriye kalan bize bundan sonra ne zaman saldıracağını düşünmekti.

Gerçek şu ki Mudî, Mehtap ile bana İran gezimizden önce yalan söylemişti. Müslümanlık adına yalan söylemişti. İran'dayken, hatta Michigan'dan ayrılmadan önce de, defalarca onu orada tutmak isteyip istemediğini sormuştum ama o her seferinde inkâr etmişti. Almanya'da yaptığı söyleşide, İran'da sürekli kalmak istediğini, benim de bunu isteyerek kabullenmeyeceğimi bildiğini söylemişti. Rehin tutulmuştuk. İsviçre Konsolosluğu ile yaptığım bütün görüşmeler birer telgrafla Dışişleri'ne bildirilmişti. Bu telgraflar rehin tutulduğumuzun, dövüldüğümüzün ve ölüm tehdidi altında olduğumuzun kanıtıydı.

Mudî'nin bizi Tahran'dan Zürih'e rahat bir uçakla yolladığına dair elinde hiçbir kanıt yoktu. Mudî tarafından konsolosluğa verilmiş olan mektubun Dışişleri'ne gönderilmiş telgrafı var elimde. Mektupta, Mehtap ile benim 29 Ocak 1986 günü evinden çıkıp 'kaybolduğumuz' ve o günden sonra bir daha görünmediğimiz yazıyor… "Güvenlikleri konusunda oldukça kaygı duyuyorum," demiş.

Mehtap ile ben kaçtıysak bunun nedeni, Mudî'nin beni tuzağa düşürüp sonsuza dek kızımdan ayıracağına dair savurduğu tehditlerdir.

Mudî'nin İran'da yaşadığını biliyorum. Kötü duygular beslediğini de biliyorum; ölüm tehditleri kulaklarımdan gitmiş değil. Akrabalarından gelen haberlere göre artık Müslümanlığın gerçek gereklerini yerine getiriyor. Almanya'da yaptığı söyleşide belirtmiş olduğu gibi, Mehtap, -zorunlu olarak- diğer ebeveyninden ve onun kültür mirasından yoksun kaldı. Ebeveynin günahlarını her zaman çocuklar ödüyor; dünya da buna duyarsız kalıyor.

11. Bölüm

Çığlıklara Verilen Yanıt

Kitabımla ilgili olarak Amerika'da 1987 yılında yaptığım tanıtım turları sırasında yaşadıklarımın tekil bir sorun olmadığını, aynı sorundan muzdarip yığınla insanın olduğunu gördüm. Asıl acı olan da, Mehtap ile benim çektiklerimize bir sürü çocuğun katlanmak zorunda oluşuydu.

Senatör Alan Dixon, başından beri bu soruna ilgi duydu. O ve yardımcısı Sara Pang, yüzlerce olay üzerinde çalıştılar. Sara ile sık sık görüştük ve yeni olayları Dışişleri'ne aktardıkça, bunların çok sık görülen başka bir ortak özelliğinin olduğunu fark ettim.

Yasal çözüm bulamayan geride bırakılmış anne ya da babaların birçoğu, kendilerini anlayan kişilerle görüşmeye ihtiyaç duyuyorlardı. Mehtap ile birlikte kaçmayı başarmış oluşumuzun çıkış yolu olmadığını düşünen birçok kişiye yeni bir umut verdiğini biliyorduk. Bu çok önemliydi, çünkü geride kalan ebeveynin acısı, aile ve dost çevresinden gelen "Ben sana söylemiştim," gibi sözlerle iyice artıyordu.

Çağrıların çoğu, ilgiden yoksun kalan acılı ailelerden geliyordu. Olası bir kaçırma olayını korkuyla bekleyen ve dertleşecek kimsesi bulunmayan bir ebeveynin durumunu çok iyi anlıyordum. Bu kaygılı insanlar, tıpkı bana da yapıldığı gibi, paranoid olarak nitelendiriliyorlardı. Çare bulmam için bana başvuran anne ve baba sayısında artış oldukça, yapabileceğim yardımın kısıtlı olduğunu üzülerek söylemek zorunda kalıyordum. Ağır bir sorumluluk taşıyordum omuzlarımın üzerinde ve yapabileceğim tek şey onları dikkatlice dinlemek ve sağduyulu birkaç öneride bulunmaktan öteye gitmiyordu.

Yardıma ihtiyacım vardı. Aralarında devlet ve hükümet görevlileri, hâkimler, avukatlar, göçmen bürosu personeli ve taciz edilen kadınlar sığınağından bir üyenin de bulunduğu bir oturum düzenledik.

Başlarda avukatın biri kollarını kavuşturup sırtını sandalyeye verdikten sonra "Üzerinde konuşulması gereken kaç çocuk var?" diye sordu.

"Yaklaşık bin çocuk," dedim.

Sabırsız bir ses "Yani burada oturup bin çocuk hakkında konuşarak zaman kaybedeceğimizi mi söylüyorsunuz? Bu ülkede kaç çocuk bulunduğunu biliyor musunuz?" diye sordu.

"Peki, Lübnan'da kaç rehineniz var?" dedim sormuş olduğu soruya yanıt vermek istercesine. Avukatın göz önünde bulundurmak istemediği, bu çocukların doğdukları ülkeyle ilgili haklarını yitirmiş birer vatandaş olmalarıydı. Bu kurbanlar, ebeveynleri tarafından kaçırılmış birer çocuk olmaları sebebiyle 'rehin' olarak görülmüyordu. İki saat süren tartışmanın sonunda

avukatın kolları artık göğsüne kavuşturulmuş halde durmuyordu. Tıpkı diğerleri gibi o da olayın ciddiyetinin farkına varmıştı ve yardıma hazırdı.

Aslında bu topluluğun verdiği karşılık alışılmışın dışında değildi ve ilişki kurmuş olduğum diğer topluluklarla profesyonel kişilerin verdikleri karşılıklar örtüşüyordu. Genelde durumu aktardığım insanların hepsi bir sorunla karşı karşıya bulunduğumuzu kabulleniyor ancak öneri getirmek yerine, çözümü benden bekliyordu. Senatör Carl Levin'in çalışma odasında yapılan bu toplantıda üzerinde bileşilen nokta, çözüm için az bir şans teşkil etse de, bunun devlet düzeyinde elde edilemeyeceğiydi. Bu da şuna dayanıyordu: Bizim hükümet sistemimizde bu tür durumlar, aile içi sorunlar olarak görülüyor, sorumluluğun da federal hükümetten çok devletlere ait olduğu düşünülüyor.

Aynı yılın sonlarına doğru, Michigan'da, Houghton Lake'de yapılan Mahkeme Dostu Konferansı'nda bana da söz verildi. İlgilenmiş olduğum birkaç uluslararası kaçırılma olayından söz ettikten sonra kadının biri ayağa kalkarak "Kasabamızdan bir müşterim, bu tür bir olay beklediğini söyledi. Ama ben ona inanmadım," dedi. Bir başkası ise "Bizim kasabamızda da iki kişi var," dedi. Salonda bulunan başka insanlara da, çocuklarının yabancı bir ülkeye kaçırılmasından korkan aileler tarafından başvurular yapılmıştı. Bu kaygıları ciddiye almadıklarını kabul ettiler. Görev sahibi bu insanlar ilk kez Michigan'da ciddi bir sorunumuzun olduğunu kavramışlardı.

Dışişleri Temsilcisi Francis 'Bus' Spaniola, bu sorunla ilgili bir yasa tasarısı önerdi, beni Michigan Temsilciler Meclisi'nde tanıklık yapmak için davet etti.

29 Aralık 1989 yılında yasa taslağımız imzalanınca -bildiğim kadarıyla bu tür bir öneri ilk kez yasa haline getirilmişti- rahat bir nefes alabildik. Bu yasa, Michigan'da oturan ve bir yabancıyla evli olan bir kişiye ikamet bölgesi dışında boşanma hakkı tanıyordu. Buradaki asıl amaç, veli olmayan ebeveynin çocuklarını kaçırma ya da geri alınan çocuklarını yeniden kaçırma şansını azaltmaktı.

Yeni yasa, kendi hayatıma da bir değişiklik getirdi. Mudî'ye adresimi belli etmemek için zaman kazanmaya çalıştım. Her altı ayda bir, geçici velayet iznimin uzatılması için başvuruda bulunuyordum. Mudî'ye ihbar yollanmadığı için, hâkim sürekli olarak yapılan uzatmalardan rahatsızdı.

Yeni yasa yürürlüğe girdiğinde evimden uzak bir mahkemede boşanma davası açarak, Mehtap'ın velayetini istedim. Belgeler hem Tahran'daki son adresimize, hem de Mudî'nin eniştesi Hacı Baba'ya gönderildi ancak Mudî gönderilen belgelere bir yanıt vermedi. Mudî'nin ellinci yaş gününden bir gün önce, 19 Haziran 1991 yılında boşanma ilamım elime geçti.

Mehtap'ın kesin velayet hakkını elde edince içim rahat etti. Boşanmanın gerçek bir son anlamına geldiğini düşünürdüm hep ve hayatımın bu bölümünü geçmişimde bıraktığımdan dolayı da mutluluk duyacağımı sanırdım. Ancak en ufak bir değişiklik bile hissetmedim. Duygusal olarak kapı henüz kapanmamıştı; Mudî'nin Mehtap'ı kaçıracağından korkmaya devam ediyordum. Kızına duyduğu sevgi nedeniyle sonsuza dek onu rahat bırakması ve kızını bir pin pon topu gibi oradan oraya atmaması için dualar ediyordum. Suskunluğunu, Mehtap'ın yaşamını bir kez daha alt üst etmemek gereğinin kabulü olarak algılamak istiyordum.

Arnie ile birlikte işimizin devlet düzeyinde henüz bitmediğini anlamıştık. Çıkan yeni yasa kısmi bir çözümdü ve yeterli olmaktan uzaktı. Spaniola'nın halefi Clark Harder de bizim gibi düşünüyor ve yeni yasa taslakları üzerinde çalışıyor. Michigan mahkemeleri, boşanma ve velayet kararları alırken, ebeveynin fiziksel yeterliliğinden ahlaki uygunluğuna kadar birçok değeri ölçüt alırlar. Ancak çocuğun başka ülkeye kaçırılma riskini göz önünde bulundurmaya yanaşmazlar.

Çocuğunu kaçıran ebeveynler mahkemeye çıkarılıyor ve davacıya tanınan haklar genelde kötüye kullanılıyordu. Sık sık da, mahkemenin kendilerine tanıdığı ziyaret hakkını kullanarak çocuğu ilgili mahkeme alanının dışına çıkartıyorlardı.

Devlet, yasama sınırlarını gördükten sonra Arnie ve ben, kısa vadede önlem getiren daha etkin bir çözümü, uluslararası çocuk kaçırma olaylarına devlet yaptırımının yasa haline getirilmesi işini destekleme aşamasına geldik.

Başka bağlamlarda ele alınca, kaçırma olayı, dünya çapında en ciddi suçlardan biriydi. Yabancı uyruklu birinin insan kaçırması önemli ve çok ciddi bir saldırı sayılır. Amerika sınırları içinde ebeveynin çocuğunu kaçırması durumunda elli vilayette suç işlemiş sayılır.

Oysa bugüne kadar Kongre hâlâ uluslararası çocuk kaçırma olaylarını engelleyici yasayı geçirmedi. 1983 yılından bu yana rehin alma federal suç sayılır ve kaçırma olarak adlandırılır. Ancak ebeveyn çocuğunu başka bir ülkeye kaçırırsa -bu durum çok daha yaygın- buna bir 'aile sorunu' olarak bakılır ve hükümetin ilgi alanının dışında kalır. Federal bir suç olmadığı için de Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ele alınmaz. Suçlunun ülkesine iadesini

talep etmek söz konusu bile değildir. Çocuğunu kaçıran ebeveyn, yasaların elinden ceza almadan kurtulur.

Devlet yasasındaki bu açığı dinleyicilerime aktardıkça insanlar çok şaşırdı. Washington'daki artan sayıda temsilcimiz gibi, yurtdışında konuyu tartıştığım herkesin bu durum karşısında dili tutuldu. Amerikan Senatosu, 1990 yılında nasıl olduysa uluslararası çocuk kaçırma olaylarını federal bir suç haline getiren yasa tasarısını onayladı. Eylül ayında, yasa taslağını hazırlayan bazı avukatlarla birlikte Temsilciler Meclisi'nde Hukuk İşleri alt komitesi önünde tanıklık ettim; görüşlerimiz kabul edilmiş gibi görünüyordu. Michigan'a dönüp kutlamalara hazırlandım ama yasa siyasi ayak oyunlarına takıldı ve Temsilciler Meclisi'nin onayını bir türlü alamadı.

1991 yılında Senato, bu kez Kapsamlı Suç Denetim Yasası'na getirilen bir değişiklik olarak yasayı yeniden onayladı. Temsilciler Meclisi devamını izledi ve yasa taslağı, sonuçlandırılmak üzere müşterek bir komisyona gönderildi. Taslak, zamanında komiteden çıkmadığı için yasalaşamadı. Sorun, karşı çıkılması değil, hükümet sistemimizdeki durgunluğun üstesinden gelebilecek yeterli gücün eksikliğiydi. Taslak yasalaşacak olursa, gurur payı, son beş yılını bu işe adayan İllionois Senatörü Alan Dixon ile Michigan Senatörü Donald Riegle'ın ve yardımcısı Sara Pang ile Chris Korest'in olacaktı.

Senatör Dixon'un yardımcılarından biri "Bu bizim için çok ciddi bir sorun," dedi. "Ne yazık ki konunun yabancısı olanlar bunun önemini kavrayamıyorlar. İnsanları eğitmek için yıllardır çaba harcıyoruz. Senatör ya da Kongre üyesi bir kişiye bu tür olaylar seçmenleri tarafından iletildiğinde, bize her zaman destek verirler."

Washington'daki deneyimimden sonra "Bu işi ancak Kongre halleder," demelerini anlayabildim. Arkalarında siyasal ya da maddi bir güç bulunmadan, iki ayrı hükümete ortak karar aldırtan Cezayir Anneleri'ni de bir kez daha takdir ettim. Onlar, ticari ya da jeopolitik bir güce sahip olmadan işin altından kalkabilmişlerdi.

Kongre'nin, özellikle başka bir ülkeye kaçırıldıktan sonra kendilerini kurtaramayan genç yurttaşlarla ilgileneceği günü heyecanla bekliyordum.

Uluslararası çocuk kaçırma olaylarıyla ilgili araştırmam beni dünya çapında birçok ülkeye gönderdi. 1990 yılının Eylül ayında Almanya'ya yaptığım ziyarette, bir kuruluşun *'Kızım Olmadan Asla*'ya karşı çıktığını duydum.

IAF (Interessengemeinschaft der mit Ausleandern verheirateten Frauen e.V ya da Çift Uyruklu Aileler ve Ortaklıklar Derneği), Türk ya da başka göçmenlerle evli Alman kadınları tarafından, kocalarının siyasal hareketlerle yurtdışına gönderilmelerini engellemek için kurulmuştu. Kendi ülkelerinde kocalarıyla birlikte yaşam hakkına sahip olduklarını bildiren bu kadınlar, kültürler arası anlayışı yaygınlaştırmak için çalışıyorlardı. Görünüşe göre onlar da uluslararası çocuk kaçırmanın kurbanı olmuşlardı.

Alman gazetecileriyle yaptığım görüşmelerde birçoğu, *Der Spiegel*'de çıkan ve İranlılar'a karşı tutumumla ilgili olarak IAF'nin görüşüne yer veren bir makale hakkında soru soruyorlardı. IAF, kadınlara kendi kültürleri dışında bir erkekle evlenme konusunda

uyarıda bulunduğumu düşünüyor ama yanılıyordu. Ayrıca beni, İranlılar'a haksızlık etmekle ve kitabımda başka ülke insanlarına karşı çirkin önyargılara yer vermekle suçluyordu.

Bu tepki beni rahatsız etti. Tahran'a gittiğim ilk günden itibaren İslami devrim ve İran-Irak Savaşı sırasında çektikleri için İranlılar'a karşı bir acıma hissi duyuyordum. İran'da çektiklerimin sorumlusunun kocam olduğunu biliyordum. İranlılar konusunda hiçbir zaman bir genelleme yapmadım, özellikle de bana dostça davranan ve kaçmama yardımcı olan birçok insanı tanıdıktan sonra.

Muhafazakâr Şii Müslümanlar Mudî'nin tutumunu teşvik edip güçlendirdiği sırada, ülkedeki sıradan insanların pek çoğu, onun bu kötü davranışını onaylamadı. Hatta yakın akrabaları arasından bile, Mudî'nin bana ve Mehtap'a yaptıklarını lanetleyen birçok insan çıktı. Bütün İranlılar'ın onun gibi olduğunu düşünmememiz için ellerinden geldiğince bize yardım etmeye çalıştılar. Bu insanların bizim için neler yaptığını bir bir biliyorum ve hayatımızı bu insanlara borçlu olduğumuzu kabul ediyorum. Dünyalarımızın alabildiğine farklı olduğunu söylediğimde, hiçbir zaman İran kültürünün kötü, Batı kültürünün iyi olduğunu iddia etmedim. IAF'nin yanlış değerlendirme yaptığından eminim. Alman editörümün güvenliğim için duyduğu kaygıya rağmen, düşüncelerime bir açıklık getirmek için bu grupla tanışmam gerektiğini biliyordum.

Lübnan'daki rehineleri ve Salman Rüşdi'ye karşı hareketi de göz önünde bulundurduğum için tedirgindim. Arnie yanımda olmasaydı işin devamını getirecek cesaretim olmazdı. Kalabalık bir yerde, bir lokantada buluşmayı önerdim. Görüşme sırasın-

da, IAF'yi temsilen orada bulunan altı kadın, amacımızın onları tehdit etmek olmadığının farkına vardılar. Aradan henüz beş dakika geçmemişti ki içerinden bir kadın "Hakkınızda yanlış bir izlenime kapılmışız," dedi. İranlılar'a karşı kin beslemediğimi ve kimseyi incitmeye çalışmadığımı anladılar. Buna karşılık ben de IAF'nin saygıdeğer ve iyi niyetli bir grup olduğuna ikna oldum.

IAF'nin de benimle aynı amaçları güttüğünü görmek çok hoş bir sürpriz oldu. Grup hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için çeşitli çalışma odalarıyla toplantı salonlarının bulunduğu Frankfurt'taki yüksek binaların birinde onlarla bir kez daha buluşmak için sözleştik. Geniş kitaplıklarında, dünyanın dört bir yanındaki kültür ve dinlerle ilgili ve değişik uyruklu insanlar arası evlilik ve ortaklıkları konu edinen grup üyeleri tarafından kaleme alınmış kitaplar vardı. Diğer odalar, değişik ülkelerin kültür ve sanatlarını yansıtacak şekilde döşenmişti. Örneğin, Hindistan odasına girdiğinizde, Hint müziği dinleyip Hintçe kitaplar okuyarak Hint halılarının üzerinde dolaşıp, hatta Hint yemekleri bile yiyebiliyordunuz.

IAF, Alman mahkemeleri tarafından onaylanan bir kurumdu. Sık sık kendilerinden velayet ya da uluslararası ziyaret konularında danışmanlık yapmaları isteniyordu. Eğer çocuk, kaçırılma tehdidi altında ise görüşmeler IAF'ye ait yerlerde ve gözetim altında yapılıyor ve ayrı kültürden birisiyle evlenmek isteyen kişilere bilgi sağlanıyordu.

Gerçek dünya ile uğraşırken, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, hiçbir kavramın bu sorunu tek başına çözemeyeceğini anladım. Tanımı gereği, uluslararası sorunlar ancak uluslararası eylemle çözüme ulaştırılabiliyordu.

12. Bölüm

Bir Dünya: Çocuklar İçin

Hague Sözleşmesi, ebeveynler tarafından uluslararası çocuk kaçırma sorunlarına getirilen tek ve en iyi çözümdür.

Kanada'da artan kaçırma olayları, uluslararası çocuk kaçırma olaylarına uyarca çözüm getiren Hague Sözleşmesi'nin oluşumuna yol açtı. Fransa ve Portekiz, Kanada ile birleşerek, 1980'de sözleşmeyi imzaladılar.

'Kızım Olmadan Asla' yayınlandıktan bir yıl sonra 1988'de, Amerika Birleşik Devletleri, Hague Sözleşmesi'ni onaylayan onuncu ülke oldu. Sürekli artan ilgiyle sözleşmeye atılan imzalar, üçten yirmi dörde çıktı. Birleşmiş Milletler'e bağlı ülkeler de, Hague Sözleşmesi ilkelerine uyacaklardı.

1991 yılında Hague'a gittim ve sözleşmenin başyazarı Adair Dyer ile tanışma fırsatım oldu. Sözleşmenin tarihçesiyle çalışma esaslarını bana açıkladı.

Kısaca belirtmek gerekirse, Hague Sözleşmesi, on altı yaşının altında olup başka bir ülkeye 'haksızca götürülen' bütün çocuk-

ların 'alışkın oldukları ikamet yerine' ya da evlerine vakit kaybetmeden iade edilmesini sağlıyordu.

Sözleşme, suçu işleyenin cezalandırılması hakkında bir şey söylemediği gibi, tartışmalı velayet davalarını halletmekle de uğraşmıyordu. Bunun yerine, kaçırılan çocuğun acilen diğer tarafa iade edilmesine önem veriyordu. Hague Sözleşmesi uyarınca velayet tartışmaları, çocuğun evinin bulunduğu ülkede ve yasalara uygun bir biçimde ele alınmalıdır. Bundan böyle çocuğunu kaçıran ebeveyn, istediği gibi kurulu düzenden kaçamayacak ve yargılanmaktan kurtulamayacaktı.

Farklı kültürlerden gelen insanların birleşmesi nedeniyle bir zamanlar iki yönlü kaçırma olaylarının sık sık yaşandığı Almanya ve Amerika'da durum artık değişmişti. Sözleşme bu ülkelerde 1989 yılında yürürlükte olsaydı, Craig DeMarr, umutsuz eylemine yasal bir çıkış yolu bulabilecekti.

Ramez Shteih, New Jersey'den velayet kararını aldığında, Hague Sözleşmesi'ne dayanarak çocuklarının evlerine dönmesi için başvuruda bulunma hakkına sahip olacaktı. Amerika Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili "İnsanları, çocuklarını kaçırmaktan vazgeçirip ait oldukları ülkenin mahkemelerinde haklarını aramaya zorluyoruz," dedi. "Onlara çocuğunuzu başka bir ülkeye götüremezsiniz demiyoruz. İlk önce velayet konusunda anlaşmaya varmalıyız, işinize geldiği gibi kaçamazsınız diyoruz."

Amerikalı anneler ve babalar, sözleşmeyi imzalayan diğer toplumlarla aynı standartlara uymak zorundadırlar. Henry ile Michele Tyszka'nın durumunu örnek olarak gösterebiliriz. Henry, Amerikan vatandaşı olup öğretmenlik yapıyordu. Michele ise Fransız'dı. Biri on dört yaşında, diğeri ise dokuz aylık iki

çocukları Fransa'da yaşamış, oradaki okula başlamışlardı. 1990 yılında Henry, kendisiyle çocukları için Michigan'a gidiş-dönüş bileti almış, Michele de onları havaalanına götürmüştü.

Ne var ki 4 Eylül günü Henry geri dönmek yerin, boşanma işlemini başlatmış. Karısına telefon açıp çocukların yanında kalacağını söylemiş. Michele de Fransa'da boşanmak için başvuruda bulunmuş ve Michigan gezici mahkeme sisteminden Hague Sözleşmesi'nin devreye girmesini istemiş.

İki ay sonra, Kasım'da, gezici mahkemenin hâkimi, Henry'nin çocuklarını haksız yere Amerika'da tuttuğu ve velayet konusunda yargı hükmünün çocukların büyüdüğü yer olan Fransa'da verilmesi gerektiği kararına varmış. Çocukların Michele'e iadesini istemiş ve birlikte Fransa'ya dönmüşler.

Velayet davaları Fransa'da devam ediyor.

1987 yılında bir baba, iki kızını Avustralya'daki evlerinden Suudi Arabistan'a kaçırmaya çalışırken, İsviçre'nin merkezi otoritesi Hague Sözleşmesi'ne uyulmasını talep ettiler; çocukların Suudi Arabistan'a varmaları beklenseydi sözleşme Suudi Arabistan tarafından imzalanmadığından devreye girmeyecekti. Anneleriyle İsviçre'de buluşan çocuklar Avustralya'da yaşamak üzere geri döndüler.

Yürekleri burkan bu olaya karşın, Hague Sözleşmesi'nin genel etkisini ölçmek hiç de kolay değil. Tıpkı tecavüz istatistiklerinde olduğu gibi, çocuk kaçırma olaylarıyla ilgili veriler de yetersiz ve eksik geliyor. Amerika Dışişleri Bakanlığı, ancak terk edilen ebeveynler tarafından kendilerine aktarılan olaylara bakarak rakamsal veriler verebiliyor. Ama kamuoyu bilinçlendikçe,

olayların daha büyük çapta olduğunu anlayabiliyoruz. Hague Sözleşmesi'nin etkisinin artmakta olduğunu gönül ferahlığı ile söyleyebilirim. Uzun yıllar boyunca artış gösteren kaçırma olayları, sözleşmeye imza atan ülkelerde inişe geçmiş gibi duruyor. Sözleşmeyi onayladıktan sonraki üç yıl içinde Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda 800 davaya bakıldı. Önceleri bu sayı nerdeyse iki katıydı. Toplamın yarısı kadar olayda, mahkeme emri ya da kaçıranın arzusuyla, çocuklar evlerine döndüler.

Fransız-Cezayir Sözleşmesi'nde olduğu gibi anlaşmaya katılan ülkeler birçok hayati ilkenin önemini kavradı. Bu anlaşmaya göre çocukların korunması, yalnızca aile içi bir sorun değil, aileyi olduğu gibi yerel mahkemeleri de ilgilendirecekti. Bütün toplumların geleceği olan çocukların en yüksek düzeyde ilgiye değer oldukları, devletin olanca gücünü hak ettikleri belirtiliyordu. Anne- Marie Lizin'in de belirtmiş olduğu gibi: "Çocuklara, doğalgaz anlaşmaları kadar önem vermeliyiz."

Hague Sözleşmesi, pek çok şeyi çözümlemiş olup belli bir güce ulaşmış olsa da, çocuk kaçıran ebeveynlere karşı alınması gereken daha pek çok önlem vardı. Sözleşmenin hükmü, imzasını koyan ülkeler dışında geçmediğinden Afrika ve Asya ülkelerini korumasız bırakıyordu. Fransız-Cezayir Antlaşmasının aksine, Hague Sözleşmesi, Müslüman Devletler düzeyinde çok fazla bir ilerleme kaydetmiş durumda değil.

Bu sınırlama, gelecekte gösterilmesi gereken çabalara örnek oluşturan Fransız-Cezayir Antlaşmasını daha da önemli kılıyordu. Cezayir'in Anneleri'nin başarı düzeyine henüz kimse erişebilmiş değil. Onlar, birbirlerinden alabildiğine farklı iki kültür arasında köprü kurarak, yüzyıllardır süren anlaşmazlıkları aşa-

rak ve birbirine güvenmeyen iki hükümeti bir araya getirerek, milyonlarca insanın evrensel bir ilkeye değer vermesini sağladılar. Onlar için çocuklar her şeyden önce geliyordu.

Hague tarafından benimsenen ilkelerin önemini vurgulayan bir olay, 1980 yılında İngiltere'de yaşandı. O sırada Zana ile Nadia Muhsen, buluğ çağındaki iki kız çocuğuydu. Babaları kendilerine, doğduğu ülke olan Yemen'de tatil yapmalarını önerdi. El değmemiş sahiller ve deve yarışları hayal eden kızlar böylesine bir tatili seve seve kabul ettiler. Zana on beş, Nadia ise on dört yaşındaydı; okullarına geri dönmeden önce bu egzotik bir tatil olacaktı.

Ancak evlerinden binlerce kilometre uzaklıktaki bu yere vardıklarında babalarının kendilerini acımasızca aldattığını öğrendiler. Her ikisi de Yemen geleneklerine uygun olarak 12.000 pound karşılığında birer kocaya satılmıştı. Onları para karşılığında satın alan kocalarının uzak köylere götürmesiyle kızlar için kâbus dolu günler başladı.

Yemen'de bir köye gelin gitmek kölelikten farksızdı. Kocanın ya da kayınpederin tek bir sözü kanundu. Zana da, Nadia da kocalarının istediklerini yerine getirmediklerinde zalimce dayak yediler. Musluk suyunun akmadığı, elektrik, telefon ya da ilacın bulunmadığı bu Yemen köylerinde, Ortaçağ koşulları altında iş yapmak işkenceden beterdi. Eve su getirmek için günde on iki kez, başlarının üzerindeki kovalarla dağları aşarak su taşımak zorundaydılar. Ekmek yapmak için saatlerce süren bir uğraşıyla mısırı elde ufalıyorlardı.

Henüz birer çocuk olan Zana ve Nadia, evlerinde doktorsuz ve ilaçsız doğum yaptılar.

Kız kardeşlerin durumunu ilk kez, 1988 yılının Mart ayında Avrupa turum sırasında, Cezayir'in Anneleri ile ilk buluşmamdan birkaç gün sonra öğrendim. Hikâyeleri beni dehşete düşürdü ve annelik içgüdülerimi harekete geçirdi. Kendi isteği dışında başka bir ülkede tutulan evli bir kadın olarak onların duygularını çok iyi anlıyordum.

1988'de kızlarının Yemen'deki yerini saptayan anneleri, İngiliz basınının ilgisini çekmeyi başardı. Yemen otoriteleri, basın ve diplomatik kanalların ağır baskısı altında kaldılar. O yıl, boşanma belgelerini imzalaması şartı altında Zana'yı serbest bırakmayı kabul ettiler. Ama bu işe bile hile karıştı. Belgelerin hepsi Arapça yazılmış olduğundan, Zana, iki yaşındaki oğlu Marcus'un velayetinden vazgeçmek zorunda bırakıldığını anlamamıştı.

Nadia kız kardeşine "Çabuk git ve beni almak için geri dön," dedi. Ablası dönene kadar da Marcus'a göz kulak olacağına söz verdi. Zana gider gitmez Marcus Nadia'nın elinden alındı ve bilinmeyen bir yere götürüldü.

İngiltere'ye giden Zana, haberleşme imkânı olmadığından üç yıl süreyle kız kardeşinden tek bir haber bile alamadı. Ama bir gün bile çocukları ve Nadia'yı unutmadı. Babasına karşı çocuk kaçırmadan dolayı suç duyurusunda bulundu (Dava henüz sonuca bağlanmış değil,), ardından da *Sold* (Satılmış) adında bir kitap yazdı. Nadia, yeğenleri ve Marcus'a yardım edebilmek için yeterince ilgi toplamayı umut ediyordu.

'Satılmış' adlı kitabın İngilizce dizimlerini, 1991 yılının Haziran ayında, film turum sırasında Alman editörümden elde ettim. Kitap çok güzel yazılmıştı ama İngiltere'de sadece 9000 satmıştı ancak silip atılacak bir olay değildi. Başka bir yaşam

düzeni, kızların acı deneyimleri ve Zana'nın her kula nasip olmayan cesareti öyküyü okunur kılıyordu.

İzlenimlerimi Fransız yayıncım Fixot'ya aktardığımda, *'Kızım Olmadan Asla*'da yaptığı gibi bu kitaba da öncelik vereceğini söyledi. Yeniden yazılan *'Satılmış*', "Betty Mahmudi Dizisi'nin ilk kitabı olarak Fransa'da yayınlandı. Fransa'da ve Almanya'da büyük bir ilgiyle okunan kitabın önsözünü yazma onuru da bana verildi. Fixot tüm gazetelere çağrıda bulunarak, izleyici kitlelerinden Yemen Elçiliği'ne mektup göndererek ya da telefon açarak, Nadia'nın serbest bırakılmasını talep etmelerini istedi. Elçilik acil yanıt istekleriyle dolup taştı. Kızların talihsiz 'tatil' gezilerinin üstünden on yıldan uzun bir süre geçtikten sonra davaları dillere destan oldu.

Mehtap ile birlikte Ankara'ya ulaştığımız günden altı yıl sonra, 5 Şubat 1992 yılında, Zana ile Fixot Yayınevi'nde tanıştım. Bir Arap kadını gibi siyah saçlı, kara gözlü, esmer tenli ama İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Yıllarca mısır ezmek ellerinde iz bırakmış, bileklerinden biri artritten dolayı deforme olmuş ve parmaklarının ucu gözle görülür biçimde genişlemişti.

Fransız televizyonunda çok izlenen bir program olan 'Sacrée Soirée (Kutsal Akşam)', kız kardeşlerin hikâyesini ele almaya karar vererek Zana ve beni, Yemen Büyükelçisi'yle birlikte şova çıkartmak üzere Fransa'ya çağırdı. Zana'nın tutsaklığının ayrıntıları, 14 milyon izleyicinin ortak öfkesine neden oldukça, elçi geçen her saniye boyunca kendini kapana kısılmış gibi hissetti.

Büyükelçi "Bu kızlar kendi istekleri dışında tutsak edilmiştir," diyerek sonunda var olan durumu kabullendi. "Bu adamlar bütün Yemen halkını lekeleyen bir harekette bulunmuştur."

Kendisinin, ekibiyle birlikte Zana'ya Yemen'e kadar eşlik edeceklerine ve Nadia ile çocukları bulacaklarına söz verdi. Medyanın gücünün bu denli büyük olacağı hiç aklıma gelmemişti.

Beş gün sonra Zana ve annesi, televizyon ekibi ve Bernard Fiox'un eşliğinde Yemen'e gittiler. Ne yazık ki Yemen Hükümeti sözünü tutmadı. Şimdilerde yirmi altı yaşında olan Nadia, ablası ve diğer ziyaretçilerle buluşmak üzere getirildi ama çocukları köyde bırakmak zorunda kalmıştı. Otuz silahlı askerin gözetimi altında korktuğu her halinde belli olan Nadia, ayrılmak istemediğini ısrarla tekrarlarken tir tir titriyordu. Gerçek duygularını anlamak mümkün olmadı. Belki de Nadia kendisi için çok geç olduğunu, çocuklarının onca değişik kültüre ayak uydurmakta zorlanacaklarını hissetmiş, kendini düşünmektense çocuklarını düşünmeyi tercih etmişti.

Bugün Marcus, Nadia ve çocukları Yemen'de bulunuyor. Ancak bu olay önemli bir noktaya parmak basıyor. Özellikle Fransız toplumu, bugün rehin tutulan İngilizlerin Yemen'de tutsak edildiklerinin bilincine varmış durumda. Vicdanlarını rahatsız eden olaylar nedeniyle de büyük bir tepki gösterdiler. Fransızlar'ın Zana'ya tepkisi hızla değişen dünyamızın bir göstergesi. Son beş yıl içinde, dünyayı sarsan bir dizi olaya şahit oldum. Bir zamanlar komünizm diktası altında bulunanlar, özgürlüğün sesini duyup kabullendiler. Araplar'la İsrailliler, barış görüşmelerini başlatmak için yüz yüze geldiler. Basra Körfezi'ndeki savaş, saldırıyı püskürtmek için dünya milletlerinin nasıl el birliği içinde harekete geçtiklerini gösterdi.

Bütünüyle ele alınacak olursa bu olaylar *evrensel bir bilinç* varlığının işareti olabilir. İletişim ve ulaşımda devrim niteliğin-

deki ilerlemelerle beslenen bir birlik, ortak ilke ve eylemlerin benimsenmesidir. Yeni bilinç yeni bir görüşe yol açtığına göre, ulusal sınırları aşabilen bir kişi, içimizde en zayıf olan kişiyi bile koruyacaktır.

İşte bu görüş esası -Bütün çocuklar hak sahibidir ve bir kültürden diğerine zor kullanarak aktarılamazlar,- Arnie ile birlikte kurduğumuz 'BİR DÜNYA: ÇOCUKLAR İÇİN' adlı derneğin esin kaynağı ve dayanağı oldu. Kültürler arası anlayışa ve her yerdeki çocukların korunmasına yönelik olup kâr amacı gütmeyen bu dernek, 1990 yılında resmen faaliyete geçti ve bir sonraki yıl vergiden muaf tutuldu.

Kuruluş sözleşmemizde "BİR DÜNYA: ÇOCUKLAR İÇİN, yeni düzenin bir parçası olmak iddiasındadır. Bu dünyada mantık egemen olacak, çocukların hakları kabul görecek ve korunacaktır," diyoruz.

BİR DÜNYA: ÇOCUKLAR İÇİN, her gün bana telefonlar yağdıran çaresiz annelerle babalara yardım konusunda daha sistemli bir yol gösterici oldu. Dernek, değişik kültürleri anlamaya yardımcı oluyor, terk edilen anne ve babaların, çocukları kaçırılmış diğer insanlara destek olmasını sağlıyor ve bu kurbanları daha fazla yardım görebilmeleri için ajanslara ve profesyonel insanlara gönderiyor.

Biz, kişilerin başka ülke insanlarıyla duygusal ilişkiye girmekten kaçınmalarını önermiyoruz; Mehtap'a ne zaman baksam, onun bu tür bir ilişkinin armağanı olduğunu hatırlıyorum. Öte yandan insanlara, gelecekteki eşlerinin kültür ve aile alışkanlıkları hakkında bilgi sahibi olmalarını tavsiye ediyorum. Bu tür açıklamalara açık tartışmalar, evliliği ve evlilikten doğacak çocukları korumaya yarayacaktır.

Hague Sözleşmesi'nin görüşü, BİR DÜNYA: ÇOCUKLAR İÇİN'in de paylaştığı bir görüştür. Hague Sözleşmesi'ne katılan üyelerin hızla artmasını umuyor ve bazı ülkeler resmen üye olmasalar bile, en azından ilkelerine uyum göstermelerini diliyorum.

Çocuk haklarının korunduğu ve kültürel farklılıklara saygı duyulduğu; hiçbir çocuğun annesini ya da babasını yitirmekten korkmadığı bir dünya ne de güzel olurdu!

Teresa Hobgood'un beni Mudî hakkında uyarmasının üzerinden tam üç yıl geçti; Mehtap şu anda güvencede ve benim yanımda. Yine de "Mudî ne zaman saldırıya geçecek?" diye düşünmediğim tek bir gün bile olmuyor. Kızımla birlikte yaşayabildiğim için halime şükrederken, diğer yandan da çocuğu kaçırılan ya da kaçırılma şüphesi altında yaşamaya devam eden anne-babalar için üzülüyorum.

Christy Han, Ramez Shteih, Craig DeMarr, Mariann Said, Marie-Anne Pinel ve hikâyeleri dile getirilmemiş binlerce terk edilmiş ebeveyn, akla hayale gelmeyecek bir yalnızlık ve umutsuzluğa katlanmak zorundalar. Onlar da tıpkı benim gibi, insanoğlunda var olan en büyük güçten destek aldılar.

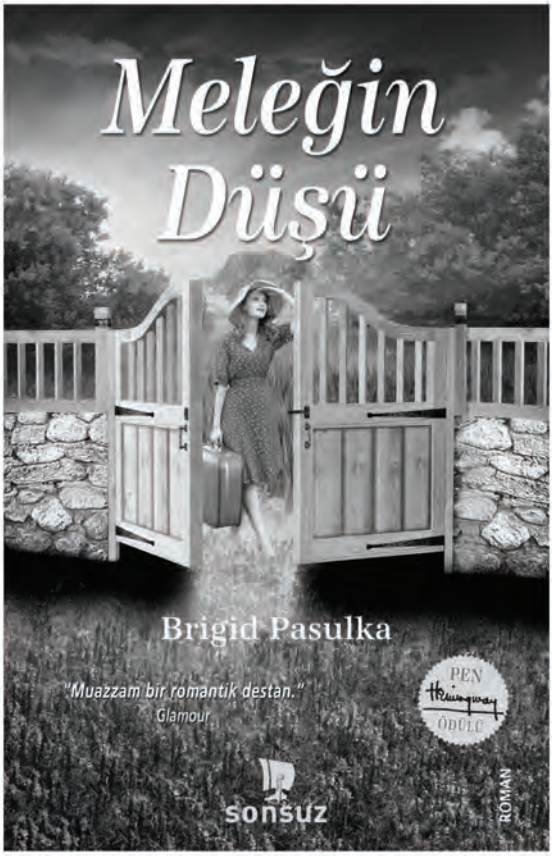
Çocuklarının sevgisi uğruna her türlü acıya katlanmak zorunda kaldılar.

Sonsöz

Bir uluslararası kaçırma olayında geride bırakılan ebeveyn, Hague Sözleşmesi'ne dayanarak, karşı ülkenin 'merkez otoritesi'ne başvuruda bulunabilir. Ebeveynlerin başvurusu kabul edildikten sonra, karşı ülkede alınan her türlü velayet hakkı geçerliliğini yitirir. Sorumlu mahkeme, merkez otoritenin de rehberliğinde, kaçırma ya da alıkoyma hakkında hüküm verebilir. Mahkeme, çocuğun 'doğal ikamet yerinin' kaçırılma olayının yapıldığı ülke olduğuna karar verirse, onun geri gönderilmesine hükmeder.

Sözleşme, velayet emrine karşı çıkacak ebeveynlere karşı tetiktedir. Aynı zamanda, velayet kararı alınmamış olaylarda, örneğin bir ebeveynin, eşinin onayını almadan çocuğunu yurtdışına çıkarması durumunda da devreye girer. Çocuğun olayı kolayca atlatabilmesi için, vakit kaybetmeden eyleme geçilmesi gerekir. Mahkemelerin dakik ve etkin olduğu İngiltere'de, ebeveyn başvuruda bulunduktan bir ay sonra, çocuğunu geri alabilir.

İstisnalar da yok değil, ancak bunlar son derece sınırlı. Çocuk, diğer ülkede bir yıldan uzun süre yaşadıysa ve yeni çevresine 'uyum gösterdiği' kanıtlanabilirse mahkeme çocuğun orada kalmasına karar verebilir. Mahkeme, 'ciddi bir tehlike' ya da fiziksel veya ruhsal bir bozukluk görürse, yine çocuğun geri dönmesini reddedebilirdi.

"Marina Lewycka'nın dokunuşu ve bir tutam *Yüzbaşı Corelli'nin Mandolini*'yle, bu hikâyenin anlatımı derinizin altına işleyecek ve en sevdiğiniz arkadaşlarınıza bir kopya hediye etmeden duramayacaksınız."

ELLE (İngiltere)

"Harikulade!"

Chicago Tribune

"Yakanıza yapışıp büyüsü ve gerçekliğiyle sizi sarmalayacak."

National Geographic Traveler

"Keyifli değişkenliklerle dolu bir ilk roman!"

New York Times Book Review